

GEORGE SILVIU

IGRASIA

**GEORGE SILVIU
IGRASIA**

Lucrare publicată cu sprijinul
financiar al fiicelor autorului,
LUMIOARA BILLIÈRE-GEORGE
și
IOANA GEORGE MACKER

© Editura Meridiane, 2000
pentru prezenta ediție românească

ISBN 973-33-0407-7

GEORGE SILVIU

IGRASIA

EDITURA MERIDIANE
BUCUREȘTI, 2000

Coperta: CRISTINA PASSIMA

Pata de igrasie s-a lătit de-a lungul zidului, în mai multe nuanțe ruginii. În partea de jos, spre podea, culoarea e mai închisă. Câteodată, liniile unduioase zugrăveau o privesc de toamnă. Pata de igrasie lua un aspect întunecos. Pe alocuri, tente ceva mai negricioase se voiau trunchiuri de arbori răsărind pe un fundal de frunze putrede și de rugină. Alteori, păreau petecele unui pergament gălbui, cu urme și umbre, închipuind dealuri și munți. Formele se schimbau mereu. Acum, arăta ca o cireadă cuminte, înaintând spre colțul încăperii, înspre picioarele patului de fier... Ca o turmă de vite mergând spre ceva care se sfârșește.

Orășelul era înecat în prăfărie. Aproape de barieră, clădirea abatorului comunal părea că se leagă în norii stârniți de șirurile de vite, însemnate cu roșu, mergând la tăiere. Zi de zi, dimineața și seara, treceau, cu sutele, într-o liniște resemnată și absurdă, cu pași egali, rari, absenți... Nimeni nu le mai băga în seamă. Nici gospodinele, nici copiii. Apusul soarelui arunca – din când în când – câte-o fluturare de sânge, ca o tânguire sugrumată. Sau burnița, ori lapovița, ori viscolul cu lacrimi pulberate de vânt...

Așa au trecut mereu, pe șoseaua nepavată, spre abatorul de lângă barieră. Era un spectacol obișnuit. Repetat fără întrerupere. O singură dată, demult, s-a întâmplat – dar numai o biată singură dată – un adevărat eveniment. Ceva care ieșea din comun. La câteva sute de metri de porțile abatorului una din vite n-a mai vrut să înainteze.

S-a oprit locului. A început să adulmece în văzduh. A ieșit din rând. Nici bicele, nici ciomegele oamenilor care însoțeau turma n-au intimidat-o. Dimpotrivă. S-a repezit să împungă. Pe urmă, a rupt-o la fugă, îndărăt, lovită, huiduită și înjurată de următorii ei – spre hazul și bucuria mahalalei.

Tămbălălu a ținut până seara târziu. Vita, încolțită din toate părțile, obosită și bătută, a căzut în genunchi – în șanțul șoselei, nu departe de cimitirul bisericii, la capătul opus al târgului. Un pâlț de țânci cu picioarele goale a început să plângă. Cineva a scâncit, timid:

– Nu da, nene!

Buruienile și bolovanii de pe marginea drumului gălgăiau vișiniul care țâșnise de sub cuțit... O mână slinoasă ținea de coarne vita înjunghiată, încovoiată spre șanț, cu botul în jos, întocmai ca o figură cafenie, estompată pe zidul mânjit de umezeala igrasiei: cireada înaintează, fatal, spre piciorul patului de fier, iar vita răsturnată, recalcitrantă, sfârșită de puteri, cu grumazul apăsător spre șanț – se vede limpede de tot, cu ochii împăienjenți de aburii propriului ei sânge!... Niciodată n-au fost mai limpezi chipurile de pe zid...

... Jocul acesta, fără sfârșit, e plin de surprize. Petele sunt mereu aceleași și totuși văd neconținut alte desene. Probabil că totul depinde de unghiul și de lumina sub care le privesc. Și, desigur, de starea sufletească. În orice caz, zilele nu se aseamănă între ele – și deci nici aspectele pe care le prezintă zidul umed și murdar.

Într-o dimineață, în semi-obscuritatea celulei, m-am străduit să mă orientez, să ghicesc în ce parte e răsăritul și unde e apusul. Cred că peretele igrasios e situat spre miază-noapte. L-am examinat cu mare atenție, și am observat că petele n-au înfățișarea sub care-mi apar, decât pentru cel mult câteva ceasuri. De îndată ce ai descoperit un aspect nou – cel vechi dispăre definitiv. Am încercat să refac, să reconstitui, să realizez măcar în parte câte un tablou care mi s-a părut mai interesant: a fost imposibil. Așa, de pildă, odată, linia bombată, a limitei de

sus a petei celei mari – care, de altfel, le domină pe toate celelalte –, m-a făcut să-mi aduc aminte de un alt eveniment important care s-a petrecut în orașul meu natal. Ca într-o poză veche, în mărime naturală, răsărise – cu ochi mari, pătrunzători, ca și cum ar fi vrut să înțeleagă ce se întâmpla în singurătatea celulei de închisoare – „profesorul” indian, „hipnotizatorul”... Tot așa a apărut, cu zeci de ani în urmă, pe zidurile și gardurile orașului de provincie: cu un soi de turban alb, cu barba neagră, cu privirea care te urmărea tulburătoare. „Profesorul” avea să dea un spectacol de magnetism, de hipnotism și de telepatie, în sala cinematografului local. Afișele uriașe îl înfățișau în două chipuri: fie cu mâinile întinse spre „mediul” care pășea hipnotic și care era o femeie între două vârste – fie numai bustul, din față, cu o căutătură cruntă, ca de coșmar...

Reprezentăția n-a avut loc. Mi-aduc aminte cât caz s-a făcut, pe atunci, de afacerea cu „profesorul”! Eram elev de liceu și hotărâsem, împreună cu alți colegi de școală, să asistăm în grup la experiențele indianului. Tineretul se pasionează – și s-a pasionat întotdeauna – pentru astfel de probleme. Dar sala cinematografului „Regal” era închisă, păzită de câțiva polițiști – iar pe stradă patrulau jandarmii. Un agent rupea afișele. Comisarul cartierului îndemna publicul să circule. Ne-am risipit și noi, elevii, pe la casele noastre, comentând cu convingeri înflăcărâte decepția de a nu fi asistat la demonstrațiile de hipnotism și de telepatie. Abia mai târziu am aflat, de la Panait, cizmarul, cauza pentru care se interzisese spectacolul...

Panait, cizmarul, era specialistul orașului. Un om modest, deștept, visător, pe care nimeni nu-l lua prea în serios. Așa erau vremurile...

Îmi place să-mi aduc aminte de el și de atelierul lui – în care ne adunam sâmbătă seara, ca să-l auzim făcând o „expunere” asupra situației generale politice și economice. Ascultându-l, revoluția socială era iminentă. Toate suferințele aveau să dispară o dată cu desființarea exploatării omului de către om. Singurii care credeam într-adevăr în spusele lui eram noi – câțiva nepricopsiți de elevi de liceu.

Panaîi ne-a explicat, în adunarea din sâmbăta următoare, de ce nu l-au mai lăsat autoritățile pe indianul cu pricina să dea spectacolul anunțat: „Profesorul” nu era profesor... „Indianul” era un necăjit de cetățean autohton, ca vai de el – iar „mediul” era o agitatoare care făcea propagandă împotriva regimului de la putere, un fel de socialistă sui-generis urmărită și persecutată.

Am vrut să mi-l readuc în fața ochilor, am căutat să-i descifrez trăsăturile în încâlcitura de linii și de pete, – n-a mai fost chip! Nici cele două scobituri negricioase – care se potriveau atât de bine cu ochii mari, adânci, puțintel visători și totuși autoritari, ai „profesorului” – nu mai erau la locurile respective! Dispăruseră. La câteva săptămâni, într-o seară, în trecut, am avut impresia că recunosc bustul femeii apropiindu-se de mâinile întinse spre ea – așa cum o văzusem pe afiș. Dar când am vrut să o identific mai bine, totul s-a topit într-o masă galbenă-cenușie – ca de hârtie putredă, sfâșiată pe de margini...

Aparițiile acestea le botezasem „vizite”. Eram singur cuc, de multă vreme. Nu mai știam nimic, absolut nimic, de ceea ce se întâmpla în lume. N-aveam nici o știre de dincolo de poarta închisorii. Nu mai văzusem nici un alt arestat, de luni și luni de zile. Singurele prezențe erau aceste „vizite”...

Nici venirea „profesorului” n-a fost lipsită de sens! Ea mi-a adus aminte de Panaîi, cizmarul, și de lecțiile lui de socialist romantic. N-am știut niciodată cine era femeia pe care stăpânirea o suspecta de agitație subversivă – și nici cât de serioase puteau fi acuzațiile ce i se aduceau...

O idee aduce altă idee. O frântură de amintire trage după ea alte frânturi de amintiri... Așa te trezești cu o nouă „vizită”... Totul se desfășoară aproximativ în aceeași epocă. Și în aceleași locuri. Nuanțele de culori castanii se încălesc, se despletesc, mereu altele, până izbutesc să te întrebe – prin semnele lor muțești:

– Ei, acum mă recunoști? Ia fi atent! Uită-te bine!

Într-adevăr, dungile igrasiei arată un fel de cufăr cu capacul deschis. Lângă cufăr e un coș de rufe, din nuiiele împletite, coș de formă cilindrică – alături de care stă o

fată ca de șaisprezece-optsprezece ani, slabă, fizică, transparentă. Undeva – pe aproape – trebuie să fie tatăl ei, filatelistul. De văzut, nu se vede – dar trebuie să fie și el pe acolo. Cufărul și coșul cilindric sunt pline de mărci poștale. Mii și mii de timbre, de tot felul, și obișnuite, și jubiliare, cu și fără ștampilă, din toate țările de pe glob. „Filatelistul“ e mic de statură, prăpădit și umil. S-a instalat pentru o lună, în mansarda unei prăvălioare. Mansarda e teșită. Oamenii mari n-ar putea sta în picioare. Dar elevii – aplecați și cotrobăind în maldărele de mărci – se simt în largul lor. Negustorul nu prea vorbește. „Domnișoara“ dă explicații și face prețul. Uneori, se consultă cu tatăl ei – într-o limbă de neînțeles. Unii fac schimb de mărci, alții vor să cumpere. Deverul e însă atât de mic, încât ți se face milă și te întrebi din ce pot trăi cele două suflete...

... Mă găseam în odăița de la mansardă când l-am văzut pe Panait, cizmarul, gâfâind, urcând în goană treptele de lemn ale scării. Era toamnă târzie, și ploua. Scara era exterioară clădirii. Lampa cu gaz s-a stins. Negustorul i-a dat cizmarului un pachet, învelit în ziare și legat cu sfoară. Panait a aruncat legătura după scară. Pe urmă, mi-a făcut semn să plec cu el. Când am ajuns jos, în curte, s-a asigurat că nu ne vede nimeni, a ridicat pachetul din băltoaca de sub scară – și s-a strecurat spre locuința lui, chiar peste drum:

– Să treci mâine, după prânz, pe la mine. Și – să nu vorbești...

– N-avea grijă!

Când ne-am dus, a doua zi – câțiva elevi – să vedem ce schimb de mărci să mai facem, „filatelistul“ părăsise orașul. Am așteptat să se întunece, și m-am înființat la Panait:

– Am venit.

– Ia și tu una!, mi-a spus, zâmbindu-mi cu înțeles. Și mi-a dat o broșură clandestină.

Trecerea filatelistului ambulant prin orașul meu natal a fost și ea un „eveniment“. Acum, între cufărul cu capacul ridicat și coșul rotund – făptura aproape străvezie mă sfredelea cu ochii ei mari, triști și neînțeleși... Broșura

aceea a avut și ea – cât de cât – un rol în viața mea. Fata filatelistului mă cântărește, nu scoate nici un cuvânt, clatină a reproș ori a compasiune – și când fac ochii mari și încerc s-o văd mai bine, petele de igrasie se contopesc și se confundă, liniile se dizolvă în penumbra din jur și totul se schimbă într-o masă informă...

Știu că, uneori, oamenilor le place să urmărească mișcarea leneșă a norilor. Contururile mereu schimbate provoacă nenumărate asemănări și dau frâu liber imaginației. Dar aici nu poate fi vorba de așa ceva. Persoanele, priveliștile, figurile monstruoase și nuanțele delicate apar și dispar deși, în realitate, rămân mereu aceleași, de-a valma, pe zidul mângălit de igrasie...

Era într-una din celulele cu mai mulți deținuți, într-o noapte de iarnă, când s-au descuiat cu zgomot lacătele și zăvoarele. Paznicul, morocănos, a dat ușa de perete. Un ofițer l-a împins înăuntru pe noul venit: un lungan cu hainele zdrențe, cu picioarele goale, pășind orbește.

– Scoate-ți legătura de la ochi!...

Pe urmă s-au auzit din nou lacătele și zăvoarele. Pașii temnicerilor s-au depărtat. Băietanul, tremurând de frig, rămăsese în picioare, rotind o privire mirată spre cele șase paturi – așezate pe celelalte trei laturi ale încăperii, supra-puse două câte două. Pe paturi se ridicaseră, în cot, șase deținuți treziți din somn.

– Stai colea! așază-te aici...

Vocea e șoptită, prietenoasă.

– Așa te-au adus? Desculț? Pe gerul ăsta?

Noul sosit dă din cap.

– Pe gerul ăsta? insistă cel cu întrebarea. Pune picioarele sus, și trage capătul ăla de pătură. Așa. Bagă-te mai înăuntru, și încălzește-te...

– Când te-au luat? Te-au ridicat de mult? vrea să știe unul din vecinii de pe patul de sus, plecându-se spre el.

– De mult, face băietanul.

– Dacă l-au luat de mult nu e interesant, hotărăște fostul colonel, observându-l atent.

- Acu', de unde vii?
- De la anchetă.
- De-aici? De sus?
- Țț...
- Lăsați-l să se dezmeticească! Ce săriți toți cu întrebările! spune popa Grigore. Nici n-a apucat omul să răsufle, - și toți, pe el, care de care mai curios. Nu-l vedeți cum clănțâne?
- Dacă ți se rupe inima de mila lui, de ce nu i-ai făcut loc lângă sfinția ta?
- Părintele Grigore se răsucește nervos sub pătură. De câțva timp, nu se mai înțelegea cu nimeni. Oftează și spune tare, cu tâlc:
- Åsta-i blestemu' blestemelor! Să ai de-a face cu suflete de oameni filotimi, ca voi! La pușcărie nu stai cu cine vrei! Stai cu cine te pune!...
- Ei, da! nu e nimeni generos ca dumneata, părinte! i-o întoarce colonelul.
- Șase paturi, șase inși! Șase caractere diferite... mârâie în continuare părintele. Ce-s eu de vină că ne-a mai băgat al șaptelea? Și, vă rog foarte mult, să încetați orice discuție. E târziu. Ar fi cazul să ne odihnim. Măine, cine știe ce ne mai așteaptă...
- Vrei să spui „azi“! încearcă să-l ia peste picior colonelul. Acuși-acuși o să sune deșteptarea...
- Zici că te-au luat de mult? insistă curios cel care-i oferise loc lângă dânsul.
- Cam de mult, domnule.
- Te-au judecat?
- M-au. O-ho!...
- Ți-e somn?
- Nu mi-e...
- Ce-i aia „de mult“? zice colonelul mai în glumă, mai în serios. Ai împlinit anul?
- Băietanul schițează un surâs:
- L-am împlinit! Am două mii trei sute treizeci și nouă de zile...
- Cât? Ia tăceți, frate, să ne spună!
- Șase ani, patru luni și douăzeci și cinci de zile...

- Văleu! Da' ce făcuși, nenișorule?
- Trei sute treizeci și patru de duminici, mai spune băietanul.
- E mult?
- Mm... Multișor! Încuviință careva, scrutându-l prin penumbra celulei.
- Acu' pricepeți de ce n-are bocanci? gândi cu voce tare colonelul. De fier să fi fost, - și în șase ani, tot ferfeniță se făceau...
- Nu s-au stricat de prea multă purtare, preciză cel desculț. Mi i-a luat, că nu mai încăpeau...
- Ce ne tot îndrugi moși pe groși? se răsti părintele Grigore, netezindu-și furios barba încărunțită. Dumitale îți arde de joacă?
- Și, adresându-se celorlalți:
- Nu vedeți că face pe nebunul?
- Colonelul era gata-gata să-i cânte în strună părintelui Grigore, dacă nu și-ar fi adus aminte câte conflicte avuseră de când s-au cunoscut. Și, ca să-l contrazică din nou, face într-adins:
- Eu am mare respect față de fețele bisericesti. Da', dumneata, părinte, ești nemaipomenit! Toate le înțelegi anapoda... De ce să afirmi că face pe nebunul?
- Părintele sare ca ars, se așază pe marginea patului bălăbănindu-și picioarele deasupra vecinului său de dedesubt, își trece degetele prin părul răvășit, tușește de câteva ori și se stropșește cu mare asprime, în șapte repzite, către băietan:
- De ce zici că nu-ți mai încăpeau bocancii, fiule?
- Deh, sărut mâna...
- Una din două: ori ți-au crescut labele picioarelor, ori s-a strâmtat încălțăminte...
- Și una, și alta...
- E nostim copchilul! chicotesc ceilalți, amuzându-se de răspunsurile acestuia.
- Trăsni-te-ar mama lui Dumnezeu! Blestematule! Îți bați joc de mine? Nu te uiți că ești neșters la nas?
- De ce v-ați supărat, părinte? Ia uitați-vă aici...

De sub pătură, băietanul își trăsese picioarele, arătându-le în văzul tuturor. Erau de culoare vânătă, cu degetele zdrobite, cu labele umflate, cu răni pe glezne și la încheieturi. Părintele încruntă din sprâncene, își mușcă buzele, și-și făcu cruce:

- Ce e-n stare gerul, Doamne, iartă-mă...

- Nu gerul, părinte! Ancheta!...

... Nimeni n-a mai scos nici un cuvânt. Apoi, s-a auzit deșteptarea și au început să se deslușească pași târșiți spre spălător...

De câte ori se deschide ușa, pătrunde un val de aer rece, cu miros de pivniță și de mucegai. De câte ori intri în celulă – când venim de la spălător ori de la anchetă – te izbește o duhoare grea, înecăcioasă.

- Bogdaproste! face părintele ori de câte ori vine. Mai bine aici decât să ne scoată la lucru în toiul iernii! Ne-am duce pe copcă...

- Când ne scoate, să facem în așa fel încât să stăm mai mult. Cât mai mult. Să respirăm...

- La latrină, dom'le? Ce-ți veni?!

- Are geamul care dă în curtea interioară. Fereastra e blocată, da' mai intră câte-o adiere curată. Aici – nu simțiți? Ni s-au îmbăcsit plămâni. Ne sufocăm! constată colonelul rânduindu-și schimbul de rufe pe care și l-a clătit în grabă, la dușuri, și și l-a pus la uscat pe marginea de fier a patului.

- Suntem și mulți, zise studentul, un tinerel arestat cu un lot de frontieriști.

- Dacă ni l-au băgat pe dumnealui, își dădu cu părerea părintele arătând din cap spre vlăjganul adus în cursul nopții – unul din noi o să plece. Nu lasă „ei“ mai mult de șase inși...

- Trebuie că ni-l ia pe moșu'...

- Poate, nu-i exclus...

- Dumneata, părinte, când ai venit în celula asta, era aici?

- Moșul? Era. Cred că din iarna trecută. În septembrie când m-au mutat de la închisoarea centrală, l-am găsit

aici: mai era în toate puterile. Pe urmă, a început să se topească. Slăbea, văzând cu ochii...

- Dom'le, dom'le, dom'le! Ce fel de inimă or fi având ăștia? Le-o fi plăcând să se uite cum se ofilesc și se prăpădesc oamenii?

- Hm! le-o fi plăcând...

- Cum scazi... ca moșul...

- Moșul?

- Moșul.

- Halal de el! Câți ani să aibă?

- Moșul? Peste șaptezeci. Mi-ar părea rău să ni-l ia. Mi-e milă. E dărămat de tot. Se duce...

- Sst! Să nu ne audă...

- Ia vezi mata, mai doarme?

- Iar o să-și facă nevoile pe el...

Studentul scoate de sub patul din dreapta o tinichea de conservă, și se pleacă spre căpătâiul celui culcat. L-ar striga, dar se codește.

- Văd că nu mișcă...

- Lasă-l. Nu-l trezi.

De sus, din stânga, cineva întinde gâtul, se zgâiește lung, strâmbă din buze și clatină cu dispreț. Parcă ar vrea să spună ceva și nu catadixeste. Apoi, deodată:

- Mai dă-o dracului de tinichea, că-mi vine să-mi vărs mațele! Pute de te trăsnește! Parc-am fi la umblătoare!!...

- Tii!... habar n-aveam că ai nasul delicat, fiule!

- Pân-aici, părinte! Vă rog!

- Mai bine, ia vedeți - uitați-vă careva din voi: a mâncat ori n-a mâncat?

Picioarele părintelui se bălăbănesc de sus, peste patul bătrânului. Studentul pune tinicheaua de conservă la locul ei, mai pregetă, apoi trage de dedesubt strachina smălțuită, pe fundul căreia înoată într-o zeamă verzuie câteva linguri de arpacaș fiert:

- N-a mâncat.

- De ce nu-l duce, dom'le, la infirmerie? bombăne cel din stânga, de sus...

- De aia! ca să te miri dumneata! se burzuluiește colonelul. Nu putem s-avem toți îngrijire ca anumite persoane simandicoase...

Ceilalți rād pe înfundate.

– Azi nu te duci la injecție, drăgălașule?

Studentul pufnește. Nu se mai poate ține. Părintele își leagă picioarele la dreapta și la stânga, mărâind ca pentru sine:

– La infirmerie? Hm! Trebuie să discutăm odată și cazul dumnealor...

Ca să-i atragă atenția, colonelul îl întrerupe:

– Ai, dumneata, ce ai cu medicii, părinte!

– Uneltele diavolului...

– Nu-s toți de părerea sfinției tale! Uite, dumnealui de pildă, n-ar avea nici un motiv să se plângă de solicitu-dinea serviciului medical...

– O să ne certăm urât de tot, domnule colonel! De-o vreme încoace, te legi mereu de mine, ca boala de omul sănătos! Te rog să termini cu insinuările! se răstește cel cu musca pe căciulă.

Discuția putea să degenereze și mai mult. Dar s-a deschis ușa. Din prag, prefăcându-se că nu știe bine pe cine trebuie să ia, temnicerul întreabă cu vocea dogită, înfundată:

– Care ești cu injecția?

S-a făcut tăcere. Paznicul n-are poftă să aștepte:

– Mișcă-te mai iute! hai!

... L-a legat la ochi, l-a scos binișor din celulă, a închis ușa, a pus zăvoarele. Apoi s-au auzit pașii pierzându-se pe cimentul culoarului de subsol.

– Ce v-am spus eu? izbucnește colonelul nemaigăsindu-și locul, spumegând de indignare. Face pontu' cu injecția?! Pezevenghiul! „Ciripitorul“! Canalia! Îl scoate să le dea raportul și-l duc la bucătărie să-l îndoape!

Vlăjganul râde cu gura până la urechi:

– Îi mirosea rău de la tinicheaua moșului!... Adică, de ce mi-a venit să rād? Mă bate gândul că s-ar putea să vorbim cu păcat. Dumneavoastră sunteți siguri?

– Da' dumneata știi cât durează să-ți faci o injecție?

– Cât ai rāsuci o țigară.

– Da? Ei bine, află că la dumnealui durează cel puțin o jumătate de ceas!...

Părintele coboară și el, își pune pătura în spinare și tropăie între paturi. Din când în când aruncă priviri scrutatoare spre colțul din dreapta și se întoarce, făcând din sprâncene și din buze semne de nedumerire:

– Nu mișcă de fel!

Vlăjganul s-a ghemuit, cu genunchii la gură, strângând din dinți. Colonelul i-a așternut, sub tălpile umflate de vânătaie, o bucată de ștergar ud, și-i tamponează cu batista gleznele rănite. Se lasă o liniște apăsătoare. Studentul se chinuie să-și pilească o unghie, frecând-o de perete...

De pe culoar răzbate, scurt, ecoul unor mișcări înăbușite, rezezi, ca de animal târât. Se disting pași de bocanc, foșnete, șoapte... Se aude un țipăt de femeie. Țipătul se curmă brusc. Apoi din nou o târșăială, o ușă de metal trântită, și iarăși tăcere. Toți și-au ciulit urechile. Nici pașii temnicerilor nu mai răsună zgâriind din tălpile ținute monotonia clipelor. Amorțeala se întinde, ca înghețul pe oglinda unor ape, crescând până le cuprinde în întregime... Toți suntem cu ochii la ușă, de parcă pe acolo ar putea să intre explicația așteptată. Într-un târziu, studentul rupe tăcerea:

– Când scăpăm, părinte?

... Viața și-a reluat ritmul obișnuit.

Părintele a ridicat din umeri. Colonelul i-a mai pus o prijniță vlăjganului și i-a umezit ștergarul de sub tălpi. Studentul mormăie și-și mușcă unghia.

– Ei! Fir-ar ea să fie de injecție! zice colonelul. Ați văzut cât durează?!

– Ia tăceți! S-a auzit ceva, – ca un ciocănit în perete. Ia fiți atenți! Dumneavoastră știți alfabetul telegrafului?

– Nu prea!

– Lăsați pe mine! spune vlăjganul, însoțind cuvintele cu un gest și lipindu-și urechea de zid. Zice de bine. Zice că s-a întâmplat ceva de bine, dar că nu știe încă... Cică ne comunică la noapte...

Vlăjganul s-a dezlipit de zid și s-a îndreptat din șale, zâmbind cu o privire caldă și deschisă de parcă s-ar fi cunoscut dintotdeauna cu noi:

– Poate c-a venit „subitu”!

- Ce? ce? cine?

- „Subitu“.

- Aa! da-da-da! se luminează părintele. N-a venit încă, fiule! Dacă venea, auzeam cu toții. Mai va, pân-atunci... Ce tot oftezi, dom'le colonel? De venit vine, cum mă vezi și te văd! Trebuie răbdare și curaj, că de venit, când i-o fi timpul, vine - vorba dumnealui: subit!

- „Trebuie răbdare!“, „Trebuie curaj!“, îl îngână colonelul cu amărăciune și ironie. Vorba moșului: lungește-mi, Doamne, boala, pân' s-o coace poama! Cunosc refrenul! Îl cunosc, păcatele mele, nu l-aș mai fi cunoscut! Numai că ne prăpădim răbdând și așteptând: când o fi să fie, dac-o fi să fie, nu ne mai prinde pe-aici. Nu mai facem umbră pământului! Jucăm tontoroii, cu îngeri și cu arhangheli, pe lumea ailaltă! Oale și ulcele... În lumea dreptilor!...

Și, ca să-i facă în ciudă, începe să fredoneze, șoptindu-i la ureche, cu glas bisericos și târăgănat: „Unde nu este durere, nici întristare, nici suspin...“

Părintele se face că nu pricepe, tropăie fără prea mult zgomot și se-ntoarce spre vlăjgan:

- Cum spuseși că te cheamă?

- Boțârlău Ion.

- Boțârlău? Ce fel de nume e ăsta?

- Cum l-a chemat pe tata, părințele... Nume de pe valea Șușitei...

- Am fost pe-acolo, se laudă colonelul. Cu ocazia manevrelor, în Vrancea. Peste apă, după ce treci de Vidra, sau de Vizantea...

- În sus, sus, sus, la miazănoapte! adeveri vlăjganul.

- Ce vârstă ai, domule Boțârlău? vru să mai știe părintele.

- Douăzeci și patru, în ajun de Sf. Ilie...

- Sunteți „cineva“! La etatea de douăzeci și patru de ani, să ai peste șase ani de pușcărie, - deh!, e „ceva“!

- Este! întări și colonelul.

- Te-a judecat la Galați? întrebă studentul.

- La Pitești.

- Ți-a dat mult?

- Douăzeci...

- Douăzeci?
- Părintele începe să simtă un fel de respect în fața unei asemenea condamnări. Încruntă din sprâncene, clatină îngândurat și face pași de colo până colo.
- Complot? mai întreabă studentul.
- Păi, dar!
- Ziseși că ești și judecat, și condamnat! Ce mai cauți aici, fiule?
- Pe chestia cu evadarea.
- Evadare? Devii interesant.
- Senzațional! Ia tăceți, să-l auzim. Te-a adus în legătură cu evadarea? Ce evadare?
- De la Cavnic. De la minele de uraniu.
- Unde vine asta?
- Lângă Baia Sprie...
- Grozavă chestie, se minunează părintele, luând loc pe patul săteanului, ca să fie mai aproape și să-l asculte mai bine. Ia povestește-ne, fiule! Va să zică, e adevărat ce se spune. Avem mine de uraniu! Formidabil. Ce țară bogată, domnule! Iar se aude zgomot pe culoare... Să știți că l-a duce pe ciripitor, de la așa-zisa injecție. Cum de-l rabdă pământul, Doamne, Dumnezeu!
- Nu vă mai legați de el. E periculos. Informatorul e în stare de orice! Nu vedeți că e de neam prost? Suflet de vierme! Pentru un blid de linte!... în loc să lihnească după o îmbucătură, și-a asigurat stomacul. Ce credeți că-i dă, arpacaș și zeamă de varză? Pun capul că mănâncă zdravăn, ca la mama acasă! Azi o tocăniță, ori chifteluțe marinate, ori ardei umpluți, - mâine o porțioară de sarmale, ori pui cu roșii, sau vițel cu legume...
- Ajunge! îl opri părintele. Prea o faci de oaie! Ne lasă gura apă, domnule colonel! Vrei să-ți faci păcatul cu noi? Ce te-ai ambalat așa? Meniul nostru e fixat. Azi avem - sunt sigur - ciorbă de murături stricate. Și fără pic de grăsime: ca să nu ne cadă greu la ficat...
- ... Cheia scârțâie în brâasca ușii de metal. Paznicul descuie și-l readuce pe ciripitor. Rămâne, strâmbând din nas, în cadrul ușii - și-și împinge protejatul în celulă. Ar vrea să spună ceva și se codește. Pe urmă, se decide:

- Mă!... da' tare mai pute la voi!

- Tinicheaua!... zice, arătând spre dreapta, ciripitorul.
Tinicheaua pute...

Paznicul face un pas. Întinde mâna și dă să-l trezească pe bătrân. Stă o clipă cât un veac, pune mâna din nou, îl hâțână într-o parte și-ntr-alta, apoi se întoarce și ne măsoară pe fiecare în parte:

- Bine, mă, voi nu vedeți c-a mierlit-o? E rece! A murit de azi dimineață - cel puțin de azi dimineață...

Sărisem toți în picioare. La una ca asta, nu ne așteptasem.

- Dumnezeu să-l ierte! zice colonelul, și-și face cruce. Barem a scăpat...

- Mai bine de dânsul! spune și studentul.

- Ai văzut? se adresează paznicul, cu o nuanță de subînțeles și de zeflema, către ciripitor. S-a aranjat! Șase, conform regulamentului.

... L-au scos pe o brancardă. Trupul i se chircise de tot. Era numai piele și os. Degetele, subțiri, lungi, slabe - neverosimil de slabe - și ochii mari, albaștri, țepeni, deschiși...

- Închideți-i dumneavoastră ochii, părinte! se ruga colonelul înnodând capetele batistei cu care legase maxilarele mortului.

- Lasă, dom'le! nu te mai băga! se obrăznicii unul din paznici, împingându-l la o parte. Nu-l mai oblojiți, că-l ducem și așa!... De înviat, nu mai învie! Ce tot faci la cruci? Vezi să nu te doară mâna...

- Nu-i mai punem „ochelarii“! adăugă al doilea paznic, cu o grimasă dușmănoasă. Dați-i boarfele!

- Și tinicheaua! Și tinicheaua! Să nu mai spuneți că am nasul delicat! se rățoi ciripitorul.

După ce s-au îndepărtat paznicii cu brancarda, părințele a scos strachina cu fiertura de arpacaș și i-a întins-o vlăjganului:

- Ia, domnule Boțârlău. Dumneata ai „vechime“ mai mare. Ia, de sufletul răposatului. Dumnezeu să-l odihnească... Nu că te-ndemn da' e cazul să nu mai zăbovim.

Dintr-un moment într-altul au să vie să ne ceară strachina moșului... Hai, dă-i fălci, dă-i fălci! grăbește-te!...

Boțârlău n-a luat decât o lingură, două:

- Nu merge. Nu pot. Îmi rămâne-n gât, părinte. Zău, nu mai pot...

Cealaltă au împărțit pe tăcute restul. Colonelul a pus, apoi, cana de metal a moșului în strachina goală, și le-a așezat la picioarele patului său, lângă ușa:

- Acu', n-au decât să vie să le ia...

- Hm, se sclifosi ciripitorul. Nu trebuia să-l dați pe moșu', măcar până mâine dimineață...

- Ce vorbă! Să-l mai fi ținut aici?

- Era rost de-o porție de haleală în plus! Rația moșului, de diseară...

... Nu mă crede nimeni. Le arăt, le demonstrez ce se vede în dantelele zugrăvite de igrasie, de la floricelele și liniuțele gingașe, în aburi de poezie, până la contururile masive de culoare intensă – și totuși, nici unul nu deosebește altceva decât câteva pete grosolane pe un nenorocit de zid igrasos... Vă asigur că s-au perindat toți șase, pe îndelete, unul câte unul, și că s-au așezat fiecare la locul său. E drept că bătrânul e mai greu de recunoscut: zace și acum în patul de jos, în dreapta. Dar de văzut, se vede limpede că e vorba de un om culcat, acoperit cu o pătură trasă până peste cap. Părintele Grigore ocupă, tot în dreapta, patul de sus. I se vede cogeamitea barba și i se pot observa picioarele bălăbănindu-se... Îi place, de multe ori, să stea răsărcănat, cu labele lui butucănoase, cu degetele rășchirate: cele două dungi mai evidente sunt, fără îndoială, picioaroangele părintelui – într-o mișcare ritmică, permanentă. Colonelul s-a obișnuit în stânga, jos, acolo unde-i e și patul. Câteodată îl vedem vibrând, gata să plesnească de mânie nestăpânită: atunci sare ca zvârlit de un arc, de pe salteaua de paie, numără pași de colo până colo, își freacă pumnii, schițează un rânjet rece de piatră și e-n stare să nu scoată o vorbă cât e ziulica de mare! Acum, probabil că e în fund, în picioare, cu cotul răzimat de patul părintelui – așa cum se vede când deslu-

șești umbrele cenușii, întoarse ca două cârlige... Nici n-ar avea destul loc în patul lui, în care mai zăbovește, făcut ghem într-un ungher, Ion Boțârlău, vlăjganul. Ciripitorul ne pândește din patul de deasupra colonelului. În patul de jos, cu fața la ușă, studentul își duce și el veacul. Numai locul meu – sus, între popă și ciripitor – rămâne gol... E firesc să rămână gol: nu mă pot dedubla! N-aș putea să fiu și împreună cu ceilalți, și aici, de unde stau să mă uit la ei. Mărturisesc că trăiesc un moment de mare mulțumire. În mizeria în care mă găsesc, niciodată n-au fost mai clare, mai vii, mai reale, chipurile care mi-au ținut de urât! De zece luni n-au mai introdus pe nimeni în celula mea. Numai vizitele acestea – despre care autoritățile nu știu și nici n-au să știe vreodată – se ivesc în pofida pazei. Puțin le pasă – și de puștile automate și de pistoalele stăpânirii!

Desigur, vizitele au venit fiindcă mă aflu într-o totală singurătate. Cei șase au plecat, unul câte unul. Primul care m-a părăsit a fost moșul, când a adormit somnul dreptilor. Al doilea – de care mi-a părut rău că s-a dus – a fost Ion Boțârlău. Țineam mult la el, săracul. Unul câte unul, așa cum au venit, așa au plecat...

Așadar, după ce a închis moșul ochii, rămăsesem șase. Patul de jos, din dreapta, l-a ocupat vlăjganul. De multe ori, de foarte multe ori, venea vorba despre păreri și despre atitudinea moșului. Colonelul, în special, manifesta un respect deosebit pentru fostul nostru tovarăș de suferințe:

– Dârz, domnule! Tare dârz! La peste șaptezeci de ani, nu se-ncurca, ferească sfântul, când dădea piept cu „dumnealor“! Îi știau de frică, nu alta! Am asistat odată, când l-au băgat la carceră. La „neagra“, cum îi spunem noi. Eu zic că și azi le țiue urechile de câte-au auzit „mărimile“ închisorii! Plutonierul care era de serviciu, îl lovise pe Franț. Franț era un om dintr-o bucată. Solid, îndrăzneț, cumsecade. Noi îl ziceam „ungurul“. Am auzit că-i la ocne. La sare. Alții, cică ar fi murit într-un accident de tren, când îl transportau de la o pușcărie la alta... „Intrase“, c-a ascultat posturi de radio străine. I-au dat un

mezelic de 25 de ani. L-au încadrat în „activitate contra-revoluționară”. Din ce s-o fi luat cu plutonierul, nu știu. S-a iscat un scandal, ce nu s-a pomenit. Rezultatul: „du-l la neagra!” De la celulă, când să-l ia la carceră, au început să curgă pumnii. Moșu’ n-a mai răbdat. Când mi-aduc aminte ce le-a spus și câte le-a zis – uite, și-acum parcă mă unge la inimă! Nu știa de frica nimănu. Dumnezeu să-l odihnească...

...Nu le-am spus niciodată că-l cunoșteam pe bătrân de-o viață întregă. Nici după ce s-a prăpădit, n-am socotit cu cale să le dezvălui secretul...

Toată noaptea ne-am chinuit să nu ne fure somnul. Am dormit cu schimbul, doborâți de oboseală, istoviți. Mai bine zis, am ațipit și ne-am trezit de nenumărate ori. Dacă am fi putut vorbi, am fi început cu poveștile, ba unul, ba altul, și veghea ne-ar fi fost mai ușoară. Dar după „stingere” nu mai ai voie să scoți nici un cuvânt...

Vizeta clipește mereu, iscoditoare, vicleană, indiscretă, spionându-te până la umilință. N-a fost zgomot, n-a fost pas, ori șoaptă, ori foșnet, să nu fi tresărit cu toții. La un moment dat, spre ziuă, ne-am ridicat în capul oaselor, ca la comandă. Ni s-a părut că începe tăcănitul telegrafului. Puteam să jur că s-au auzit izbituri lungi, surde și ciocănituri scurte, repezi, ca punctele...

Degeaba tragem cu urechea, încordați. Colonelul e dezoalat. N-au fost semnalele așteptate. Boțârlău e de părere că vecinii din celula alăturată s-au lovit de peretele despărțitor – l-au atins fără să vrea, răsucindu-se în timp ce dormeau...! Dezamăgirea e atât de amară, încât nici nu ne mai ferim de denunțatorul de profesie.

O astfel de decepție e plină de primejdii. Simți că se întâmplă ceva neobișnuit. Dar totul e cețos, de nedescifrat...

– Numai să nu ne curețe, păgânii! spune părintele, cu ochii împăienjeniți de nesomn și de spaimă. Te pui cu ei? Când s-o apropia potopul și-or ști că vine ceasu’ răfuielilor, intră cu „mandolinele” prin toate subsolurile și pac, pac, pac – ne lichidează în cinci minute! Nu mai scapă nici unul din noi!

- N-o să aibă timp, părintele! spune frontieristul.

- Să te audă ăl de sus, fiule!

Părintele s-a întins, zdrobit. Vrea un pic de odihnă. Nu e convins că o să supraviețuiască. Are doi copii – și copiii sunt încă mici. I-e dor de ei, și-i e inima plină de griji. S-a-ntors cu spatele, ca să nu vedem cum îi curg lacrimile. Colonelul ne-a făcut semn să nu vorbim. Cât a mai fost până la „deșteptare“, – un ceas, ori două – ni s-a părut o veșnicie...

Azi a fost rândul meu la curățenie. Am măturat, am spălat pe jos și am înghițit fulgerele ofițerului de serviciu – un nesuferit, cu privirea piezișă, căruia nimeni nu poate să-i intre în voie. După ce m-a făcut de trei parale sub cuvânt că podeaua de ciment n-a fost ștersă destul de bine, s-a legat de părintele Grigore, care, când i s-a adresat, n-a știut cu ce grad vorbește. Ofițerul era jignit:

- Ce „sublocotenent“, mă? Care sublocotenent, mă? Te faci că nu cunoști gradele? Crezi că mă scoți din sărite, fiindcă în loc de locotenent-major îmi spui „sublocotenent“? Gradul ăsta nici nu mai există, mă! a murit o dată cu regimul burghezo-moșieresc!... Ce meserie aveai „în civil“?

- Preot...

- Aa! Popă? Vasăzică, n-ai făcut armata...

- N-am făcut-o...

- Ce mai militărie aș face eu cu tine, mă, să mi te dea pe mână! La carceră ai fost?

- N-am fost.

- Ești în anchetă?

- În anchetă, domnule ofițer.

- Știi ce-aș organiza eu, dac-ar fi după capul meu? O brigadă de popi! V-aș strânge pe toți – că tot faceți, degeaba, umbră pământului – și v-aș trimite în deltă, să tăiați stuh!... Norma: stabilită după burtă. Ești mai pântecos, îndeplinești o normă mai mare! Dar primul lucru pe care l-aș face: v-aș rade bărbile, la toți...

- Tocmai bărbile vă supără? se prefăcu mirat, studentul. Eu știam că toți înaintașii dumneavoastră purtau, care de care, bărbi mai lungi și mai arătoase!...

- Erau evrei! interveni colonelul mioros, dar cu o umbră vag răutăcioasă.

Locotenentul-major era vădit încurcat. Aruncă o ochire aspră, stătu o clipă pe gânduri, apoi, luminându-se, spuse convins că a găsit o replică distrugătoare:

- Poveștil șmecherii scornite de bancheri! ca să se laude! Ca să ne compromită conducătorii! Ei au lansat poveștile astea. Lăudăroșii!... Din contra!

- Din contra? Adică... cum?

- Aveau bărbi, da' erau contra lagărului capitalist! Din punct de vedere dialectic, una e barba și alta e politica. E clar, nu?! Voi nu vedeți, mă, că sunteți victimele propagandei? Imperialiștii ațâțători la un nou război, ei au strecurat calomnia asta, armă de șantaj a războiului rece!

- Văzuși, părinte? făcu colonelul, dându-i cu cotul. De ce nu ne faceți și nouă, domnule locotenent-major, cursuri de lămurire? Cum vreți să ne orientăm, dacă nu ni se dă posibilitatea să cunoaștem care e adevărul, și care nu e?

- Mda. S-ar putea propune cursuri, pentru cine e „recuperabil“. Da' tot mai practic e la brigada de reducere! La stuh...

Dădu să plece, șovăi, și se-ntoarse din cadrul ușii întredeschise:

- Să fim bine înțeleși! Să nu dăm naștere la confuzii! Partidul și guvernul ne învață să combatem rasismul. Toți luptăm împotriva prejudecăților rasiale și împotriva imperialismului, în faza agresivă de descompunere. Cine sunt însă uneltele imperialismului-colonialist? Anumiți domni evrei! Cine sunt răspânditorii ideologiei putrede, burgheze? Tot anumiți domni evrei! A fi deci antisemit, în acest caz, e cu totul altceva! Nu rasism! Ci – din contra – un mijloc de combatere a dușmanului de clasă!

Și, mândru de explicațiile date și de succesul obținut, s-a întors spre cei doi subalterni ce-l însoțeau, întrebându-i cu superioritate:

- Este?

- Valabil! i-au răspuns într-un glas cei doi acoliți.

- Vă rog să nu vă supărați, dom'le șef. Vreau să vă întreb și eu, ceva...

- Banditu' de la Cavnic vrea să mă înfunde! face locotenentul-major către noi, măgulit de felul cum îl admirau subalternii. Vrea să combată dialectica!...

- Are școala închisorii, intervine colonelul.

- Are douăzeci de ani de temniță grea! ne retează, mârînd locotenentul-major, ca să ne închidă gura, și-i face semn vlăjganului: Zi-i! dă-i drumul! ce-ai vrut să-ntrebi?

- Eu, de când n-am mai ieșit din închisoare, nu mai știu nici cum se vorbește! V-am auzit pe dumneavoastră și nu mi-a venit a crede. Poate că s-a schimbat limba românească...

- Adică?

- Dumneavoastră, când vorbiți de jidani, spuneți „domnii evrei“? De când îi domniți?

- Ce să-ți fac dacă n-ai fost atent! Doar n-ai fi vrut să le spun „tovarășii“!?... Și să te lași de bancuri, că aici nu e cafea burgheză!...

Cei doi însoțitori se pregăteau să închidă ușa și să tragă zăvoarele.

- Este?! I-a întrebat din nou locotenentul-major, încercând să-și ascundă enervarea.

- Categoric! s-au auzit iarăși cele două glasuri, odată cu zgomotul metalic al ușii încuiate...

... S-au îndepărtat, comentând, destul de zgomotoși. Dar de înțeles, nu se putea înțelege ce vorbeau. Noi ne-am uitat unii la alții, am clătinat întristați și ne-am căutat, fiecare, câte ceva de făcut. Nimeni n-a scos un cuvânt, până l-am auzit pe Ion Boțârlău:

- Mai dați-l în mă-sa de pușlama!

A fost un hohot de răs pe care nu ni l-am putut stăpâni!...

Pe ciripitor nu l-au lăsat să facă purici în celula noastră. De când l-au mutat, de vreo săptămână, - ca o coincidență - perchizițiile se țin lanț. Câte două pe zi. Saltelele, paturile, pernele, rufăria sunt răscolite, răsturnate, cercețate și pipăite cu de-amănuntul. Chiar paturile sunt deplasate de la locurile lor și examinate în toate felurile,

ca nu cumva să ascundă cine știe ce... Una din saltele – în care paiele fărâmate se grămădiseră într-o singură parte, li s-a părut foarte suspectă și a fost înlocuită imediat. Un mofft de bucățică de sticlă – un ciob de geam, cât unghia, ascuns între ușă și zid, cine știe de către cine și cine știe de când, a fost luat ca trofeu, cu mare zarvă.

Au apărut și câteva mutre noi de paznici. Care de care mai încrunțat, mai posomorât, mai urâcios. După ce s-a terminat cu perchiziția de azi dimineată și după ce ni s-a scotocit prin toate buzunarele, ne-au adunat în dreptul ușii și s-au apucat să cerceteze zidurile și urmele de cuvinte scrijelite în tencuială. Stam înghesuiți unul într-altul, nemișcați – și-i vedeam, uitându-se cu mare atenție și examinând pereții, palmă cu palmă, centimetru cu centimetru... Trecuseră mulți prin locurile acestea – și nenumărați își însemnaseră numele. Varul spoit în fiecare toamnă acoperise inițialele, îndemnurile și semnele zgâriate. Nu se mai putea citi nimic. Mi-a fost teamă să nu le sară în ochi igrasia și să nu se lege de ea. Dar petele – cu toate că se vedeau de la o poștă – nu i-au interesat deloc. Nu numai că n-au trimis bidinelele – ceea ce ar fi constituit un dezastru pentru comoara mea de perete – dar nici nu s-au mai zgâit niciodată, cât am stat eu acolo, la urmele vechi de pe ziduri...

... „Anchetele“ s-au intensificat. Din câți suntem, numai pe mine nu m-au luat, în ultima săptămână. Unul câte unul, și colonelul, și preotul, și studentul, și Ion Boțârlău, pornesc – legați la ochi – și lipsesc ceasuri întregi... Rămân singur – și depăn firul. Sau, mai bine zis, răsfoiesc trecutul în jocul petelor de pe zid...

Iată, străzile sunt aproape pustii. Câțiva copii grăbesc, cu pași mărunți, spre liceul care-și tolănește vechea clădire în fața cinematografului – la câțiva zeci de metri în piațeta de unde începe parcul. E opt fără câteva minute. Autobuzul trece gol și tramvaiele se strecoară aproape fără pasageri. Gospodinele n-au ieșit încă după târguieli, iar ceilalți sunt de mult la locurile lor de muncă.

Ziua începe cu plicitiseală, fără orizont, monotonă. Totul e fumuriu, sleit. Timpul se reproduce după tipare-șablon. Numai aerul e proaspăt. Se simte un pic de umezeală rece, destul de plăcută. Apele cerului nu sunt mai limpezi și nici mai turburi ca de obicei.

Pe lângă trotuar, frigul s-a jucat în geometria primelor pojghițe de gheață. Firele de sârmă întind funigiei și promoroacă. Dimineata își strânge, alene, aburii de ceață și podoabele brumării pe care și le-a încurcat printre ramurile copacilor desfrunziți...

O să mai cadă încă o filă din calendar, simplu, firesc, așa cum au căzut toate filele. Ziarele n-au nici un titlu senzațional și nu cuprind nici un comunicat.

Acesta e drumul meu obișnuit, pe care-l fac în fiecare dimineață când mă duc la birou. Trec prin fața liceului de fete, c cotesc la dreapta și o iau pe lângă cinematograful. Tai piațeta și ocolesc intrarea în parc. La ducere, n-am niciodată răbdare s-o iau pe aleile cu pietriș spart, zgrunțuros, – cu toate că priveliștea arborilor și a peluzelor e odihnitoare. Numai la întoarcere, fie că e ora prânzului, fie că înserează – indiferent de anotimp – parcurg aleea principală și, de câte ori îmi îngăduie programul, îmi place să întârzii spre havuzul părăsit, unde vegetația e mai sălbatică și mai pe gustul meu.

Când mă abat pe lângă havuz, n-o fac pentru ca să mă las furat de un sentimentalism ieftin. Din forfota în care trăim – mă refugiez pentru câteva secunde în locșorul acela de izolare. De obicei, nu mai e nimeni: cele câteva mame care și-au scos pruncii la aer, au plecat de mult – cu cărucioarele și cu odraslele lor – și parcul e o oază de liniște minunată, în mijlocul orașului agitat. Dar la ora asta, când mă îndrept spre birou, nu intru niciodată prin parc. Ieri, când veneam spre casă, am colindat aleile și drumușoarele peste care se așezase un strat gros de frunze galbene, pământii și roșii. „Am colindat“, e un fel de a vorbi, căci tot parcul nu are o suprafață prea mare, – și m-am plimbat spre havuz, admirând culorile toamnei în covorul de frunze pe care călcam.

N-am ajuns încă la piațetă. Prin fereastra deschisă, dintr-o casă veche, răzbate o melodie sprintenă, transmisă la radio. Nici nu-mi dau seama că de-a lungul trotuarului, în stânga, sunt înșirate câteva mașini. Nu sunt în întârziere, dar nici vreme să casc gura nu prea am. O să fiu exact la opt la serviciu... Mă gândesc la de toate și la nimic, și pașii mă duc automat...

- Tovarășel nene, nene!

M-au oprit două fetițe. Amândouă sunt speriate. Au ieșit din parc, în fugă. Abia răsufală. Uneia i s-a deschis ghiozdanul și i-au căzut cărțile și caietele pe jos. Cealaltă își dă la o parte părul căzut pe ochi și repetă cu vocea înecată de emoție:

- Un om spânzurat, tovarășel! În parc!...

Din curtea casei cu fereastra deschisă a ieșit o femeie. De undeva, nu pot ști de unde, a răsărit un bătrânel, schiopătând. Din cealaltă parte a piațetei s-a apropiat un grăsan între două vârste, călcând rar și apăsător, legănându-se ca un rățoi.

- Are un bilet, aici, așa, pe piept! spune fetița îndesându-și cărțile și scuturându-și caietele. Vai, ce tare m-am speriat!

- De unde știi că e mort și că nu trăiește? întrebă, autoritară, femeia venită din vecini. Ia haideti, să vedem și noi!

N-am timp să fac astfel de investigații, și nici răbdare nu am. Dar grupul care s-a format a decis să meargă la fața locului.

- Hai, frate! zice și grăsanul, convingător. Trebuie să fie aici, la câțiva pași...

La jumătatea drumului dintre intrare și havuz, banca de lemn, cu spătar, e răsturnată în iarbă - sub copacul din fața faunului de marmură. De una din crăcile mai groase, atârnă un trup omenesc, scăzut de bătrânețe și de boală, cu capul aplecat într-o parte. Între degetele mâinii, în dreapta, ține, strânsă, o cruciuliță simplă, de metal. De cămașă, la piept, e prinsă cu un ac de siguranță o bucată de carton alb - ca o carte de vizită - pe care e scris cu litere stângace, de tipar, numele mortului. Din cauza

omezelii, cerneala s-a lătit și prenumele nu i se mai poate citi. Pe umeri, toamna i-a presărat binișor, cu milă, câteva frunze pământii-verzui. Pare un pitic – în hainele mult prea largi care-i curg, jerpelite și decolorate, atârnându-i ca zdrențele pe o sperietoare de ciori. Trăsăturile i s-au șters de suferințe și – când îl vezi, ca o mogâldeată imobilizată în decorul de noiembrie – te prinde mirarea: paloarea feței contrastează cu marmura faunului care sfidează moartea, cocoțat pe soclul de piatră din preajma băncii răsturnate.

– Mare ți-i minunea, Doamne! spune, printre dinți, una din femei. Spânzurat, să nu aibă limba scoasă, n-am mai auzit!

– Are și ochii închiși! se bălbăie bătrânelul, apropiindu-se șchiopătând. Să știi că nu-i lucru curat. Eu cred că l-au adus gata mort și l-au agățat de castanul ăsta...

Ca din pământ, au răsărit câțiva milițieni și militari. Unul s-a urcat pe bancă, a apucat capătul uneia din crăci, trăgând-o în jos, aplecând-o cât se putea. Un altul a tăiat frânghia. Alți doi l-au prins în brațe pe răposat. După felul cum l-au luat – cu ușurință – și după cum l-au dus câțiva metri, nu putea să aibă mai mult de treizeci – treizeci și cinci de kilograme, de slab ce era! L-au întins pe o foaie de cort și au început să ceară actele de identitate ale celor prezenți:

– Care ați fost martori! repeta milițianul, notându-și numele și adresele tuturor.

Am zărit cruciulița de metal, căzută lângă banca răsturnată. Am ridicat-o și am predat-o ofițerului de miliție care conducea cercetările.

– Ce te bagi unde nu-ți fierbe oala? Ți s-a urât cu binele? m-a repezit ofițerul, aruncând cruciulița lângă cadavru. Ia să poștești cu noi, să ne dai o declarație!

Și, către ceilalți milițieni, arătând spre mine:

– Merge la secție, să dea o declarație scrisă...

Degeaba am vrut să le explic că sunt funcționar și că trebuie să mă prezint la serviciu. Am fost nevoit să rămân în parc, așteptând, până aproape de ora prânzului, când – în sfârșit – a venit un camion al autorităților de-a ridicat

mortul. Apoi, însoțit de doi milițieni, am pornit-o pe jos spre postul de miliție. Când am trecut prin piațetă am priceput de ce așteptau în apropiere, înșirate de-a lungul trotuarului, mașinile oficiale...

... Așa a început peregrinarea mea prin subsoluri și pușcării...

Eram convins că declarația pe care mi-o cerea miliția avea să-mi ia doar câteva minute – și că, după ce voi fi dat-o în calitate de „martor ocular” al unei simple cercetări, – aveam să-mi văd de treabă. Mai preocupat eram de ceea ce avea să se întâmple la serviciu. Mă așteptau câteva lucrări urgente și știam că de soluționarea lor era legată producția. Ministerul urmărea împlinirea planului înaintea termenului fixat. Problema cea mai importantă la ordinea zilei – pentru directorul general, pentru directori și pentru subdirectori – era să se controleze în permanență munca fiecăruia. Toți tremurau. „Rotițele mici”, cum ne porecliseră, puteau să dea naștere vreunei întârzieri, iar neglijența – știți dumneavoastră – se interpretează drept „sabotaj” și duce de-a dreptul la pușcărie.

Nu-mi pierdusem cumpătul, oricât eram de nerăbdător să termin cu „declarația”, și oricât de nemulțumit eram de felul cum îmi irosisem toată dimineața. Începusem chiar să judec cu mai multă înțelepciune felul cum merg lucrurile – și să socotesc pierdută și după-masa. Nu se putea să nu dureze încă două-trei ceasuri – după cele ce observam în jurul meu. Într-adevăr, m-au introdus într-o încăpere în care așteptau de-a valma nenumărați indivizi de toate vârstele. Unii se întinseseră pe jos, alții se grămădiseră lângă calorifer, în picioare...

O bună parte din timp mi-am găsit ocupație, privind cu atenție camera în care mă găseam. Imobilul în care era instalată miliția fusese locuința unui mare industriaș. Mobila, covoarele, tablourile, obiectele mărunte nu se mai văd. Numai zidurile cu un brâu larg de lemnărie sculptată, ornamentele în ghips ale tavanului și parchetul – parchetul de nedescris de murdar – mărturisesc o strălucire decăzută. Odaia aceasta a fost – sunt sigur – sufrageria:

ferestrele mari, cu vitralii, înfățișează cornul abundenței din care, în culori foarte vii, se răstoarnă toate bunătățile pământului, parcă anume ca să-ți aducă aminte că ar putea să-ți fie foame. De altfel, între ferestre mai e bufetul masiv, de stejar, – imensă construcție, fixată în zid, cu coloanele sub forma unor trupuri de uriași, pe umerii cărora se sprijină o împletitură complicată, în care se amestecă fel de fel de flori și fel de fel de fructe, peste care s-a depus un praf de două degete...

Pe ziduri atârnă câteva portrete și se lăfăie – lipite – afișe în culori violente, ordonante și lozinci. Pe ușa din fund scrie: „Intrarea oprită“. Deasupra caloriferului e „ziarul de perete“, cu filele prinse în pioaneze. Vechi, de peste un an de zile, articolele de ocazie, caricatura tăiată dintr-o revistă ilustrată, epigrama șchioapă și fără pic de sare, stau și ele „făcând coadă“, veștede, îngălbenite...

Un milițian se tot foiește, scrutându-ne. Încerc să-i vorbesc. Se face că nu m-aude. Încerc din nou, – ca și alții care se află în încăperea aceasta – și scena se repetă de mai multe ori, până când îl vedem oprindu-se, privind crunt și rostind rar și apăsător:

– Așteptați-vă rândul! Fără vorbă! Care nu e liniștit – să știți că luăm măsuri. E clar?!

M-am rușinat, în sinea mea, ca după un act de lașitate. Tăcusem, ca și alții din preajma mea, mulțumindu-mă să înghit în sec.

– Nu ai cu cine să vorbești! Îmi spuneam. N-ai cui să te plângi. Nu ai nici o cale să-ți cauți dreptatea. Acesta e sentimentul care-și face loc în mintea mea, dar nu ca un lucru nou și neobișnuit: era ceva de mult bănuțit, ceva de care auzisem, de care mi se vorbise, dar pe care nu-l puteam înțelege prea bine și care mi se părea o exagerare a câtorva inadaptabili, a câtorva nemulțumiți...

Ușa era slab păzită: prin cristalul gros, vedeam sergentul dormitând pe un scaun, în capul scârilor de marmură albă ce dădeau spre ieșire. Dar prin curte și pe la poartă, spre stradă – unde era și ghereta cu telefon și pază specială – e foarte greu, dacă nu chiar imposibil de trecut. Oare de ce-mi umblă toate acestea prin cap? Doar n-am

nici un motiv să vreau să dispar cu riscul să-mi aprind paie-n cap cu miliția!

Mă decid să intru în vorbă cu paznicul care dormitează pe scaun. N-am curajul să ies pe ușa de cristal, ca să nu-i dau impresia că aș fi vrut să plec fără voie. Aștept să se trezească de-a binelea și să se uite încoace. Ascult comentariile unora, asist la văicărelile altora, dar trag mereu cu ochiul spre milițian. În sfârșit, s-a ridicat, s-a întins căs-când cu plictiseală, a scuturat din cap ca și cum scutură-tura i-ar fi ajutat să se dezmeticească, și s-a îndreptat cu privirea spre noi, de parcă ne-ar fi numărat. Îi fac un semn de nedeslușit și mă apropiu cu oarecare sficiune:

- Tovarășe! Tovarășul comandant e aici?

- Ce treabă ai cu el? întrebă cu glas infundat milițianul.

- Să-i spun două vorbe... Știți, eu sunt șef de serviciu la Departamentul...

Dar nu apuc să-mi sfârșesc explicațiile. Milițianul vrea să pună capăt discuției cu un răspuns scurt și răspicat:

- Poți să fii cine-i fi!... Nu-i aici. E la ședință.

- Și, dacă tovarășul comandant e la ședință, cine-i ține locul?

- Sfântul duh!

- Cine?

- Ce, mă, ești fudul de urechi? Intră-năuntru și stai cuminte, până te strigă! Ai răbdare - că nu mai ești pe moșia lui tat-tău! S-a dus epoca de exploatare burghezo-moșierească!...

Mă dau îndărăt, intimidat și scârbit. Nu m-am așteptat la o astfel de punere la punct.

- Ramazanul, tovarășe! face, glumeț, un tânăr foarte oacheș, îndesându-se în deschizătura ușii, chiar lângă mine. Ne taie ramazanul, tovarășe milițian!

- Înăuntru! Înăuntru! răcnește acesta.

Cât ai clipi, s-au adunat vreo zece-cincisprezece inși, care mai de care mai tras, mai nebârbierit și mai pământiu la față.

- Mă taie ramazanul! Mă ia cu leșin! Ramazanul! repetă, în hazul celorlalți, tânărul, mișcându-și latul palmei de-a lungul beteliei pantalonilor, într-o parte și într-alta.

- Măine, face, hotărât, milițianul.
 - Păi, ce! azi nu e zi?
 - Azi: răbdări prăjite! De unde să-ți dea, dacă nu ești trecut „la ordinar“? Ce, aici e restaurant? Aici nu ești la cantină și nici la bar. Care-i arestat azi, îl trecem „la ordinar“ și mănâncă mâine...
 - Îmi ghiorăie mațele! mai îndrăznește un om necăjit, cu jumătate de glas.
 - Da' ce! eu is arestat? spune altul. M-a citat pentru o declarație ca martor...
 - Fără „agitație“, că-i de rău! bodogănește milițianul, trântind ușa.
- Oamenii s-au risipit, amestecându-se cu ceilalți. Murmurele au încetat. În încăpere se lăsa noaptea...

... N-ai cui să-i ceri dreptatea! Gândurile se împletesc cu penumbra și cu amintirile. În culoarea care se pulverizează și se risipește până spre alb-gălbuiul restului de zid, se detașează un gol imens, de piață de gară... Încep să mă pun în pielea fiecărui om care suferă...

Era o zi fierbinte, de vară, pe strada Eternității, în 1942. Megafoanele umpleau văzduhul cu ritmuri de vals. Cerul era albastru, nepăsător și pur. Furgoane militare încărcau sute de cadavre din curtea prefecturii. Pe străzi, pustiu. Lângă piața gării, patrule de S. S. Pe bulevard, o a doua coloană cu aproape o mie de bărbați – spre vagoanele de marfă în care se transportase carbid, și în care majoritatea din ei aveau să moară asfixiați. Clipele, minutele, ceasurile se fugăreau în banalitatea luminii de după amiază, sub soarele dogoritor – și viața își continua cursul când pentru unii începea sfârșitul pământului...

Ce caută femeia exasperată, alergând spre stația de cale ferată? Are înfățișarea țiganilor nomazi, fusta largă de culori țipătoare, cozile împletite fluturând în jurul unui cap superb, o privire în care spaima a luat locul zâmbetului. Jandarmii o împing cu brutalitate spre trotuar. Femeia urlă și plânge și se repede iarăși spre cineva din coloană. Un ostaș a lovit-o cu patul puștii. Șirul de oameni înaintează tăcut, încet, fără murmur, prin praful

care-l înconjură și sub soarele care-l arde, ca un convoi al resemnării, ca o turmă care merge la tăiere. Câțiva bătrâni au căzut și nu s-au mai ridicat. Un ofițer de jandarmi s-a asigurat că au încetat să mai existe și, ca să nu aibă de dat socoteli, le-a descărcat câte patru-cinci gloanțe în cap. Femeia s-a repezit, hohotind, și l-a apucat de braț pe ofițer:

– Șefule! șefule! al meu nu-i jidan... E rom... uite, asta mi-i crucea!...

Brațul s-a scuturat energic și femeia s-a răsturnat lângă rigolă, mai îngrozită și mai dezlănțuită. Își smulgea părul și-și rupsesse bluza. Se înăbușea, se îneca, tușea, răcnea din nou, și se agăța de arma câte unui jandarm, implorându-i cu lacrimi amare. Dar fețele lor erau de piatră și inimile lor la fel. La o încrucișare, o comisie de civili și de militari nemți se uita, rece – poate apreciind din ochi numărul victimelor. Femeia s-a năpustit spre nemți și a continuat să le vorbească, văitându-se și plângând. Unul a îmbrâncit-o. Un altul a scos revolverul, amenințând-o. Femeia s-a oprit un moment, cu gura încheștată de disperare. Apelul adresat uniformelor hitleriste fusese ultima ei speranță. A stat, nevenindu-i să creadă. Abia atunci au apărut doi copilași de șapte-opt ani, ținându-i-se de fustă și bocind în limba lor. Femeia i-a dat cât colo, cu un gest mut. Coloana continua să înainteze. Până la stația de cale ferată nu erau mai mult de o sută de pași. În mulțimea de nămol și de lavă, în marginea dinspre trotuar a coloanei, țiganul lăieț cu pletele lungi, negre, și cu fruntea largă, pășea ca un apostol într-o senină inconștientă.

– N-am la cine! n-am la cine! să văita femeia gata să plesnească de congestie și de deznădejde, urlând și blestemând.

– Was ist das „Namlatschin“? a întrebat un ofițer care purta pe brațul său stâng o banderolă cu cruce încărligată.

Ce explicație i s-o fi dat? Grupul a izbucnit în râsete sinistre. Neamțul a repetat ca și cum ar fi fredonat un refren: „Namlatschin! namlatschin...“ și s-a îndreptat spre

peronul gării. Capul coloanei intrase spre magazia de mărfuri, unde aștepta trenul morții...

Totul a continuat conform programului. În fiecare vagon au fost înghesuiți, claie peste grămadă, sute și sute de inși. Un plutonier îi croia cu vâna de bou, alții îi îndesau cu patul armelor. Țiganca a stat până seara în piața pustie. Trenul plecase de mult. Automobilele militare încărcaseră ofițerimea și porniseră duduind, spre centru. Măturătorii primăriei și oamenii cu sacalele ștergeau de sânge străzile și bulevardul gării. Femeia a rămas, așezată pe marginea trotuarului, lângă scările ce urcau spre stație. Copiii erau acolo, lângă ea, înmărmuriți.

- Tata s-a dus cu trenu! răcnea din când în când femeia, zgâlțâindu-i, ca să-i facă să înțeleagă. S-a dus! nu mai vine! Nu mai aveți tată! Mânca-i-ar viermii de câini! Ce să vă fac? Ce pot să fac? N-am la cine! n-am la cine!...

Iar mi-am tras pătura peste ochi, și iar mi-am dorit un singur lucru: să pot visa! Cum se dă stingerea, adorm – în general – imediat. Slăbit cum sunt – cum pun capul jos, s-a zis cu mine! Foarte rar mi s-a întâmplat să mă perpelesc cu nasu-n tavan!

Vecinii mei de pat știu pe de rost cheia visurilor. Cât facem curat în celulă și până ne întoarcem de la spălător, n-aud decât explicații și discuții despre ce li s-a arătat în timpul somnului. Toți povestesc, nu fără un dram de naivitate și de superstiție. Toți plutesc încă în reveria de care a vrut să-i rupă deșteptarea.

Nu cred în darul profetic al visurilor. Ce nu se poate construi, tălmăcind un fragment de imagine confuză? Interpretările pot merge până la absurd. Toți cred în propriile lor închipuiri. Dacă m-aș amesteca în problemele lor, ar însemna să le vestejesc orizontul nădejdlor. De ce să leucid iluziile?

Ciudat lucru! Uneori, când își visează fapăturile dragi, în loc să se bucure, se întristează. Eu m-aș simți răsfățat, fericit. Dar eu n-am norocul lor... Îi invidiez, cu toate că mie mi-e dat să văd lucruri pe care ochiul lor nu le vede. În imaginile fantastice care mi se învâlmășesc și defilează în jocul petelor de pe zid, se năpustesc toate bazaconțiile.

M-am uitat, de nenumărate ori, să văd chipurile anume dorite. Niciodată nu mi s-au arătat...

„Vizitele“ sunt cu totul altceva. Ca paginile unui album vechi pe care le întoarce o mână nevăzută, îngăduindu-ți să privești numai o singură dată. Foile, frunzărite la întâmplare, nu se redeschid niciodată în același loc...

Ultima icoană a trecutului e ca o gravură brună-pământie, minuțios redată în pulberea și granulele de pe zid... Răspântia dintre centrul și ulița teatrului e la fel ca în orașelul meu natal. Drumul spre casa părintească trece pe străzile modeste, paralele cu calea principală. Rar, câte-o prăvălioară. Pe una din părți, casele mici prezintă fațade înghesuite de locuințe fără curți și fără grădini. De partea cealaltă, dosurile proprietăților din strada comercială. Ele răspund în ogrăzi murdare, pline cu lăzi și butoaie, cu rufe puse pe frânghie, cu garduri gata să se năruie, cu salcâmi frunzoși, cu scări de lemn proptite spre mansarde prăfuite. Aici, chiar pe colț la răscruce, e atelierul croitorului. În față, prăvălia. Alături și în fund, locuința. Ori de câte ori am trecut vara pe-acolo, am văzut șiruri de ardei atârnați pe sfoară, la uscat...

Pe dinafară, zidurile au o culoare verde-spălăcită. Înăuntru, totul e spoit, alb-strălucitor. Masa lungă, de lemn, gălbuie, cu o pereche mare de foarfece de croitorie, stă singuratecă și tristă. Meșterul cârpește, întoarce, scurtează și lungeste. „Din nou“, n-a mai lucrat de ani de zile. A îmbătrânit, e aproape cocoșat, e miop și necăjit. Sărăcie cu lustru, și în mahala, și în gospodăria omului...

După ce i-a turnat șase-șapte copii, nevasta i s-a prăpădit la o naștere. Eu, de când l-am știut, meșterul era vădov. Și, dintotdeauna, știam că, în nenorocirea lui, avusese noroc de fetele lui cele mari: două codane harnice, blonde, sănătoase și vesele. Două fetițe mai mari decât frații și surorile lor: amândouă spălau, găteau, făceau curat în casă și în prăvălie, și-l ajutau trăgând la mașină. Și, după ce terminau cu treaba, când nu mai era de aranșat nimic, când puteau să răsufle, stăteau cuminiți, la geamul dinspre stradă, și se uitau... Stăteau, cu ochii pironiți în gol, ca și cum n-ar fi văzut nimic, uitându-se pe

ulița pustie în care nu se petrecea niciodată nimic. Vara, geamurile erau deschise și fețele lor se vedeau între perdelele ferestrei. Iarna, rămăneau după geamul închis, amândouă, una lângă alta... Fără să vorbească, nemișcate, mereu la fel. Asta le era toată distracția, repetată neconținut, zile și luni, și ani de-a rândul. Veselia li s-a șters de pe fețe...

Frații lor au crescut și au plecat din orășel. Bătrânul s-a scofâlcit mai rău. Câștigul mic aproape dispăruse... Fetele au început să se treacă. Gospodăreau, spălau, găteau, coseau, trebăluiau și totuși aveau mai multă vreme decât înainte. Stăteau mai mult la fereastră. Mai triste. Mai abătute. La fel de țepene. La fel, mereu la fel... Pe stradela din dosul teatrului nu se întâmpla niciodată nimic. Într-o zi maistrul croitor a închis, și el, ochii. Fetele au purtat dolii mare. La fereastră, se așezau, îmbrăcate în negru, amândouă. Pe urmă, după ce s-a împlinit anul, au reapărut ca în tinerețea lor în culori șterse, mereu aceleași ani după ani – privind pe fereastră, spre colțul și de-a lungul uliței pustii, și spre curțile de vizavi, cu lăzi și butoaie, în tăcerea netulburată a după-amiezilor de provincie... Nimeni nu le-a stingherit vreodată... Albiseră. Se iveau, ca două capete stafidite, încrețite, privind împreună în prăpastia fără sfârșit a timpului... Ca două simboluri ale existenței aproape inutile. Între fereastră și una din ușile dinăuntru, pe sfoară, continuau să atârne la uscat șirurile de ardei verzi, galbeni și roșii...

... Din ce și-a hrănit copiii, cu ce i-a crescut, din ce i-a îmbrăcat, ce-a făcut până i-a văzut luându-și zborul, a rămas o taină pentru toată lumea. După cum, neînțeleasă a rămas și soarta celor două fete nemăritate – cele două arătări gemene din cadrul ferestrei... Croitorul nu se îndeletnicea numai cu cârpăciul hainelor. Mai avea o ocupație. Una, care nu-i asigura nici măcar un codru de pâine. O „pasărică”. Lucra la „perpetuum mobile”. Își construise din lemn și tinichea un model de mașinărie care, după părerea lui, trebuia să meargă fără nici un fel de combustibil. Pe jgheaburi întortocheate, niște bile de fier urcau și coborau până într-un punct unde cădeau,

printr-un orificiu, între aripioarele unei roți cu lopățele, spre a fi ridicate și readuse în poziția de plecare. Mașinăria, unsă și păzită cu sfințenie, i-a ținut tovărășie în multe nopți albe. Roata, cu lopățele, pusă pe rulmenți, mereu modificată, îi cerea cheltuieli și fusese meșterită în câteva dimensiuni. Cunoscuții și clienții se uitau cu neîncredere. Unii îi expuneau teorii de mecanică, încercau să-i deschidă capul și-și exprimau părerea că, după toate probabilitățile, „invenția” nu va fi niciodată pusă la punct. Dar nimeni nu-i putea zdruncina încrederea în succesul mașinii. Ce de iluzii de fericire nu s-au țesut în jurul jghiaburilor încolăcite pe care se rostogoleau bilele metalice? Ce de avuții, menite să aline toate suferințele de pe glob, toate jinduirile și răbdările!

Cel mai hotărât să-l lămurească era Panait, cizmarul. Pentru el, nu îmbogățirea unuia sau altuia putea să aducă cu sine înlăturarea mizeriei. Soluția lui era mai radicală. Dar croitorul nu lua parte la întâlnirile de sâmbătă seara și nici nu avea răbdare să citească broșurile socialiste. Ca să aibă ocazia să stea de vorbă cu el, Panait și-a întors paltonul și și-a pus petece la o salopetă de doc albastru. Dar convingerile fiecăruia erau de neclătinat...

Îi admiram, pe amândoi. Farmecul efortului generos, dăruirea nelogică, îi încununa cu un nimb de lumină...

... Dacă mai trăiesc, poate că la fereastra fostei croitorii, în casa de la răscrucea de străzi, cele două bătrâne visează și acum, cu privirea topită în golul unei străzi deșerte, în care nu se întâmpla niciodată nimic...

Degeaba mi-am tras pătura peste ochi. Nici nu pot adormi, nici nu visez! Vlăjganul oftează din somn.

Viziunea despre care le-am vorbit și moșului, și colonelului, și părintelui, și frontieristului – fără să le spun cine mi-a sugerat-o – a avut două faze distincte. Ele s-au succedat la un scurt interval și, din maldărul de amintiri din timpul războiului, mi-a readus în minte chipul preotului Anastase Padoveanu.

Părintele Grigore auzise de el. Fusesse unul din cei mai străluciți la teologie și i se prevedea o mare carieră universitară. Era, după câte afirmau cunoscătorii, o nădejde a bisericii. Blond, mic de statură, cam rotofei, barba roșcovană, vorbind cu „r“, nu semăna la chip cu nici unul din familia lui, și mai puțin cu tată-său, părintele protopop Ilarie Padoveanu, care era și înalt, și oacheș. Foc de deștept, tobă de carte, suflet cald și săritor la nevoile altora. La slujbele lui veneau mulți de prin alte locuri, să-l asculte...

L-am cunoscut în prima parte a campaniei. Mobilizat, urmase trupele noastre, în răsărit. Ca preot, firește.

Trecusem Prutul, cu divizia din Vlădeni, de la Rînghi-lești, Hlipiceni, Todireni și Ștefănești. Scăpasem – o parte, numai –, din capcana în care ne băgase generalul Orman, noul nostru „colonel cu stea“, care, ambițios și nebun, împinsese regimentele într-o vale în care aveau să le surprindă sovieticii și să le provoace pierderi îngrozitoare. După o scurtă refacere, mergeam și noi, cu grosul armatelor, prin Tighina și Tiraspol, mai departe, spre Odesa...

Așa, am tot înaintat până lângă un sat. Eram, cum vă spun, dincolo de Nistru. La picioarele unui pod de lemn, pe malul unui râu aproape sec, soldații au găsit un pumn de copilaș de vreo doi ani. Plângea, acolo, de singurătate, de foame și de sete. Un căprar – primul care l-a văzut – i-a dat să bea apă din bidonul lui, și l-a urcat pe un cheson în brațele unui ostaș. Altul i-a dat să ronțăie o bucată de pesmecior. La o haltă, un fruntaș – care-și lăsase acasă doi gemeni cam de vârsta puștiului – l-a spălat, l-a șters și i-a făcut și o jucărie, ca o păpușă, dintr-o cârpă de mai multe culori. Soldații din baterie ziceau că l-au cules de noroc. Comandantul n-a spus nimic. Sublocotenentul, șeful secției de tunuri, s-a bucurat. Avea, în lada lui de campanie, câteva borcane cu șerbet de zahăr ars și cu dulceață de trandafiri, pe care le băgase între rufe, la despărțire, maică-sa, țarancă din Nehoiu – și-i dădea băiețașului câte o linguriță, la ceai, în fiecare dimineață. Dar fericit cu adevărat a fost părintele care vedea în purtarea oamenilor din bateria noastră un rezultat al celor propovăduite de dânsul. Când s-a aflat că nu

departe de podul cu pricina fuseseră împuşcați câteva sute de bărbați și de femei – de către un batalion S. S. care lichidase ghetourile din regiune – părintele s-a sfătuit cu locotenentul care ne comanda bateria și cu sublocotenentul secției, și, în aceeași seară, l-a botezat în văzul tuturor. I-au pus un nume creștinesc – țin minte că i-au pus Simion – și l-au dat în grija sanitarilor. Așa a umblat băiețelul, cu bateria a patra a regimentului 63 de artilerie, între tunurile de 75mm, toată vara, în căruțele bateriei ori pe chesoane, iubit, răsfățat, îngrijit și păzit de salvatorii lui. Armatele înaintau. Nicăieri nu se rămânea prea mult. Simion învățase puțină românească și părintele Padoveanu își făcea planul cum și cu cine să-l trimită în țară. Căuta o ocazie. Nu era ușor să găsești pe cineva de încredere, și nu s-ar fi grăbit dacă nu ar fi avut loc un incident la popota ofițerilor. Un învățător, căpitan de rezervă, se luase la hartă cu un activ, tot căpitan, detașat la o unitate nemțească din apropiere. De la una la alta, s-au pomenit – discutând cazul copilului găsit. Serviciul de informații al hitleriștilor semnalase autorităților lor superioare atitudinea unor artileriști români care nu respectau dispozițiunile date de noua ordine a Europei...

Părintele s-a dus la divizie, s-a învoit și a obținut să ia un jeep al bateriei și să se repeadă la Odesa. De-acolo, pe mare, era mai ușor decât prin toate vămile nemțești instalate în spatele frontului.

Și așa, într-o dimineață, cu copilul în brațe, părintele s-a instalat lângă șofer. Mașina trebuia să revină a doua zi seara. De întors, s-a întors. Dar numai cu șoferul. Soldatul a tras jeepul lângă postul de comandă, a intrat în camera locotenentului și – pe când îi raporta ce se întâmplase – a început să urle. Au trebuit să-l calmeze cu injecții... Pe una din văile Kujalnikului, la vreo douăzeci de kilometri, în partea dinspre mieznoapte a Odesei, au trebuit să oprească și să schimbe un cauciuc. Dintr-un crâng de salcâmi, au ieșit niște santinele nemțești. Nu s-au putut înțelege. Doi ofițeri S.S. s-au apropiat cu motocicletele. Actele părintelui nu li s-au părut suficiente. S-au legat de barba roșcovană și de înfățișarea lui speriată.

Apoi s-au convins de originea băiețelului. Unul a strigat, a silă: Jude! Jude!, și și-a descărcat revolverul în părintele Padoveanu și-n copil...

... Văzusem coloanele motorizate ale armatelor nemțești, pe când se antrenau să înceapă omenirea în beznă și sânge. Parcă-i văd, aieva...

Trecuseră, zile și nopți, fără întreruperi, spre Dunăre. Acum se întorc din Bulgaria și urcă spre nord-est, ca pentru un exercițiu. Ca în timpul unor manevre. Într-o ordine perfectă. Ca o mașină uriașă, de metal, ca un lanț nesfârșit de camioane, de jeep-uri, de tunuri antiaeriene și de ambulante. În loc de numere de circulație, vehiculele poartă semne albe reprezentând arbori, flori sau animale. Subofițeri în uniformă, cu brasarde hitleriste, înlocuiesc poliția și organizează trecerile la încrucișările străzilor. E o defilare impresionantă. Sub șenilele tancurilor, orașul vibrează înflorat, și pe cerul de iunie avioanele de vânătoare prind de albastrul adâncului pete argintii cu gheare negre de cruci încârligate.

Dihania de oțel sclipește din căști și baionete într-un duduie drăcesc de motoare, într-un ropot asurzitor. Mii și zeci de mii de mașini tropăiesc mecanic în zornăitul cu ecouri de tunete repetate până dincolo de zări... Trupa din camioane, ostașii, servanții cu arme automate, nu par făpturi omenești, sub tunicile de culoare prăfos-verzuie ca niște armuri leite. E o invazie de roboți. Flagelul distrugerii. Solii morții... Văzduhul și pământul se cutremură la trecerea lor. Încă n-a izbucnit focul războiului – și totuși, nici un semn de prietenie, nici o batistă, nici o mână agitată. De după ferestre și zaplazuri, populația privește mută, împletită. Se perindă fără încetare, și toate tac în calea zgomotului lor motorizat... Ca într-o cetate prăbușită în pulberea neantului.

Așa i-am văzut, strivind lumea sub tălpi de oțel. Așa au împins regimentele, și diviziile, și armatele, acoperind țările cu coloane mecanizate. Roboții s-au dezlănțuit ca proiectilele, ca bombele semănate de avioanele în picaj, ca torpilele. Toate motoarele mergeau cu sânge. Le trebuia

sânge. Căutau sânge. Așa i-am văzut, pe toate fronturile, pretutindeni...

Ani după ani, zi de zi, au gazat, au spânzurat, au împușcat, au ars în crematorii, au chinuit în lagăre. Mașina lor nu asculta decât de legile crimei. Oamenii ca dumneata, ca mine, ca soția dumitale, ca băieții și fetițele dumitale, femei ca mama și sora fiecăruia, bătrâni, de toate neamurile, din toate părțile, de toate meseriile, oameni pașnici, oameni cu frica lui Dumnezeu, oameni duioși, nevinovați, și-au purtat crucea până la sfârșit în huruitul victorios al mașinilor lor!...

Și i-am văzut, într-o primvară, pe valea Bistriței. Era o coloană militară care se îndrepta din Moldova spre Transilvania, prin defileul Carpaților. Se întorceau spre țara lor. Nu treceau cu semeția oțelului. O parte din camioane erau lovite, murdare, rupte. Alte vehicule, cârpite la întâmplare. Căruțe cu echipament și râniți trase de câte-un cal și-o vită. Căștile sparte, cizmele cu carâmbii desfăcuți, tunicile zdrențe. Semnele de circulație amestecate mărturiseau pierderile suferite. Nu erau prizonieri: erau ră-mășițele, în debandadă, ale nebuniei motorizate. Frontul se apropia și fuga lor lua aspectul dezastrului. Zoreau, târându-și neputința dinspre Piatra spre Bicz, spre Hangu, spre Broșteni. De sub frunțile blonde, ochii de un albastru spălăcit, căutau sprijin pe hartă, la oameni, la cer, într-o panică finală, gonind pe valea abruptă a Negrișoarei. Fiecare brad care tresărea pe spinarea muntelui, fiecare piatră care se prăvălea dintre pereții stâncoși, prevesteau moartea.

Ceilalți dormeau de mult. În penumbra celulei – mereu aceeași – ochiul ni se deprinsese și ne vedeam ca în plină zi. Moșul se așezase, iar eu mă plecam, ca peste un balcon, să mai schimb o vorbă cu el și să ne auzim mai bine. Ascultase amintirile mele și nu scosese nici un cuvânt.

Eram probabil la un ceas, două, după miezul nopții. Nici vizeta nu mai părea să fie trează. Numai gândurile refuzau să se culce...

– Aș vrea să te întreb ceva...

Șoaptele moșului trădau o preocupare foarte importantă. Se ridicase apropiindu-se, cu o picătură de lumină în ochi...

- Închipeu-te că ai în fața ochilor harta Europei. Tot continentul. De la Atlantic până la Urali... Uite ce mă frământă pe mine! De multă vreme. De când au ajuns rușii până la Viena și până pe Elba și până dincolo de Praga și de Budapesta. Acum un veac și jumătate, cuceritorul lumii ajunsese la porțile Moscovei. A căzut. De ce-a căzut? Pentru că „înghițise“ prea mult. Se întinsese prea departe. Ajunsese, cu armatele lui, până în inima Rusiei!... Știi care-i întrebarea mea? Oare, contrariul, nu e valabil? Nu s-au întins prea departe? N-au ajuns prea adânc în Apusul Europei?

Imposibil să-mi iau ochii de la el! De astă dată nu sunt imaginile trecutului îndepărtat. Din umbrele petelor s-a iscat, aidoma, chipul moșului, dezlipindu-se din neființa lui. Avea încă vioiciunea mișcărilor. S-a desfăcut, desprinzându-se din încâlcitura de neguri a igrasiei, ca și cum ar fi lepădat niște văluri și s-a așezat pe marginea patului în care stătuse cu câteva luni mai înainte. Hainele rupte și mototolite atârnavu ca zdrențele, pe el. Gâtul slăbit i se subțiasse în gulerul fără cravată. Privirea însă, zâmbetul, fața întreagă, - îi erau neschimbate.

Cred că totul n-a durat decât câteva clipe. Știam că avea să mi se arate. Numai el nu venise încă în celula noastră. Îl vedeam, de un calm neobișnuit, într-o tăcere totală, de parcă ar fi ascultat o poveste pe care auzul nostru nu o putea înregistra. Ceilalți nu îndrăznesc să întrebe. Așteptăm, emoționați... Mi se pare că se dă un film mut, de pe vremuri. Banda s-a rupt. Operatorul reia proiecția. A potrivit greșit secvențele. Am mai văzut toată partea asta. Am trăit-o...

E seară, și paznicul îl readuce de la anchetă. Îi scoate legătura de la ochi și-l împinge peste prag. Moșul nu e sprinten ca de obicei. Se miră și temnicerul. Bătrânul alunecase pe scară. Nu-l mai țineau picioarele. Și-a făcut loc pe muchea de fier, din marginea patului și, cum stă fără să scoată o vorbă, s-a pipăit la tâmple, gemând.

„Brebenuelul“ care l-a condus de la etaj la subsol, și din mâna căruia căzuse pe treptele de ciment, îl scutură și-l măsoară, întrebând cu asprime:

- Ce, mă?! Ești contuzionat?

Moșul nu răspunde. Paznicul se înțelege, dintr-o strâmbătură, cu alți doi militari care ne pândesc de pe culoar, trânteste ușa de metal, bagă lanțul prin belciuge și pune lacătul.

Fiecare din noi vrem să-i venim bătrânului în ajutor. Moșul nu e rănit. Nici vânătăi nu are. Răspunde mai mult prin semne și cu sunete dezarticulate. Nu-l doare nimic. Nu mai poate vorbi... Vrea să doarmă. Zace...

... S-au dus câteva zile grele, apăsătoare. Moșul și-a adunat toate puterile. S-a ridicat. Mi-a luat mâna, s-a uitat în ochii mei, a stat cât a stat, și a clătinat:

- Nu mai e nimic de făcut!

Pe urmă și-a lăsat capul pe spate și s-a întins din nou, lăsându-se pe perna de paie:

- Ne-au înșelat. Ne-au vândut...

Degetele slabe, tremurânde, i s-au agitat în fața ochilor, încercând să risipească o nelimepzime, și vocea i s-a auzit mai senină:

- Dacă ar fi fost comuniști poate c-aș fi fost cu ei. Dar nu-s decât slugi!

Se făcuse o liniște de mi se părea că aud bătăile inimilor. Eram toți în jurul lui. O atmosferă de evlavie ne unea, în emoția unui sfârșit pe care-l presimțeam.

- Au numai cântare strâmbel! Și lanțuri! N-aș vrea să fiu în pielea lor. Noi mai avem nădejde. Ei, n-au! Noi mai putem visa. Ei nu mai pot să viseze!

... S-a început împărțitul mâncării, așa că trebuie să fie douăsprezece trecute. Se aud castroanele de metal smălțuit, lacătele, zăvoarele...

Ceilalți patru sunt la anchetă. De azi dimineață.

... Aseară era să rămânem flămânzi. Ni se dăduse câte-un sfert de pâine neagră. Sferturile erau mai mici și mai sărace ca oricând, și erau și inegale. Colonelul a propus să le tragem la sorti. I-a căzut porția cea mai anemică. Am făcut, între noi, haz de necaz, ciulind urechea în

așteptarea „străchinelor“ cu smalțul sărit. Ni s-a părut că auzim cum se depun în dreptul ușii porțiile de mâncare – și, într-adevăr, nu ne înșelasem. Paznicii au descuiat și studentul se pregătea să le ia în primire.

Ce dracu' l-a apucat pe unul din subofițeri, n-am prea înțeles! Se vede că era nemulțumit că nu ne mișcam mai repede. Bodogănind și certându-ne, a împins cu piciorul castroanele, spre noi. Unul s-a răsturnat și o parte din zeamă s-a scurs pe ciment... Studentul dădea să le ia, iar noi, ceilalți, lihniți, cu gâtul întins, ne uitam să vedem cu o clipă mai devreme cu ce aveam să ne amăgim foamea...

La vederea lichidului răspândit pe jos, subofițerul a devenit și mai agresiv. N-am auzit exact ce-a spus, dar l-am văzut din nou împingând cu botul cizmei în castroane. Instinctiv, studentul s-a dat cu o jumătate de pas înapoi, și s-a întors spre noi:

– Luați-le dumneavoastră, dacă vreți! Eu, mâncare ca la porci nu iau...

Bineînțeles că nici unul din noi nu s-a repezit în locul lui. Ne-am dat binișor la o parte, așteptând să vedem ce-avea să urmeze. Paznicul s-a ivit în cadrul ușii întredeschise, rânjindu-ne:

– Ce-i, mă? Vrei să faci greva foamei? Ia castroanele înăuntru și nu provoca agitație!...

Un altul, care probabil că ne observase prin vizetă, s-a amestecat și el:

– Ți s-a urât cu binele? Ce le tot spuneai?

– Le-am spus că eu nici la porci, în troacă, nu le împingeam mâncarea cu piciorul, domnule plutonier...

– Ei, și crezi că dacă faci pe nebunul, dumnealor vor să rămâie nemâncați? Încearcă să bage zăzanie primul paznic, arătând spre noi. Luați-le, că rămâneți fără ele! Hai, că n-avem vreme de pierdut...

Au trebuit să-l aducă pe ofițerul de serviciu și să asculte pricina nemulțumirii noastre. Unul din temniceri a șters pe jos și până să discutăm și să ne tocmim cu superiorul lui, ne-a trecut farfurile în celulă, așezându-le frumos una lângă alta.

Trebuie să recunosc că mai dârz și mai demn din toți, studentul a fost! La tot ce i se spunea, nu avea decât un singur răspuns:

- Să nu dea cu piciorul în mâncarea noastră!

- Tu ești cu capul la graniță! Vrei s-o ștergi! Nu-ți place în țară! - se făcea că glumește ofițerul, plictisit și destul de încurcat, neștiind cum să procedeze.

- Dac-aș recunoaște că-i a mea, mi-ar plăcea! răspundea apăsător tânărul, luându-și o înfățișare solemnă. Dar n-o pot recunoaște. Prea s-a sulemenit...

- Vorbe! îl înfrunța ofițerul. Vorbe de formalist! Dumneavoastră, ceilalți, știu că sunteți intelectuali: vreți să renunțați la hrană din cauza formalismului?

- Arpacășul nu-i prea idealist, i-a răspuns părintele.

- Nici cizma! completează studentul.

- Cizma?

- Are carâmb! Vedeam eu, că vă uitați cu mirare, domnule locotenent-major. Carâmbii nu pot să fie idealști. Asta-i lege!

Ofițerul a rămas cu gura căscată. S-a întors spre paznici, așteptând să i se vină într-ajutor. Dar tăcerea s-a prelungit. În cele din urmă a oftat:

- Știu eu ce-aș face cu voi, dacă ați fi pe mâna mea!...

... Când am văzut că l-au luat și pe-al doilea, și pe-al treilea, și pe al patrulea, am fost sigur că au să mă scoată și pe mine la anchetă. Bănuiam că se cercetează incidentul de aseară. Prea era mare coincidența. De mult nu ne mai chemase „sus“. Dar dacă n-am avut norocul să ies de la subsol - măcar ca să răsuflu - m-am bucurat să stau liniștit și să mă reculeg. Mi-au devenit dragi, și părintele, și colonelul, și studentul, și vlăjganul. Suntem de luni de zile împreună. Alții au venit, au plecat. Noi cinci am rămas... Acum i-aștept să revină. Fiecare, cu impresiile și observațiile lui. Fiecare a văzut ceva, a simțit ceva, a interpretat ceva. O să avem ce comenta...

... Pata de igrasie are ciudățeniile ei. Se ține, modestă, aș zice: delicată, ferindu-se să bată la ochi. Nu se destăi-

nuie decât privirilor mele. Îmi face impresia că a așteptat să fiu singur, ca să-mi poată vorbi. Uite, azi, nuanțele ei trăiesc, au ceva de spus, participă la prezența vizitatorilor mei intimi. Cele de deasupra evoluează în linii rotunde, unduioase. Contururile spălăcite, decolorate se arcuiesc, înfățișând peisaje cu boschete. Din pastelul pulverizat, rispit pe alb-gălbuiul zidului, se încheagă ape și munți, și cer, în planuri succesiv arcuite, pe fondul ce se estompează și se pierde în linii și puncte mereu mai subțiri și mai șterse... Numai în partea de jos, trăsăturile sunt drepte, pe forme geometrice dure, ca niște cristale suprapuse în intensități variate de lumină, cu adâncimi și reliefuri...

Știu foarte bine că toată partea de sus e un aspect de toamnă, în armonia unui ținut de munte, cu valurile coastelor de stâncă și cu mlădierea coamelor de aramă ale codrilor... Iar jos, nu mă pot înșela în nici un caz: sunt rafturi cu cărți, rafturi suprapuse, multe, înșirate și-n dreapta și-n stânga, polițe cu volume și broșuri, dulapuri cu opere legate în piele, sute și sute și mii de cărți... Sus, ca niște dezmierdări, nesfârșitul cerului de toamnă așterne sub priviri puful călător al norilor. Dincoace, jos, comoara unei biblioteci. În cavoul în care suntem înmormântați de vii, nu avem nici cer, nici slovă tipărită. Frustrat de libertate, mi s-a luat și ceea ce ar fi întreținut în om gustul libertății. Dacă le am, acum, e fără voia și fără știrea călăilor mei.

De câte ori i-am invidiat pe cei care știu să spună versuri pe dinafară! Au trecut prin celula mea oameni simpli, din gura cărora am auzit tot ce s-a scris mai frumos de către poeții lumii. Aduceau cu ei o armă ascunsă, un mijloc de a-și reîndemna sufletul, o prospețime nemuritoare ca a poemelor pe care știau să le recite...

Poezia a început, pentru mine, de la raftul de cărți din atelierul lui Panait... Acolo, între sculele cizmărești, când ne întruneam sâmbătă seara, după ce ne vorbea despre apropiata victorie a socialismului, încheia cu o strofă, ori cu două, din marii cântăreți ai visurilor de fericire ome-

nească. Le spunea pe de rost. Le alegea bine, le potrivea, le zicea cu un accent înviorat de speranță. Versurile reprezentau chintesența gândirii politice și filozofice...

Mi-ar fi imposibil să-mi aduc aminte de fiecare din cei cu care „am stat“. S-au perindat mulți, și de toate felurile. Un avocat pensionar, prețios și sensibil, declama și-n franțuzește, și-n englezește. Plutea într-altă lume. Doborât fizicește, nu rămăseseră din el decât ochii și vocea: plăcută, graseind un pic, rostind cu evlavie cuvintele care aminteau despre libertate. Nu mai știu cum îl chema, nici pentru ce fusese arestat.

Mai era un învățător, de la țară – între două vârste – care, mi se pare, refuzase să iscălească o scrisoare omagială pentru „tătucu“. Datorită lui, toți clasicii noștri și-au marcat prezența între zidurile acestea care au vibrat la versurile lor. Și, acum vreun an, un student în matematici, care, de asemenea, îi știa – ca pe apă – și ni-i spunea pe toți, începând mereu cu poetul care cântase „Balada temniței din Reading“. Îl recita, subliniind tristețea, colorându-i dezolarea cu felul șoptit în care era obligat să spună versurile – reluând ca un leitmotiv pasajele în care deținuții, cu ochii la cer, urmăreau „*fiecare nor nepăsător care trecea într-o stranie libertate...*“

Și moșul care și-a dat sufletul aici în celulă – și care scornea snoave și potrivea glumele, știa o mulțime de poezii. Nu cunoștea limbi străine, dar pe câțiva din marii noștri inspirați îi învățase pe dinafară. Cu câteva zile înainte de a se prăpădi, s-a simțit mai slab și neputincios ca până atunci. Nu se mai putea ridica din pat. La infirmerie n-au vrut să-l ducă. I-au dat o tinichea – o ruginitură de fostă conservă – să se slujească de ea, în celulă.

Moșul era ca în comă. Așa s-a chinuit, îngrijit de noi, până într-o după-masă când a avut un moment de luciditate. Mi-a luat mâna, a schițat un zâmbet și, cu o privire duioasă către noi toți – eram, cu el, șase inși în celulă – a făcut o sforțare uriașă, supraomenească, șuşotind:

– „Ah, organele-s sfărmate, și maestrul e nebun!...“

Au fost ultimele lui cuvinte. Dar despre moșul acesta aş avea multe, foarte multe, de povestit. Poate că o să am prilejul, altădată...

... S-au întors toți patru. N-au fost întrebați de incidentul din ajun. Studentului i-au înscenat că ar fi bruscat pe subofițerul care-l aducea de la anchetă, și l-au gratificat cu o zi de carceră. Nu apucase să mănânce nici două-trei linguri din ciorba cu zeamă de murături și ni l-au dus. Restul după-amiezii ni s-a irosit în amărăciune și tăcere. Când l-am revăzut, a doua zi la prânz, i se umflaseră gleznele și-l dureau șalele...

Fetele omenești se înghesuie într-o năvală de ne-stăpânit. Apariții, treceri, opriri de o clipă, îmbrânciri și porniri mai departe... Schițe de priviri, creionări de ochiri piezișe, ori căutături sfredelitoare, nemiloase, izbucnind de sub eflorescența igrasiei. Ca o pâclă din care se ivește rumeguș viu, nisip, moloz, cioburi de pietriș cu sânge care pulsează... Prieteni, dușmani, asasini, victime, naivi, cinici. Mutre din boxa penalului. Capete din incinta băncilor. Chipuri urcând Golgota. Cadavre din lagărele de exterminare. Vameși. Și farisei. Și Madona cu doi prunci: unul al ei, și al doilea al oricăreia din mamele care și-au lăsat copilul în cuptorul de incinerare. Fărâmituri de tablouri stropite cu cenușă, cu zgură și cu rămășițe de fiertură, cu tonalități și halouri, cu prezentări difuze prelinse într-o cocă opacă. Haita asmuțită împotriva omului de culoare. Mulțime manifestând sub steagul răsturnărilor sociale. Potop de râsete vesele coborând pe plaja aurie a unei vacanțe însorite. De toate. Într-o fierbere, într-o agitație neconținută, ochi multiplicați în zeci de mii de exemplare, ațintiți, încordați, ca niște ventuze de imagini. Urmăresc fazele unei întreceri sportive? O catastrofă iminentă? O lumină care înmugurește ori o stea care se cufundă? Refugiul singurătății supreme?

E imposibil să descifrez semiobscuritatea. Fiecare granulă e un complex de priviri. Fiecare umbră a igrasiei e o altă întrebare. Uitarea și memoria duc de subțiori mersul lucrurilor. Oamenii își văd de grijile lor, de nădejtile lor, de dorințele lor. De afacerile în curs. De amorurile și de petrecerile lor. De modă. De lux. De fan-teziile, de ambițiile, de plăcerile lor curente. Au prea multe

preocupări și prea multe distracții, ca să se gândească și la tine. Sunt striviți de propriile lor necazuri și de propriile lor fericiri...

Nu sunt, desigur, numai ei. Sunt și alții. Nu la uzina de dividende a crimei. Nici la match-ul de box al bursei. Nici la ruleta cu surprize a războiului. Ce vor capetele acestea severe, cu atitudinea de scrutare? Probabil că ascultă știri la radio. Ori citesc edițiile speciale ale ziarelor. Ori prind șoptele conspirative ale libertății. Ori comentează informațiile, ca să înțeleagă printre rânduri. Sau așteaptă vestea fără de care soarta îi va aduce aici, lângă tine, în celula asta cu gratii, cu lacăte și zăvoare... Dar și eu simt că trebuie să se întâmple ceva deosebit...

... Considerații inutile! Fantezie. Nimic. Suntem aici, în subsoluri, uitați. Aici nu mai regret ce mi se întâmplă. Ireversibilitatea dă curaj în fața morții. Dacă mi-e milă de ceva – e de ei! Le vine rândul – și habar n-au! În vreme ce noi ne hrănim copilăroși cu șoptele acestea conspirative, ale libertății... Numai pentru noi, timpul are altă dimensiune. S-ar părea că macină și amestecă totul, într-adins, sărind peste ani, încurcând paginile evenimentelor. Așa cum toate culorile curcubeului dau albul, toate întâmplările suprapuse dau neantul...

... Femeile din celula alăturată râd. Chicotirile lor se disting mai ales dacă îți urechea la perete. Paznicii își marchează prezența prin fierberea care domnește pe culoare.

Prin felul cum au încetat și cum au reizbucnit rețelele – și din zgomotele de chei, de vizete trase, de pași – ne închipuim repetatele apariții ale temnicerilor și amenințările menite să pună capăt veseliei bolnăvicioase, excepționale. În loc să se domolească, hohotele s-au întesit. S-a auzit un ciocănit metalic, nervos, ca o bătaie în ușă. Loviturile acestea energice constituiau un ultim avertisment. Drept răspuns, una din deținute i-a trântit o înjurătură, în gura mare, la modul impersonal, dar cu destinație precisă...

S-a așternut o liniște de mormânt. Masa de prânz întârzie. Clipele se târăsc greoaie, penibile. Poate că în toate celulele de pe culoarul nostru stau toți – cum stăm și noi – duși pe gânduri, într-o tresărire de luciditate care te înmărmurește. Aștepți, fără să știi ce aștepți. Te simți mic, pierdut, fără putere, smuls de vânturi și purtat de valuri impetuoase.

Moșul mi-a făcut semn cu mâna. A arătat spre celula alăturată – apoi și-a îndreptat degetul spre ureche. Îmi atrăgea atenția că se-aude ceva. Am ascultat și eu. M-am ciulit, și i-am răspuns cu o clipire care, tălmăcită în cuvinte, ar fi spus:

– Iar au început plânsetele...

Pe sub sălciile înșirate pe amândouă malurile, bărcile înaintază greoaie. Unsprezece luntre pescărești, cu vâsle. În urma lor, o lotcă negricioasă, cu doi militari așezați față-n față. Armele automate sunt în brațele celui de-al doilea: primul vâslește...

Încă n-a început să se lumineze de ziuă. Mai sclipesc alb-argintii, stăruind pe albăstriul aburos, stelele și cornul lunii plecat spre soare-apune. Ramurile dese ale sălciilor s-au despletit peste baionetele galbene-verzi ale trestii. Pe sub arcadele vii, lopețile plescăie lovind vegetația și apa. Tulpinile grațioase se încovoie spre dreapta și spre stânga, și fac loc bărcilor, ale căror mișcări încete au întârzieri și stângăcii, și fereli...

Subofițerul din coada convoiului își lungeste gâtul cât poate și cercetează spre barca dinaintea lotcii. Se uită închiondorat și-i pare rău că nu se poate ridica în picioare. Lotca se strecoară subțirică, lunguiață, ca un trunchi de plop scobit, – și mult nu-i lipsește să se răstoarne:

– Zi-i să tragă mai repede! strigă militarul.

– Mai repede! repetă conform consemnului o voce din barcă. Și, ca un ecou, zeci și zeci de voci duc mai departe porunca, de-a lungul canalului, rostogolind-o în sunete pițigălate. Lopețile se agită, clipocitul și plescăitul se intensifică, însoțite de melodia impresionantă în care răsună mereu mai puternic, repetându-se același și același:

– Mai repede! Trageți mai tare! Mai tare! Mai repede!

În fiecare barcă sunt câte zece-douăsprezece femei. De toate vârstele. Între platuri și ape, de-a lungul malului inundat, vor tăia stuh... Au înmugurit ramurile de salcie și primăvara dezmoștește vietățile bălților. Cât vezi cu ochii, numai păpuriș, cloturi putrede, scorburi și salcii răsfirându-și cosițele. Vor intra, cu cosoarele în mâna dreaptă, pipăind cu talpa rezistența fundului adesea mălos, și vor înainta până unde le va trece apa de genunchi. Iarna, era mai ușor. Dacă nu bătea vântul și dacă nu se lăsa ger prea aspru, munca la stuh era suportabilă. Acum, cu dezghețul și cu mugurii, înotau în mlaștina fără sfârșit, tremurând de frig între rădăcinile agățătoare și desimea păpurișului, tresărind de câte ori țâșnea dintre frunze câte-o vietate înspăimântată de prezența neașteptată a deținutelor... Spre seară, când făceau drumul spre barăci, frânte de oboseală, bolnave, mânjite de noroi până peste cap, cu mâinile sângerate de fierăstrăul frunzelor ascuțite și tăioase, cu încălțăminte mustind, le era lehamite să se mai ridice din bărcile murdare. Ar fi preferat să se scufunde, cu ele cu tot, și să pună capăt suferințelor...

Bărcile înaintează fără spor. În aer tensiunea crește ori de câte ori e o tăcere mai prelungă. Ca un țiuit al neli-niștii. Ca în așteptarea unei explozii care întârzie, dar care e inevitabilă. Un fel de nebunie colectivă cuprinde barca după barcă. Au început să urle. Vâslele atârnă ca niște brațe rupte, nemânuite. Luntrele s-au adunat în dezordine, înfundând canalul. O sută și ceva de femei își smulg părul, își sfășie îmbrăcămintea, hohotesc în plânsete și blesteme. Câteva se dezgolesc cu strigăte sălbatice, asmuțind poftele celor doi paznici incremențiți în lotca lor, la câțiva pași depărtare. Fustele, rochiile, cămășile, chiloții, plutesc în stufărișul răvășit. Altele își leapădă și ele îmbrăcămintea, despuindu-și cu totul trupurile scofălcite. Pulpele le atârnă fleșcăite, păroase din cauza excesului de bromură care li se pune în mâncare. Numai cele venite de curând mai suferă, în fiecare lună, ca femeile. Celelalte au fost îndopate cu atâtea calmante, încât nu mai trebuie să țină socoteala soroacelor... E o întrecere de

urlete. Care de care mai sfâșietoare, mai din fundul rărunchilor. Țipetele, bocetele, vâlcărelile, răcnetele scurte, urlatul prelung de fiare înnebunite, îngrozesc ținutul singular al bălților cu o melodie barbară, de iad! Un stârc fuge cu vâsliri speriate, fluturând o batistă albă sub cerul care se desparte de valurile nopții. Militarii au întors lotca și au pornit-o înapoi, lopătând cu grabă, depărtându-se îngroziți. Una din femei i-a văzut și răcnește ca după o victorie, arătându-le celorlalte fuga paznicilor...

... Ce-a mai fost? Cine poate să știe! După câteva ceasuri, bărcile au pornit și ele spre baracamente. O parte din deținute erau pe jumătate înghețate, îmbrăcate în zdrențe ude, ori goale. Era o liniște de mormânt. De la securitate, le așteptau ofițerele și agente în uniformă. Ancheta a început cu palme și pumni. Dar cauza incidentului s-a aflat fără nici o greutate.

- A născut putoarea de la baraca U 12...

- Și unde-i copilul? a întrebat cineva.

- Era mort. Uite plodul. Faceți proces-verbal și dați-l sanitarilor să-l îngroape!

... De lăuză n-a întrebat nimeni. Se târâse, sprijinită de gard, până la intrarea în baracă. De-acolo au dus-o câteva femei și-au întins-o pe pat. Au culcat-o, îmbrăcată, cum era. Acum, zace, albă ca varul, tremurând sub pătură, vegheată de câteva bătrâne.

Mereu e câte ceva nou. Ți se pare că timpul se scurge uniform și fără surprize, și totuși fiecare clipă e altfel! Crezi că nu faci nimic, și totuși stai într-o pândă permanentă. Prinzi fiecare zgomet, cât de neînsemnat. Auzi ciocănituri punctând liniștea nopții. A tresărit, vibrând metalic, o țevă de apă, și te-ai încordat tot: aștepti să descifrezi în eventuala lor repetiție semnalele unei comunicări tainice. S-a trântit o ușă, s-a auzit un strigăt, ai zărit o urmă de sânge la spălător, se simte agitație la magazia de efecte, primești hrana ceva mai devreme ca într-alte zile - totul trebuie observat și interpretat. Încă nu s-a dat „deșteptarea“ și te-a trezit un du-te-vino neîntrerupt,

zăvoare trase la celulele de pe culoar, pași târșiți și bocanci cu ținte – și știi că s-a adus un nou „lot“, pe care l-au luat în primire și-l repartizează... Ofițerul de serviciu e mai preocupat ori mai nepăsător; unul din paznici pare mai obosit; anchetatorii erau indispuși; ai văzut pe sfert titlul unui articol într-un ziar împăturit cu care a trecut un civil venit în inspecție; un deținut adus de la canal pălăvrăgește, istorisind de toate și l-ascuți, și nu vrei să scapi nici un cuvânt, și faci apropieri între cele ce știai și ceea ce auzi, și compari, și gândești, și faci presupuneri, și...

Un fost înalt magistrat adus de la Aiud și implicat într-un proces cu care n-avea nici în clin, nici în mănecă, își găsisse o ocupație. Făcea versuri despre soarta deținuților. Fusesse, de mii de zile, pe la canal și prin câteva închisori și-și ușura sufletul, șlefuid poezioare pe care le potrivea din memorie. N-aveam voie să deținem nici un petec de hârtie, așa că bietul om trebuia să le și țină minte. Când le mai uita, ori le încurca, se enerva grozav... Mulți din cei ce-și executau condamnările prin Aiud, sau la Caransebeș, ori la Galați, învățaseră versurile fostului consilier la Casație. De la el am reținut – dintr-un poem care zugrăvea „subsolurile“ și pe temniceri:

.... În fond aci-i un fel de joc:
Noi stăm la pândă reciproc –
Eu, un civil – el, un cazon –
Eu, deținut și el, planton!...”

Repertoriul original, memorizat și spus cu patos, era nesfârșit... Nu era însă un pomelnic al ororilor. Nici o colecție de rechizitorii „tari“. Îi dam dreptate când ne spuneau că lumea liberă nu va putea înțelege, și nu va crede niciodată, ceea ce s-a putut întâmpla în secolul nostru. În capetele oamenilor cinstiți anumite crime nici nu se pot imagina! Poeziile lui schițau mizeria mărunță, umilirea și distrugerea lentă, teroarea de mult înstăpânită – care lucrează sistematic și roade în tăcere, ca lepra. Rimele nu păreau forțate și ideile duceau la întrebări logice:

„Așa sunt oamenii făcuți?
Ori temniceri, ori deținuți?!“

Nu de mult, am cunoscut un alt tânăr, tot student. Urmase agricultura. Era cam repezit, dar deștept și curat. „Avea” zece ani: fusese la practică, în timpul vacanței de vară, într-un sat, aproape de Constanța, și combătuse colectivizarea forțată. De la el am aflat că fostul magistrat s-a prăpădit. Și-a încheiat cei șaptezeci de ani într-un vagon-penitenciar, cu care-l transportau spre Ocelele Mari... Câți mai știu versurile lui, purtate din gură în gură, între zidurile pușcărilor?

... „Noi stăm la pândă reciproc”.

Niciodată nu mi s-au părut mai adevărate ca azi cuvintele acestea...

Eram atent la un fel de hârjoană care se petrecea pe culoar și stam cu ochii spre ușă, gata să spionez orice mișcare. Când s-a împărțit pâinea, am reușit să arunc o privire peste capul paznicilor. „Ciripitorul” își punea ochelarii, ca să intre la deținuții de vizavi.

Canalia își continua jocul... Am pus imediat în funcție „telegraful”, cu ajutorul colonelului. El era cel care se pricepea mai bine: o lovitură cu pumnul în zid e un semn lung, ca o liniuță; o ciocănitură cu vârful degetului e un semn scurt, ca un punct. Succesul a fost neașteptat de bun. Ni s-a răspuns imediat și cu claritate, cu toate că mesajul – ca să ajungă la celula de peste drum, a trebuit să facă un ocol destul de mare și să fie repetat de alții. Ne-au confirmat că au înțeles comunicarea noastră și prin semnalele transmise ca răspuns și prin scandalul care a izbucnit după masa de seară. I-au tras o mamă de bătaie soră cu moartea. Pe ciripitor, conducerea închisorii l-a mutat imediat într-o altă celulă. Cu toate că știam că deținuții au să se aleagă cu sancțiuni – nouă ne-a crescut inima...

Ascult, și-mi impun răbdare. Știu că fiecărui îi face bine să vorbească. Unul povestește o simplă amintire. Altul își împărtășește toată povestea vieții. Se întâmplă să mi se repete lucruri care mi s-au mai spus. Sau care nu-s decât o înșiruire banală. Aștept să aud amănuntul interesant, semnificativ, și mă resemnez să ascult cum se reia

mereu, și de la capăt, istorisirea aceluiași clișee... Cel care le deapănă crede în ele. Pentru el, valoarea lor e de neprețuit. Expunându-le, caută să găsească ecoul de care simte că are nevoie. Vrea atenție. Vrea înțelegere. Așteaptă să i se răspundă cu tandrețe. Cel mai mic semn de nerăbdare poate să ia proporțiile unei grosolănii de neiertat.

Ascult. Am în fața mea pe cineva adus de o zi în celula asta. Știu că nu l-am mai auzit. Evenimentele pe care ni le zugrăvește sunt altele decât cele despre care mi s-a mai vorbit. Și totuși dedesubturile sunt aceleași...

Spovedaniile acestea nu trebuie întrerupte. Omul lăsat să-și dea la iveală drama, își răcorește sufletul. Moșul nu numai că nu-i taie vorba, dar își manifestă neconținut aprobarea. Unii vor să fie întrebați. Curiozitatea ascultătorului e, pentru ei, dovada că spusele lor sunt urmărite cu interes. Acesta n-are nevoie de nici un stimulent. Paharul lui e plin. Prea plin.

Nu făcuse politică. Nu apucase, din cauza războiului. Era fecior de țaran sărac. De câteva generații, toți ai lui au muncit la pădure. După lăsarea la vatră, când s-a făcut loc, s-a angajat în industria forestieră. Lucra la terasament, la decovitul fabricii de cherestea. Era tot atât de greu ca și la doborâtul copacilor, dar era mai aproape de casă. Pe urmă a intrat fochist pe locomotiva de linie îngustă și ajută pe șeful mecanic. Ar fi rămas pe „bufălău”, și poate că l-ar fi luat singur în primire – dacă nu s-ar fi ivit prilejul să treacă la cazanele fabricii. O dată cu naționalizarea, mulți din vechii lucrători au fost concediați sau arestați. S-au făcut schimbări mari. L-au mutat și pe el. L-au pus la o treabă cu mai multă bătaie de cap. Salariul nu i l-au urcat. Fostul secretar de organizație a vrut să-l înscrie în partid. Lui însă i s-a părut că trebuie să mai aștepte. Mai erau și alții în situația lui, și nu s-au grăbit să intre... Dar, așa cum vedea lucrurile, n-a lipsit mult să iscălească cererea de înscriere. Nu cunoștea decât ce se spunea la ședințele sindicale. Propaganda nu scăpa nici un prilej să răspândească laude la adresa stăpânirii. Nimeni nu îndrăznea să

pună la îndoială ce scria în ziare. În întreprindere au sosit funcționari și specialiști din alte locuri. Toți aveau slujbe importante și salarii mari. Toți își luau angajamente, toți se înhămau să mărească producția, toți se băteau cu pumnii în piept de fericire. Dintre vechii muncitori au mai plecat o parte. S-a mirat, dar li s-a spus – la o întrunire – că mai toți cei excluși din întreprindere erau fie agenții străinătății, fie oamenii de casă ai foștilor proprietari. Și el, și alții au crezut și asta...

La cazane, s-au scurs câțiva ani de muncă. Învățase meseria. Știa multe. Într-o iarnă, făcuse reparații împreună cu echipa lui, și s-a văzut trecut la gazeta de perete. Realizase economii de zeci de mii de lei, și-l lăudau. Prime n-a primit decât o dată, o nimica toată. Dar lui nu-i zburau gândurile la cine știe ce. Nici nu plângea după averile pe care nu le-a avut. Nici nu râvnea să ajungă în capul treburilor. Se avea bine cu toată lumea și-și vedea de munca lui. Și, cum se însurase de curând, nu știa decât drumul de la fabrică acasă, și de-acasă la fabrică... De când era șef de echipă, îl țineau uneori, după ce se termina programul, la câte o ședință-fulger. Însă, nici ședințele nu durau prea mult. Iar oamenii vorbeau din ce în ce mai puțin...

Noul secretar de organizație l-a chemat la el, sus în birou, și l-a dăscălit o după-masă întregă. Mielușel, nu altceva. Numai miere ieșea din gura lui. Să-l facă să semneze cererea de candidat de partid. Până și unele întrebări cu cheie, nu i le-a pus cu asprime. Umbla cu duhul blândeții. Dar el n-avea cap să facă politică. Pe-acasă, în taină, oamenii nu-și mai puneau lacăt la gură. Nu știa ce să aleagă din spusele unora și altora. A cerut răgaz să chibzuiască cu nevastă-sa. Secretarul l-a luat, oarecum, în bășcălie. La urmă, s-au despărțit prieteni...

Au mai trecut câteva luni. La niște alegeri sindicale, când l-a propus un tovarăș, s-au ridicat alții să-l critice. Nici de data aceasta n-a dat importanță faptului. Și-a spus, poate, că aveau dreptate. Îi reproșau că nu și-a ridicat nivelul politic. Dacă ar fi avut mai mult timp, ar fi citit broșurile și cărțile partidului. După slujbă e însă atât de sleit de oboseală încât, dacă vrea să se uite prin vreo

tipăritură, îi joacă literele de nu mai înțelege nimic... Munca la cazane îi cerea o efortare permanentă. Constatase unele defectări. Vechimea instalațiilor punea în pericol toată mașinăria complicată a fabricii. Făcuse rapoarte verbale și scrise. În loc să se repare cazanele și instalația, s-a văzut încondeiat într-o ședință și acuzat că răspândește lipsa de încredere în acțiunea și în biruința clasei muncitoare...

Și iar au mai trecut două-trei luni...

... Ziua începe, în birouri, că de obicei: se împarte ziarul partidului și se afișează la avizier ordinea ședințelor sindicale pe grupe și secții, și rezultatele diferitelor întreceri.

Schimbul trei, cu care a fost de serviciu, s-a pregătit de plecare. Echipele de dimineață au și intrat la cazane, în sălile mașinilor și la gatere. Pânzele fierăstraiei mecanice nu s-au oprit nici o clipă și taie buștenii cu lâcomie. E un hârșăit ritmic, repetat la nesfârșit. Trunchii de brad, în strânsoarea chingilor de metal, se îmboldesc de-a rândul, culcați cu supunere sub dinții ascuțiți din care pufnește rumeșul cu miros de rășină. Platformele vagonetelor duc scânduraria în depozitele fabricii ori în halele de prelucrare.

O locomotivă șuieră zgomotos și se îngână cu bufălăul decovilului. De-a lungul liniilor, namila de la calea ferată, pântecoasă și neagră, manevrează între garaj și depou, și pregătește garnitura pentru chereștea care merge la export. Din magaziile de beton se scot, pe rampa de încărcare, munți de lăzi de campanie și de lădițe cu medicamente. Un tren întreg, cu scândura stivuită din ajun pe vagoanele deschise, așteaptă verificarea finală, gata s-o pornească la vale. Mai sus, țâpinarii descarcă bușteni, rostogolindu-i pe o podișcă înclinată...

Fiecare, înainte de a pleca spre casă, trece pe la avizier. Vrea și el să vadă ce mai e nou...

N-a intrat bine în hol, la direcție, și s-au auzit țipete venind dinspre sala cazanelor din fund. Pe urmă s-au văzut, ieșind în fugă, muncitorii. S-a declanșat sirena de alarmă. Locomotivele s-au oprit și fluieră prelung. Din

birouri s-au ivit câteva capete speriate. E o zăpăceală care-i cuprinde pe toți. Unul răcnește:

- La rumeguș! La talaș!...

- Pompele! să scoată pompele! poruncește un altul.

S-a repezit, cu câțiva din echipa lui, spre sala din fund. Nu se vede nici fum, nici flacără. Unul din cazane are o crăpătură în partea de sus și stropeste cu zvâcnete apă clocotită împrôscând toată încăperea. S-au apropiat și alții, de la alte secții. A venit, grav și important, și secretarul de partid, cu toată șleahta direcției.

De la gateri și din ateliere au apărut aparatele de stins incendiul. O femeie, călcând ca o rață zorită, alunecă și declanșează aparatul pe care-l duce în brațe: pe scările de ciment dinspre birouri și în fața contabilității, pe asfaltul curții, răsar nămeți de spumă albă... Zarva se întetește. S-au tras pompele și s-au înșurubat furtunurile. Motoarele au amuțit. Fierăstraiele și-au oprit pânzele la jumătățile trunchiurilor. În toată valea, până departe unde se văd coamele munților cu coroane de zăpadă, s-a așternut o tăcere totală. Zborul unor vrăbii spintecând albastrul de o rară limpezime pare zgomotos și insolit.

- Unde arde, tovarășe? Unde e focul?

- Cine-a dat alarma?

- Țsta e sabotaj!

- Să se cerceteze imediat cine a provocat încetarea lucrului!... Câte ore se pierd?!? E sabotaj în toată regula!

- A fost explozie. La cazanul patru, tovarășe director. Ailincăi Gheorghe e opărit...

- Au telefonat după ambulanță, spune un electrician.

Eu n-am de lucru și mă văr, ca prostul, în bucluc:

- V-am raportat, de anul trecut...

- Ce ne-ai raportat? mă întrerupe secretarul, sever, în auzul tuturor.

Erau, în jur, cel puțin o sută cincizeci de oameni.

- Despre cazane, spun eu. Sunt obosite rău! Nu mai rezistă...

- Zău? Direcția nu a primit nici un raport. Iar de rezistat văd că rezistă. Când zici că ai făcut raportul? Anul

trecut? Păi dumneata singur recunoști că au mai rezistat un an de zile!

- În cadrul ședințelor, n-ai scos nici un cuvânt, tovarășe! apasă ca o concluzie secretarul organizației de partid. Unde e tovarășul Ailincăi?

- E opărit pe mâini, tovarășe...

- Bine că n-a fost foc! se consolează directorul. Să se dea, chiar acum, semnalul de reluarea lucrului! O să facem față și cu un cazan în minus. Producția nu poate să sufere, tovarășe!

- Dacă vă luați dumneavoastră răspunderea, e treaba dumneavoastră...

- Dumneata ai fost în schimbul trei? mă întreabă secretarul și se uită strâmb spre mine.

- În schimbul trei.

- Și, acu', vrei să pleci?

- Da' ce să fac? Mi-am terminat treaba. Mă duc. De-abia mă mai țin picioarele...

- Mai domol, tovarășe! Nu fi așa grăbit! Ia-o mai domol!

- La noapte nu m-așteaptă cu plăcinte, zic. Cum o să ne descurcăm cu un cazan mai puțin? Fără presiune, cum vreți să meargă mașinile?

- Câte atmosfere arăta manometrul? întreabă unul din ingineri.

- Nu-i asta problema! spune secretarul, și începe să mă bruftuluiască, vorbind așa ca să fie auzit de muncitorii îngrămădiți lângă ambulanța în care era urcat Ailincăi. Explozia nu s-a produs din senin. Există o răspundere, după cum există și o cauză! Prea vrei să speli putina. Nepăsarea asta, neparticiparea la grijile noastre îmi dă de gândit! Prea ești n-aude, n-a vede! Dumneata nu crezi că ai măcar o parte de răspundere personală în explozia cazanului? Nu ți se pare nimic suspect? Cum, dom'le? Nu s-a întâmplat nimic, absolut nimic, cât ai fost în tură. A rezistat. N-a plesnit. N-ai apucat să-l predai, nici n-ai pus piciorul dincolo de poarta întreprinderii și hait! cazanul sare în aer! Cum vine asta? Uite, sunt aici, cu noi, aproape două sute de tovarăși. Să judecăm calm. Mie, toată chestia asta nu mi se pare atât de simplă! Suntem obligați să cercetăm. În ce condiții s-a produs nenorocirea? De ce

și de către cine s-a dat alarma? Cine poartă răspunderea? Trebuie să fim vigilenți: ia să faci bine să treci în birou la mine. Să ne lămurim.

– Eu? de ce, tovarășe secretar?

– Ai să vezi de ce!

Nimeni, din toată lumea adunată în curtea fabricii, n-a scos o vorbă. N-am auzit nici măcar un murmur. Toți ochii erau la pământ... Oamenii ne-au făcut loc să trecem. S-a sunat reluarea lucrului. În dreptul scării, secretarul face un semn telefonistei:

– Dă legătura cu securitatea. La mine în birou...

– Ce-a mai fost, nu-i greu de ghicit. Cui să mă fi plâns? La cine să mă fi dus să-i cer dreptate? Unde să mă fi îndreptat? Vină, n-aveam. Dar nici urechi să mi-audă necazurile nu erau. N-aveam cui să-i spun ce pățeam...

... Îl ascult și-l înțeleg. Moșul și-a șters, pe furiș, o lacrimă. În locul obișnuitelor glume cu tâlc, se mulțumește să repete de câteva ori:

– N-aveai cui! n-aveai la cine...

... Îl ascult, și am impresia că am mai auzit refrenul acesta. Cu atât mai mult cu cât știu că nu face decât să afirme un adevăr...

În monotonia aparentă în care lăncezim, se produc mereu alte evenimente. Ele țin însă de viața „noastră”, de lumea subterană, putrezindă, a deținuților. Poate că, povestite altora, ele își pierd din semnificație, se reduc, se minimalizează...

După atâția ani – nici mie nu mi-e ușor să-mi închipui ce se întâmplă cu oamenii în stare de libertate. Cred că cei mai mulți din ei, pașnici și naivi, ridică din umeri. Sunt convinși că totul se reduce la propagandă. Ah, dacă și-ar închipui ce-ar păți, dacă ar încâpea pe mâna anchetatorilor mei! Au auzit despre unele erori, au citit câteva titluri de gazetă apărute cu litere groase – și au oftat plictisiți. Mila cere sacrificii de timp și eforturi de înțelegere...

Stimată doamnă, sunteți la coafor? Aflați că femeile din

celula vecină nu s-au mai văzut în oglindă de ani de zile și că, de tot atâta vreme, nu s-au mai pieptănat...

Aburii pământii s-au pus în mișcare, deplasând umbrele de pe zid. Au pornit în volute leneșe, întinzând umbre molatece și încolăcindu-le sub forme de spirale, până s-au așezat, adunând un zaț gros din care se hlizește mutra „apostolului”. Un apostol bucălat, rotund, îndesat ca un dop. Un fost farmacist. Osânză, cu ochi de veverită.

„Apostolul” era, în totul, categoric și intransigent. Vorbea de sus. Combătea orice compromisuri și nu accepta nici o critică la adresa politicii oficiale.

Încă nu ne obșnuisem cu prezența lui în celulă, și ne și servise un potop de vorbe mari. Jongla cu formulele, se topea, de generos ce era. Combătea trecutul, ataca „partidele istorice”, înfiera nedreptatea și-și manifesta o încredere nestrămutată în victoria definitivă a regimului.

- A regimului care te ține la popreală? l-a întrebat moșul.

- Dumneavoastră sunteți reacționari și șoviniști. Întrebarea dumneavoastră dovedește că nu v-ați însușit nimic din marea învățătură care...

- Mai las-o, Popescule! l-a întrerupt moșul. Când îi miroase cuiva mortăciunea a busuioc, românu' are-o vorbă: viermele din hoit se-ngrășă!

N-am auzit vreo ripostă. Moșul a mai adăugat, glumeț:

- Hm! Nu lua pildă de la ăla care vrea să-nvețe pe tat'său să facă copii!...

Cu „apostolul” nostru a fost și un conflict. Buclucul a izbucnit la împărțirea - într-o seară - a ciorbei. Zeama cu urme de rântaș, fără pic de grăsime, are - probabil - efecte deprimante. Câteva bucăți de cartofi necojiți inotau în fiecare farfurie de metal. Colonelul lua în primire castroanele. De la ușă, porțile treceau din mână în mână. Nimeni n-a făcut vreo obiecțiune. Numai burduhănosul cu idei generoase s-a uitat, bosumflat, a tot șovăit cu lingura învârtind-o prin fiertură și trăgând cu coada ochiului la castroanele celorlalți.

- Ce stai? I-a îndemnat părintele. E apă chioară. Barem, mănânc-o cât e caldă...

- Nu se sleiește! I-a răspuns în silă, punându-și farfuria alături de el, pe pătură. Dacă e vorba de sacrificiu, s-o știu și eu!

Ne-a trebuit multă bătaie de cap și discuție ca să aflăm despre ce sacrificiu era vorba. Tot scoțându-i vorba cu cleștele, ne-am montat unii pe alții. Nu l-am cruțat, nici eu, nici ceilalți. Dumnealui afirma că părintele își alesese castronul în care bucățile de cartofi erau mai mari și că-i dăduse porția cea mai redusă...

Că n-a avut dreptate, nu încape îndoială. Îi cunoșteam indetul pe ceilalți și știam că nu erau în stare de așa ceva.

- Nu mă mir! i-a trântit-o moșul cu felul său șugubăț. Te-ai molipsit de la „marea prietenie“. Asta-i boală de sfinți și de apostoli. Începe cu dărnicie și te ia cu lăcomie!... Acum sunt sigur că ești în partid...

... De ce mi-am adus aminte de târătura asta? Prezența lui nu-mi face plăcere. Moșul, Dumnezeu să-l odihnească, i-a spus una de l-a făcut să scheaune. La câteva zile după discuția cu mâncarea, fie din greșală, fie într-adins, ne-au băgat în celulă un individ, șef de depozit de medicamente. Am fost, fără să vrem, martorii unei încălceri în toată regula. De cum s-au văzut, au pornit reproșurile. În câteva minute, știam cu toții că „apostolul“ făcuse trafic de alimente în timpul războiului. Că jefuise și cămătărise. Că acționase într-o organizație de dreapta, până la căderea nemților. Că se strecurase într-o combinație sportivă, și c-a ajuns să taie și să spânzure... Că își descoperise „originea sănătoasă“ și combătea burghezo-moșierimea, făcând denunțuri și învârteli...

Licheaua devenise apostol!

Uf!

... Ori, poate că mi-am reamintit de el fiindcă azi ne-a povestit noul nostru coleg de celulă cum șterpelea coji de ceapă și de cartofi de la bucătăria miliției?

Se născuse flămând și continua să umble cu foamea.

L-au arestat de zece ori pentru vagabondaj. A fost și pe la canal. De data asta îl bănuiau de complicitate cu autorii unui incendiu. Îl ancheatu în legătură cu o cooperativă de care nici nu auzise. Era umil, cuviincios, resemnat. Mereu condamnat și mereu urmărit, părea că personifica mizeria și eroarea judiciară... Dar cine se mai emoționează azi de mizerie, ori de o eroare judiciară? Și cât de relative sunt toate pe lumea asta! Nenorocitul repeta mereu, cu părere de rău, cu toată duioșia melancoliei:

- Era fain, acolo! Nu ca aici. Era rost de trai! Când mă scoteau la curățenie, veneam cu buzunarul plin de mucuri de țigări. La spălatu' vaselor, găseam întotdeauna câte ceva de halit...

Venea tocmai de pe malul Dunării, de la un lagăr de muncă, și-i lăsa gura apă:

- Astă vară am găsit și coji de pepene! Nu ca aici!...

... Nu fi supărată pe mine! Nu te uita cu ochii ăștia plini de reproșuri! Te-am recunoscut imediat. Dar aici - vezi bine - nu sunt de capul meu. De câțva timp, imaginile de pe zid se cangrenau, se descompuneau, se topeau în forme enervante, de neidentificat. Trăisem o stare de mare tulburare. Mă împleticeam în confuzii, în alarme și deznădejdi. De după cortina aburoasă a peretelui, mi s-au arătat perdele de arbori ciudați, sub burnița mărunță a serilor de toamnă...

Tencuiala e umedă, mucedă, și toată partea dinspre podea e înecată în culori purulente. În învălmășirea nebuloasă din care începeau să se deslușească elemente știute, regăsite, ies mereu la iveală alte contururi. Mereu altele. Lumina e bolnavă și simte cât mi-e de greu. Știe că așa vrea să mă ascund de mine însumi, să mă izolez, să mă afund în propria-mi tristețe - așa cum fug în singurătate unele animale, în așteptarea întâlnirii cu neființa. Ca să mă ajute, lumina pălește și unduie - în tăcere - un „nani-nani“ de semi-întuneric...

Când mi-am ridicat ochii spre petele de igrasie, liniile căpătaseră înțeles și, din trâmbele de aburi și de fum, mi s-a înfățișat sala cu bănci și scaune, unde se întâlnea

acum patru decenii tineretul socialist. Încăperea era goală. Și, deodată, ai intrat cu un teanc de cărți și de reviste... Ce bine ai făcut că ai venit să mă vezi! Cred că nimeni, din cei care stau cu mine în celulă, n-ar înțelege sensul vizitei tale. De aceea am avut, poate, un gest de fereală, de timiditate. Dar știi că nu se reduce totul la simple acte de complezență, de curtoazie. Putrezirea mea fizică, aici unde sunt, are o semnificație!

Mai crezi, cu aceeași ardoare, în tot ce-ai crezut? Tăcerea ta e mai aspră decât orice mărturisire. Te văd, și-mi pare bine că nu-mi poți auzi gândurile. Acțiunea erozivă a vremii a fost înfricoșătoare, dezastruoasă, nimicitoare. Chipul tău e scobit de dalta sălbatică a necazurilor. Ochii au cearcăne negre. Părul, strâns fără cochetărie, e alb și puțin. Buzele, nasul, bărbia ți s-au subțiat. N-a mai rămas nimic din tine...

În sala din strada anticarilor, purtai părul scurt, castaniu, nițel ciufulit. Aveai ochii vii, albaștri, mari. Soțul tău, student și el, mi-a cerut semnătura ca „propunător” pe adeziunea la gruparea socialistă. Îl apreciam și-l iubeam pentru firea lui deschisă. Pentru curajul lui. Am semnat.

La școala proletariană, acolo, pe strada anticarilor, la cursurile serale, ți-am dat primele noțiuni despre speranțele muncitorimii. Patruzeci de ani au trecut peste noi! O viață de om, cu toate câte le-aduce, și bune, și rele, măcinișul anilor...

Erați doi entuziaști. Noaptea fascistă n-a lăsat umbre în voi! Când s-a făcut dimineață, ați sărit să clădim lumea nouă. Tu, în învățământ. Soțul tău, pe șantier. Revoluția însemna pentru voi muncă și libertate. Știați că sunt mulți ca voi. Și nu v-a păsat că s-au ridicat profitorii și învățtii, și beneficiarii. Au ocupat slujbele și demnitățile. Au acaparat onorurile. Au declanșat era lăfătelilor și a sfidărilor. E ușor să conduci țara, când iei fără să dai, și conștiți totul...

Era fatal să se întâmple ce-a urmat! Din ce în ce mai numeroși, din ce în ce mai îndrăzneți, paraziții n-au mai dat înapoi. Până în seara aceea, din ajunul unui întâi de Mai, când ai venit să mă cauți. Îl ridicaseră. Îi înscenaseră un sabotaj...

Pot să jur și acum că era nevinovat. Sunt convins. Afirm sus și tare că destoinicia și cinstea lui erau mai presus de orice îndoială. Devotamentul pentru clasa muncitoare îl caracteriza! Mi-ai cerut să-i sar într-ajutor. Mi-ai solicitat sprijinul, ca să-l apărăm de acuzația nedreaptă. Mai credeai în căile legale. În apeluri, în cereri scrise, în recursuri. Alergai, redactând memoriile. Te zbăteau să dovedești că soțul tău e un om cinstit. Ai crezut că pot bate la ușile celor mari. Ai crezut că voi face să se audă glasul vostru, de către cei puternici... Dar n-am avut cu cine vorbi! Nu am avut cum să te ajut. Mi-e rușine, dar așa e! N-am avut la cine interveni! Toate urechile erau surde! Odată căzut în ghearele anchetatorilor, soțul tău era pierdut...

Știu că nu s-a ajuns la proces! Am auzit că ți-ai pierdut slujba: te-au îndepărtat de la catedră din cauza bărbatului arestat... Mi s-a spus că timp de mai multe luni te-au ținut și pe tine în subsoluri. Te-au cercetat apărătorii improvizați ai idealurilor tale. Te-au umilit. Te-au chinuit. Te-au zvârlit, ca pe o epavă, și ți-au luat dreptul să iubești lumea pe care ai dorit-o. Și ți-au trimis – ca o derădere – în ziua când își împărțeau între ei decorații și medalii și titluri – actul de deces al soțului tău!... Acționarii răsturnărilor sociale împărțeau dividendele crimei... Ți-au dat diploma martirajului pentru idealurile noastre terfelite!

Ți-au trimis actul de deces al tovarășului nostru. Dar unde l-au îngropat, nu ți-au spus... Pe el, au putut să-lucidă. Ideea însă, nu!

Nu te mai văd. În jurul meu, totul e ceață și tristețe...

... Într-adevăr, imaginea s-a irosit o dată cu schimbarea de poziție. De aici, de sus, nu se mai distinge decât o parte din tabloul obișnuit. La drept vorbind, mai important e ceea ce văd. E mereu altfel. Acum, înspre colțul peretelui, și mai jos, apele culorilor se deschid și se îndeamnă spre gălbui, zugrăvind filigrane delicate și horbote cu floricele, cu care nu ai comun decât o plăcere vizuală. Te uiți ca la o pagină frumos tipărită, într-o limbă necunoscută, cu caractere străine și de neînțeles... Nu tot astfel e dincoace,

în partea de deasupra. Aici pasta e generoasă, tușa energetică. Petele dau mase compacte, cu vehemențe omenești. Te recheamă. Vorbesc pe limba durerilor tale. Probabil că acesta este procesul ieșirii la lumină a amintirii!...

... Cine n-ar fi răs, dacă i s-ar fi povestit una ca asta? Abia după arestare am constatat că în libertate se râde după alte criterii! Mie-mi venea să plâng... Râsul, chiar în stare de libertate, îl întâlnești mai rar...

Pluteam încă în zăpăceala primelor zile de închisoare. Nu-mi reveneam. Nu mai eram în lumea mea, în țara mea, între ființele și lucrurile care-mi erau familiare. Mă pome-neam altundeva. Toate au altă perspectivă, altă logică. Mă găseam cu alții, într-o celulă fără aer, după o noapte nedormită, după două percheziții corporale, după ce mi s-au luat amprentele digitale și după ce m-au dus la măsurat, m-au fotografiat din față și din profil, și m-au așezat desculț și în pielea goală, pe niște platforme reci, ca să vadă cât trag la cântar. M-am supus, fără să crănesc. Ce era să fac?

N-aveam încredere în nimeni. Ca orice nou venit, eram suspicios. Mi se părea că toți nu sunt decât niște spioni puși să mă observe, să mă întrebe, să mă facă să vorbesc. Nu ne vedeam decât puțin. Mai tot timpul eram la anchetă. Așa e la început. Ne recomandasem, dar să mă fi omorât, nu știam cine sunt și cum îi cheamă, deși „făceam programul“ cu ei! După un răstimp, într-o seară, după ce ne-am obișnuit unii cu alții, am făcut cunoștință cu adevărat. Gheața se spărsese, din două motive: întâi, că mă mai liniștisem, și al doilea, din cauza unui mucalit fără pereche.

Omul nu era întotdeauna interesant. Dar cumsecade, cald, comunicativ. Fusese avocat, fără să profeseze. Înaintea naționalizărilor avusese vie, pădure, case...

- E pe ducă! glumea, râzând cu gura total știrbă.
- Cine, coane?
- Regimul! Dacă-i e frică de unul ca mine, înseamnă că e șubrezit rău...
- Ce căutai dumneata la Făgăraș? Ai fost în poliție?
- Aici e-aici! n-am fost! nici în poliție, nici la siguranță.

Se silea să-și ia soarta-n zeflema. Povestea, amuzat de propriile-i avataruri. Era tânăr, licențiat în drept, înaintea primului război mondial. Trebuia să-și facă o situație. Urma să se însoare. Părinții fetei l-au sfătuit să ocupe o slujbă la stat. În orașelul de provincie era vacant un loc de subcomisar. S-a rugat de un deputat cu trecere, și i-a dat o cerere. Dar toate i-au ieșit pe dos. Parlamentul a fost dizolvat. Protectorul lui n-a mai obținut voturile necesare ca să fie reales. Viitorii socri nu l-au mai plăcut. Logodna s-a rupt. Postul de subcomisar a fost ocupat prin mutarea altcuiva din capitala județului.

Nu s-a mai căsătorit. Cererea, înregistrată la Ministerul de Interne, a fost respinsă. N-a făcut deci, niciodată, parte din personalul poliției. Dar noli stăpâni i-au găsit petiția, scrisă chiar de mâna lui, în arhivele direcției generale. L-au luat pe sus, și n-au mai vrut să știe de nici o explicație. L-au internat la Făgăraș. Acolo a avut timp să reflecteze la capriciile soartei. E singur pe lume. Are șaptezeci și cinci de ani. Zece din ei i-a petrecut la Făgăraș...

... Între primele mele impresii din pușcărie e și întâmplarea cu unul mic, slăbuț, blond și spelb, unul care – după câte îmi amintesc – urmasse o școală de subingineri și trebuia să fie angajat la o șchelă petrolieră. Vorbea puțin și stătea jenat, deoparte, deși „avea vechime”.

– V-ați cunoscut? întrebă, șoptind, bătrânul ghiduș. Junele acesta a făcut parte din guvern. Nu vă emoționați. Nu din guvernul republicii! Dumnealui, domnul Pripor N. Eugen din comuna Mlăștinenii-de-Jos, împreună cu prietenii dumisale din Cracul Muntelui și din Borta Vântului, a constituit un cabinet de mână forte, gata să preia – la momentul oportun – puterea! Ce erai dumneata, domnule Pripor? Hai, nu fi rușinos, că doar suntem între noi! Ce erai?!

– La externe! răspunde un altul, tot ca să-l ia peste picior.

– Așadar, ministrul afacerilor străine! conchide fostul avocat. La Făgăraș eram numai foști chestori, comisari, șefi de siguranță, agenți secreți. Părliți. Modești. Acolo nu

erau „mărimi”. Prin alte închisori e lume mai bună. Numai de când m-au adus aici mi-am dat seama: nu te mai poți mișca de câte „excelențe” sunt în toate pușcăriile!...

... Pripor tăcea, rușinat. Toți ceilalți, râdeam. La vreun an după asta, nu mi-a mai venit să râd. Începusem să mă lovesc și eu de „miniștri”. Nu puteai să faci un pas fără să dai de-o duzină de „guverne”!...

Rămăsesem numai cu Pripor. Unul câte unul, ceilalți au luat drumul canalului. Cu Pripor nu se terminase ancheta.

Nu mi-a fost ușor cu el. Nu era nici omul cu care să pot împărți necazurile, și nu eram nici singur. De când era în doi, vorbea fără să se mai oprească. Te întrista. Era prost, superficial, încrezut, inferior...

Sosirea, cu nădejde și cu voie bună a bătrânului moldovean, a fost, pentru mine, un adevărat eveniment. Era mai șugubăț și mai nostim decât cel de la Făgăraș. Mai înțelept. Mai profund, cu mai multă experiență în viață. Când i-am spus cum sta povestea cu „guvernul” pe care-l înjghebase Pripor, a rămas pe gânduri, și-a netezit mustăciara albă, și i-a trântit-o de la obraz:

– Ptiu, stupi-te-ar mâțele! Te-ai jucat cu coada ursului, hai?!

„Domnul ministru de externe” s-a oțărât:

– Da’ dumneata? Cu ce te-ai jucat?

Eram gata să mă bag în discuție, și poate că l-aș fi repezit, dacă moșul nu i-ar fi servit, pe loc, o lecție pe care n-am s-o uit cât o să trăiesc. L-a făcut praf, cu câteva zicători. Cât era el de redus, Pripor a înțeles cu cine avea de-a face și și-a pus frâu obrăzniciei.

– Eu, la anii mei, nu m-am jucat! Numai țâncii, și cine-a dat în mintea copiilor – numai lor le arde de joacă. Cu mine-i altă mâncare de pește. Am să ți-o spun de seară, dacă ne-or daăștia, „dumnealor”, răgaz! Să știi că pe mine nu mă supără că te văd cioplit din bardă. Om fără păcat nu există. De greșit, am greșit fiecare: și tu, și dumnealui, și eu... Numai că, vezi, eu nu m-am legat așa, netam-nesam, de ăl tare. Știi de ce? Uite: pe mine m-a

învățat odată un dascăl al meu, om cu schepsis la cap, că pe urs mulți câini îl latră, dar se-alege care-l mușcă. Nu-i de nasu' oricui să jugănească pe cine știm noi! Și, dacă nu ești supărăcios din fire, acu' după ce-ai legat calul de coada ciupercii, să-ți mai spun una: tu ești ca șoricelul care n-avea gaură să se ascundă și-și legase și-un dovleac de coadă!!

... Mereu mi-aduc aminte de câte-o vorbă de duh a moșului. Tare mi-a fost drag!

Ion Boțârlău nu-și pierduse umorul. Dar de necăjit, se necăjea. Tare ar fi vrut să i se vindece mai repede labela picioarelor. Îi era imposibil să se încălțe. Avea dureri mari când pășea. Nu numai că nu se plângea, dar nici nu vrea să fie dus la infirmerie. N-avea răni deschise și nici încredere în medici și-n felceri. La Cavnic, la minele de uraniu, cine intra la infirmerie nu mai ieșea decât ca să fie dus la groapa comună. Îți făcea foaie de internare și pentru o zgaibă. Nu ca-n alte locuri. La Pitești te stingeai în celula cu o sută cincizeci – două sute de arestați, puteai să ai și ciumă, că nu se uita nimeni la tine! La Jilava, până-ți venea rândul să te-ntrebe ce ai, te înregistra Serviciul Statistic la rubrica morților. Seara, te vârai sub priciuri la „broscărie“, ori la „șerpărie“ cu friguri, dimineața te trăgeau afară, de picioare, și te duceau pe brațe până dincolo de ușă. De-acolo te luau târâș pe ciment și pietre, până la furgon... La Cavnic nu era așa. La Cavnic veniseră câțiva doctorași tineri, „pe puncte“, de-abia ieșiți din facultate. Făceau practică, aveau uniforme ofițerești și nu se pricepeau la nimic. Puneau totul pe seama radiațiilor – ceea ce, în multe cazuri, nu era chiar un neadevăr. Dar oamenii mureau cu nemiluita. Conducerea minei justifica, prin frecvența morților, neîndeplinirea normelor...

Ion Boțârlău le știa toate astea. Ca să nu riște să fie trimis la infirmerie, nu se plângea de dureri. Dar nici să-și pună bocancii nu putea. Dintr-o bucată de pantalon vechi și-a făcut două obiele groase, de postav, pe care și le lega, înnodându-le cu benzi de pânză rupte din poalele unei cămăși. Noi le poreclisem „târlici“, dar numai formă de

papuci n-aveau! Așa, mergea împreună cu noi, târându-și labele picioarelor, în cele două boccele târșăite, la spălător, la toaletă, la baie, fără să-i pese de dureri și fără să ia în seamă cuvintele dușmănoase ale temnicerilor. Avea experiența vieții de pușcăriaș și, când eram între noi, răspândea o veselie molipsitoare. Luase calea muntelui de copil. Ducea alimente pe cărări cunoscute numai de el, până-n inima Vrancei. Acolo, spre izvorul Putnei, doi frați luaseră calea haiduciei, cu armele-n mână, alături de alți flăcăi. Nici cu aviația, n-au fost în stare să-i frângă!

Se adunaseră mai mult de-o sută, din Valea Tișitei, de pe malul Milcovului și al Șușiței, din satele presărate de la mânăstirea Mera până la Câmpineanca și dinspre Călienii și Suraiia până dincolo de cascada Putnei. Era și-o femeie cu ei: bunica lui Ion Boțârlău, iute și dârză, o bătrânică aproape de optzeci de ani. Așa-i și zicea: bunica. Spăla, îngrijea pe câte-un bolnav, și era sufletul răzvrătirii. A adormit într-o seară, după vreun an de netrai și de zbucium, și nu s-a mai trezit...

... Cei mai mulți erau singuri pe lume. Rămăși singuri în ultimele zile ale iadului, după intrarea coloanelor. Blindatele izgoneau rămășițele armatelor zdrobite. La doliul care se lățea peste țară nu se așteptaseră. Toți erau sătui de suferințe și de război. Porunca domnească făgăduise liniște și pace. Au început nelegiuirile, violurile, furturile, crimele. Bărbații, cei mai mulți, erau încă departe, sub arme, dacă nu putrezeau de mult în pământ rusesc. Și tatăl lui Ion Boțârlău căzuse – nu se știe bine unde – pe front! Băiatul era, cu alți copii, pe ulița satului, când s-a oprit un camion în fața casei. A văzut militarii gesticulând într-un grup de femei. Erau acolo și mama lui Ion Boțârlău și sora lui. Pe urmă a auzit – îngrozit – țipete și vaiete, a văzut câțiva moșnegi și câteva babe din vecini încercând să spună ceva, apoi camionul a pornit ridicând valuri de praf. Oamenii s-au agitat, s-au sfătuit. Primarul a telefonat la prefectură, la Focșani. Totul a fost de prisos. A doua zi, s-a comunicat de la pretură că s-au găsit cadavrele pe-o coastă de deal, lângă porumbiște, în marginea unui sat, la vreo douăzeci de kilometri... Și maică-sa, și soră-sa, și

alte două fete, necinstite și spintecate. Frații mai măricei, amândoi, au plecat cu bunica în munți...

... Așa a început, în Vrancea.

Aici, fiecare fapt, oricât de mărunț, ia proporțiile unui eveniment. Pentru cei mai mulți dintre noi, viața devine o succesiune de emoții însăilate la întâmplare. Dar după-amiaza de azi s-a deosebit de celelalte. De peste un an nu mai fusesem scos la aer. Alții, de câteva luni. Eram „veteran” în privința asta. Ei bine, azi, când ne-a dus la spălător, ni s-a poruncit să ne îmbrăcăm cu ce aveam mai călduros. Numai Ion Boțârlău – ținând seama de starea sănătății lui – a fost condus înapoi, la celulă.

– Sunteți toți, mă? V-ați pus „ochelarii”?

– Toți. I-am pus...

– Cinci?

– Cinci.

– Țineți-vă unul de altul!...

Și, cu ochii legați, duși ca orbeții pe scări și ganguri pe unde simțeam că nu mai fuseserăm, ne-au scos într-o curticică interioară. Acolo, ni s-a îngăduit să ne scoatem „ochelarii”...

Ce de impresii poți avea, într-o singură clipă! Încă înainte de-a ne fi luat legătura de la ochi, plămânii ni s-au răcorit cu aerul rece, proaspăt, curat, sorbit adânc, cu sete... De jur împrejur, calcanuri înalte și ziduri despărțitoare. Abia le poți vedea. Lumina doare și întărește culorile. Ți se pare ciudat să mai vezi altceva decât cenușul sub toate nuanțele lui... Țarcul îngrădit cu ziduri și clădiri n-are mai mult de 30 de metri pe 15. Pe jos e ciment, ca în închisoare. La zidul din cărămidă și piatră, care ne desparte ca un gard de-o altă curte interioară, stau de pază soldații cu puștile automate. Lângă poartă, ofițerul de serviciu și ofițerul cu paznicii care ne-au adus. De-a lungul unui perete e o brazdă de pământ, lată ca de-un metru. De sub zăpada adunată, răzbat câteva ramuri cu frunze care și-au păstrat un verde ofilit, muribund.

Nu văd decât culori. Totul e joc de lumină și caleidoscop de culori. Cerul e albastru. Parcă uitasem că poate

să fie safir, ori peruzea, ori cicoare... Zăpada e albă ca spuma, ca laptele, ca mătasea norilor. Un acoperiș de casă lucește a metal și-a vopsea cărămizie. Ușa grea a porții e neagră, parcă e desenată cu cărbunele. Uniformele paznicilor au epoletți și vipuști verzui. Pietrele zidurilor hibernează într-o amorțeală gălbuie. Inițialele partidului, scrise cu pensula pe tencuiala peretelui, surăd roșu, iar o lozincă ștearsă mai flutură semne prin hora de culori care se răzgâie la soare. Nu mai credeam că o să deosebesc culorile și nu știam cât de nesfârșit poate fi jocul lor. Încercam să ghicesc felul florilor care vor fi crescut pe brazda de pământ – prizoniere și ele... Mi-am amintit de panselele văzute cu un an și ceva în urmă. În cursul verii, undeva, în curtea unei alte închisori. N-aș putea preciza unde. Clădirea era mohorâtă, rece, greoaie, de piatră – o construcție absurd de masivă și de apăsătoare, care te făcea să vezi niște umeri stâncoși, tăiați de o daltă certată cu soarele... Ceva de cetate medievală, cu scări de piatră, cu ziduri de piatră, cu săli pardosite cu piatră, cu terase în lespezi mari de piatră sură... Numai sârma ghimpată, santinelele cu arme moderne și paznicii contrastau cu masa inertă a blocurilor, coloanelor și pavelelor încremenite, parcă, de veacuri... Între lespezile curții creșteau în fășii verzi, care se întretăiau ca niște benzi de catifea, ierburi și buruieni... Iar deoparte, un strat cu câțiva trandafiri vestejiți, cu un buchet de cârciumărițe prăfuite și cu două șiruri lungi de pansele de toate culorile... Trandafirii erau triști la vedere și cârciumărițele obosite de seceta verii. Toată brazda de pământ era uscată... Numai panselele își ridicau sute de fețe mici, înflorite – privindu-mă cu mutre omenești, ca niște pitici răutăcioși. Deslușeam ochii, gurile, bărbile – capetele astea mărunte, răsucindu-se parcă pe micile lor tulpini, urmărindu-mă cu râznetul lor ironic, cinic, batjocoritor... A fost suficient să am – o singură dată – impresia că panselele au ce au cu mine, ca să nu le mai pot suferi. Când reintram în celulă, încercam să mă controlez și-mi combăteam obsesia cu toate argumentele posibile. Dar logica singurătății și a dezolărilor își are legile ei. Știam că e ceva bolnăvicios, știu că nu e normal ceea ce mi s-a

întâmpat și totuși nu m-am putut vindeca de sentimentul acesta. Și nu știu dacă o să mă pot vindeca vreodată... M-am bucurat că de data asta n-am de-a face cu panselele, și am încercat să-mi alung gândurile și să mă bucur de aerul bun și de lumină. Era un frig uscat, bun, plăcut. Paznicii glumeau între ei, lângă poartă, nițel plictisiți. Erau rumeni. Plesneau de sănătate. M-am uitat la ceilalți patru de lângă mine... Chipurile lor m-au speriat. Paloarea lor. Totul e în funcție de culoare. Probabil că și nutra mea e la fel de palidă, la fel de nebărbierită și la fel de schilodită de suferință. Și hainele care cad de pe ei sunt palide. Și-au pierdut vechea înfățișare. S-au ros, s-au lustruit, s-au rupt, s-au zdrențuit. Par la fel. Parcă-s făcute din același material. Ca și cum ar fi uniforme de deținuți... Nu pot să-mi iau ochii de la felul cum merg ceilalți patru. Desigur că și pașii mei sunt la fel de nesiguri și de stângaci. Câtiva fac în același timp exerciții de respirație. Colonelul și-a tras ciorapii căzuți peste pantofii fără șireturi – înălțându-i peste glezna cu piele galbenă-vinete. Mi-am aruncat și eu o privire la glezne, și m-am înduioșat de aspectul lor. Dar mai ales de culoarea lor. Un pictor care ar vrea să pună pe-o pânză un grup de cadavre n-ar trebui să caute o altă culoare mai potrivită...

Abia acum îmi cunosc tovarășii din celulă. Până azi, le știam chipurile în mod cu totul aproximativ. Lumina intensă le adâncește liniile, le reliefează trăsăturile, îi despoaie de discreția semiobscurității. Nici la baie nu li s-ar fi văzut mai limpede ofilirea, strivirea sub povară, oboseala, descompunerea fizică. Culorile tari din jur contrastează cu pastelul moale, slab, estompat, pierdut spre cenușiu, spre incolor, al fețelor. Cerul poate fi și altul decât de culoarea mării. Plantele își pot imagina orice podoabă colorată. Jocul luminii poate merge la infinit. Numai noi nu putem fi decât de nuanțele pământului. Aerul e plăcut până la beție și înmugurește în om speranțe, sub toate formele curajului. Ochii nu se mai satură privind, ca și cum ar trece în revistă convoiul unor comori visate... Dorul de libertate e mai puternic, mai dureros, sub unduirea albastrului care te duce dincolo de orice

opreliști. Jerbe multicolore țâșnesc risipind petalele imaginare ale unui foc de artificii, care te cheamă de dincolo de ziduri și de calcanuri...

Sfertul de ceas a trecut! Ne-am pus legăturile la ochi. Ne ținem unul de altul, pășind orbește, prin ganguri și pe scări, spre celulă. Am luat un grăunte de cer, cu noi, ca o făgăduială...

... De cum intri în clădire, miroase a murdar și a paie mucegăite, a sudoare și a urină. În celulă, aerul e de nerespirat. Totul e înecat într-un întuneric grețos.

Nu mi s-a părut ceva deosebit că nu l-am regăsit pe Ion Boțârlău. Am crezut că era luat la anchetă, și chiar discutăm între noi că avea să ne aducă noutăți. Ori de câte ori a fost „sus”, a venit cu observații și cu vești. Avea un al șaselea simț, care nu se dezvoltă decât la unii deținuți.

Când s-a împărțit mâncarea de seară, ni s-a dat un castron cu ciorbă de cartofi mai puțin. Ne-am uitat la patul lui Ion Boțârlău: lipseau și lucrurile lui.

Ni-l luaseră...

– Cazul meu, ca să-l înțelegeți, trebuie înmulțit cu o mie, spune noul meu vecin de pat. Alte cazuri trebuiesc înmulțite cu zece mii. Altele, cu și mai mult...

Își rotise ochii, atent la fiecare din noi, și se convinsese că nu suntem aduși de azi, de ieri. Apoi, scurt, arătând spre el însuși:

– Vor aur...

– Sunteți dentist? întrebă părintele. Ori ceasornicar?

– Nici dentist, nici ceasornicar. Am lucrat la o firmă de export de cereale. M-a denunțat o femeie de care m-am despărțit... N-am avut, niciodată, nici devize, nici monede de aur. M-au ridicat acum a patra oară. Am mai făcut trei pușcării! Simplu, nu?!? Te ia, te anchetează, te face neom: nimeni nu dă cuiva vreo socoteală! Când e zi de baie?

– De baie? se miră colonelul.

– Măine, răspunde părintele.

- Aveți răbdare, până mâine. Ca să vă convingeți și dumneavoastră. Ca să vedeți ce-am pățimit...

Transpirase, obosit, sfârșit, pe marginea patului din stânga. N-apucasem să ne cunoaștem și au și venit să-l mute din celulă. Până să-și strângă lucrurile, în cele câteva clipe prelungite cu mișcări greoaie, l-am auzit pe unul din ofițeri răstindu-se la el:

- Prohapul! încheie-te la prohap!! N-auzi, mă?! Ți s-a făcut de carceră?! Faci „expoziție“?!

Dar în loc să-și încheie șlițul pantalonilor, omul s-a întors spre noi:

- Mâine, n-o să fim împreună la baie. Ia uitați-vă!

În podul palmelor, omul își sprijinea testiculele, etalate la vedere, negre-vinete și de mărimea portocalelor...

Azi mi s-a părut că zidul înfățișează camionul cu care m-au adus de peste munți. Poate că mi l-a amintit scena cu cel bănuțat că ar fi avut aur... Trebuie să fi trecut doi ani de atunci. Imaginea e clară de tot: o lizieră de pădure și un grup de deținuți care-și fac nevoile...

Știu că drumul a durat o noapte întregă. În vehicolul încuiat pe dinafară, ne-am găsit vreo douăzeci de inși înghesuiți, aproape sufocați. Unii ocupaseră băncile. Alții erau pe jos. Mi-am făcut loc lângă ușă, bucuros să profit de aer ori de câte ori aveau s-o deschidă. Dar odată plecați, nimeni n-avea să ne mai caute până aproape de destinație.

Eram din „loturi“ diferite, și condamnați și necondamnați. Unii veneau direct de la canal, alții de la alte închisori și lagăre. Nimeni nu știa încotro ne duceau. Cei mai mulți tăceau, moțâind. Când ești obosit, somnul te fură: nu-i pasă de hurducăturile camionului care-ți scutură toate mădulele. Până să mă văd urcat în camion, am trecut, legat la ochi, prin câteva ganguri construite după toate regulile romanelor polițiste de proastă calitate. Un adevărat labirint născocit ca să te zăpăcească și să nu-ți poți face o idee precisă despre topografia locului. Conducătorul orbește - adesea încovoiat și cu capul plecat, sub cuvânt că într-altfel ai risca să te lovești - coborai trepte, treceai pe-o suprafață pavată cu bolovani, călcai pe pământ moale, umblai ba pe nisip, ba pe ciment, te întorcea

să cotești când într-o parte, când într-alta, mai urcai și iar mai coborai: nările umflate de aerul umed, răcoros, îți confirmau impresia de pivniță, de subterană. În sfârșit, la capătul de sus al altor scări, unele de piatră, altele de lemn, dădeai într-o curte asfaltată. Acolo așteptau câteva camioane mari, închise, bine păzite. Pe sub ochelari, am izbutit să văd cizme și bocanci. Dar era seara, târziu, și nici n-am apucat să răsufliu că m-au și împins într-unul din camioane.

M-am potrivit spre colț, rezemat de geamantanașul cu schimburi. Aveam și loc să-mi întind bine picioarele. Cum s-a dat semnalul de pornire, oamenii au început să vorbească. Zgomotul motorului acoperea vocile șoptite. Dar după un răstimp, după câteva scurte lămuriri, au început să tacă, pe rând, până nu s-a mai auzit decât sforăit și huiet de fierărie care scrâșnește gonind pe șoselele desfundate. Numai din partea opusă, aproape de despărțitura cabinei șoferului, cineva nu ostenise bolborosind... Unii, l-au săsăit de câteva ori. Pe urmă s-au lăsat păgubași. Omul vorbea singur. Fără șir...

Mașina gonea peste gropi, săltându-ne și aruncându-ne, într-un zdruncin fără sfârșit. Poate că și arcurile să fi fost de vină. Ne hâțana fără milă și ne pocnea să ne zdrobească de pereții camionului. Prin ferăstruica cu zăbrele, căptușită și cu o rețea de sârmă groasă, lumina unei lămpi electrice de buzunar pătrunde, gălbuie, peste capetele adormite, ocolește interiorul fără să stăruie prea mult și dispare, lăsându-ne într-o întunecime completă. Toți dorm cu capul în piept ori cu fruntea rezemată în pumni. Câte cineva oftează în somn. Numai cel din față, de după cabina șoferului, bolborosește mereu. Un murmur nedeslușit revărsa un potop de cuvinte încalcite, cu explicații și răspunsuri.

... S-a făcut o căldură înăbușitoare. Nu-l pot vedea, dar mi-l imaginez, perorând. Alturează. Repetă cu convingere și reia argumentele, agitat, ca în fața unui anchetator care l-a încolțit cu întrebările. E nervos. Apoi, din expresii și din ton, reiese că vorbește altcuiva. Apasă energic pe justificările expuse. E indignat. A devenit mai locvace, mai

volubil. Protestează cu vehemență. Înjură. Plânge și se roagă să fie cruțat. Țipă. Îl doare. Îl țin în picioare de mai multe zile. E într-o încăpere în care sunt câini dresați. La cea mai mică mișcare l-ar sfâșia. Plânge din nou. Se jură că nu are nici aur, nici monede străine. N-a avut nicio-dată. Recunoaște că la percheziție s-a găsit într-un garderob, într-o cutiuță, o monedă turcească de aur. Era un bănuț dintr-o salbă. Era și mic: nici cât o jumătate de „cocoșel”. Bănuțul îl avea de mult. De la botezul fetitei. Așa era obiceiul: să se arunce un ban de aur în vasul cu apă pentru sfânta taină. Nașul fetitei cunoștea datina creștinească...

Anchetatorul imaginar nu crede. Îl insultă. Îl lovește peste obraz. Îl spurcă cu vorbe de rușine... Reincepe seria de întrebări chinuitoare. Mereu, mereu, mereu. Îi vine să înnebunească. I-a trecut frica. Nu se mai teme de nimeni și de nimic. A făcut cinci ani la canal și la Bicaz. Nu se mai sperie. E decis să moară. Nu poate să recunoască altceva decât adevărul. Reia seria explicațiilor. Alții, poate, au avut aur. El, nu. Urăște aurul. Din cauză că i se cere aur, nu mai are familie de șase ani de zile. Toți călăii din lume se luptă degeaba cu el. De unde nu-i, nici Dumnezeu nu ia! A suferit de un spasm cerebral. A avut și un început de paralizie. E indignat. Disprețuiește nedreptatea și cruzimea. Are de gând să se plângă regelui. Regele e mai mare în grad decât un președinte de republică. Vrea să fie lăsat în pace. Vrea să fie din nou lângă soția și copiii lui...

... Nu mi-am dat seama când a încetat să mai aiureze. Poate să fi ațipit și eu. Dimineața, când au oprit camionul lângă o pădure, și când ne-au dat ordin să coborâm, am crezut că vor să ne execute. „Fuga de sub escortă” nu era chiar o invenție a regimului. Experiențele trecutului se mai foloseau, uneori... Dar ne oprise pentru că unul din camioane era în pană. Ne-au dat jos, ca să ne facem nevoile. Ne-am aliniat la liziera pădurii. Iarba, toporașii, viorelele declamau în culori proaspete poemele primăverii. Sub o împletitură de valuri trandafirii, răsăritul revărsa aur pe marea albastră a cerului...

Aur. Mereu aur! Halta n-a durat decât câteva minute. Ne-am imbarcat să pornim mai departe. Atunci am văzut

că pe părțile laterale ale camionului scria cu litere mari: „Alimentara“...

La primul post de miliție, într-un târg, am făcut un nou popas. Un roșcovan între două vârste, cu ochii mari holbați și țepeni, a fost coborât pe brațe și predat cu forme. Cineva dintre noi mi-a șoptit:

- A scăpat. A terminat cu aurul...

L-au întins pe iarbă, în ograda postului de miliție. Soarele, de-o suliță pe cer, l-a învelit în beteală și mângâiere.

... Mulți din noi l-au părăsit invidiindu-l.

La câteva zile după ce ne-a părăsit Ion Boțârlău, aveam să-l cunosc pe Niculae... E ciudat cum se aseamănă între ei puii de țărani! Până și în greșeli păstrează o curăție, o gravitate și - în același timp - o gingășie de care reprezentanții altor pături sociale n-au prea dat dovadă! Niculae a vrut să facă ceva pentru țara lui - și n-a știut cum. L-am iubit ca pe copilul meu... De aceea e mai prezent ca alții. Nu pot să cred că povestea pe care-o aud nu o spune chiar el...

- Unde făcuși milităria? se interesează părintele.

- Domnu' colonel știe cum e cu noi, care ne tragem din chiaburi! Începe Niculae, modest, cuvîncios și bucuros că poate vorbi. Am făcut serviciul, dar nu împreună cu flăcâii de-un leat cu mine. Arme n-am purtat. Instrucția era aspră, - și până m-am eliberat - n-am fost decât „fecior de chiabur“, „neam de culac“, „pui de exploatare“.

Batalioanele de muncă - după cum știți - sunt formate din elemente „nesigure“: nu ni se încredința nici măcar o baionetă!...

La o astfel de unitate, cu care am lucrat la construirea unor șosele strategice, am slujit: în primul an în munții Apuseni, pe urmă între Bicăz și Lacul Sfânta Ana, de partea cealaltă a Carpaților...

Eram numai noi între noi. Cu toate astea, a trebuit să treacă multă vreme până să ni se dezlege limbile. Ne feream unul de altul. Ne temeam să nu fi băgat iscoade și

provocatori printre noi. Abia după ce ne-am cunoscut mai bine, după ce-am știut ce hram poartă fiecare, ne-am împrietenit. Un grup, nu toți. Uite – vedeți? – stau și-acum la îndoială, ca să nu vorbesc cu păcat. Eram bănuitori. Rămâneam de-o parte, fiecare, cu lacăt la gură. Cum spunea și meșteru' – un meșter la care am lucrat – când a venit vorba, odată, despre felul cum ajunsesem de ne ascundeam și de umbra noastră: „făcurăm orânduială, cu pistol și bănuială“... Zău, uite, nu mă mir – când mi-aduc aminte ce teamă mi-a fost într-o duminică, după ce se mai spărsese gheața dintre noi. Le povestisem băieților câte ceva din necazurile alor mei. Și alții, din grupul nostru, aveau supărări pe-acasă. Nu era familie să nu aibă cel puțin un arestat ori chiar și câte-un mort. Dar prietenia noastră era încă prea proaspătă, și mie mi s-a făcut frică. Vă spun cinstit. Alții – după cum știți și dumneavoastră – o pățiseră. Vorba e pușcărie...

Odată, dacă o să mai avem când, am să vă spun ce-am auzit de la ei. Multe, multe... Ne era frică, dar... tot vorba meșterului: cu o mie de picături de frică faci o găleată de curaj!... Ce gândeam eu, gândesc și alții...

Veneam, către ora prânzului, de la șantier. Unii cu târnăcoapele, alții cu lopețile pe umăr. Ploua și plescăiam, toți, prin noroi. Eram și oboșiți și amărâți. În ajun, sub cuvânt că se procedează la inspectia obiectelor de uz personal, ne făcuse percheziție. Lucrurile din lădițele noastre de lemn au fost scoase. Operația a durat până după miezul nopții. N-au găsit nimic suspect. Dar două-trei ore de somn se duseseră pe gârlă...

Ce i s-o fi năzărit ofițerului, nu știu. Nimeni din noi n-a știut vreodată. L-am auzit, răcnind, după ce oprise coloana:

– Drepti!

Apoi:

– Culcați!

Și iar „drepti“, și iar „culcați“, de zece ori, de sute și sute de ori, în noroiul clelos ce se făcuse pe câmp. Așa ne-a silit să ne tot întindem în clisă, murdari și mânjiți până în albul ochilor.

Când ne-am văzut din nou în cazarmă, zdrobiți și năucii, ne-am înșirat la cișmelele din curte. Unul a scrâșnit:
– Așa ne trebuie!

Din seara aceea începusem să ne cunoaștem după felul cum ne dădeam mâna. Ne-o strângeam, bărbătește. La culcare, nu mi-am mai făcut cruce într-ascuns. Și, fiecare, s-a întreat, rușinat, în cele câteva clipe până l-a prins somnul:

– Mai rabzi?

A doua zi am ieșit iarăși la lucru, după program. Cum scrie la cartel! Nu mai ploua – și de peste culmea cu brazi dinspre răsărit, ardea soarele. Dar întunericul care se abătuse în noi, și peste noi toți, ni s-a părut mai greu, mai apăsător și mai de nepătruns... Atunci m-am jurat să fac și eu, după puterile mele de țaran, cât de cât – măcar o atâtica – pentru țară...

Puțin a lipsit să ne ducă pe toți la „neagra“! De la „deșteptare“ până la „stingere“ n-am făcut decât să ne măcinăm nervii, să ne facem reproșuri și să ne certăm. Rămăsesem patru: părintele, colonelul, Niculae și cu mine. Pe la miezul nopții s-a auzit mișcare neobișnuită. Probabil că recoltaseră un nou „lot“ pe care-l repartizau.

Când am prins primele zgomote de lanțuri și de ușă – la celula de lângă noi –, am auzit un plâns înăbușit și un glas poruncitor, energic:

– Taci! n-auzi?!

Și glasul poruncitor, și plânsul erau de femeie: o securistă aducea o nouă deținută...

N-a trecut mult și s-a descuiat și ușa noastră. Ofițerul de serviciu s-a uiat să vadă care pat e neocupat, a notat ceva pe o listă și s-a întors spre cei ce-l însoțeau, arătând:

– Aici!

Eram tus-patru ridicați – care rezeamat într-un cot, care-n capul oaselor, cu ochii la cine trebuia să apară. Un paznic, obișnuit cu astfel de scene, l-a introdus încetșor, i-a desfăcut „ochelarii“ legați cu șnur și cu elastic, i-a arătat locul de jos, din dreapta, și s-a dus, încuind și zăvo-rând, în timp ce noi pândeam să-l auzim îndepărtându-se.

Individul, bine îmbrăcat, avea înfățișarea cuiva care vine de la o petrecere. I-am admirat cămașa curată, călcată, albă, scrobită la pipet, pantofii de lac și dunga pantalonilor.

Asaltul întrebărilor l-a declanșat colonelul. Noul nostru „coleg“ era însă nemaipomenit de speriat. La tot ce-l întrebam, răspundea cu o promisiune vagă, repetată pe un ton care solicita îngăduință:

– Vă spun... vă spun...

Avea o uitătură fixă din care nu se deslușea decât spaima și neîncrederea. Niculae n-a mai răbdat:

– Spune, dom'le! Cât o să ne mai fierbi? Acu', după ce te-au „ridicat“, fă-ți curaj! Udului nu-i e frică de ploaie!...

– V-a arestat în noaptea asta? întrebă din nou, politicos, colonelul, sătul și el de atâta așteptare și cu o nuanță mai fermă în felul de a-l chestiona.

– Vă spun...

– Ne spui, dom'le? Spune odată!

– De la nuntă...

– Aa! Erați ginere? clatină părintele amuzat.

– Nu.

– Cred că sunteți aici dintr-o eroare, dintr-o confuzie! îl ia colonelul peste picior. În orice caz, ați putea să ne dați câteva informații...

Dar de la astfel de oameni nu poți afla nimic. Orice-ai face, orice-ai drege, nu-i scoți din mușenia lor. Radio nu ascultă. Ziare nu citesc. De auzit n-au auzit niciodată nimic. De știut, nu știu...

Eram oboșiți, morți, și – după „plimbarea“ din ajun – o toropeală de neînving ne trăgea la somn. Și totuși, cât am putut, am făcut eforturi să nu ne culcăm și am tot încercat să-l facem să vorbească. Nici cu cleștele n-a fost chip să scoatem ceva de la el! De furios ce era, colonelul și-a călcat pe inimă și nu s-a mai stăpânit:

– Să cereți să vă dea o pereche de indispensabili curați, de la magazie...

– Eu? de ce?

– Pe ăștia n-o să-i mai puteți purta! Și nici nu vă văd plecând acasă... Ați cam făcut pe dumneavoastră...

- Ce-are a face scripca cu iepurele? se bagă părintele Grigore, făcând cu ochiul și domolind cu un gest răsetele noastre înfundate. Omul e prevăzător. Tace. Poate că și eu aș fi procedat la fel. Lăsați-l să se liniștească.

- Nu-i speriat! zice, drăcos, țăranul. Nu-i frumos să râdem de omu' necăjit...

Părintele renunță să mai glumească:

- Hai să ne culcăm. Și mâine-i o zi de la Dumnezeu. Până nu-i trece spaima, nu prinde dumnealui glas. Noapte bună... Adică, să te mai întreb ceva! Da' ginerele? L-au ridicat și pe ginere?

- Lăsați-l, părinte! Nu vedeți că stă ca o mireasă? Avem tot timpul. Dumnealui nu pleacă nici mâine, nici săptămâna viitoare, nici... Să fim sănătoși! Somn ușor și visuri plăcute!

Când m-a furat somnul și cât am dormit, habar n-am! Știu doar că s-a sunat „deșteptarea“, că noul sosit stătea așa cum l-am lăsat, așezat pe marginea patului de jos, în dreapta, tăcut, plouat, pe gânduri, cu coatele rezemate pe genunchi și cu capul sprijinit în palme.

Niculae a măturat celula și a spălat pe jos. Când ne-a venit rândul să mergem la spălător, unul din paznici din schimbul dinspre dimineață s-a uitat pe ușa întredeschisă, după ce ne numărase prin vizetă:

- Cinci?

- Cinci, dom'le șef, i-a răspuns Niculae, scoțând mătura și găleata pe culoar.

Paznicul a adus câte o pereche de ochelari pentru fiecare din noi. Când i-a întins-o noului venit, s-a uitat lung și l-a întrebat în batjocură:

- Dumneata erai membru de partid?

- Sunt! i-a răspuns înfipt, îndreptându-și reverul hainei. Cu vechime, tovarășe!...

- Din patruzeci și patru?

- Din pa'zeci și patru...

- Păi, dacă ești vechi, e altă situație. Ai anumite „drep-turi“.

- E „augustist“, spune părintele Grigore, și ne descrețește. O fi și sionist!

- Eu?! se leapădă necunoscutul, și râde mânzește către noi...

Paznicul a făcut o reflecție scurtă, urmată de-o vorbă de rușine și de răsetele altor temniceri care erau după ușă, și s-a dus.

- Puteți să și vorbiți. Nu-mi faceți nici un tor! Din contra. Meritul nostru e cu atât mai mare...

- Meritul cui? l-a întrebat colonelul bucuros că-l aude deschizând gura.

- Al meu. Așa suntem noi obișnuiți. Utilizăm pluralul. Mama era verișoară cu Sturzești și cu Mavrocordații, și, prin alianță, cu Cantacuzineștii...

După această precizare s-a închis din nou într-o muțenie totală. Bucuria colonelului fusese prematură. Noi, ceilalți, ne-am înțeles dintr-o privire. De altfel, atmosfera era destul de tulbure. Dormisem prea puțin. Oboseala adâncise trăsăturile și cearcănele. Colonelul, mai posomorât ca altădată, se plângea și de dureri reumatice. Părintele s-a retras în partea din fund și s-a întors cu spatele ca să nu se vadă că-și șterge lacrimile. Era ziua de naștere a fetiței lui. Cine-a fost în pușcărie știe ce grele sunt aniversările de familie. Nimic nu te răscolește mai adânc... Îți înfig și-ți răsucesc în inimă ascuțișul dorului... Niculae, sensibil la starea noastră, sta și el fără nici un chef. De câteva ori l-am pomenit pe Ion Boțârlău. Ne-am adus aminte și de glumele lui. Dar încordarea nu slăbise și oboseala nu trecea.

Ne-am băut în tăcere „cafeaua” de orz prăjit, într-un plectis care nu prevestea nimic bun. Pe la opt-nouă, s-a descuiat și s-a dezăvorât ușa. Venise comandantul închisorii. De el depindeau „subsolurile”. Era curios să vadă cine e noul deținut.

Comandantul, „domnu” Gogu, așa-i spuneam noi între noi, era negru ca un african, rotund și flecar. Îți dădea impresia că te ascultă, dar de ticălos era tot atât de ticălos ca subalternii lui de toate gradele.

Ne-am ridicat, toți cinci. Comandantul ne-a zâmbit și s-a adresat celui pentru care coborâse la celule:

- Unde făceai dumneata serviciu?

- Adjunct, la Relații...
- A, la „Relațiile culturale“?
- Da, tovarășe...
- Așa tânăr? Director-adjunct?
- Am paze'și unu de ani, tovarășe...

Comandantul îl ia cu duhul blândeții:

- Aici, nu ne tovarășim. Nu ți s-a spus? Cât timp te afli la noi, te adresezi cu „domnule“... După nume, parcă te știi. Ești rudă cu fabrica de cherestea! Nu? Nu știi care fabrică? „Valea Merișorului“...

- Aa! Chestie veche. A fost a lui Babacu'... S-a naționalizat.

- Bine, „tovarășe“! face comandantul accentuând asupra termenului. Ce lucruri personale ai aici? Nimic? N-ai nici prosop? Da, da, da! te-au luat de la nuntă! Ia-ți rămas bun de la dumnealor, că pleci acasă!...

Fața i se luminase. Se sprintenise. Îi râdeau ochii. De grăbit ce era, a uitat să ne mai strângă mâinile. Și-a bombat pieptul, fericit, sigur pe el. Un ofițer i-a pus „ochelari“ și l-a luat, binisor, să-l conducă. A urmat o clipă lungă, de tăcere, după care comandantul s-a întors către noi:

- L-am mutat, că prea era „prospătură“. Dacă-l lăsam aici, ați fi făcut „școală“ cu el... Până varsă tot ce e-n el, nu e bine să stea cu caiafe ca voi...

- Credeam că i-ați dat drumul, îndrăznește părintele.

- Zexe! Cum să-i dau drumul? contrabandă de ceasornice! valiză diplomatică! trafic de devize!

- Membru de partid! zice Niculae cu un dram de ironie, pe care n-a mai putut s-o ascundă.

- Dacă-i dai nas lui Ivan! se supără comandantul. Așa-mi trebuie! În orice caz, dumneata, părinte, dacă ești în relații bune cu Dumnezeu, roagă-te și pentru el! Îl așteaptă o „nuntă“ de cel puțin zece ani! Și... fără lăutari!

Neînțelegerile au izbucnit în jurul trecerii acestui personaj abject prin celula noastră. Ne reproșam unul altuia inabilitatea cu care l-am tratat. Eram convinși că, dacă am fi fost mai rafinați, am fi stors măcar câteva știri. Ocazia de-a întâlni pe cineva arestat de curând nu ni se

oferea decât foarte, foarte rar. Trebuia să ne așteptăm să nu ni-l lase în celulă și să știm să profităm de prezența lui. Colonelul era de părere că l-am intimidat cu întrebările. Părintele dădea vina pe glumele colonelului. Niculae și-a pus mintea cu ei și și-a aprins paie-n cap. Bietul băiat a vrut să spună că suntem cu toți nervoși și că e explicabil să ne sară muștarul. Ca să fie mai convingător, și-a adus aminte de-o vorbă a meșterului Damian: „Unde-i multă iască, ajunge și-o scânteie“... Și colonelul, și părintele s-au năpustit cu ocările, gata să-l și ia la bătaie. De două ori, paznicii ne-au ciocănit la ușă, și de alte două ori au venit să ne amenințe. Când am făcut imprudența să încerc să-i domolesc, m-am transformat în ținta săcăielilor lor. O vorbă aduce alta. Ne-am otrăvit reciproc și ne-am înțepat și ne-am repezit care de care mai inversunat și mai îndărătnic. Dacă încerca să-i explic cuiva care n-a făcut pușcărie, cum am fost în stare să ne certăm – n-ar putea înțelege nimic. Numai la tensiunea la care ajunseseam toți patru, ni se putea întâmpla o asemenea „deraieră“, soră cu nebunia.

... Când s-a dat „stingerea“, ne-am culcat hotărâți să nu mai vorbim niciodată unul cu altul. Fiecare din noi era și jignit și convins că a rupt-o definitiv cu ceilalți. A doua zi de dimineață eram tot atât de prieteni ca în zilele noastre cele mai bune!

Soarta are ironiile ei. Nu mult după întâmplarea cu tovarășul luat de la nuntă, un altul avea să stea – la fel de abătut și de speriat – pe marginea de pat pe care stătuse contrabandistul de ceasornice... Ca să nu repetăm greșeala pe care o făcusem – nu l-am mai încolțit cu întrebările. Fără să ne fi vorbit între noi, i-am dat pace câteva zile. Îl observam în tăcere, și remarcasem o tristețe, o amărăciune, o deznădejde, care-i devastau inima! Își mușca buzele, se scărpină în cap. Clătina, nervos – cu ochii în lacrimi – și-și frângea mâinile. Și, cu toate că nu-i scăpa nici o șoaptă și nici un gest de-al nostru – nu l-am văzut niciodată zâmbind ori râzând! Era de-o încordare extraordinară, strivit de-o măhnire de neînving! Nici glu-

mele lui Niculae – care știa să facă haz de necaz – n-au reușit să-l însenineze. Ne era milă, auzindu-l cum gemea și în somn. Abia la vreo săptămână, într-o duminică după prânz, s-a prins într-o discuție cu colonelul. Luat subțire-dulce, și-a dezvăluit toate „secretele”. Săracul!... Dar în loc să ne câștige simpatia, ne-a umplut de scârbă – cu toate că trăgea după el ghiuleaua unei tristeți înfloritoare...

Omulețul acesta, cu obrazul răvășit, cu privirea întunecată, fusese gazetar. Lucrase la unul din zierele regimului. Nu redactase articole de comentarii politice și nici reportaje. Scrisese la așa-numita „pagină veselă”. Ani de-a rândul, condusesse rubrica de „satră și umor”, prelu-crând anecdote, jonglând cu miticismele și potrivit jocuri de cuvinte – convins că izbuteste să-i facă cu ou și cu oțet pe toți reprezentanții Occidentului... Scria cronici rimate, versifica glume proaste, – inventiv, ingenios, inspirat, asurzind țara cu „poante pe linie”, cu lozinci și cu formule oficiale! Catrenele și cupletele lui se pretindeau ironice și însoțeau claca zgomotoasă a tuturor profitorilor! Pagina de gazetă se numea „Viața veselă”, sau „Hai să râdem”, ori „Satiră și umor”: spirite răsuflăte, apropouri stupide, vorbe care s-ar fi vrut de duh, epigrame fără sare – pagini fără haz! Autorul, inspiratorul, animatorul, glumețul neobosit, sarcastic, mușcător, partinic, necruțător și batjocoritor, cu o grimasă de dispreț pentru tot ce nu avea binecuvântarea stăpânirii, era omulețul acesta necăjit la culme și pe care-l treceau toate răcorile!... Ptiu! Mi-e silă și să-mi aduc aminte!!...

– Fii mai vesel, dom'le! făcea colonelul. Degeaba le pui, toate, la inimă! Aici, dac-ai intrat, ai pus-o de mămăligă!... Dacă le iei în tragic, te cureți repede...

– I s-a stricat cădelnița! intervenea părintele.

– Barem, erați „convins”? întreba Niculae, prefăcându-se că-l compătimește.

– Da' de unde! răspundea, cu vocea înecată, ziaristul. Și nu mi-e frică numai de ăștia. Mi-e frică și pentru ziua de mâine...

Excepțională și neplăcută apariție, dintre negurile și cețurile care mustesc și îmbibă zidul!

În semiobscuritatea permanentă care cufundă totul într-un abur cenușiu, nimic nu deosebește ziua de noapte. Ca să ai noțiunea timpului – măcar relativă – îți trebuie un răgaz de judecată...

... Cealaltă dorm duși. Afară, pe gang, e liniște. M-am dat jos și m-am așezat pe marginea patului din dreapta, sub cel în care doarme părintele. De la plecarea lui Ion Boțârlău, patul nu e ocupat... În fața mea colonelul sforăie și se-neacă din când în când, fără să se trezească. Niculae râde, visând. Aș vrea să știu de ce mi-a sărit somnul. Mă simt odihnit și limpede. De dincolo de zidul din spatele meu vine un zvon de scâncet și de plâns. Îmi lipesc urechea de zid. Într-adevăr, sunt glasuri de femei. Am mai auzit, în câteva rânduri, lacrimile lor. Mă supără părintele, cu sucitul ba-ntr-o parte, ba-ntr-alta, cu fâșăitul saltelei de paie și cu scârțâiala patului. Foitul acesta mă împiedică să aud mai bine...

Mi-e foame. Dacă-aș putea adormi, m-aș culca din nou. Aș uita. Dar flămândului nu-i e dat să aștească. Poate că de asta m-am și trezit de-a binelea.

Cum stau puțintel cocoșat, din cauza patului de deasupra, volbura de umbre își amestecă negura și ceața, învălătucind forme și întinzând tonuri de culori moarte pe pata de igrasie care capătă mișcare în colțul din fața mea. Liniile catifelate se încolăcesc, sinuoase, schimbându-și mereu lumina în zugrăveli de frunză putredă și de pământ. Încet-încet, din ameteala haotică de suprafețe și adâncituri ce se fugăresc, se caută, se contopesc și se desfac, pastelul cenușiu-cafeniu al zidului mi-aduce chipul unuia care ajunsese spaima deținuților de la canal...

Vizitele de pe pata de igrasie au fost, toate, plăcute și emoționante. Cum de s-a strecurat zdreanța asta în celula mea? Ticălosul nu poate decât să mă otrăvească cu prezența lui! Fura din lucrurile oamenilor. Dijmuia din pachetele lunare. Făcea comerț și cerea cât poftea în schimbul unui pachet de țigări de cea mai proastă calitate. Rația de pâine o lua pe trei-patru țigări, și-o revindea

pe-o cămașă. Totul era cămătărie și perfidie. Devenise vâtaful barăcii și groaza lagărului. Întocmea liste de „scutiți”, făcea tabele de nesupuși, zorea cu ciomagul la săpat și la căratul materialelor – și ținea evidența normelor îndeplinite. El te scotea la lucru la minus 40 de grade, și dacă nu-și dădea și el avizul, medicul nici nu venea să te vadă. Mureai cu zile. Înjura, bătea, teroriza. Deținut de drept comun, condamnat pentru violuri și crime, îl aleseseră stăpânii și-l făcuseră mai mare peste deținuții politici...

Nu era singurul de felul acesta. La fiecare baracă, era câte unul aidoma cu el. Se luau la întrecere între ei, care de care mai crud și mai nemernic! Ținuse un bordel într-un oraș de pe Dunăre, și se lăuda cu isprăvile lui de bătăuș și de traficant. Își exprima, în fiecare zi, disprețul pentru foștii militari, pentru preoți, țigani și socialiști. Ce n-a inventat ca să-i umilească și să-i lovească sub ochii locotenentului-major de securitate? Odată „ne-a alergat” în curtea lagărului, după ce ne-am întors de la muncă, până au căzut vreo zece inși, sfârșiți, leșinați. Altă dată, ne-a obligat să stăm într-un picior, în baracă, până s-a terminat percheziția pe care o făceau fără să se grăbească doi subofițeri și un civil din administrația politică a canalului... Ba ne suprima dreptul să primim pachete, ba ne oprea de la „vorbitor”.

... Era iarnă grea și generalul Pălângeanu, fostul aghiotant, zăcea cu mare temperatură. Vâtaful a făcut apelul de dimineață și, furios, l-a silit să se îmbrace și să pornească la lucru cu târnăcopul pe umăr. În dreptul porții, generalul n-a mai putut merge. S-a oprit să se așeze pe-o margine de șanț. Canalia l-a luat în pumni, și l-a pornit din nou în urma convoiului. Dar generalul n-a mai făcut decât câțiva pași și s-a prăbușit. Murise...

După apelul de seară, când ne-a citit lista cu cine trebuie să iasă la muncă a doua zi, nu părea tulburat de moartea generalului. Înjura și amenința, așa cum îi era obiceiul. Rondul de după miezul nopții l-a găsit în dosul gheretei, sugrumat cu o sfoară înfășurată de două ori în jurul gâtului. S-a spus că în lădița de lemn de sub patul

lui, s-au găsit sume mari de bani, podoabe, ceasuri și inele de aur... Nu i-a părut nimănui rău după el. Poate, doar, administrația lagărului să-l fi regretat. Doi ani și jumătate, terorizase și jefuise...

O zi, două, nu s-a întâmplat nimic. Direcția canalului a vărsat în baraca noastră un nou grup de tâlhari și ne-a adus un alt vătaf care ne-a anunțat de la început că lui nu-i e frică de nimeni și de nimic, și că are patru crime la activul lui... Cui îi da mâna să nu-l asculte orbește, n-avea decât s-o facă! Moartea îi ieșea în cale, la fiecare pas. Era un simplu „fapt divers”. Robia n-a încetat. Pedepsele, pentru neîndeplinirea normelor, s-au înmulțit. Ca hrană, aceleași ciorbe de arpacaș și de cartofi degerați. Pedepsirea vătafului trecuse, ca un lucru destul de banal... Așa, cel puțin, credeam noi, deținuții din baraca 117... Până au început cercetările. Veniseră în anchetă, de la regiunea de partid și de la Centrala Securității. Se șoptea că astfel de răfuieli începuseră să se generalizeze de la Cernavodă până la Capul Midia, la mare...

... Șaorò era un țigănuș de optsprezece-douăzeci de ani. Rămăsese orfan de copil. Părinții lui au murit în Transnistria, în deportare, într-un lagăr, nu departe de Vapniarca. Era condamnat pentru vagabondaj. Au vrut să-l facă informator la Serviciul Secret. Refuzase. Era slab, bolnav, și suferea de frig mai mult decât alții. Șaorò nu avea de nici unele. Pachete nu avea de la cine să primească. Era trist și oropsit, și flămând – și era fericit și cu puținul pe care i-l puteau oferi deținuții din baraca noastră...

Într-o parte a desenului care se lămurește pe zid, se vede și chipul lui Șaorò. Avea ochi mari, verzi și dinți albi – așa cum apare și pe peretele celulei. Prezența lui îmi face plăcere și mă mângâie de supărarea pe care mi-a pricinuit-o vizita vătafului! Șaorò era bun, și săritor, și cuviincios. Avea un neastâmpăr, o neliniște, o dorință de a călători – o ură pe gardurile de sârmă ghimpată, pe îngrădiri, pe tot ce-l împiedeca să umble dincolo de poarta păzită... Nomadul din el îi agrava suferințele... Avea și un spirit de dreptate remarcabil. Când stătea și asculta ce

povestea unul sau altul – așa cum se stă vorbind într-o baracă de lagăr –, îl simțeam cum se aprindea. Toți eram pățiți. Toți aveam ceva de spus despre cele îndurate. Șaorò lua parte la necazurile fiecăruia... Îl îndrăgisem...

Cine l-o fi denunțat pe Șaorò? Vătaful, abia instalat, făcea pe detectivul. Investigațiile lui tindeau să ajute cele trei rânduri de anchetatori căzuți pe capul nostru: direcția lagărului, regiunea de partid și securitatea. A încercat să ne descoasă, ba pe unul, ba pe altul. Pe unii i-a și bătut. Nici Șaorò n-a scăpat de ghionții și înjurăturile lui. Vătaful se lăuda în gura mare că știe cine au fost „instigatorii”. Păcatul putea să cadă pe capul oricărui dintre noi.

... Mi-aduc aminte că era într-o duminică. Se dăduse masa de seară și ne odihneam, așteptând culcarea. În baracă era o căldură umedă ca o zpușeală, când a intrat vătaful, încruntat, scuturându-și zăpada. Mai avea de făcut apelul. Ne-a poruncit să stăm „drepti” lângă paturile noastre, și a trecut spre fiecare din noi, măsurându-ne și scrutându-ne. Nu s-a legat de nimeni. Dar când a ajuns în dreptul lui Șaorò, i-a desfăcut surtucul și s-a uitat la șnurul care-l ținea loc de curea și cu care își legase pantalonii: o sfoară groasă, împletită.

– E la fel! i-a spus vătaful, fixându-l cu o privire sălbatică. Ia vino cu mine!...

Apelul n-a mai avut loc. Vătaful a pornit-o înainte, cu Șaorò după el. L-am văzut ieșit din baracă. Am auzit un strigăt. Pe urmă alte strigăte. Apoi s-au auzit împușcături... Nimeni n-a îndrăznit să iasă. N-am știut ce se întâmplase, până au apărut soldații din gardă sub conducerea unui plutonier. A fost un sfert de ceas de groază. Lung cât o veșnicie. Când au intrat în baracă, am crezut că începe execuția în masă. N-a fost decât o percheziție-fulger. S-au confiscat cuțitele cu vârf și bricegele. Un ostaș i-a șoptit unuia din noi explicația așteptată. Țigănușul – cum au ieșit din baracă – l-a înjunghiat pe noul vătaf. Și s-a repezit spre sârma ghimpată, în lumina reflectoarelor care-și aruncau snopii de raze în direcția mitralierelor. Din două părți, și de sus de la postul de pază, și de la poartă, s-a tras câte o rafală, în același timp.

Șaorò se îndreptase anume în bătaia armelor.

Bine că s-au apucat să spele pe jos. Colonelul e surescitat. E convins că va fi trimis în judecată și că, într-un fel, calvarul anchetelor o să ia sfârșit. A semnat tot ce i s-a cerut. Repeta întruna, îngrijorat de consecințele posibile:

- Eram hotărât! Recunosc orice. Vreau să scap. Nu mai suportam! L-am omorât și pe tata! Așa le-am declarat! și pe bunicu'! Și pe tata Noe, tot eu l-am ucis...

Cu toate că azi e rândul părintelui, colonelul freacă cimentul cu niște zdrențe clătite și stoarse în căldarea cu apă caldută. Își face curaj și e mulțumit că va avea - cum spune el însuși, cu ironie dureroasă - o „situație clară”. Dar, în același timp, îi pare rău că nu va mai fi împreună cu noi. Cine știe unde și cu cine va fi de-aici înainte...

- E mai bine să-ți cunoști situația: Ce ți se reproșează: „Cutare, cutare”... Decât să te implice într-un complot și să te expedieze pe lumea ailaltă, mai bine să te bage pentru „răspândiri de știri tendențioase”... Ori să-ți dea zece ani pentru „propagandă contrarevoluționară”. Am iscălit. Fie ce-o fi!...

- Decât o groază fără sfârșit, mai bine un sfârșit cu groază! zice părintele și continuă să bolborosească un fel de rugăciune, vag îngânată, ca o litanie șoptită numai pentru el.

Niculae șterge cu cârpa muiată în gaz scheletele de fier ale paturilor. Colonelul mă silește să mă urc la locul meu. A ajuns cu curățenia sub patul de jos, din dreapta, unde mă așezasem. De-acolo, mă uitam la pata de igrasie. Filmul „vizitei” s-a întrerupt brusc. Unghiul și lumina sub care vedeam zidul s-au schimbat: imaginile s-au irosit. Stau întins pe pătură și asist, ca spectator, la dialogul celorlalți.

- Zece ani, frate? întrebă părintele, cu milă. Vai de păcatele mele...

- Până-n zece ani, părinte, să fim sănătoși! Multe se pot întâmpla. De făcut, sunt sigur că n-am să-i fac...

- Să v-audă Dumnezeu! zice Nicolae.

- Adică, cum? se sesizează colonelul.

- Să mai facă și ei, nu numai noi! precizează Nicolae.

Pe fața fiecăruia a trecut un zâmbet ușor ca o glumă a luminii.

Așteptăm să ne ia la spălător. Curățenia celulei s-a terminat. Colonelul se plânge că n-a dormit toată noaptea. S-a frământat cu gândul la consecințele declarațiilor făcute.

- Dar mie? întreabă, într-un târziu, Niculae, cu jumătate de glas.

Părintele a ghicit, dar se face că n-a înțeles. Vrea să-i dea speranțe, să-l încurajeze:

- Ție, ce?

- Nu scap fără cinci ani.

- Poate că ți-i dă cu suspendare.

- Dacă nu luai „politicul” în brațe, - poate!..., intervine colonelul. Cu borfașii era mai ușor. Câte cazuri știi, pe toate le-am soluționat la fel. Ca al de la Teleorman...

Și colonelul explică, pe larg, cum s-a procedat. Faptele s-au petrecut la fel în unele locuri ale țării. S-au găsit indivizi de rea-credință, să profite de omenia și de patriotismul cetățenilor. Sub cuvânt că vor să-i ajute pe condamnați, ori pe familiile lor, ori pe cei din munți - au strâns, de la fiecare, cât a putut să dea: o baniță de porumb, ceva bani, o halcă de porc afumat, un chil, două de zahăr, o sticlă de untdelemn, rufărie, o șubă veche, bocanci... Lucrurile și banii și i-au însușit. Nici nu aveau altă intenție. Când i-a prins, escrocului i s-a dat un an, maximum doi, pentru înșelăciune. Cei care au cotizat, cei de la care s-a colectat, au luat între cinci și zece - de căciulă! Condamnați politic: nu ca infractori de drept comun. Unuia, care contribuisese cu o gamelă veche și cu o foaie de cort, i-au dat douăzeci de ani...

- Era mai bine dacă te fereai de „politic”. Acuma, n-ai ce-i mai face! Ce-o fi o fi! Dumitale, domnule, s-ar putea să-ți acorde și suspendarea. Mie, nu! Au să fie furioși! Ce credeți? Am implicat cel puțin o duzină de inși, în toată afacerea asta...

- Aoleu! se sperie părintele.

- Numai morți! râde colonelul. Liniștiți-vă. N-am băgat decât lume din cimitir... Dacă vor să-i ancheteze, n-au decât!

Un băț de chibrit ars, găsit în curtea în care ne-au scos – ieri – la aer, e o comoară. Noroc că nu ne-au văzut când l-am luat. Părintele l-a subțiat și l-a ascuțit la un capăt, frecându-l ușurel de ciment. Bețișorul s-a transformat într-un ac de lemn: un ac fără ureche...

L-am ascuns cu grijă într-un capăt al unei perne de paie. Azi dimineată, ne-am folosit de el. Experiența colonelului ne-a prins bine. El ne-a făcut rost de ață. Trebuia să ne coasem nasturii la gulerele cămășilor. Ori măcar să-i întărim...

Cearceafurile, din pânză groasă, rezistentă, nu sunt bine tivite. La unele margini sunt destrămate. Colonelul a tras câteva fire, le-a comparat între ele ca să se convingă dacă nu sunt putrede și s-a decis să scoată din două locuri, ca să nu se observe la vreun control. După cum ne explica, ar fi preferat să destrame din urzeală, dar cearceafurile nu erau deșirate în lungime, așa că ne-am mulțumit cu fire din bătătură.

Dimineata e, parcă, ceva mai multă liniște pe culoare. După ce sunt duși la anchetă cei cărora le-a venit rândul, subsolul cade într-o lăncezeală care ține, de obicei, până spre prânz. Colonelul s-a urcat pe patul părintelui, sus în dreapta, și s-a așezat aproape de ușă. E singurul punct din celulă unde – după părerea lui – nu poți fi observat prin vizetă.

Cusutul nu era chiar o operație simplă. Părintele, așezat în dreapta colonelului, își bălângănea picioarele, ca întotdeauna când nu dormea. Eu „făceam pași“, adică număram trei pași înainte și trei înapoi, când între patul meu și ușă, când în diagonală. Niculae se lupta să-și mănânce unghiile. Nu aveam un alt mijloc să ni le tăiem. Când se rupeau, neretezate de prea multă vreme, netezeam asprimile cu dinții...

Cu toate că ne făcusem de lucru, fiecare în felul său, toți ochii erau la migala colonelului. Bețișorul de lemn, învărtit între degete, pătrundea ca un vârf de ac gros – așa cum pătrunde sula cizmărească – în pânza cămășii. Prin două găuri, firul de ață, umectat și răsucit, intra și se întorcea petrecut în afară. Cele două capete erau apoi

băgate în găurelele nasturelui, eventual întoarse cruciș înspre dedesubt, și făcute nod!

Nu mai puțin complicată a fost strâmtarea pantalonilor. Ai părintelui. Sfinția sa slăbise grozav și-i cădeau, de largi ce erau! Umbla, ținându-și mâinile peste burtă. Pântecele i se scobise de nemâncare. Nu se mai putea mișca decât apăsându-i și sprijinindu-i, făcând pașii cu grija că-i simte alunecând... Deținuții n-au voie să aibă nici curea, nici brâu, nici bretele. Ajunsesse de pomină, bietul părintele. Cu toate că i se pusese ochelarii – odată, pe când îl duceau la anchetă, pe scările de la etaj – i s-a dat ordin să stea cu fața la perete și cu brațele în sus. Se vede că trecea vreo personalitate – poate un mare demnitar, poate vreo mărime în stare de arest... Obligat să-și ridice amândouă mâinile, sfinția sa era să moară de rușine. A simțit cum încep să-i pice pantalonii. A făcut o încercare disperată: și-a depărtat picioarele unul de altul, dar n-a fost chip să împiedice catastrofa. Comentariile jignitoare și vorbele de batjocură ale paznicilor au încheiat scena tragi-comică...

Acuma, cu bunăvoința colonelului și cu ajutorul acului improvizat, betelia avea să fie îngustată. Cu răbdare și cu mare bătaie de cap. Părintele a acceptat să și-i scoată, acoperindu-se cu pătura. Îndoiturile, de câte trei-patru degete, au fost „cusute” și întărite cu ața răsucită-n două, și betelia a ieșit scurtată după măsură. Nimeni n-a fost mai mândru ca părintele, după ce i-a îmbrăcat și și-a dat seama că-i stau pe talie! Numai la genunchi n-avea ce le face. Rupturile n-avea cu ce le cârpi...

Colonelul s-a dat jos și s-a îndreptat din șale. Niculae a ascuns bățul de chibrit sub mindirul de paie. Părintele își mângâia barba, mulțumind:

– Mare ți-i minunea, Doamne!

– La primăvară să-i retezați, glumește Niculae. Când e cald, e bine și-n pantaloni scurți...

– Nu mi-e rușine nici cu ăștia. Cu toate că-s cu răsufători... Au noblețea pușcării...

Singurul care era pe gânduri, părea să fie colonelul. S-a așezat pe pat în stânga. Își aducea, nervos, buza de

jos, peste cea de sus, și tăcea. Apoi, serios, cu un accent de hotărâre, ne-a mărturisit, ca o spovedanie:

– Prea suntem zdrențuroși! Una din dorințele mele cele mai arzătoare e să mai apuc să mă îmbrac corect! Nu lux! Oricât de modest, dar corect! Să mă simt din nou în rândul oamenilor!...

Percheziția de azi a fost mai plină de emoții decât în alte dăți. Au scuturat păturile și cearceafurile, le-au pipăit și s-au uitat la ele în zare, trecându-le din mână în mână. Saltelele le-au scos pe culoar și le-au cercetat alți subofițeri. Se făcuse o prăfărie de paie tocate și mirosea a pivniță, a acru și a înecăcios. Aerisire nu se putea face, din cauza frigului de afară. Toate lucrurile și lucrușoarele le-au întors pe toate fețele... De fapt, nimeni n-are prea multe boarfe: un schimb de rufe, o haină groasă ori un cojoc, o pălărie ori o căciulă, și atât! Nici pieptene, nici perie de dinți...

Au tras paturile de fier de la locurile lor, au examinat colțurile și zidurile, și s-au apucat de percheziția corporală, amănunțită, migăloasă, cu răbdare, sub privirile inchizitoriale ale ofițerilor. Erau și mutre noi, între ei. A trebuit să ne dezbrăcăm și să tremurăm, goi, până au început să ne arunce în brațe cămășile, izmenele, ciorapii, hainele – una câte una. Le prindeam din zbor, după ce erau cercetate bucățică cu bucățică, și trecute și ele prin câteva rânduri de mâini.

Mai avusesem nenumărate percheziții. Asta însă, le-a întrecut pe toate. Eram și emoționați. Și – colac peste pupăză – într-o încordare provocată de Niculae. Băiatul își scosese totul de pe el, dar rămăsese în cămașă. Căpitanul – care conducea toată operația – i s-a adresat, răstit și cu o privire urâtă:

– Și cămașă!!

Niculae se așteptase la asprime și nu era neobișnuit cu tonul dușmănos. Dar privirea i se păruse excesiv de rea.

Cu mișcări domoale, fără să se grăbească, și-a tras cămașa peste cap, și pe când își scotea și mânecile, a

întrebat – cu o voce prefăcută, mieroasă și sunând a bobârnac:

– Și pielea? Să scot și pielea, dom'le șef?!

Ofițerul n-a spus un cuvânt. S-a roșit și l-a măsurat cu ură, gata să-l mănânce de viu... Dacă ar fi găsit ce căutau, mare belea ar fi căzut pe capul nostru!

Dar nu de asta eram emoționați. Conflicte se iveau mereu. Dintr-o nimica toată. Amenințări, observații, discuții, carceră cu nemiluita... Eram atât de obișnuiți să ni se caute nod în papură, că nu ne mai era teamă de ceea ce făcea parte din „program”. Numai atunci când știi că n-au ce găsi la percheziție, te simți tare pe situație. Capeți un fel de superioritate. Aștepti cu un surâs batjocoritor să-i vezi plecând cu coada între picioare, deziluzionați, dezolați că n-au dat de nimic... Ca nealțădată însă, nu aveam nici siguranța, nici aerul de superioritate al unora care nu se simt cu musca pe căciulă...

Ca-n fiecare marți, azi a fost zi de baie. Dușurile sunt chiar lângă spălător, iar spălătorul lângă toalete. Ne-am luat cu noi rufe curate, ca să le îmbrăcăm în locul celor pe care le purtam și pe care urma să ni le spălăm.

De fiecare dată, căutam să stăm cât mai mult la spălător și chiar la toalete. Oricât de viciat era aerul, tot era mai respirabil decât duhoarea din celule. Am pornit-o în monom, cu „ochelarii”, conduși de paznicii noștri, rumegând dinainte plăcerea „băii”... Dar sala cu chiuvete mirosea de te trăsnea. De la closetele înfundate – closete turcești, din cele primitive – din încăperea alăturată, se ridicase un lichid galben puturos, în care înotau murdăriile, înecând pardoseala de ciment până-n pragul ușii care dădea la dușuri. Lichidul lat de-o palmă inundase scândura proptită în două capete de grindă așezate anume ca să formeze o punte, legându-o și jucându-o între valurile mici și scârboase. Pe scândura asta pășind cu atenție în vârful picioarelor – după ce ni s-au scos legăturile de la ochi – ne-am continuat drumul spre sala unde aveam să ne spălăm. Paznicii și plantoanele au rămas pe culoar, evitând să intre. Unul din ei, închizând în silă ușa, a mai strigat după noi:

- Când ai terminat, bați, să-ți deschid. Se-aude?

- Am înțeles...

Cheia s-a răsucit în broască, pe dinafară, în vreme ce, rămași singuri, ne frământam cum să ne facem nevoile fără să alunecăm în stratul infect care pândea din toate părțile.

Era oribil! N-aș insista asupra acestui moment. Prea era dezgustător! Și sila, și indignarea noastră erau la culme. Îmi venea să urlu. Umilința, rușinea și mirosul ne sufocau. Pe de o parte ne simțeam îndârjiți, pe de altă parte neputincioși, dezarmați, îngenuncheați. O stare vecină cu pustiul și cu moartea. Părintele Grigore, pe vine, plângea...

Voiam să-l zorim, ca să ieșim și să scăpăm tuspatru din locul acesta de mizerie și de batjocură, când l-am văzut pe Niculae aplecându-se și băgând mâna în murdărie. Am avut, toți, o repulsie. Colonelul i s-a adresat cu: „Ce faci, domnule?!”, iar părintele s-a ridicat, gata să-și verse mâțele. Toți ochii erau la degetele lungi și subțiri ale țaranului. Din urina amestecată cu fecale, apărea o bucată de țesătură albastră, de care atârna o fâșie ca o dungă de culoare galbenă. Partea nedeșirată era tivită cu fir de aur, iar de-o margine se mai vedeau rămășițele franjurilor. Câteva litere brodate pe mătasea destrămată pe alocuri, risipeau orice îndoială. Colonelul a tresărit, abia stăpânindu-se:

- Steagu' „Societății Mărăști“! A foștilor luptători!... Să știți că iar l-au ridicat pe domnul general Dabija...

Nu era timp de pierdut. Nicolae a scos bucata de steag din care șiroia murdăria și, ca și cum ne-am fi înțeles dinainte, nimeni n-a mai discutat nimic și am intrat în sala de baie. Părintele a dat drumul dușului din fundul camerei, iar țaranul nostru a pus pânza pe stinghiile de lemn, întorcând-o și pe o parte, și pe alta, până s-a mai curățat. Apoi a uns-o cu săpun, a frecat-o și-a spălat-o în câteva ape. Până să ne facem și noi dușurile și până să ne spălăm rufe, am lăsat să curgă apa fierbinte peste ea. Pe urmă, după ce ne-am îmbrăcat, Niculae a stors-o bine, a înfășurat-o în cămașa pe care și-o spălase, ne-am înșirat

în monom pe scândura împuțită din spălător și am bătut în ușa dinspre coridor. Ni s-au pus ochelarii și, așa, ne-am reîntors în celulă. Fiecare și-a întins rufele pe marginile de fier ale patului său, iar Niculae a pus bucata de steag, acoperită cu un ștergar, deasupra unei țevi de calorifer, ca să se usuce mai repede.

În fiecare din noi era un mare sentiment de satisfacție. Eram complicii unui gest care ne bucura inimile. Dar acum începeau și grijile. Ce puteam face ca să nu se descopere și să nu pierdem bucata de tricolor salvată? Pe șoptite, ne-am sfătuit. Tot pe șoptite, am ascultat explicațiile colonelului despre societatea foștilor luptători din primul război mondial și despre generalul Gheorghe Dabița. Cine știe ce vor fi devenit arhivele acestei asociații patriotice, și cine știe dacă președintele ei, bătrânul general, om de 80 și ceva de ani, mai e în viață?

După câteva ceasuri, fâșia de steag se uscaseră. Niculae și-a desfăcut cusătura la căptușeala cojocelului, și și-a ascuns bucata de steag între piele și postavul de lână. Operația nu a fost ușoară: partea descusută era de cel mult doi-trei centimetri, înspre subsoară, ca să nu se observe.

... Încordarea noastră era explicabilă. Percheziția durase cel puțin un ceas. Strângeam pumnii, așteptând rezultatul. Când i-am văzut plecând, colonelul s-a sprijinit cu capul de vizetă – ca să împiedice pe vreun paznic indiscret să vadă ce se petrece înăuntru – și iute, atât cât ne puteam îngădui ca să nu provocăm curiozitatea excesivă a temnicerilor, l-am îmbrățișat, fiecare din noi, pe Niculae. Eram fericiți, toți patru, ca după o victorie...

II

În partea de jos, culoarea petei de igrasie e, într-adevăr, mult mai închisă. Nenumăratele nuanțe, din care unele parcă aduc a vișină putredă, iar altele a bălării uscate stropite cu noroi, se întind din ce în ce mai palide până sus și se lătesc deasupra patului meu. Mă așezasem, alături de Niculae, și-l ascultam istorisind, dar nu-mi puteam lua ochii de la porțiunea mai închisă a petei de pe perete. Surprinsesem o nouă schimbare și descoperisem că mă găseam în fața unui tablou amănunțit, care înfățișa din nou – dar în întregime – atelierul lui Panait, cizmarul. Era aidoma: o odăiță scundă în care se înghețuiau, pe lângă rafturile cu ghete și calapoade, un dulăpior, o măsuță, câteva scaune joase, cu câte trei picioare, o banchetă în dreptul ferestrei, o lampă cu petrol, o polițioară cu două-trei caiete... Pe sub rafturi, așezate cu socoteală, fel și chipuri de cutii și cutiuțe cu ținte de metal și cuie de lemn, cu potcoave subțirele de lemn ori cu cauciucuri de pus la tocuri, cu șireturi și cu capse... În fund, după o perdea, patul și soba de gătit, cu plită. Tot acolo era și comoara lui Panait, biblioteca. Am fost de multe ori să cercetez cărțile și broșurile rânduite într-un dulap în care, în sertarul de jos, ținea ceva alimente și câte o jumătate de jimblă. De câte ori n-a împărțit frățeste cu alții conținutul acestui sertar!...

Trebuie să fie o iarnă grea, ca în amintirile lui Niculae. Viscoleşte cumplit. Străzile sunt pustii. Trecătorii grăbiți dispar în decorul alb, ca și cum ninsoarea i-ar înghiți, acoperindu-i sub nămeții ei fără început și fără sfârșit.

Am intrat în atelier, tropăind de frig și scuturându-mă de zăpadă. Panait, cu ciocanul în mână, își continuă lucrul. A ridicat ochii, pentru o clipă, și mi-a zâmbit:

- Al naibii frig! zice. Dacă treci dincolo, mai pune câteva surcele pe foc...

... Ce potriveală ciudată! Niculae venise de la țară și căuta să găsească de lucru în capitală. Atelierul de reparat mașini, departe pe Calea Moșilor, era un șopron cu o despărțitură ca o odăiță, în care patronul își ținea uneltele și în care intra să se încălzească ori de câte ori îl pătrundea frigul și-i înghețau mâinile. În odăița aceasta era și sobița cu plită... Omul era sărac, bun la inimă și săritor din fire. L-a cunoscut la sora lui - măritată cu un șofer de la autobuze. Meșterul nu-i putea asigura o pâine. N-avea cum. Treburile mergeau greu de tot. Totul era în mâna statului. Automobile particulare nu se prea vedeau. Nimeni n-avea bani. Meșterul cu sănătatea șubrezită, văduv, își ducea zilele de azi pe mâine. Era - cu toate acestea - și hotărât, și sprinten, și cu mintea limpede.

- Vezi de intră la stat ori la vreo cooperativă! I-a sfătuit ca un părinte. Caută. Încearcă. Nu te lăsa! Oriunde ai găsi un locșor, oricât de modest, tot e mai bine decât să tai frunze la câini. Cel mai rău e să umbli fără slujbă! Chiar necalificat, tot îți faci rost, măcar de-ale gurii! S-au schimbat vremurile. Nu mai e ca-nainte, să intri ucenic, să înveți meseria și s-ajungi să pui vreun ban deoparte! Acum: slugă la colectivă - de cum începi - și de murit, tot slugă la colectivă mori...

Până să se angajeze undeva, Niculae vine pe la atelier. A dat sfoară în țară, a vorbit în dreapta și-n stânga, a bătut la toate ușile. Unii i-au făgăduit și l-au amânat. Alții i-au tăiat orice nădejde. Cei mai mulți l-au dus de astă toamnă cu „vino mâine“ - până aproape să-l apuce Crăciunul, alergând peste tot, umblând ca un pui de bogdaproste fără nici un căpătâi... Noroc că meșterul e om de înțeles. Când se întâmplă să se ivească un client, e nevoie, câteodată, de un ajutor. Niculae se pricepe să potrivească cricul. Știe să scoată cauciucurile și să pună roțile la loc. Și, mai ales, a învățat să dea „la mână“ cheile fixe și cele-

lalte unelte, când meșterul e băgat sub mașină să strângă șuruburi și piulițe.

Nu toți clienții dau bacșiș. Dar meșterul e cumsecade și el, Niculae, se mulțumește cu oricât de puțin. Nici nu vrea și nici n-ar putea să aibă pretenții.

Povestind, Niculae are darul să însufletească tot ce zugrăvește. În șopronul care ține loc de atelier, e o menghină cu buzele groase, negre, un burghiu care domnește peste un braț de sfredele de șpan, – mai sunt niște foale care nu mai slujesc la nimic – și lângă un butoi de tinichea, grămezi de șine de roți, de arcuri, de piese ruginite, de mufe, de bride, de vergele, de sârme și de fierărie aruncată. Pe jos, pământ și zgură. Un fir electric aduce un bec anemic până deasupra scândurii groase de care e fixată menghina. Dacă închizi ușa care dă în stradă, nu se mai vede nimic: e un întuneric să-l tai cu cuțitul. De aceea becul arde mereu. Odăița din fund n-are fereastră. În schimb, acolo e cald. Meșterul nu se lasă: de unde are, de unde n-are, găleata cu cărbuni e plină, și plita e roșie de încinsă ce e! Pe lavița și pe lădoul în care-s păstrate cutiile de tinichea cu tot soiul de piese vechi de motor – găsești oricând un colț de pâine neagră, aproape uscată, resturi de ceapă și urme de brânză ori de halva...

Plita – mai ales plita – parcă e una și aceeași. Are trei ochiuri – trei rânduri de roțițe de fontă, sparte – iar burlanul e adus, cu două coturi, și trece ca un șarpe negru, gros, de-a lungul zidului pe toată lungimea camerei, sprijinit cu sârmă în două-trei puncte... Exact ca la Panait.

Se lasă ger. Bate vântul, măturând zăpada și spulberând – de pe o parte și de alta a străzii. Ziua e pe sfârșite. Meșterul e acrit. S-a așezat în fața plitei, dus pe gânduri. Niculae s-a lăsat, obosit și el, pe marginea laviței. Tac amândoi. Ușa dinspre stradă se bălăbănește scârțâind din țâțâni. Câte o pală de vânt, cu zăpadă, năvălește fluierând... Poate că tot mai vine cineva, cu toate că e târziu. Ușa nițel căscată arată că atelierul nu e închis. Din când în când – de la locul unde stă – meșterul se uită prin fereștriuca ușii spre golul din șopron și spre deschizătura care dă în stradă, oftează și se încruntă, fără să scoată un

cuvânt. Rar lucru. Meșterul e destul de vorbăreț, când nu are vreo supărare anume...

... Parc-ar vorbi de Panait, cizmarul. Îl ascult, și rețrăiesc scene care au fost uitate de aproape jumătate de veac.

– Aș fi pornit-o spre casă, adică spre locuința Valericăi, soră-mea. Meșterul e însă mult prea tăcut. În odăiță e cald și bine. N-am nici un motiv să mă grăbesc. E și prea devreme: cumnatul meu nu vine până la opt seara – când nu e de serviciu până la miezul nopții – iar soră-mea are pe cap doi copilași, din care unul de țâță.

Valerica e cu un an mai mare decât mine. Are douăzeci și patru de ani. Când s-a măritat, nu împlinise douăzeci. N-am fost la nuntă. Eram tocmai în capătul ăl'lalt al țării, în armată. M-am liberat în toamnă, în octombrie. E un an și jumătate. Chiar ceva mai mult. Am vrut să rămân în satul meu. N-a fost chip. Ce să fac? Am luat trenul și am venit la soră-mea... Aici e oraș mare. Toată lumea zice că e mai ușor aici decât la țară...

M-ați întrebat: de ce am spus că n-a fost chip să rămân la noi în sat. Să vă spun. Când am plecat la militarie, începuse fărâdelegea. Oamenii nu mai aveau cum s-o scoată la capăt! Cum să facă? Dărilor, dări. Se adunau, pe capul fiecăruia. Nu mai puteam scăpa, pe nici unde! Care din noi aveam o vită – un cal, o văcuță – trebuia să predăm, pe lângă impozite, și „cota“ de carne, în natură. Carne de porc, scumpă. Parcă dumneavoastră nu știți? De unde să iei? Cum să plătești? Muncea bărbatu', muncea femeia, munceau toți și de-abia te plăteau de dări. Când m-am întors în sat, după doi ani, totul era și mai rău! Înainte, eram toți prieteni. Ne înțelegeam. Ne ajutam unii pe alții, ca frații. Acum, nimeni nu mai avea nici o prăjină de pământ. Vitele erau la colectivă. Câțiva fruntași din sat pieriseră, prin închisori. Locuitorii se fereau unul de altul – și când vorbeau, parcă vorbeau din carte. Ziceai că spune pe dinafară, dar nu ziceai că vorbește din inimă! De la plecarea până la întoarcerea mea, se răsturnase lumea cu josu-n sus. Credeai că-l cunoști pe cutare, ori pe cutare – și când îl auzeai, ți se făcea părul măciucă! Intrase groaza-n toți. Tremuram toți.

Am fost la președintele colectivei. Îl știam de câțiva ani, de când venise în sat. Era de pe alte meleaguri. Se boierise. Se uita ba în tavan, ba la dușumea, răspundea în doi peri – făcea glume, în felul lui – și se lega de orice i-ai fi spus, că să-ți sucească vorbele și să le înțeleagă pe dos, și să arate cât e el de deștept... Se uita și după neveste, unde credea că-i merge. Dacă te da pe listă, te ridica miliția. Te lua, și dus erai!...

N-am fost numai o dată. Am alergat după el de nu știu câte ori. Mă tot amâna! Când l-am văzut ultima oară, – era într-o după-masă. L-am găsit cu ochii tulburi. Duhnea a basamac. Înjura de mama focului și amenința. În birou, cu rochia sfâșiată, cu zgârieturi pe față, ciufulită, plângea în hohote fata cea mică a văduvei lui Mușat. Fata e, Doamne iartă-mă, neîntreagă. Are vreo treizeci de ani, da n-are minte nici cât un copil de șapte. Președintele răcnea la mine. Pe mine mă înjura. Pe mine mă amenința. Îi încurcasem socotelile. Știam ce putea să mi se întâmple. M-am fofilat, i-am cerut câțiva bănuți lui tăticu' – cât a putut să-mi dea – mi-am pus la repezeală un schimb în lădița de lemn cu care fusesem la regiment, și – la gară, băiete! De'acu', în sat nu mai ai ce căuta! I-am pus cruce colectivei. Capitala e mare. Dă de mâncare la atâtea guri. O să se găsească un codru de pâine și pentru mine! Nu mă dau înapoi de la nici o treabă, cât de grea. Noi, țărani, avem palmele bătătorite. Știm să muncim. Așa zicea și cumnatul meu, Aurică, la început, când abia venisem la el. Așa credea și Valerica, soru-mea. Așa spunea și meșterul...

... Stam, așa, tăcând amândoi – și meșterul, și eu – în fața plitei. Mă ducea gândul departe, acasă, la țară și la colectivă, și la președinte, și la pârâul care va fi înghețat, și la dealul încotoșmănat sub zăpezi, lângă linia de cale ferată îngustă care ocolește o râpă stâncoasă în partea de miazăzi a satului, cam pe unde e și căsuța văduvei lui Mușat – mă gândeam, zic, la multe și de toate. Deodată, meșterul a tresărit și m-a apucat de braț:

– Claxonează! Auzi? Auzi cum claxonează?

M-am repezit afară. Într-adevăr, în ușa atelierului apăruse un client. Era inginerul. Unul, Coman. Îl mai servisem o dată.

- Să trăiți! făcu meșterul, ieșindu-i în întâmpinare. Ați scos mașina pe o vreme ca asta?

- Tacheții. Trebuie să reglăm tacheții. S-aude o bătaie, la tacheți. Bag harabaua înăuntru, ce zici?

Meșterul mi-a făcut semn. Am deschis ușa șopronului. Am dat cu lopata de lemn și cu târnul, de-am curățat grosul zăpezii. Domnul Coman a pornit motorul, să-l țină cald. Când i-am făcut destul loc, a intrat în atelier și și-a tras mașina cât mai sub becul electric. Abia atunci am văzut că nu era singur. Din automobil s-a dat jos Nina: Nina Garcea, de care poate c-ați auzit...

Niculae s-a oprit,, a mormăit un „mm“! și și-a mușcat buzele, oftând adânc:

- Frumoasă, bătu-o-ar mama lu' Dumnezeu! Frumoasă ce nu s-a mai văzut. Oacheșă. Înaltă. Zveltă. Cu ochii verzi, mari, hoți... Când își pirona privirea la mine, mă băga în draci. Simțeam c-o sfeclesc... Trebuie că și-a dat seama, de cum m-a văzut. S-a dat jos, și-a scos o țigară, s-a făcut că nu-și găsește chibriturile și s-a întors către mine, zâmbitoare. Zice: - Dumneata ești fumător? Zic: - Nu prea, duduie. Zice, glumind: - Da', un foc, la țigară, poți să-mi dai?

N-aveam nici brichetă, nici chibrit. Zic: - Să v-aduc un cărbune, din odaia meșterului!

N-am mai așteptat să-mi spună „da“, și, cât ai clipi, i-am scos din sobița cu plită și i-am adus, pe-un căpăcel de tinichea, un cărbune de la care și-a aprins țigara.

Avea sămânță de vorbă. Meșterul ridicase capota și îndreptase becul electric spre motorul pe care clientul, domnu' Coman, îl pornise din nou. Amândoi ascultau țcănitul și discutau. Credeam că au să mă cheme. Dar se vede că n-aveau nevoie de ajutorul meu. Nina fuma și se plimba și parcă mă tot măsură. Mă gândeam: ești caraghios, Nae, băiatule! Caraghios și încrezut! Ți-a intrat în cap că te place ciocoica? Tare mai ești prost! Nu se uită ea la de-alde tine! Nu înțelegi că e plictisită? Ce vrei să faci până s-o repara motorul? Surdă nu e, mută nu e, de ce să nu intre-n vorbă cu tine? Are o dulceață în glas, și

un vino-ncoace când trage cu coada ochiului, de te zăpăcește, nu alta!

În șopron e frig. Meșterul are de lucru cu motorul. Domnișoara ar aprinde încă o țigară. Vreau să-i aduc foc. Zice: – Nu, nu! nu te deranja, te rog! Hai mai bine să intrăm în odăiță, să mă-ncălzesc un pic. Aici, am degerat de tot...

Am stat acolo, ea pe laviță și eu în picioare, până s-a-nserat de-a binelea. Se făcuse târziu, când au terminat reparația. Și o fumăraie de parcă pusesem porci la afumat! Trăsesem și eu vreo câteva țigări, dar Nina – ce să spun! – țigară de la țigară, aprindea una de la alta! Domnu' Coman a mai stat câteva minute, s-a socotit cu meșterul, și s-au dus. La plecare, Nina mi-a dat mâna. Nu-mi venea să cred. Mi-a strâns-o voinicește, și mi-a surâs, la fel ca la-nceput când s-a dat jos din mașină. Cred că m-am roșit tot, de rușine. Până și meșterul m-a întrebat, după ce a închis ușa atelierului în urma lor:

– Ce-avuseși, mă, de te pierduși? Ce, n-ai mai văzut muier?

Drept să vă spun, mă simțeam tulburat, amețit. Aș fi fost în stare să mă-nchin la ea, ca la icoană. Nu știam ce legătură putea să fie între ea și inginer. Coman, ăsta, părea să fi trecut de cincizeci. Nina, nu cred că împlinise treizeci. L-am cercetat pe meșter, să aflu dacă știe ceva. Habar n-avea. Am intrat împreună la bodega de pe bulevard. Am închinat câte un păhărel. Bietu' meșteru' se înfuria de câte ori își aducea aminte:

– Dă-o ciorilor de ispită, Niculae! Nu-i de nasul tău! Nu te mai perpeli de pomană! De unde știi c-o cheamă Nina?

– Ea mi-a spus.

Meșterul i-a tras o-njurătură pe șleau. Pe urmă a chemat chelnerul, a plătit, și am pornit-o prin zăpadă, pe Calea Moșilor în sus spre Obor. Când să ne despărțim, la întretăierea cu șoseaua, m-a bătut pe umăr pârintește:

– Târfă de neam mare, Niculae! E păcat de tine! Una ca asta te vără-n pământ!... Ține minte ce-ți spun!...

Nu locuiam chiar la Valerica. După ce m-a găzduit câteva zile, mi-a găsit o odăiță, la o vecină, în fund, în aceeași curte. La familia Ciocîrlie. Soră-mea n-avea cum să mă țină. Nici loc destul nu era, cu bărbatul și cu amândoi copiii în aceeași încăpere. Cine-i sărac – degeaba e bucuros de oaspeți, când nu are nici unde, nici cu ce!

„Buletin“, așa cum se cere să ai domiciliu în Capitală, n-aveam. Căpătasem însă o aprobare ca „flotant“. Pentru șase luni. Cameră de închiriat nici să fi dat cu tunu' nu se găsea. Oamenii stau claie peste grămadă, se tem de rechiziții, și chiar când au loc, nu te primesc. Gazda, coana Veta – sau, ca să știți și dumneavoastră: tovarășa Elisabeta Ciocîrlie – m-a luat „în spațiul ei locativ“. Au declarat, și bărbatu-său, și eu, că suntem rude.

Eram – de ochii lumii – un fel de nepot de văr al coanei Veta...

Să vă spun cum era, acolo, unde stăteam.

Intrai în ogradă, pe sub un fel de boltă, și te minunai câtă omenime trăia în cocioabele înșirate pe dreapta și pe stânga. Călcai din piatră în piatră, ori pe câte o cărămidă – ca să nu te-afunzi în noroaie și-n băltoace. Am mai văzut, în viața mea, căsuțe necăjite, cu pereții din pământ și bălegar: „calicia“ – vorba lu' meșteru' Damian, de care v-am mai spus – „e de la facerea lumii“... Dar ca aici, în Capitală, în mahalaua lu' soră-mea, n-am mai întâlnit! Coana Veta era o femeie aprigă. Avea și-un picșor de mustață. Robotea și blestema. Pe bărbat-său nu-l vedea decât când venea beat, să se schimbe și să doarmă. Atunci începeau injurăturile și înghiontirile surde. De băut, bea și ea. Când avea ce! Cum se-amețea, o pornea pe plâns. De-i vedeai împreună ziceai că sunt frate și soră. Oacheși-tucurii amândoi, și grăsani. Trăiau din pensia lui. Tovarășul Ciocîrlie era neam de lăutar. Adică, spunea c-a fost sergent-reangajat la Cercul Militar, unde pe vremuri cânta din flaut. Acum, se pricepea și la țambal: mergea la nunți, la botezuri, la petreceri, și făcea pe țambalagiul. Ca să pilească... Lipsea câte-o săptămână întregă – și când dădea pe-acasă, era într-un hal fără de hal de murdărie și

turtă: beat mort! Dormea, uneori, câte două zile și două nopți în șir...

Îmi vine să și râd, – Doamne, iartă-mă! Săraca de eal Întâi, se văita că duce trai de văduvă și că bărbatu-său, de mult ce muncește, nu mai apucă să se arate pe-acasă. Pe urmă, număra zilele de când nu l-a văzut și se ruga lui Dumnezeu să nu fi pătit cine știe ce. Dacă trecea săptămâna – și dacă era și după câteva țoiuri de țuică – începeau hohotele. Așa o găsea de cele mai multe ori: plânsă, bătută și gata de hartă. Nu le era greu să se păruiască! Dar, chiar când nu era certată, coana Veta răcnea câteodată de se-auzea din fundul curții până-n stradă:

– Hodorogul! Are ibovnică tânără, nu i-ar fi rușine obrazului! Vine – lovi-l-ar damblaua – numai ca să-l spâl și să-l schimbl!...

Știu că o dată a vrut să se sinucidă. Au găsit-o leșinată: înghițise un tub întreg cu aspirine...

Odăile erau una lângă alta. Lipite. Aveam intrarea din curte, fără să trec pe la ea: erau două chichinete cu geamlăcuri mici, alăturate, unu' pentru ei, altul pentru mine. Vara, pe sforile întinse de jos, de la pământ până sub streășină, se urcau zorelele. Între odăi, era o ușiță cu geam, în dreptul căreia era un dulap – pe care-l vedeam din spate: la mine nu era mobilă, decât patul, un scaun, o oglindă și o măsuță cu lighean... Și-o sobiță de tablă...

Să nu vă mire că vă spun totul, așa, cu amănunțime. Are și asta un rost. O să vedeți.

Lângă coana Veta stătea o bătrână aproape oarbă, neputincioasă, împreună cu fică-sa, Maricica Brebu, văduvă de război. Maricica Brebu era o femeie ca de vreo patruzeci de ani. Creștea canari. Unde te uitai, numai colivii... Tot timpul le păzea de pisicile unei vecine – tot o văduvă – madam Țurcă. La Ileana Țurcă, iarna-vara, fereastra era veșnic închisă. Prăsisse mâțe și mâțani. Împărția pisicilor, acolo era! Miorlăiau și mieunau, că te luai cu mâinile de cap, nu altceva!

Între cișmea și bolta dinspre stradă, să-i fi luat la șir, – chirlași unul și unul: fiecare cu povestea lui. Mizeria, sub diferitele ei înfățișări! Holtei maniaci, văduve fără pensie

și perechi cu necazuri și cu câte o droaie de copii. La o singură fereastră se vedea un firișor de mulțumire, câteodată, seara, nu prea târziu. La madam Plopeanu. Făcuse „schimb“ de locuință și, cu două-trei cedări a mai multor odăi, ajunsese în două cămăruțe nevoiașe... Bărbatu-său fusese consilier municipal, la țărăniști. A fost și candidat la alegerile din toamna lui 1946. După ce i-au furat voturile, când a început prigoana, le-a scăpat printre degete... Madam' Plopeanu, vă închipuiți prin câte a trecut. Ce-a îndurat femeia asta, e nemaipomenit! Au arestat-o de câteva ori: să spună unde-i Stan Plopeanu, bărbatu-său... Așa au trecut anii, de-au ajuns aici, mama cu fata. Își vânduseră totul, la talcioc. Erau atât de sărace, că Licuța, fetița, care s-a logodit, s-a rugat de soră-mea să-i împrumute o pereche de pantofi vechi. Nu mai avea cu ce să iasă pe stradă. Așa s-au scurs anii – și pe Stan Plopeanu tot nu l-au dibăcit. Licuța s-a îndrăgostit de-un student, cu care s-a logodit. Îi vedeam, seara, stând, tustrei, de vorbă. Trecea lumea din ograda noastră prin fața ferestrei lui madam Plopeanu, se uita, și chiar începuse să-i invidieze. Tinerii erau și frumoși, și simpatici...

Mai toate femeile astea – și mai erau și altele în curte – ori se aveau foarte bine, ori erau certate la cuțite! Din cauza golanilor. Așa spuneau gurile rele. Mereu aveau discuții...

Chiar în fața odăiței mele, stătea un frizer care – așa am auzit, așa v-o spun – trăise, la rând, cu toate văduvele. Se și lăuda că nu-i plac decât văduvele... Și mai era un băiat, casier la o cooperativă, șchiop, chefliu și glumeț, de dragul căruia se vorbea că s-au bătut Marioara Brebu cu Ileana Țurcă, și și-au smuls părul din cap. Aia care creștea pisici, ca să se răzbune, le-a dat drumul într-o dimineață, de i-a mâncat un canar, celeilalte... Dacă nu gonea mățele cu mătura, madam Brebu rămânea cu colivile goale... Mă rog, săcâială de muieri. Le lipsea câte-o doagă... Deh!

Coana Veta nu putea să le sufere. Nici pe vecinele ei, nici pisicile. Cu frizerul și cu casierul cooperativei nu făcea prietenie, de când i-au scos zvon că trăise cu un electri-

clan care era și informator la miliție – și care stătuse cu chirie în odaia în care stăteam eu. Adevărul adevărat e că zvonul era mincinos. Coana Veta – după câte mi-a spus chiar soră-mea – avea pe cineva, din tinerețe, care mai venea din când în când s-o vadă. Nu era ea nici ușă de biserică, dar nici ca vecinele ei nu era! De asta sunt sigur!

Am cotit-o din Calea Moșilor spre șosea. Mă despărțisem de meșter. Prea mă dădăcise bătrânește! Zăpada îmi biciuia obrazii, mă răcorea și mă mângâia. Nu eram departe de casă. Mergeam în neștire. Nu mai puteam de ciudă. Îmi răsunau în urechi ba sfaturille meșterului, ba glasul Ninei. Nu știu cât să fi fost ceasul. În curte, se culcaseră toți. Numai la casierul cooperativei se vedea în geam o dără de lumină și se auzeau chiote. M-am strecurat în odăița mea, am aprins focul în sobiță și m-am băgat sub pătură.

Afară se lăsase ger. Nu puteam s-adorm. Ce mai încolncoace! Nina, mereu Nina!... Vreau s-o alung din minte, și nu se putea. Se dusesse dracului și liniștea – câtă mai avusesem, păcatele mele! Mare bucluc pe capul meu! Mi se închideau ochii de somn, da' de ațipit nu puteam ațipi. Așa s-a dus cât mai era din noapte, până am simțit că se crapă de ziuă. Ninsoarea încetase. Din curte venea un ecou de voce veselă. Am coborât, dărdâind de frig, să văd ce este...

Am tras perdeluța la o parte. Văduva de lângă noi – Maricica Brebu – cea cu canarii – ieșise de la casierul cooperativei. Am văzut cu ochii mei cum i-a făcut bezele. Apoi s-a îndreptat spre odaia ei. A rămas o clipă șovăind în fața ușii. Pe urmă a pândit ce-a pândit, s-a întors repede și s-a strecurat: fugea pe lângă geamlăcuri. M-am uitat anume. Eram curios, unde se duce. A ciocănit la frizer, în geam. Pe urmă am văzut-o intrând la el.

Nu-mi mai găseam rostul. Nu mai știam ce să fac. Somnul îmi pierise de tot. M-am îmbrăcat. M-am sucit, m-am învățit prin odăiță, până mi-a bătut coana Veta în ușă. Avea glasul răgușit și era îngrijorată:

- Dumneata ești, domnule Nicu?

- Eu, coană Veta. Bună dimineța.
- Ce pățiși de te-ai sculat cu noaptea-n cap? Pleci undeva?
- Nu plec nicăieri.
- Ai dumneata ce ai! Te cunosc eu! zice coana Veta.
- ... I-aș fi spus ce-aveam pe suflet, dar mi-era că râde de mine. Am mai stat, mi-am mai făcut de lucru, apoi mi-am luat inima-n dinți și m-am dus la soră-mea. Cumnatu-meu se pregătea să plece la slujbă. Zice:
- Ce ești, așa, tras la față, măi Nicule? Te doare ceva? Ești bolnav?
- ...Știu că soră-mea mi-a dat să beau o cană cu lapte fierbinte și mi-a spus răsând:
- L-o fi deocheat vreo tovarășă!... N-are nimic! O fi visat prost... O să-i treacă...

Mă tot întrebați ce fel de om e meșterul. Nu știu cum să vă spun... Întâi de toate, trebuie să mă țin să nu mă podidească lacrimile. N-am auzit și n-am văzut alții să-i semene...

Nu pot să vi-l zugrăvesc anume. Dacă m-ar vedea acum, că vreau să-i fac poza în fața dumneavoastră, m-ar face de trei parale! N-aș putea să mă spăl cu toate apele din lume...

Cum începea să povestească, nu te mai durea nimic! La tinerețea lui, l-au închis de câteva ori. Cu socialiștii. După greva generală din 1920, după proces - l-au dat afară de la calea ferată. Până să-și înjghebe atelierul, a muncit ani de zile pe la diferiți patroni. Când era în toane bune, își aducea aminte de întrunirile de la clubul socialist...

Odată, știu că l-am găsit stând sub becul din odăița mică, pe nicovală, cu ziarul în mână. De furios ce era, mi s-a părut că vorbea singur:

- „Pentru cine construieți, mă, socialismul? Nu pentru oameni?!“

Mă vede și-mi pune gazeta sub nas:

- „Ai văzut? Hăitași de oameni!... Uite cine face socialism! Și cu cine!“ - Cu cine? întreb eu. „Tu nu vezi? Cu ăștia care se botează după cum bate vântul! E-hei, parcă n-ai ști ce le poate osul!...“

În săptămâna dinaintea Crăciunului, l-au chemat la o ședință din cartier. Tot pentru „munca voluntară“. N-a putut să scape. S-a dus. Târziu, când a venit la atelier, zice: „De-abia m-am ținut să nu izbucnesc! Îmi vine să râd, dar îmi vine să și plâng!... Nu te mai poți mișca de-atâția tovarăși. Numai haidamaci și huligani. Înainte de război, trebuia să cauți tovarășii cu lumânarea. Azi, nu mai ai loc de ei!“

În seara aceea ne-am dus la soră-mea. Cumantu-meu, l-ascultă ce-l ascultă, și zice într-o doară:

- Din ăștia, nou-nouții, a vorbit careva?

Meșterul s-a pus pe râs. Și râzi, și râzi, - așa, din toată inima. Zice: ăștia nou-nouții, „făcuți pe puncte“, sunt toți morți de frică! Tac chitic. Nici unul nu deschide gura. Hai să vă învăț ceva - zice - ca să știți și voi: „Tovarășu' nou-nouț - latră ca ogaru-n puț!...“

Pe urmă, s-a-ntristat... Deh! Vedeti? Dac-am sta să vi le înșir, zile și nopți de-a rândul, tot n-ați putea să vă-nchipuiți ce fel de om e meșterul. Zău, nu! Bine că nu l-am băgat și pe el în nenorocirea asta în care am intrat!...

Trăgeam nădejde s-o mai văd venind, și-mi petreceam zilele la atelier, așteptând-o. Cum nu prea era de lucru, stam la taifas cu meșterul. Ne-am și ciondănit o dată, de două ori, din cauza Ninei. Orice l-aș fi întrebat, mă muștrulua, și când vorbea de ea, o făcea de trei parale. Într-o seară, la vreo zece zile - era într-o sâmbătă - m-a trimis la un fin al lui, dincolo de Gara de Nord, să iau niște bani. M-am dus cu tramvaiul și m-am întors pe jos. Finul plecase în provincie. De la bariera Griviței până la Obor, pe jos - că n-aveam cu ce plăti biletul - am făcut vreun ceas. Nu-mi era că rămăsesem lefteri în ajun de sărbătoare. Mi-era să nu fi trecut domnu' Coman, cu Nina, în timpul cât am lipsit. Când a-nceput meșterul să se vaite că n-are nici de-o pâine, mi-a venit inima la loc. Asta însemna că nu avusese nici un client de la plecarea până la înapoierea mea! Făceam amândoi planul cum să cerem, pe datorie, de la responsabilul restaurantului popular, când s-a auzit claxonul... L-am recunoscut imediat. Am sărit ca ars.

Meșterul, după mine. Domnu' Coman trăsese mașina pe-o jumătate de trotuar.

- Să trăiți, domnu' inginer!

- Mașina asta îmi scoate peri albi, meștere. Diferențialul! Are ceva care nu e-n regulă, la diferențial.

- Să vedem ce are, zice meșterul.

- Nu. Nu acu'! e prea târziu. Luni. Pe lumină. Am venit să te rog altceva...

- Cum doriți, domnu' inginer...

- Aș vrea, dacă se poate, să-mi faci „rezerva“. Avusei o pană...

- Rezerva? Imediat, domnu' inginer. Trageți mașina înăuntru. Ia, Nicule, deschide ușa! Umblă mai iute! Aprinde lumina! Luați volanu' la stânga, domnu' inginer...

Coman - clientul - a băgat automobilul sub șopron și ne-a dat roata de rezervă, să-i facem cauciucul. Eram în al nouălea cer. O ochisem din prima secundă. Cred că m-am fâstâcit. Știu că meșterul mi-a aruncat de câteva ori niște priviri încruntate, a muștrare, și că mi-a luat camera și petecele din mână:

- Te-ai zăpăcit de tot, Nicule!

Nina se învârtea de colo-colo, cu țigara între degete, se apropia de noi, se uita cum lucrăm și nu-și găsea locul. După ce-am montat anvelopa și m-am apucat să umflu roata, cu pompa, - când m-am oprit o clipă să trag o gură de aer, a venit din nou lângă mine:

- Unde lucrezi dumneata, domnule Niculae?

- Unde se-ntâmplă, duduie...

- Nu ești în câmpu' muncii?

- Am fost militar...

- Da - da - da! înțeleg. Dar, ai vreo perspectivă?

Am ridicat din umeri. Ce puteam să-i spun? Și m-am înverșunat să pompez. Nina a rămas lângă mine. Când am sfârșit treaba, spune:

- Ia o țigară, domnule Niculae. Mi-a venit o idee. Numai s-avem și nițel noroc. Până luni o să știu. Te rog să ai toată încrederea. Trebuie să discut cu tovarășul Coman...

Inginerul se pregătea de plecare. Nina mi-a dat mâna. S-au urcat în mașină și s-au dus... Duduitul motorului mi s-a părut că-i un cântec...

N-au venit, nici luni, nici marți. Nu m-am mișcat de la atelier, așteptându-i... E drept că am avut și ceva de lucru. Viscolul se mai domolise, dar frigul nu se muiase deloc. Abia miercuri, aproape de prânz, i-am văzut sosind. Mă repeziseam să iau o canistră de benzină din colț, de la depozit – mi-aduc aminte, ca acum, – și luasem și o pâine de la brutăria de peste drum, și veneam cu ea subsuoară. Erau grăbiți. Au adus două camere, să le punem pețece. Aveau să vină a doua zi după ele:

– S-au dezlipit. Să le ia naiba! Parcă dumneata nu știi? Uite-te. Mă mir cum mai țin! Cauciucurile cu „manșoane“! Camerele putrede! E o mizerie! Trecem mâine.

– Prea bine, domnule inginer. Cu diferențialul, când aveți timp să vedem ce are?

– Mâine...

Erau gata-gata să plece, când mi-a făcut semn Nina, să mă apropii.

– Am vorbit cu tovarășul director, zice, și-mi arată spre domnu' Coman, ca să pricep că e vorba chiar despre el.

– Cadrele! să ne raporteze cadrele! spune inginerul cu vocea cam îngroșată.

– Dacă vreți dumneavoastră, se face sigur! se fân-dosește oacheșă. I-am promis lui domnu' Niculae... E șomer...

– În Republica noastră nu există șomaj! mai spune inginerul. Dumnealui nu e șomer; dumnealui abia și-a terminat stagiul militar!... Dacă i-ai promis...

Vocea i se mai îndulcise un pic:

– Ce pregătire ai?

Făcusem câteva clase de liceu și lucrasem la un șantier.

– Necalificat?

– Necalificat...

– Nu-i nimic. Dacă ți-a promis tovarășa, s-ar putea să ai șanse... O să mai vorbim mâine. Vezi să fie gata pneurile...

Dacă i-aș fi spus meșterului că Nina mi-a făcut cu ochiul mi-ar fi spus c-am înnebunit de-a binelea. Eram

numai urechi la vorbele inginerului, dar de uitat mă uitam în ochii Ninei. N-a fost un semn ca să se vadă. A clipit ușor, cu înțeles, ca să mă facă să simt că nu mă lasă cu buzele umflate. O clipire ușoară, dulce – mânca-o-ar câinii de ticăloasă! Parcă mi-ar fi spus:

– Las' pe mine!

Am luat lopata de lemn și am rânit toată zăpada de pe trotuar, ca să-mi fac de lucru. Când m-a chemat meșterul, înserase de mult. Pe laviță, pe-o foaie de hârtie, se-nșirau rotocoale de salam, felii de ceapă și brânză albă sărată. Pâinea pe care-o adusesem, tăiată bucăți.

– S-ar fi potrivit să fie și un pahar de băutură, Nicule, pe frigul ăsta. Dar dacă nu-i, n-avem ce face! Pune câțiva cărbuni pe foc, și hai să ronțăim. Când era regimul de exploatare, atelieru' mergea în plin și trăiam bine. Acu', de când ne-au scăpat ăștia de burghezime, ne iese limba de-un cot până vedem o bucățică de pâine. Când eram ca tine, eram la atelierele căilor ferate, la secția de strungărie. Am fost și la arcuri. Am fost și la tinichigerie. Acolo am învățat meseria...

– Mi-ai mai spus, meștere! zic, ca să schimb discuția.

– Mă, prostule, – glumește meșterul. Tu vrei s-aduci iar vorba despre târfa aia care-ți făcea cu ochiul...

Am rămas trăsniț. Știu că am mâncat cu noduri și că nu mi-a mai priit nici țuica fiartă pe care mi-a dat-o meșterul, la bodega din colț, când am luat-o spre casele noastre...

A doua zi, într-o joi, am văzut-o a patra oară. Nu-mi pare rău de nimic, dar plesnește fierea-n mine că m-a dus de nas. Avea șpilu' ei. O să vedeți...

În primul rând, am crezut că l-am apucat pe Dumnezeu de-un picior! Domnul Coman zicea că-i tare grăbit. A luat amândouă camerele reparate, le-a pus la cutia de bagaje și i-a spus moșului:

– Am o ședință. Ți-aș lăsa mașina, meștere, să te uiți la diferențial. Și aș veni pe la ora două. Ce spui?

– Foarte bine, domnule inginer.

- Ce stai și te uiți? face domnul Coman către Nina. Nu te dai jos?!

- Dumneata tot te duci la uzină. Cât o să ție ședința?

- E ședință-fulger. Dar până pe la douăsprezece nu scăpăm. Probleme importante.

- Ce să mai bat drumurile degeaba? spune Nina, și se dă jos din automobil. Eu aș rămâne aici. Citesc ziarul, în „biroul“ atelierului, la căldurică. Văd că e zece trecute.

- Țigări, ai?, întreabă Coman.

- Mersi. Am. Mi-am luat și rezerve.

- Atunci: noroc! am plecat.

- Cu dumnealui cum decideți, tovarășe director?

Nina a arătat spre mine. Inginerul s-a oprit. Se face că se gândeste. Pe urmă, nervos, către ea:

- Ți-a dat răspunsul de la cadre?

- Nu mi l-a dat. Nici n-o să mi-l dea, dacă nu-l cereți direct... N-o știți pe aia de la cadre? I-am telefonat de câteva ori. Îi trebuie, cică, o dispoziție scrisă...

- Am să-i dau o dispoziție să n-o poată duce! se răzulește Coman. Ce cred cadrele? Își închipuie că o să umblu cu căciula-n mână pe la dumnealor? Bine că mi-ai adus aminte. Am să ridic chestia, acum, la ședință. Până nu ieși ciomagul, nu-i miști! Cu vorba bună nu merge treaba! Revoluția din Octombrie nu s-a făcut pentru birorații de la cadre!!

- Nu vă supărați, tovarășe director. Nu vreau să vă montez! se schimonosește Nina, ca și cum n-ar fi avut când să discute cu Coman. Ce, adică era nevoie să le spună, toate astea, în fața mea? Dar așa era „combinația“ lor. Să mă prostească. Eu, s-o mănânc din ochi, nu altceva! Îmi plăcea și cum vorbea. Îmi plăcea și atitudinea domnului inginer, dar în primul rând, îmi plăcea șerpoaica.

Coman n-a mai stat. Știu că mi-a aruncat încă o vorbă, în treacăt:

- Te rog, vezi de completează apa la radiator!... Și, de ședință, nu avea grijă: o să-i strângă mandea de unde e cazul! Ori direcția, ori cadrele! Dumneata ești tânăr, n-ai cum să le știi pe toate. O să-i frec, să le meargă fulgii!

Meșterul a băgat o scândură sub mașină și – cu șurubelnițele și cheile fixe a-nceput să vadă de betesugurile diferențialului. Nina se ghemuise lângă plită, cu țigara în gură. Eu îmi făceam de lucru, ba la mașină, ba prin odăiță. Pusesem cărbuni cu nemiluita. Sobița dogorea. Intram și ieșeam. Lângă laviță era o nicovală veche. Nina sta pe marginea lavitei cu picioarele sprijinite de nicovală. Flăcările focului luminau glezenele și se jucau până spre genunchi. Of! Mai bine să nu-mi aduc aminte!...

Așa, m-am mai învățit ce m-am învățit pe lângă mașină și pe lângă meșter, ca nu cumva să-l supăr, am mai îngrijit de cărbuni și de plită – până și-a ridicat Nina privirea de pe ziar:

– Dumneata, domnule Nicu', ești, din fire, cam sfios. Așa-i?

N-am priceput unde bate dumneaei. Am tăcut, cu căldura și cu fărâșul de cărbuni în mână.

– Așa e țăranu' la oraș! i-am răspuns într-un târziu, mai mult în glumă, și dereticând ca să nu stau. Mutam uneltele de pe raft pe lădoi și de pe lădoi le puneam la loc în raft, și mă făceam că le tot șterg cu o cârpă.

– Și ce e dacă ești de la țară? Păi, mie tocmai asta îmi place, domnule Nicu! Orășenii, din păcate, sunt de toate neamurile. Corciți, ca să zic așa! Amestecătură de multe feluri de lighioane. Pe când dumnevoastră, cei de la țară – sunteți neaoși...

Își îndrepta faldurile fustei și-și netezea pulpele încinse de arșița plitei care se-nroșise:

– E bine aici în „birou“. E plăcut. Deh, dom'le Nicu! Cunoști vorba din bătrâni? Limba bouului e lungă... Vezi? Te-aș întreba ceva, dar n-am curajul. Nu sunt numai bărbații sfioși... Și doar eu sunt orășeancă!...

– Întrebați-mă, duduie, zic.

– Nu, nu. Altădată. Poate, când o să ne cunoaștem mai bine.

Își desfăcuse nițel genunchii și se moleșise de căldură. Trăgea din țigară și se uita după rotocoalele de fum, și-și închidea ochii pe jumătate.

– Să vă-ntreb și eu ceva, duduie...

- Te-ascult... Întrebă-mă...
- Să mă iertați că-ndrăznesc. Dumneavoastră sunteți rudă cu tovarășu' director?

- Nici un fel de rudă.

- Eu credeam că...

N-am putut să-mi sfârșesc vorbele. M-am bâlbâit. Nina a pufnit în râs:

- Dumneata n-ai nici o vină. Te-ai luat după aparențe. Multă lume crede că ar fi ceva între domnu' inginer și mine. Aparențele înșală, dom'le Nicu! N-am nici o legătură cu dumnealui! Părinții mei și părinții dumnealui au fost prieteni. Pe vremuri. Ai dumnealui s-au prăpădit. Din ai mei, trăiește numa' mama. Tata a murit la canal... acu' cinci ani.

- Dumnezeu să-l ierte...

- Mie mi-a plăcut foarte mult la țară. Când m-am măritat, ziceam c-o să trăiesc toată viața în sat, unde aveam via și ferma. Nu s-a putut! Nu-i întotdeauna după cum vrea omul, domnule Nicu. A trebuit să divorțez. L-am lăsat. Era un stricat și-un zgârcit fără pereche. După ce m-am despărțit de bărbatu-meu, mi-am căutat serviciu. M-am lovit de originea socială. Dumneata știi ce-i aia - ai auzit, desigur. E ciuma ciumelor. Domnu' inginer Coman m-a ajutat. M-a angajat secretară la uzina unde e director. Dacă nu era dânsul, nu știu ce m-aș fi făcut! El mi-a făcut formele... Acum, sunt în concediu...

- Iarna? Concediu? m-am mirat eu, ca prostul.

- Concediu fără plată! zice ea. Tot domnu' Coman - adică „tovarășul director“, c-așa-i spun când suntem la serviciu - tot el a aranjat și chestia cu concediul. Ține foarte mult la mine și nu iese din cuvântul meu. Dar atât. Nimic altceva. După cum observi, domnule Nicu, mi-ai luat un adevărat interogatoriu. Ți-am spus tot. Ești mulțumit? Acum știi tot.

- V-ați supărat?

- De ce să fiu supărată? Dar dumneata, ești însurat?

- Eu? N-am avut când, duduie...

- Da-n satul dumitale n-ai lăsat nici un „of“?

- Știu eu? N-am de unde să știu...

- Ai lăsat, sunt sigură c-ai lăsat.
- La noi e lumea tare necăjită, duduie...
- Și ce-are a face una cu alta? Necazu-i necaz, dragostea-i dragoste. De ce spui că era lumea necăjită? Din cauza pământului?

- Păi!

- Ai avut pământ mult?

- Eu, deloc. Tăticu'...

- Cât?

- Trei juma'.

- Trei hectare jumătate? Chiabur!

- Era mai mult piatră, duduie, și-un pic de pășune. Ca la munte. Regiune de munte. Arătură puțină. De-abia să hrănim vitele...

- Și-ai mei aveau pământ. Pe malul Siretului, în Moldova. La Călieni... La Călieni era pământul de zestre al mamei...

- Arabil?

- Arabil. Pământ bun. Din cel mai bun. Tata avea o altă moșioară, pe Bărăgan... Noi n-am fost chiaburi. Noi am fost mai rău! Noi am fost „moșieri“! Ni le-au luat! Cu japca...

Nu mințea. Din toate câte mi le-a înșirat, singurul lucru adevărat, ăsta era! Era fată de moșieri... Vremea trecea cu iuteală. Meșterul meremetisise diferențialul și venea să se încălzească. Nina ne-a oferit țigări. Domnul Coman s-a întors, făcând pe grozavul. Istorisea cum le-a bătut cu pumnul în masă, la ședință. Angajarea mea nu se hotărâse încă, din cauză că birocrății de la cadre nu întocmiseră dosarul, așa cum scria la carte. Dar până în câteva zile, era ceva sigur...

- Tovarășe inginer, l-a întrerupt Nina. Dumnealui are nevoie de bani. Nimeni nu trăiește din vânt. Dați-i un avans. Dacă angajamentul e sigur – cum spuneți dvs.-, o să restituie avansul la prima leafă...

- Categorie, zice „directorul“. Asta se poate. Trei sute crezi că e suficient?

Nina a dat din cap, aprobând. Inginerul s-a uitat și la mine, dar n-am știut ce să-i spun. A scos portofelul doldo-

ra de bani, a numărat douăsprezece hârtii de câte douăzeci și cinci și mi le-a-ntins:

– Noroc, tovarășe. Ia banii. De la-ntâi ale lunii faci parte din personalul uzinei! Pe săptămâna viitoare o să-ți iasă numirea...

M-au dus cu zăhărelu', până m-am trezit cu juvățul de gât. Știu. Și Coman cu Nina, și dumnealor cu ancheta. Acum, după ce m-au băgat la apă – cutrelor de la securitate, cică li se rupe inima de mila mea. E și un căpitan zâmbăreț. Parcă am păscut porcii cu el! Mereu mă ia subțire-dulce:

– Cine te-a pus să ai încredere în burjuii? Te-au dus cu cobza...

Ăsta, căpitanul, m-a frecat toată primăvara trecută. Urgia lui Dumnezeu! Întrebări puse cu meșteșug, ca să mă-ncurce! Confruntări, mămă-Doamne! Se proțâpea dușmănos și amenințător:

– Noi știm tot! Știm și laptele care l-ai supt la țâța mamei!...

... Dar parcă dumnevoastră n-ați avut de furcă cu ancheta? Stau și mă minunez eu însumi de câte mi s-au întâmplat. După ce m-am lovit cu capul de toți pereții, mi s-a luat perdeaua de pe ochi. M-am deșteptat – vorbă să fie! Chiar dumnealor, anchetatorii, degeaba mi-au făcut pielea tobă. Oi fi eu un prost de țăran, da' i-am mirosit: roiesc pe lângă om și nu-l dau din mână până nu-l înfundă!... Când l-aud pe căpitan că mă ia, mieros, cu „burjuii, te-au dus cu cobza!“, îmi vine să turbez, nu altceva! O să vă spun altădată cum a fost cu cercetările. Dacă o s-avem când. Ca mâine poate să mă ducă cine știe unde...

... Când l-a văzut pe Coman că scoate portofelul și că-ncepe să-mi numere, meșterul și-a făcut cruce. Se holba la mine, și urmărea din buze, socotind pe tăcute, cum mișca din mână inginerul, punându-mi banii pe lavită. Nici mie nu-mi venea să cred. Eu am fost băiat sărac. Vremuri de belșug nu apucasem. Întâlnisem numai sărăcie

cu lustru și foame. Nu avusesem, în viața mea, atâta bănet! Douăsprezece hârtii de câte douăzeci și cinci erau cât un salariu. Să mă fi tăiat în bucăți, n-aș fi știut să spun nici ce slujbă urma să-ndeplinesc, nici cât aveam să câștig pe lună. Nu apucasem să întreb nimic. Nici măcar ce e la mîntea cocoșului: habar n-aveam cum se chema întreprinderea, uzina, la care făceau pontul că mă angajează!

Mi-era frică să cheltuiesc din bani. Mă apuca groaza la gândul că s-ar putea să mi-i ceară înapoi. Ce mă făceam dacă tovarășii de la cadrele uzinei se puneau contra? Nu eram chiar atât de ușuratec ca să-mi închipui că n-au să se intereseze câte hectare avusese tăticu'... Și, nu era numai asta. Mi-era și nu-știu-cum de gologani. Să simți trei sute, în buzunar, e mare lucru. Când i-au făcut socotelile la colectivă, după câte zile lucrătoare avea trecute pe tabel, și după ce i-au scăzut un sac cu mălai și câteva banițe de făină de grâu – pe care le luase azi nițel, mâine nițel, ca să aibă maică-mea ce pune pe foc – un văr de-al tatii s-a ales cu două sute și ceva! Muncise tot anul, pe rupte! Cum să nu-mi fi fost milă de fiecare bănuț? I-am dat lu' soră-mea o sută cincizeci, să mi-i ascundă; i-am împrumutat meșterului o hârtie de douăzeci și cinci; i-am trimis acasă, măicuții, o sută întreagă; restul s-a dus pe mandatul poștal, pe țigări, pe-o sticlă de vin, pe mâncare. Pe de-o parte mă bucuram, pe de alta mă ardea pe suflet. Parc-aveam o presimțire...

Nu, nu! aș spune un neadevăr! Nu presimțeam nimic. Acum, când le judec pe toate, e altceva. Am aflat o mulțime de chestii, la anchetă. Dar atunci, când credeam că mi-a pus Dumnezeu mâna-n cap, – nimic! Amețisem de fericire. Eram ceea ce se cheamă un om bogat: câțiva bani la chimir, slujba asigurată și inima care pocnea: tica-taca, tica-taca, după Nina! Îmi venea să sar în sus. Uitasem de toate lipsurile, de toate suferințele și de umilirile îndurate, și-mi venea să strig în gura mare cât sunt de norocos! Soră-mea strălucea de bucurie, mă răsfața și nu-mi mai ieșea din voie.

- Când e omu-n zodie bună are și dragoste, are și bani! i-a șoptit, ca un mare secret, coana Veta, întâlnindu-l în poartă pe cumnatu-meu:

- E băiat deștept, domnu' Niculae!...

Să mă ia naiba, cu deșteptăciunea mea cu tot! A doua sau a treia zi, știa toată mahalaua că mi-am găsit o slujbă bine plătită. Nu de la mine. Pot să jur că n-am vorbit decât cu soră-mea. De la ea aflaseră. Ea i-a spus lu' coana Veta, și coanei Veta atât i-a trebuit ca să dea sfoară-n țară! Maricica Brebu, vecina cu canarii, m-a oprit în stradă, să mă felicite. Șchiopul de la cooperativă, casierul, pe care nu l-am cunoscut personal, ieșise din camera lui și-și încuia ușa pe dinafară, dând să plece. Mă grăbeam, cu un braț de lemne. Mă zărește și strigă:

- La mai mare, șefule! Într-un ceas bun! Ce-am auzit, să fie cu noroc!

Cealaltă văduvă, care creștea pisici, s-a agățat și ea de soră-mea:

- Băiat capabil, fratele dumitale. Frumușel e; slujbă are; armata a făcut-o. Să-i găsim și o fată bună, să-l căpătuim...

Râdea soră-mea, săraca, de se prăpădea! De unde nu eram cu câteva zile în urmă decât un târâie-brâu, ajunsese bun de înșurătoare. Numai pețitori îmi mai lipseau!...

Am uitat să vă spun că după ce mi-a dat banii, când să se urce-n mașină și s-o ia din loc, inginerul a scos un carnet și mi-a scris numele și adresa. Știam că n-o să vină a doua zi. Dar la vreo săptămână, ne-am mirat amândoi, și meșterul, și eu, că nu-l mai văzusem.

- Ciudat!... Ba este, ba s-a isprăvit! Trebuia să-l întrebi unde stă! își dădea meșterul cu părerea. Uite: ai nevoie de el. Vrei să-i spui ceva. Ia-l de unde nu-i. Măcar să-ți fi spus unde locuiește, ea, aia, oacheșă. Nu pot să zic că-i de vise rele, ciocoaița. Numai că mie nu-mi plac muierile care fac cu ochiul. Așa-s eu, cam bănuitor... „Beleaua și neajunsul fac casă cu într-ascunsul!...”

Toată săptămâna se scursesese mai iute ca oricând. Picaseră și ceva reparații urgente. Când te iei cu lucrul, ziua fuge pe negândite. Te ia, ca o apă repede. Te amețește. Dar pe Nina nu mi-o îndepărta. Dimpotrivă. Ce n-aș fi dat s-o văd intrând în atelier?

Parcă erai mai dibaci, măi Nicule! mă lua meșterul peste picior, când greșeam ori când nu-i dădeam la timp uneltele cerute. Vezi să nu rămâi cu năravul oftatului! Ori ești îndrăgostit?

... Știți ce erau reparațiile urgente? Uite ce erau. Când aveau câte-un accident mai mic, mai fără importanță, șoferii de la sfatul popular, și chiar de la ministere, – făceau ce făceau și veneau la atelier, la meșteru'. De plătit, plătesc din buzunarul lor. Au, n-au, reparația trebuie făcută. Îndrepti o aripă lovită, îi dai nițică vopsea, pui un geam, dregi un far. Dacă n-ai minte și raportezi la serviciu, ai parte numa' de buclucuri: te cercetează, te ntoarce și pe o parte, și pe alta, te surchidește, e-n stare să-ți dreseze proces-verbal de sabotaj, plătești – nu scapi, că doar se știe: statul ia, statul nu dă!, – și dacă ai noroc, te mai dă și afară din slujbă, și te trimite și la pușcărie!

Pe câți nu i-a scos din belea atelierul lu' meșteru'? Veneau, la mare ananghie. Curgea sudoarea pe ei. Bucăți-bucățele să-i fi făcut, nu s-ar fi prelinș o picătură de sânge.

– Nenorocire, tovarășe! Ia uită-te, ce pății!...

– Floare la ureche! zicea meșterul, liniștindu-l, și bătându-l pe umăr. Ia să te văd: dumneata ești întreg? Asta-i principalul.

– Slavă Domnului. Întreg.

– Dac-ai scăpat dumneata, scapă și mașina. E urgent?

– Urgent! foarte urgent! făcea șoferul, rugător. În mătăluță mi-e toată nădejdea. La noapte, dacă s-ar putea, s-o bag la garaj. Să nu se afle...

– Am înțeles. Vorba ceea: nici usturoi n-ai mâncat, nici gura nu-ți miroase!

– Da' de bani, cum facem meștere? Uite: asta mi-i crucea. N-am, zău n-am...

– Mi-i da, la chenzină!...

- Mult?
- Cât îi putea! E bine?

Nu-i ușor să înlocuiești la rezezeală un bot de tinichea ori un radiator sfărâmat, ori o parte din aripa ciocnită. Ca să prindă vopseaua trebuie să-i dai întâi un grund. Până potrivești culoarea, ca să nu se cunoască nimic, până se usucă, pân-o lustruiești, trece timp. Un ceas, două, trei... Mai stai de vorbă, mai discuți despre accident, mai spui o snoavă. Dai de câte unii căroră le place să se laude. Îi mai descoși. Pe unde au circulat cu mașina. Cu cine au fost în provincie. Ce-au mai văzut. Știți câte am aflat de la ei – lucruri despre car nici n-au suflat gazetele? Despre ce-a fost în munții Făgărașului, – întâi și-ntâi unul din ei mi-a spus. Și despre măcelul de la Rodna-Veche, tot de la un șofer am avut de știre.

În ajun de Sf. Nicolae s-au abătut pe la atelier. Ziceau că-s tare ocupați. Veniseră anume să-mi aducă o veste bună. Cadrele aprobaseră numirea. Tovarășul director Coman semnase decizia. Eram repartizat la biroul tovarăsei Nina Garcea, în calitate de curier.

- Te luăm pe lângă noi. Ca să nu-ți fie prea greu. Iei slujba în primire chiar de mâine. Sfântu' Nicolae e patronul dumitale. Țsta e semn bun.

Inima-mi bătea să iasă din piept. Repetam, ametit, cu un soi de plecăciune recunoscătoare:

- Da, tovarășe director. Mulțumesc, tovarășe director. Am înțeles, tovarășe director...

Ochii Ninei strălucneau, mai vii, mai aprinși. Fața ei mărturisea o mulțumire neobișnuită. Așezată, în dreapta lui Coman, deschisese ușa mașinii. De câte ori își scotea țigara din gură îmi trimitea bezele din vârful degetelor, hoțeste, ca să n-o vadă „tovarășul director“... Apoi își mușca buzele, și le umezea cu limba, și iar trăgea cu sete un fum de-ai fi zis că nu mai rămâne nimic din țigară, și iar își lua degetele cu unghiile roșii, făcute – și le purta încet, alene, ca și cum ar fi desprins o sărutare de pe colțul din dreapta al gurii, și mi-ar fi fluturat-o, ușurel și tainic, și dragăstos...

- Cunoști bine orașul? Ești descurcăret? O să tre-
buiască să duci corespondența, de la direcție la minister
și la institutul metalurgic...

- O să fac tot posibilul, tovarășe director. Nu mă dau
eu bătut, cu una, cu două... O să vă convingeți...

- Bine. Bun. Mai stăm de vorbă și mâine. La serviciu să
nu te-apuci să flecărești. Pe mine nu mă știi, nu mă
cunoști. Pe tovarășa Garcea n-ai văzut-o...

- Am înțeles, tovarășe director.

- Atunci, rămâne pe mâine. Noroc, meștere. Noroc, to-
varășe Niculae. Am plecat.

Nina se sucește spre el și se-alintă:

- Un moment, tovarășe director.

- Zi-i repede, că-i târziu. Ce vrei să spui?

- Nu i-ați precizat unde e uzina. Cum o să nimerească
la serviciu?

- Așa-i. Ai dreptate.

- Propun să-l ducem, mâine, cu mașina.

- E prea mare ocolul.

- Să-i fixăm o întâlnire, în drum. Să ne-aștepte, de
exemplu, la stația Pake, stăruie Nina.

Coman se frământă pe perna automobilului și n-are
răbdare.

- Știi că sunt grăbit. Dar mă rog: vrei să-l ducem cu
mașina, fie! De acord. Să-l ducem. Facem și-o experiență.

Apoi, către mine:

- Ascultă, tovarășe. Ai ceas? N-ai? N-are a face. Te des-
curci cum știi. La șapte și douăzeci de minute, te vei găsi
la Statuia Pake. Ne aștepți. Trecem să te luăm. Ești exact
la întâlnire, e bine. Nu ești exact, te-ai ars. Înțeles?

- Am înțeles, tovarășe director.

Nina mi-a mai aruncat o privire prietenoasă. Inginerul,
care nu oprise motorul, a dus un deget la cozorocul șepcii,
în chip de salut. Mașina a patinat o secundă, două, și-a
zbughit-o, pufnind prin pârtia de zăpadă!

Tramvaiul înțesat deșerta lume zgribulită la doi pași de
biserica grecească, lângă o grădiniță pe care o întrezăream
prin ceață și întuneric – și care mai dormea sub un strat

gros de zăpadă. Venisem agătat pe scara vagonului, înghesuit, pătruns de gerul care nu se muiase. Întrebam de zece ori, mi se explicase în toate felurile, și tot mi-era teamă să nu greșesc. Statuie nu mai era: guvernul dăduse poruncă să se ridice toate monumentele. Meșterul îmi spusese de cu seară:

- Vă întâlniți la grădinița unde-a fost statuia lui Pake Protopopescu. Statuia nu mai e! A fost! Nu căuta statuia, că nu o mai găsești, Niculae. Le-au scos... și le-au băgat la beci. La țuhaus, ca pe oameni! Și alea de bronz, și alea de piatră. Doar socluri au mai rămas pe ici, pe colo. Poate că soclurile nu le-au dărâmat, crezând că au să se cocoțe ei, într-o zi sus acolo, deasupra altora. Până să se dezvețe lumea, tot așa-i zice, ca înainte: la statuia Brătianu, la statuia lui Take Ionescu, la Rosetti, la Pake... De aia ți-au spus: „la statuia lui Pake“, c-așa vine vorba...

Mi-era și oarecum, când întrebam: unii îmi răspundeau într-o doară, alții cu oarecare mirare. O femeie mi-a spus, repezindu-mă artăgoasă:

- Ce statuie, tovarășe? De unde vii dumneata? S-a dus vremea statuiilor...

- Da' monumentu' din parcu' de la șosea? întrebă, de-al dracului, un pișicher cu manta de piele.

- Aia-i altceva. Când decide guvernul' și partidu', e altceva!... Nu oricine e genial!

- Da' Pake, ăsta, era reacționar? fac și eu, așa, dintr-o curiozitate, ca să văd ce se întâmplă.

Nu mi s-a mai răspuns. Femeia se fofilase înspre platformă, iar tovarășul cu haina de piele dispăruse.

Era năvală și asalt la tramvaie, dar orașul mai era somnoros și amortit. Obloanele și perdelele erau trase. Ferestrele nu se vedeau luminate. Felinarele ardeau învăluite într-o abureală care le da o strălucire și mai mare, așa cum erau înșirate pe bulevardul posac și pustiu. Unde să aștept? Ca să mă încălzesc și să nu stau pe loc, am început să ocolesc grădinița. Pândeam fiecare mașină. Mergeam ce mergeam, mă opream și porneam din nou. Măcar să fi știut din care parte aveau să vină. N-am văzut în afară de câteva camioane, decât un singur autoturism,

care a pierit ca fulgerul. Dar acesta era mare, nou, frumos și de culoare albăstrui. Cine știe ce grangur trecea. Mai târziu s-au perindat și vreo două-trei mașini de piață. Tovarășul director Coman nu se arăta...

Tot înconjurând grădinița, am privit cum se făcea lumină la câte un geam, la blocurile din jur, cum ieșea câte cineva să curețe zăpada, cum a venit o dubă – pe care scria cu litere mari „ALIMENTARA” – și cum s-a oprit peste drum de biserica grecească. În dubă s-au urcat patru ofițeri de securitate cu un civil. Civilul avea căciula trasă peste nas, de m-am minunat cum de mai putea să răsuflă. Acuma știu – și știți și dumneavoastră – ce fel de alimente transporta duba, și de ce purta civilul căciula îndesată peste ochi...

Se luminase bine. Am mai stat. Nu m-am îndurat să plec. Mă pătrunsese gerul. Mai tropăind, mai ocolind grădinița, am răbdat până n-am mai putut.

– Au avut vreo pană, mi-a spus meșterul când m-a văzut la atelier. Intră de te-ncălzește. Ești verde-negru la față, de frig. Sunt sigur că-i pană la mijoc. Când ai cauciucuri putrede și cu manșoane, te lasă când ți-e lumea mai dragă...

– Cât să fie ceasul, meștere?

– Unsprezece fără un sfert, mi-a răspuns bătrânul, uitându-se cu atenție la ceasul de buzunar pe cadranul căruia se vedea un tren de călători...

Abia acu' vreo câteva luni m-am lămurit, la o confruntare. Nici n-aveau de gând, bătându-i-ar Dumnezeu, să vină la întâlnire! Au vrut doar să mă-ncerce. Cică el, ingineru', a trecut în două rânduri, cu un taxi, ca să vadă dacă-s acolo...

Aprinsesem o țigară și stam obosit, pe laviță. Nu știam încotro s-o iau. Meșterul ciocănea să îmbine niște bride pentru arcurile unei camionete. Când se oprea, mă privea lung și clătina:

– Hm! dac-ar veni ciocolaica, n-ai mai sta așa plouat...

– Nu sunt plouat, meștere. Mi-e frig. Atâta tot...

Meșteru', drăcos cum era, a-nceput să cânte, în glumă: „Asta să i-o spui lui mutu'!...” Eu, ca unu' care dam în gropi de deștept ce eram, mă-nroșisem ca sfecla, gata-gata să izbucnesc. N-am apucat să mă supăr, că am auzit un duduie de motor. Meșterul a-ncetat ciocănitul și m-a îngânat a prietenie:

– Hai, vino-ți în fire! Ți-au sosit și „directorul”, și „direc-toarea”!...

Tovarășul Coman era, și de astădată, foarte grăbit. Amândoi, și Nina, și el, explicau vorbind repede. Primise un telefon să se prezinte, de dimineață, la minister. N-a-vusese cum să mă anunțe. Că-i sucită, că-i învârtită – mă rog – m-au amețit. Nina mi-a strâns mâna și mi-a urât „La mulți ani!”, – și drept să vă spun – m-a făcut să uit și că jucasem tontoroii prin zăpada înghețată, și că alergasem în jurul grădiniții, și că era să deger așteptându-i. Și, ca să nu încurcăm lucrurile – cum n-aveau nici vreme de pierdut – am plecat tustrei spre uzină...

De fapt, n-am luat-o spre uzină. Așa i-a spus domnu' Coman meșterului, când m-a luat de la atelier. Dar de cum am ajuns în stradă, tovarășul inginer i s-a adresat Ninei, tare, ca s-aud și eu:

– Treceam întâi pe-acasă. Am de luat niște acte...

Și, ieșind pe șosea, a întors mașina și s-a îndreptat spre Foișor.

– Hai, coboară și dumneata. Să vezi unde stau, mi-a spus, oprind în dreptul unei case nu prea arătoase.

Ne-a deschis o femeie mică de statură, ca de vreo treizeci și ceva de ani, roșcovană și îndesată. Umbla cam cu greutate. Era – așa mi s-a părut – în luna a noua. Nici nu prea vorbea. Avea, aici, lângă nara stângă, un neg mare, negru, cum n-am mai văzut.

– Asta-i menajera tovarășului inginer, mi-a șoptit Nina. Madam Anicuța. Nu știi ce-i aia menajeră? Care ține gos-podăria. Dumnealui n-are cum. N-are când. E ocupat. Cine vrei să aibă grijă de toate?

– Intrați în salon, ne-a pofțit Coman, scoțându-și în antrețel paltonul și șoșonii. Eu mă duc să caut actele

după care venii, mai am de rezolvat ceva corespondență, și când termin, vă chem. E cald în salon, madam Anicuța?

- Arde de azi dimineată, i-a răspuns roșcovana.

Odaia era micuță și soba de teracotă bine încinsă. Am tras două scaune cât mai aproape de căldură. Nina și-a pus scrumiera-n poale, și și-a aprins țigara. Îmi venea s-o prind în brațe. Nu îndrăzneam...

Fereastra care dădea în stradă era acoperită cu o perdea groasă, de catifea cărămizie. Pe masă, într-o glastră, se ofileau niște flori de hârtie. Între ușă și fereastra care dădea în curte, în colț, era o plantă verde, înaltă, cu frunzele mari cât palma - cum nu mai văzusem. Pe un scrin, una în fața alteia, se vedeau două cadre cu fotografii... Mai erau o oglindă mare fixată în perete și un sfeșnic de argint în fața unei icoane. Sfântu' Gheorghe străpungea balaurul cu lancea...

Tăceam amândoi. Nu știam nici ce să fac, nici ce să-i spun. Mi-am petrecut privirea de la soba de teracotă galbenă la frunzele verzi-lucioase ale plantei, și de la bidiviul lui Sf. Gheorghe la sfeșnicul cu lumânarea de ceară. Bidiviul scotea foc pe nări. Lumânarea se încovoiasse, arsă pe trei sferturi. Din cadrele cu fotografii te măsurau, cu duioșie și curiozitate, chipuri de femei frumoase - în port ca de demult - și ofițeri în uniforme cum nu se mai poartă. Vedeam capete de doamne tinere, cu pălării mari, cu salbe și cercei, și mutre cu chipie înalte, cu pompon, cu piepturile pline de eghileți și de decorații... Iar pe scaun, lângă sobă; la un pas de mine, mâinile Ninei, cu ghearele roșii, chinuind mucul strivit în scrumieră sau scoțându-și oglinjoara din geantă și potrivindu-și cărlionții...

Nu cred că mai puteam să judec. Mă lăsasem în voia soartei. Tot ce mi se întâmpla era mai tare decât mine. Mă supuneam. Cum să nu-ți vină să crezi în farmece?

Dar Nina nu mai era chiar la fel ca-n ajun. Pe frunte i se brăzdase o cută adâncă. Buzele-i păreau ușor încrêțite. O rodea ceva, la inimă. S-a uitat lung, lung, în ochii mei, mi-a luat mâna, a stat ce-a stat și s-a făcut că-și șterge pe furiș o lacrimă. Pe urmă s-a ridicat, s-a plimbat prin odaie fără să scoată vreun cuvânt, frământând o batistă și fumând. Nu cutezam să rup tăcerea. Mi-era să nu se

supere. Parcă-mi luase Dumnezeu și glasul, și mințile. Din mașină, în ajun, îmi trimitea bezele. Acum, de când ne aflam amândoi în salonașul acesta, i s-au topit și zâmbetul ștregăresc și veselia. Mă simțeam vinovat...

- Am festelit-o. Cine știe ce gogomanie făcui! îmi ziceam, dezamăgit și disperat.

Cât a ținut tăcerea ei, nu pot să știu. Mi s-a părut un veac. Și, deodată, oprindu-se în fața mea, și sfredelindu-mă din nou, am auzit-o că-mi spune:

- E ceva serios, Nicule! Ceva extrem de serios!

M-am sculat în picioare. Tremuram în așteptarea cuvintelor ei.

- Ce părere poți să ai dumneata despre mine, Niculae? Mă crezi o ușuratică. O nesocotită. O nebună. Mi-e foarte rușine că poți să crezi așa ceva...

I-am tăiat vorba și am încercat - cum m-am priceput - s-o asigur de dragostea și de respectul meu. Ce i-am spus și cum i-am spus, nu mai știu. Vorba ceea: o țără gângav, o țără pe șleau. M-a ascultat, clipind ca să-mi arate că mă înțelege și mi-a trecut degetele prin părul care-mi căzuse peste frunte, mângâindu-mă:

- Niculae, Niculae, Nicușor... Ții, într-adevăr, la mine? Eu am fost slabă. N-am putut să m-ascund. De cum te-am văzut, mi-am dat seama că se petrece ceva nemai-pomenit cu mine. Degeaba m-am gândit că nu se poate. Tu ești un băiat curat, cuminte, de la țară. Ca roua. Eu, fată de proprietar de moșie, divorțată, cu câțiva ani mai bătrână decât tine. Ar fi fost prea frumos, să fie cum vizezi!... Și totuși, ce ți-e scris în frunte ți-e pus...

Într-un târziu, am auzit-o întrebându-mă:

- Nicușor. Vreau să-mi spui cinstit. Dacă te-aș ruga ceva, ori dacă ți-aș cere ceva, ai fi în stare să faci orice pentru mine?

Mă mângâia și mă săruta pe ochi și pe gură, și mă strângea, zbuciumându-se ca pierdută:

- Nu vreau să-ți pretind nimic pentru mine, Nicule. Dacă ai încredere și dacă-mi porți dragoste, vreau să vorbim cinstit, deschis, pe față. Nu cer nimic pentru mine.

M-am legat cu jurământ. De aceea, dă-mi un răspuns ritos. Tu ții la neamul tău, Nicule?

- Țin, duduie. Ca la ochii din cap!

- Eram sigură! Tu știi cine sunt dușmanii care ne prigonesc...

- Știu, duduie Nina!

- Ai auzit de eroii care se luptă, în creștetul munților? Care dau lovituri de moarte dușmanilor neamului nostru?

- Am auzit. Din zvon...

- Nici nu aveai de unde să afli mai mult. Eroii nu-s numai acolo, în munți. Ei sunt pretutindeni, Nicule. Unde nici cu gândul nu gândești! Nădejdea e-n ei, Nicule! Tremură liftele și veneticii de groaza lor! Tremură vânduții și trădătorii! În ziua când vom scăpa de ei, tu ai să fii al meu și eu o să fiu a ta! Uite, am să-ți spun un secret. Un secret mare de tot. Știi să fii mormânt?

- Știu, duduie, - i-am răspuns hotărât.

- Nicule dragă, sunt obligată să-ți atrag atenția că, dacă scapi vreo vorbă, e de rău! Lupta e pe viață și pe moarte. O imprudență, o nechibzuință, poate să aibă consecințe grave, catastrofale. Dacă zici că ești destul de bărbat, vii cu noi. Dacă nu, nu-i supărare. Cu o singură condiție: să nu vorbești. „Rezistența“ veghează. Te expui la sancțiuni. Te curăță, te „lichidează“...

Mi se lumina sufletul de mulțumit ce eram. De când tânjeam să pot auzi asemenea cuvinte? O prețuiam și-o iubeam cu atât mai vărtos. O iubeam de două ori: și ca femeie și fiindcă dădea lupta pentru mântuirea neamului. O ascultam mereu mai înflăcărat.

- Atunci, să dăm cărțile pe față. Poate că te-ai mirat de purtarea domnului Coman. Ca să nu fie nici o confuzie, dragă Nicule, trebuie să-ți precizez câteva lucruri care au să te surprindă. Uzina despre care ți s-a tot vorbit nu există. Angajamentul - prin urmare - e vânt! Aiureală! Domnul inginer Coman n-a fost niciodată „tovarăș“, și nici nu-i „director“ de întreprindere. E fruntaș al rezistenței și are grad de maior. Așa-i că e formidabil? Așa-i că nu te așteptai? Stai că nu s-a terminat cu surprizele și cu destăinuirile! Una mă privește pe mine. A doua pe tine...

- Pe mine?

- Pe tine. Dar, te rog, ai răbdare. Dacă uzina n-a fost uzină, și dacă domnul Coman n-a fost și nu este director, nici eu n-am fost și nu sunt secretară a direcției!

- Înțeleg, zic.

- În rezistență sunt și femei. Nu numai bărbați. Suntem organizați militărește. O parte de sex masculin, alta de sex feminin. Am plăcerea, dragul meu, să-ți aduc la cunoștință că de aproape un an de zile am gradul de căpitan. Căpitan, în rezistență...

... Mi-a venit să iau poziția de drepți. Nina mi-a pus o mână pe umărul stâng și m-a privit lung, parc-ar fi vrut să citească în albul ochilor mei:

- Acu-i acu! Mi s-a dat ordin să te informez. Află deci că superiorii noștri și-au luat referințe despre tine și că sunt de acord să te avem în rândurile noastre. Asta comportă riscuri și răspunderi. Ți s-a acordat gradul de sublocotenent.

- De sublocotenent?

- Exact. Gradul și solda respectivă. Primești una mie patru sute pe lună...

Îmi venea să înnebunesc. Era de necrezut! Simțeam că se învăteau și tavanul, și pereții, și toate obiectele din salonaș ca într-o horă smintită. M-am șters de broboanele de sudoare ce-mi năpădiseră obrajii. Muream și înviam. Dăduse norocul cel mare peste mine. Eram în largul meu. Puteam vorbi aceeași limbă. Nu trebuia să mă ascund, să-mi schimonosesc vorbele, să port mască așa cum poartă flăcăii când umblă cu capra pe la casele oamenilor, de Anul-nou... Nici cu tăticu', nici cu mama, n-aș mai fi îndrăznit să discut, așa, pe față, cum discutam cu Nina! Toată țara e înspăimântată și umilită. Frate cu frate se bănuiește. Numai noi între noi, cei din rezistență, ne puteam îngădui să fim sinceri.

- Aștept un răspuns, Nicule! Fără supărare, chiar dacă spui „nu“!

- Sunt trup și suflet cu neamul meu! Răspund „da“!...

- Domnule sublocotenent, dă-mi voie să te îmbrățișez. Așa. Și acum, mai avem de îndeplinit o formalitate: jurământul!

... Cât ai bate din palme, Nina a tras perdelele de catifea ale ferestrei care dădea înspre curte și s-a asigurat că nici dinspre stradă nu se vede nimic. Stăteam uluit și fericit, și-o admiram. Masa a ajuns lângă sobă. Sfeșnicul de argint și icoana, pe un ștergar alb, pe masă.

Lumânarea de ceară dădea o luminiță atât de gălbuie și de palidă, încât Nina a deschis portița sobei. La focul zglobiu care pâlpaia, i se vedea umbra zugrăvită ca o pată mișcătoare pe zidul din fața sobei, între colț și ușă. Nu cred că mi-a mai spus ceva. Era de-o seriozitate ce nu s-a văzut. Dintr-un sertar al mesei a scos un ceaslov cu scoarța de piele veche, ruginie și cu chenarul bătut în argint și l-a așezat în dreapta sfeșnicului. Pe urmă a căutat în scrin, și dintr-un caiet – cum sunt caietele de școală – a ales o foaie de hârtie scrisă de mână, dar cu litere mari ca de tipar. După toată scamatoria asta, a stat nițeluș pe gânduri și a ieșit spunându-mi:

– Mă duc să raportez domnului maior! Până venim, ia o țigară...

Ce-o fi făcut, acolo, în odaie cu Coman, nu știu. Nici n-aveam ceas, să mă uit cât lipsește. Mi-a trecut prin minte o idee – vă spun drept – da' poate că făceam un păcat. Prea eram bănuitor pe chestia asta... De stat, au stat cam cât mi-a trebuit să fumez două sau trei țigări. Trăgeam cu urechea, dar între noi era sălița de la intrare: nu se auzea nimic. Eram și emoționat. Tare emoționat.

Întâi, s-a întors Nina. N-am observat ceva deosebit la ea. Doar că părea obosită, cu cearcăne sub ochi. A intrat vijelie, m-a sărutat pe gură înghesuindu-mă în soba fierbinte, și mi-a luat mâna ducându-și-o sub sânul stâng:

– Simți, cum bate, Nicule? Simți?

Afurisită muiere. Peste măsură de șireată. Plăcută și ațățătoare.

O tuse ca de înecăciune, scurtă și parcă înadins, ne-a făcut să tresărim. Într-adevăr, domnul Coman intra dinspre coridor. Niciodată nu l-am văzut pășind mai apăsător, cu pieptul afară, mai țepăn și mai milităros ca-n ziua aceea. Peste haina civilă – un fel de gheroc cenușiu cu

pulpane largi – își încinsese o centură lată, de piele, de care atârna o sabie. Acum, când mă gândesc, îmi dau seama de tot caraghiozlaşul.

Își aninase și două decorații de rever, lângă buzunarul în care-și ținea ochelarii.

– Căpitan Garcea! a mormăit Coman.

– Ordonati! i-a răspuns Nina, luând poziție.

– Unde-i sfânta cruce?

– Aicil se fâstăcește Nina și se repede, scoțând dintr-un sertar al scrinului o cruce măricică, de lemn.

– Pune-o pe masă, lângă sfânta Evanghelie. Ca de obicei.

– Am înțeles.

– Citește-i jurământul!

Nina apucă foaia de hârtie, îmi ia dreapta și mi-o împinge spre sfeșnic și zice:

– Pune mâna pe sfânta cruce și spune după mine!...

Ea rostea citind. Eu repetam. Ce-am jurat, nu mai țin minte. Nici la anchetă n-am știut să le spun. Ceva cu „țară“, cu „neam“, cu „sânge“ și cu „strămoși“. Bătăle de joc cu ce mi-era mai drag pe lume! Paștele mamei lor de criminali!

Șpilul nu se terminase. După ce-am repetat, cuvânt cu cuvânt, ce citea Nina, am spus „jur“ și am sărutat crucea. M-am închinat. S-au închinat și ei. Apoi m-au pus să iscălesc foaia de jurământ. Șerpoaica s-a mărâit către mine, și s-a hlizit, să mă întărate și mai tare – dar s-a stăpânit imediat. Coman și-a scos sabia, s-a dat doi pași înapoi și m-a atins cu latul pe amândoi umerii. Apoi, cu un aer sărbătoresc, s-a bombat cu ifose de comandant, și-a ridicat fața spre tavan, și mi-a spus răspicat:

– Domnule sublocotenent, fiți binevenit în rândurile noastre. Patriotismul îl veți dovedi cu fapte, nu cu vorbe...

M-a sărutat. Nina m-a felicitat. Nu mai știam de mine, de fericit ce eram. Mi-aduc aminte doar de câte-un crâmpel de discuție. Știu că l-am auzit întorcându-se spre Nina:

– Căpitan Garcea!

– Ordonati, domnule maior.

– Ai pregătit picul? Să-i achităm restul de soldă pe decembrie.

- L-am pregătit, domnule maior.
- Te rog să-l predai chiar acum. Solemnitatea jurământului s-a terminat. Urmează plata soldei.

Și către mine:

- Ați primit avans trei sute, domnule sublocotenent. Mai aveți de primit o mie o sută, până la totalul de o mie patru sute.

- E nevoie să dea chitanță? întrebă Nina, predându-mi plicul cu bani.

- Nu e necesar.

- Am înțeles.

- Căpitan Garcea, uți că lucrăm conspirativ? Conspirația și birocrăția nu pot merge împreună! Nu e practic să umblăm cu forme birocratice. Orice urmă care ne poate strica trebuie să dispară. De câte ori trebuie să vi se atragă atenția asupra aceluiași și aceluiași punct? Unde ai pus foaia de jurământ? Dă-o-ncoa! Mulțumesc...

- Ce vreți să faceți, domnule maior? insistă Nina.

- Ne conformăm instrucțiunilor primite de la comandament! Vrei să cadă securitatea peste noi și să găsească actele compromițătoare? Dacă ni se face - Doamne ferește - o percheziție? Să vadă și domnu' sublocotenent cum se lucrează...

Un colț al foi cu jurământul s-a apropiat de lumânarea aprinsă și a luat foc. Ne-am uitat toți trei cum ardea hârtia răsucindu-se. Când era aproape să-i pârlască degetele, Coman s-a aplecat spre porțița deschisă a sobei și a aruncat-o peste jărătic. O clipă, flăcăriua a înviorat încăperea. Apoi Nina a pus crucea și ceaslovul la locurile lor. A împins masa spre mijlocul odăii. A stins lumânarea de ceară, a desfăcut perdelele ferestrei dinspre curte.

- O fi venit Anicuța?

- Dracu' s-o ia și pe asta! Când a plecat?

- De când am venit. Sunt peste două ceasuri. O fi coadă la pâine, căpitane! Și-apoi - burta! De-abia mai poate, săraca...

... Maiorul și-a mușcat buzele. Nina îi făcea semne. Uitaseră de mine.

- Să mă descing de centură, zice Coman. Poate c-a venit și Anicuța. Am trimis-o până vizavi, să cumpere o țuică. Cred că suntem de acord, să ciocnim. E zi mare. E Sfântu' Nicolae...

Rămănem în salonaș. Dincolo e dezordine. E patul răvășit. Am ochit prin ușa întredeschisă când a ieșit Coman să vadă de Anicuța. Nina a adus tacâmuri și farfurii. În sertarul de jos al scrinului, era o sticlă cu câteva degete de lichior. Până să vină țuica ne-am cinstit cu lichiorul.

- Consideră că ești de-a casei, căpitan Garcea! În bucătărie, în dulăpiorul cu sârmă, e piftia. Fii bună și ad-o'. Să nu bem pe inima goală...

- Am înțeles, domnule maior!

- Și salata de cartofi cu ceapă...

- Aduc și salata?

- Ad-o!

- Să vin și eu? am îndrăznit, neștiind ce trebuie să fac. Vin să v-ajut și eu...

- Nu, nu, nu! a sărit Coman. Data viitoare. Azi, nu. Azi e sfântul dumitale, te sărbătorim.

Când să intre Nina cu tava cu piftia și cu salata de cartofi, a apărut și roșcovana. Gâfâia. Ducea un coș de papură plin cu cumpărături.

- Descărcarea! glumește Coman, făcând loc între tacâmuri. Pune-le, aici...

- Ho! încet, să nu se spargă! zice Anicuța, înșirându-le și numindu-le pe rând: brânză; șuncă; aicea-i scrumbii afumate; asta-i măslinile... ast' laltă e...

Coman o vede clătinându-se:

- Dă pachetele-ncoace, Anicuțo.

Dar Anicuța îi dă una peste mâna întinsă, îl îmbrânțește și râde, împleticindu-se la vorbă:

- Las'! nu le mai lua în primire! E toate!... Uite, vinu' și sifonu'! Pune câte-o sticlă la picioarele mesei: patru picioare, patru chile. De Odobești... Dă-te mai încolo, că iar te cârpesc!

Coman n-a mai zis nimic. A încasat-o, și s-a dat în spațele ei, făcându-mi semne. Nina, parcă i-a luat Dumnezeu graiul.

- E într-o ureche! și e și ciupită! îmi șoptește Inginerul, incurcat.

Anicuța împinge între pachetele aduse și solniță un clondir de țuică plin numai pe jumătate, și scapă un borcan de muștar care se sparge, improșcând podeaua. În loc să ștergă pe jos și să strângă cioburile, arată cu mâna spre clondir, îl ciocănește cu degetul și bolborosește:

- Ailaltă juma', mi-a ținut de frig! Și de urât! Am fost taman la Podu' Grant după scrumbii afumate... la capătu' pământului... Da', acuma, a-nțarcat bălăia! Gata! Nu mai cară Anicuța...

Tac toți, incurcați. Coman face fețe-fețe.

- Ați băgat-o pe mânecă? râde roșcovana. Ei și ce-i dacă s-a spart borcanu' cu muștar? Atâta pagubă-n ciuperci!

- Semn de belșug, îndrăznesc eu, văzând că ceilalți amuțiseră.

- Belșugu', aici se face! zice Anicuța, bătându-se cu palma peste burtă. Gemeni. O să vedeți că-s gemeni. De azi dimineață, dă cu picioarele. Numai eu știu ce-am îndurat... Aoleu! S-a dus borcanu' cu muștar!...

- Nu-i nimic! hai să bem o țuică la botu' calului! spune Nina ca să-l scoată pe Coman din încurcătură și să ne scape de scuzele Anicuței. Hai, nu vă mai codiți. Ce vă tot îndemnați ca grecii la pușcărie?

Și, fără să mai stea la îndoială, toarnă din clondir în patru păhărele.

Anicuța l-a dat dușcă, pe nerăsuflete, înaintea celorlalți:

- Sănătate să dea Dumnezeu!

- Să știi că ai dreptate! O să faci gemeni! glumește Nina, ciocnind cu roșcovana care-și mai turnase un rând.

- Succes! spune Coman cu oarecare fereală, aruncându-mi o privire prietenoasă și cu înțeles.

- Să trăiți, domnule maior! îi răspund milităros.

- Aaa! izbucnește Anicuța răsând în hohote nestăpânite. Când ești maior, când colonel! Iar ai umblat cu iataganul de brâu prin casă?! Ai să dai în mintea copiilor! Așa face dumnealui când ia prea multe vitamine!...

Se vedea de la o poștă că se îmbătase de-a binelea. Nina înghețase. Coman se încesase cu țuica. Eu, orb, dom'le, orb de tot: n-am avut minte să pricep ce se petrecea în jurul meu!

Coana Veta nu era în apele ei. Trântea cratițele, pocnea în tocătorul de lemn, lovea cu cleștele în portița cuptorului. Se auzea o sfârâială de chiftele puse la prăjit și, din când în când, zgomot de mașină de călcat vânturată și scuturată. De fapt, m-a trezit discuția ei cu vecina. Dormisem târziu, frânt de oboseală.

Stătusem la Coman până după miezul nopții. Anicuța ațipise într-un scaun, lângă sobă. Nina, după ce-a gustat câte ceva, a băut serios, și-mi dădea sfaturi: – Să nu bată la ochi noua situație!... Fii atent!...

La plecare m-au învățat să iau un taxi și să nu mă dau jos chiar în fața casei. Așa am și făcut. Aveam la mine o avere de bani. Nu puteam să vin pe jos de la Coman până-n șosea.

Madam Brebu, aia cu păsărelele, vecina, când ținea să fie drăguță cu câte cineva, își țuguia buzele și vorbea ascuțit. Se nimerise să fie în toane bune. O auzeam strigând, și mi-o închipuiam cum făcea din gură, întinzându-și capul nițeluș înainte:

– Madam Veta! Madam Veta!

– Ce faci, cumătră? Bună dimineața.

– Bună dimineața, madam Veta. I-ai cerut lu' mamaia piper? Boabe vrei?

– Boabe, păpușo, boabe! Mersi.

– Stai că viu la dumneata. Am și boabe, am și rășnit...

Pașii mici, rezezi, scârțâiau prin zăpadă. S-a auzit ușa. Apoi:

– Unde zici că e, madam Veta?

– După cuptor, că-i mai cald...

– Doarme?

– De ieri de la prânz, mânca-l-ar viermii! De unde l-o fi cules frate-său, geambașul, nu știu. Crită, amândoi...

N-am vrut să mai trag cu urechea. Au șoptit ce-au șoptit, până s-a auzit iar, gazda, acrită:

- Aveam, cum să n-am de ce? De înconrat, nu ne-am înconrat... - Vrei să te culci? Bine, culcă-te! S-a trântit cu paltonu' pe el. L-am acoperit că mi-era milă... Sforăie, de n-am închis ochii toată noptical... Acu' un ceas, am fost la târguiei. Când a deschis la magazin, am fost prima. Am luat și-un chil de trăscau, tare, de se simte gustu' de prună. Îi place dumnealui. Zic: să-l omenesc! Cum intru-n odaie mă uit să văd ce face. Se dezvelise din somn. Mă apropii să pun plapuma pe el. Ce mi se pare - zic, - și mă sperii: e tăiat la ureche? Cu golani și cu parlagi și cu care se-nhaită el, n-ar fi de mirare. Mă uit mai bine. Nu era sânge, soro! Era ruj, de la ibovnicele dumnealui, lovi-l-ar damblaua de șontorog. Și pe partea din jos a urechii, și pe gât, și pe guler. De necaz, am băut trăscaul tot. Uite-așa! Nu i-am mai lăsat nici de leac. Of! să știu cine-i aia cu ruju', i-aș arăta eu ei!

- Faci sarmale? întrebă vecina.

- Fac, trăsni-l-ar Dumnezeu! Și chiftele cu sos. Și clătite cu marmeladă. Și - uite - i-am călcat rându' al'lalt de haine!.. Și rufele!... Și vream să-i fac și varză călită...

- Da' chiriașu' matale - nepotu' - ce mai face?

Atâta am putut să prind. Se vede că i-a făcut semn să tacă. Așa-mi închipui. Am trecut în vârful picioarelor până aproape de ușa care ne despărțea. Mi-am lipit urechea și de toc și de de canat. Auzeam un soi de șoptit, dar n-am putut să aleg nimic din sporovăiala lor.

În odaie era destul de frig. M-am îmbrăcat la repezeală.

... De alături, coana Veta începe să aolească. Îi dau bună ziua și o-ntreb ce s-a întâmplat. Îmi răspunde Maricica Brebu:

- Nimic, domnu' Niculae! Bună dimineața...

- Sărut mâna.

- Madam Veta a uitat mașina de călcat. Ne-am speriat degeaba. V-am deranjat?

- Nu, madam Brebu. Mi s-a părut că miroase - a ars. S-a ars ceva?

- Aș! Adică, s-a pârlit o cârpă de bucătărie. Un fleac... Atâta pagubă! Dumneavoastră ce mai faceți?

- Sărut mâna. Bine. Tocmai plecam în oraș...

Mi-am luat paltonul pe umeri, mi-am îndesat căciula și m-am dus la soră-mea.

Ce n-aș fi dat să pot să intru la ea, să fie și cumnatu-meu de față, și copilașii, și eu să fiu în uniformă – ori, măcar și-n civil – și să le spun: – Știți voi, mă, cine sunt eu? Vă dați seama ori nu vă dați?

Cu toate că mă judecă și mă cântărește și mă ia-n furculiță când nu-i place ceva la mine – de data asta n-a spus nici cărc. Nici eu n-am prea vorbit. Mă durea capul. Eram zdrobotit de oboseală și-mi simțeam ochii grei. Probabil că n-a observat nimic...

Întâi m-am repezit la poștă de-am făcut mandatul pentru maică-mea. I-am trimis încă două sute întregi. Pe urmă am umblat prin cartier, după cumpărături. Mi-am luat trei prosoape albe, șase batiste și trei perechi de ciorapi. La altă prăvălie, am găsit o cămașă cu dungulițe, colorată, de care poartă băieții când se duc la local. Pe urmă am intrat la magazinul de fierărie. De acolo am cumpărat o cană mare smălțuită și o găleată. Am luat și o bidinea. În drum, am făcut rost de niște var nestins. Când să intru în curte, nas în nas cu madam Brebu. Trăgea o săniuță cu câțiva butuci de lemne de foc. Mă vede cu pachetele și zice:

– A venit moș Crăciun, tovarășe?

Apuc cu-o mână de frânghia săniuții. E ușoară. Tragem totuși amândoi. Îmi surâde și țuguie din buze. Azi o să fie cald în odaie. Sunt peste zece ani de când bătrâna și-a pierdut vederea. Abia de mai deosebește când e zi și când e noapte. Lemnele sunt de la un fin al ei. Bătrâna e friguroasă. Pe cartelă nu li s-a dat destul. Iarna a fost grea...

Madam Brebu răsufală ușurată. Am ajuns. Câțiva vecini s-au uitat curioși văzându-ne că venim împreună. Îmi mulțumește și mă invită să vin într-o seară, la o cafeluță.

Coana Veta e bine dispusă. Arunca un lighean cu zoi, chiar în fața ușii. N-a lipsit mult să-l toarne peste mine. Aburii alb-gălbui urcă din zăpada murdară, scobită și mâncată de lăturile din ajun.

– A venit! zice, vorbind pe nas și răsând către mine.

- Da? Îmi pare bine. Ce mai face?

- Doarme. E obosit.

De-abia mi-am pus lucrurile în odaie, că-mi și bate la ușa din curte. E cu șalul pe ea și cu o sticlă goală în mână:

- La caz contrar că se trezește, m-am dus până la magazin. Vin imediat. Iau o secărică, să fie. Poate-i e poftă, când s-o scula, mânca-l-ar mama...

Am fost la soră-mea, de i-am lăsat încă cinci sute, să mi-i păstreze. I-am dat și o sută pentru ea.

- Bine c-ai început să câștigi și tu! mi-a spus. Și m-a îmbrățișat.

De ce n-am putut să-i mărturisesc nimic?

După ce-am stins varul în găleată, m-am apucat de-am spoit. Făcusem foc în sobița de tablă și strânsesem totul în mijlocul odăii: oglinda cu petele de rugină am culcat-o în pat, împreună cu măsuța de toaletă, cu lighenașul ei, și cu scaunul care se desfăcuse dedesubt și-și arăta droiturile. Pe jos, am întins ziare. Mă zoream să-mi termin treaba înainte să se însereze. Aveam și un pachetel cu sineală: l-am turnat în varul pe care-l subțiasem în căldare. Culoarea pereților bate prea tare în albastru. N-am mai avut ce să fac. Ca să dau a doua oară, am așteptat să se usuze prima vâruială. M-am odihnit pe marginea patului și m-am bucurat că m-am ținut de cuvânt. Făgăduisem să mă ocup de locul unde trăiam. Nina zicea „îmbunătățirea condițiilor de viață“. Parcă trecuse un an de la depunerea jurământului și când colo nu erau nici douăzeci și patru de ore! Amândoi, și ea, și Coman, au vrut să știe exact unde și cum locuiesc. Le-am descris odaia, obiectele, totul... Din spusele lor am înțeles că „ăi mari“ se ocupau foarte intens de noi, „ofițerii“. Mai ales de gradele inferioare. Camera poate să fie cât de modestă - repetau, ba ea, ba el -, dar să fie curată! Igienă, curățenie corporală, sănătate fizică și sufletească. Miercurea și sâmbăta după-masă sunt zile de inspecție. Mă puteam trezi oricând cu vizitele lor. Ei m-au sfătuit să dau o bidinea de var. Nu

se știe cine a mai locuit în camera închiriată de mine. Poate vreun bolnav de piept...

Alături, a început zaiafetul. Se aude zgomot de farfurii și de tacâmuri. Ea cântă și el îi ține isonul. Se tot întreprup, chicotesc și se-ndeamnă la mâncare și la băutură. El vrea să-i povestească ceva și-și pierde mereu șirul. E vorba de familia lui Olteanu. Care a fost și guvernator la Banca Națională. El a mierlit-o, la Sighet. De mizerie, la doi ani după ce l-au arestat. N-a putut să reziste. A lăsat nevastă și două fete. Nevastă-sa era încurcată cu vicepreședintele Sfatului Popular. În toamnă l-au ridicat, pe tovarășul vicepreședinte. Făcuse fraude. Văduva lui Olteanu a bătut drumurile pe la procuratură. S-a tot interesat de procesul tovarășului, până s-a culcat cu procurorul militar. Toată săptămâna a fost petrecere mare la madam Olteanu. E vorba să se cunune cu procurorul. Acolo a fost cu țambalul, seară de seară, cu un viorist. A doua zi, tot acolo avea să meargă.

- Da' fetele? întrebă coana Veta.

- Una trăiește cu o mărime de la miliție. A mică, e felceriță. Are serviciu pe Rahovei, la Securitate. E și studentă. De sanchi...

Amândoi înjură de mama focului. Afară a-nceput să se-ntunece. Trebuie să termin. Mi-e capul greu. Dau al doilea rând de var, mai de mântuială. Credeam că gazdele au să se ia la bătaie. Dar îmi vine inima la loc: injurăturile erau la adresa procurorului și a văduvei lui Olteanu.

Cumnatul meu nu e tăcut de felul lui și nici nu-i plac oamenii posaci. Când ești cu el, nu te plictisești. Nu e chiar o „vorbă lungă“, dar știe multe. Și, mai cu seamă, povestește cu haz. Venise de la serviciu și trimisese pe soră-mea după mine. Isprăvisem de dat al doilea rând de var și strângeam ziarele pe care le întinsesem pe jos. Cât ai zice pește, am împins patul lângă perete. Soră-mea a prins oglinda în cuiul ei. Am pus măsuța de toaletă și scaunul la locurile lor și m-am spălat pe mâini, la repezeală.

- Mai iute, Niculae, că se răcește mămăliguța! Hai, c-avem tuzlama!

Nu vă mai spun ce-a făcut cumnatu-meu, și ce-a țipat de bucurie Titi, nepoțelu'meu de patru ani, când m-au văzut intrând. Pe haine și pe cap eram alb. Puncte și pete de var. La mine, - la mine la lampa de gaz, nu se prea observase. Acum, la lumina electrică, m-am văzut și eu: de sus până jos, mânjit, stropit, vărui! Rădeau de se prăpădeau. Veselia lor mi-a mai risipit negura din mine.

- Asta nu-i treabă de bărbat! spune cumnatu-meu. Asta-i treabă de chivuță. Strici un rând de haine ca să spoiești câțiva metri de perete?! „Economie exagerată, cu pagubă planificată“, ar spune meșterul! Așa se cheamă ce-ai făcut tu!

Și, dintr-una-n alta, vrea musai să-i descriu cum e la slujbă. Am morfolit-o cât am putut, plângându-mă și de oboseală și de durere de cap. Am inventat fel de fel de discuții - pe care ziceam că le-aș fi avut cu tovarășii de la uzină - de m-am mirat eu însumi, și m-am și rușinat de ușurința cu care le născoceam! Când mi-era teamă că mă-ncurc, aveam scuza la-ndemână:

- De unde să știu? De-abia mi-am luat serviciul în primire. O să mă informez. Să treacă o zi, două, să mă deprind cu serviciul... Azi, numai ce am fost la cadre, am semnat în condică și m-am prezentat la doi șefi. Să mă tai, tot nu știu cum le zice!

- Aia brună, de care pomeneai mereu, face serviciul acolo unde ești și tu?

- De unde îți veni, cumnate?

- Ne-ai spus tu! Ai uitat? Te-ntreb, fiindcă văd că te zăpăcești când vine vorba despre ea: azi, ai văzut-o?

- N-am văzut-o.

- Să-i sară ochii cui nu spune drept?

- Să-i sară!

Puteam să jur. Într-adevăr, n-o văzusem.

... Am stat cu paltonul pe mine până s-a-ncins sobița. Când am venit de la soră-mea, odaia era gheață și mirosea a var și umezeală. Am făcut ordine prin lucruri. Mi-am

despachetat cumpărăturile și am șters cu cârpa pervazul ferestrei și cele două uși. De dincolo, se-auzea sforăitul, ba gros, ba șuierător, al țambalagiului. Dormeau duși, amândoi. M-am apucat să spăl pe dinăuntru, geamul. Nu era chiar atât de simplu cum crezusem. Varul se tot mânjea și se întindea. Mi-au trebuit câteva lighene cu apă, ca să clătesc cârpa. Apa o luam cu găleata din ogradă, de la cișmeaua care curgea în permanență ca să nu înghețe. Țin minte că era să mă-ntind, cât sunt de lung, între bolovanii acoperiți de gheață și țurțurii ce se formaseră pe ramurile unui soc crescut lângă cișmea...

În sfârșit, era să feștelesc iacaua – cum ar fi spus meșteru', dacă m-ar fi văzut. Uitaseam de lampa cu gaz – și m-am pomenit cu o ninsoare de funingine, de toată frumusețea. Noroc că am făcut la timp flacăra mai mică. Dar tot filase destul ca să-mi înnegrească prosoapele și cămașa cea nouă – pe care le așezasem pe speteaza scaunului...

De culcat, m-am culcat. De dormit, imposibil să adorm! Mă luasem cu una, cu alta, și ziua trecuse mai repede decât mă așteptasem. Acum însă, în tăcerea nopții, îmi reapărea în minte tot convoiul de probleme, de griji și de bucurii cu care mă zbuciumam. Eram conștient de răspunderea ce apăsa pe umerii mei, și eram mândru de ea. Știam că sunt o roțiță modestă, ca mulți alții. Dar o roțiță care-și are rostul!... Eram convins că tot tineretul judecă la fel ca mine. Ce putea fi mai înălțător și mai frumos? Nici Nina, nici Coman nu mi-au dat prea multe detalii. Îi înțeleg perfect. Nici n-au voie să dezvăluie secretele. Dușmanul ne pândește. Dușmanul e periculos și răzbu-nător. Deocamdată nu putem lucra decât conspirativ, în clandestinitate...

Ce misiune mi se va încredința? Desigur, una primej-dioasă. Cu atât mai bine. Și cu atât mai mare cinstea!

Mi-am adus aminte de meșteru'! E singurul om cu care aș îndrăzni să mă sfătuiesc. Dar n-am dreptul. Aș comite un adevărat act de trădare. Poate că meșterul ar râde de mine. El are o cuminenție cum rar cred că se întâlnește! Nu s-a dat cu trădătorii. Nu și-a pierdut cumpătul. A rămas socialist la el acasă. Dacă ar fi vrut să urle cu lupii, poate că i s-ar fi aruncat și lui un ciolan de ros. Dar

meșteru' a stat rezervat și și-a văzut de sărăcia lui. Tot ce mi-a spus meșterul s-adeverit. Numai pe chestia cu Nina ziceam că n-a avut dreptate...

De ce sunt convins că meșterul ar râde de mine? Iar ar scorni o zicală moldovenească, și iar m-ar lua peste picior. E un om înțeles și bun. Dar are ce are, că e mereu contra când vine vorba de Nina!

Doamne, Doamne! dac-ar ști meșterul că muierea înaltă cu ochii ca argintul viu, care când îți iese-n cale zici că-i diavolul, care vorbește atât de cald și de ispititor, care fumează și râde, și glumește, e un ofițer cu trei trese la epoleți! Bineînțeles că meșterul n-are să afle niciodată cum îi bătea inima, alaltăseară, în salonaș la domnu' maior Coman – când a intrat ca o furtună și când mi-a luat mâna și mi-a apăsat-o cu putere sub sânul stâng.

Tot felul meu de viață va începe să se schimbe. Hora asta, în care am intrat de bunăvoie, nu-i o jucărie. Ești, cum se spune în armată: în serviciu comandat. Ca să mergi la izbândă sigură, se cer multe condiții.

În ceea ce privește slujba, greutățile au și început. Va trebui să am răspunsuri precise, gata pregătite. Azi nu se admite să nu fii în câmpul muncii. Deci: unde e locul de muncă? cum se numește uzina? ce salarizare am? cum sunt încadrat? cine sunt șefii mei? și așa mai departe! Se ivesc și alte probleme. Unde stai toată ziua, dacă uzina nu există decât în închipuire? La atelier, la meșter nu te poți duce decât în vizită, ca să nu intre nici bătrânul la vreo bănuială. La maior acasă, nu e nici practic, nici sigur. La Nina, nici atât. La urma urmei, habar n-am unde locuiește. O fi stând singură? S-ar putea să aibă o cameră, cu maică-sa împreună. Am discutat atâtea și atâtea cu ea, și chestia asta n-am întrebat-o. Ar fi fost normal să-mi spună și altele. De pildă, cu cine a fost măritată. Când îți la cineva și când ești ca și logodit, cel mai firesc lucru este să deschizi cartea: uite, frate, ăsta sunt! Poate că nu e numai vina ei. Și eu mă port nu știu cum. Ca un țaran ce sunt. Ca unul care nu are o meserie precisă. Ca un vagabond. Ca un fecior de chiabur scăpătat rămas pe drumuri. Mă simt mai slab, mai prost, mai necioplit decât

băieții de vârsta mea. Le-arătam eu lor, dac-aveam mai multă școală. Dar de la patrușprezece ani nu m-a mai primit. „Ăsta-i al chiaburului. Pui de năpărcă! N-are ce căuta în liceu la mine!“ Au auzit-o toți copiii pe tovarășa directoare. Mi-au schimbat notele din teze. Mi-au falsificat notele la oral. Altfel ieșeam primul la concursul de admitere.

- La țară, la sapă! Să vadă și el ce-i aia să ieși la prășit! s-a răstit secretarul organizației orășenești de partid către mama, care alergase să caute dreptate pentru copilul ei. Soțul dumitale a fost contra noastră: trageți consecințele! Și fiți mulțumiți că-l lăsăm să doarmă acasă...

De spaimă, mama a căzut la pat. Era s-o pierdem...

Noaptea nu se mai termina. La câte nu m-am gândit? Dar orice făceam, mereu și în toate se amesteca chipul Ninei, stăruind fără întrerupere în mintea mea, chinuitor, tot mai chinuitor. De după faldul perdeleței de stambă cu flori, o dungă de lumină lăptoasă aducea la fereastră zorile. Începuseră mișcarea, zgomotul, vocile, în curte. Mi-era cald și bine. Și mi-era lene. Și-mi plăcea să mi-o închipui în ziua când va fi și împlinirea tuturor visurilor.

Am ațipit, gândind-o. Dragostea ei mă creștea în propria mea ochi. Mășterul n-avea de ce să râdă de mine și nici de ce să-i caute nod în papură. Nimeni n-avea dreptul s-o critice. Ei nu vedeau decât un aspect exterior, înșelător, al acestei femei excepționale. Adevărul nu-l știam decât eu...

Tot vocile din ogradă m-au trezit. Madam Brebu făcea un scandal de se strânseseră toți vecinii. Cineva îi pusese un pachet cu murdării pe treapta de piatră din fața ușii. Mulți erau de părere că un astfel de gest nu putea să fie al cuiva care locuia în curtea noastră. Mi-era silă. Eram cu atât mai plictisit, cu cât nu puteam să ies din odaie. Ce-ar fi spus aștia toți, dacă vedeau că nu sunt la slujbă? A trebuit să fac pe mortul, să nu mă mișc, până când s-au liniștit spiritele. Abia spre prânz am putut să ies, hoțește. Nici pe la soră-mea nu m-am oprit. M-am dus direct spre Foișor, acasă la domnu' maior Coman.

Vrând-nevrând m-am ținut de program. Plecam de-acasă de dimineată și nu mă întorceam înainte de căderea serii.

N-o porneam însă direct la Coman. Ar fi fost imprudent. După sfatul lor, utilizam tramvaiul. La Podul Senatului, ori lângă Vama Poștei, schimbam. Luam direcția opusă. Pe urmă, după inspirație, fie că făceam și câțiva pași pe jos, fie că mă mai urcam în autobuz, nu trebuia să ajung înainte de ora nouă. De fiecare dată învățam câte ceva nou. De exemplu, dacă pe stradă era multă mișcare sau dacă nu erau trecători deloc, puteam să intru. Dacă nu se vedeau decât doi-trei inși, și dacă aveam impresia că-și fac de lucru fără să se grăbească – trebuia să-mi continui drumul și să revin după cel puțin jumătate de ceas.

La sosire, trebuia să sun de două ori. Dacă m-ar fi întrebat – indiferent cine – ce caut, răspunsul meu avea să fie același:

- Am venit pentru canapeaua cu somieră pe care o aveți de vânzare. Mi-a spus o tovarășă, la Talcioac, duminica trecută...

În fine, ce să vă înșir, cu câte mi-au împuiat capul! Și Nina și Coman au făcut școală cu mine! Anicuța aducea cafele negre și pregătea gustări. El mai pleca. Se urca în rabla de mașină și lipsea câte o dimineață întreagă. Nu spunea unde se duce. Făcea pe misteriosul. Când venea, ne chema „la raport“ și ne povestea despre întâlnirile secrete pe care le-ar fi avut. Alteori, comenta știrile din ziare și făcea un rezumat al situației internaționale. Aliații – când pronunța „aliații“ însemna că se gândește la americani – sunt gata cu pregătirile. Războiul va fi atomic. Dar elementul omenesc va fi cel care va fi determinant, în faza finală a conflictului.

Odată a scos o hartă pe care erau făcute, cu creionul roșu și cu albastru, diferite semne. A desfăcut-o, mi-a fluturat-o pe sub nas, a vorbit despre ea ca despre ceva extrem de important, și a făcut-o din nou sul, la iuțeală!

- Cu albastru, sunt marcate posturile noastre de comandă. Cu roșu, dispozitivele inamicului. Hartă de stat-major!

Și, ieșind din salonaș cu sulul legat cu o sfornică și învelit într-o gazetă:

- S-o pun la locul ei. E strict confidențial. Ți dai seama? E formidabilă!

Înainte de proces, am văzut-o din nou. Mi-a arătat-o la anchetă. O găsiseră la perchezitie. Era o nenorocită de hartă, nici cât o coală de hârtie. Cu roșu erau arătate câteva localități climaterice de munte. Cu albastru, niște centre de ski. Mai mult pentru sportivi, decât pentru turism. Mi-a venit să plesnesc, nu alta!

Am fost prost. Știu. Dar sunt convins că oricare din dumneavoastră ar fi căzut mesa, ca mine. Fără supărare. Erau, poate, și unele situații, și unele amănunte, care ar fi putut să-mi atragă atenția. Dar, în general, totul era studiat dinainte. Au mizat pe naivitatea, pe sinceritatea, pe patriotismul, pe lipsa mea de experiență.

Rămâneam cu Nina, în salonaș, ceasuri întregi. Pretextul ni-l oferea însuși Coman:

- O să studiați, împreună, „regulamentul interior“. Insist asupra capitolelor: „disciplină“ și „sanțiuni“.

„Regulamentul interior“ era o cărticică tipărită înaintea primului război mondial...

Uneori pleca și Anicuța după cumpărături. Dar nu puteai ști cât durează „coada“. Se putea întoarce mai curând decât am fi bănuit. În salonaș era cald și plăcut. Nina își făcea unghiile și le ungea cu lac. Sau citea romane politiste vechi – franțuzești și englezești. Ori răsfoia reviste de modă. Și fuma ca un turc. Când era sigură că n-are să între nimeni, se apropia și mă ciufulea. Și se împingea în mine, și mă înghesuia. Îi jucau nările, îi jucau ochii, îi tremurau buzele și glasul. Ziceai că te topești. Viața fără ea nu și-ar mai fi avut rostul. Eram în stare de orice! Fierbeam fără apă, și totuși eram fericit. Crezusem un moment că diferența de grad – ea căpitan, eu sublocotenent – ar putea să ne stânjenească. Dar Nina știa să risipească orice preocupare străină de legătura noastră. Fiecare cuvânt era spus în așa fel încât să-mi picure încredere și să-mi dea cele mai nebune nădejdi. Odată eram gata să-mi pierd cumpătul. Am și strâns-o, mai-mai să-l zdrobesc oasele. „Sărutarea e ca sărătura“ – spunea meșteru’ – și, zău, c-avea dreptate! Face sete! Nici Nina n-a fost de piatră. Am dus-o de mijloc înspre ușă, am

împins-o în antrețel, am pus ivărul la intrare, am luat-o pe brațe și m-am năpustit cu ea în dormitor. Nu mai fusesem în camera aceea. Patul era tot în dezordine. Am așezat-o de-a curmezișul, răsturnând-o cu sânii desfăcuți din bluză. Știu că mi-a sărit de gât. Am simțit-o cum se alintă, cum se bagă în mine, cum începe să mă dezmierde. Îmi șoptea vorbe care mă aprindeau. Mă săruta, zvârcolindu-se. Și, deodată, m-a mușcat de buză, de mi-a dat sângele. Ne-am ridicat amețiți. Mă ruga s-o iert. Mă imploră s-o înțeleg. Îmi promitea totul, dar insista să nu-i cer, deocamdată, mai mult:

- Poate să pice domnu' maior! Poate să vie Anicuța. Să nu ne dăm în petic, Nicule! Să nu găsească zăvorul pus, la intrare! Aș intra în pământ de rușine... Tu știi că sunt a ta. Numai a ta...

Și, sărind ca o căprioară, și-a îndreptat părul, și-a netezit rochia, și-a aprins o țigară dintr-o cutie de pe noptieră. Eram ca bătut. Mi-a surâs, cu ochii rugători, și m-a tras de mână spre salonaș. Buza îmi sângera. Mi-a tamponat-o cu batista și mi-a sărutat-o. Apoi, și-a adus brusc aminte:

- Să nu ne găsească cu ușa blocată! să trag zăvorul! Vin imediat.

Până să vină înapoi, a durat câteva minute. Ochii îi străluceau ciudat. Nu știu cum să vă explic. Erau mari, erau verzi, dar erau sticloși. Pentru prima oară am avut impresia că privirea ei are ceva bolnăvicios. Am pus totul pe seama suferinței fizice a amândurora, mi-a fost milă, și am simțit că mi-e și mai dragă. Era doar atât de deșteaptă și atât de atrăgătoare!

Tot Anicuța avea să calce-n străchini! A intrat supărată, fără să dea bună ziua. A adunat ceștile de cafea și farfuriile de dulceață pe o tăviță de alamă, a curățat o scrumieră, a pus un lemn în soba de teracotă, și s-a oprit cu mâinile în șolduri, agresivă, în fața Ninei. Era gata de ceartă. Negul de lângă nara stângă parc-avea un tremurici:

- Ai luat vitamine?

- Am luat, Anicuțo dragă, răspunde Nina pe un ton dulceag, presimțind furtuna care amenința să se dezlanțuie.

- Am văzut! Toate le-ai lăsat vraștele! Du-te să vezi ce harababură e-n dormitor. Crezi că n-am altă treabă decât să umblu toată ziua, să strâng după fiecare? Nu te uita așa ca Maica Domnului, de parcă n-ai ști nimic...

- Poate le-am uitat. Ai dreptate. Nu fi supărată...

Anicuța e însă cu muștaru' la nas. Se-ntoarce către mine și clatină disprețuitoare:

- Crede că mă moaie, cu duhul blândeții. Face pe mironosița! Hai cu mine, domnule, să vezi: fiole, seringă, vată. Mai rău ca la dispensar!...

- Anicuțo dragă, nu sări peste cal. Ziceai că ții la mine. Uite cum te ia gura pe dinainte! Ai fost la bodegă, nu-i așa?

- Am fost, n-am fost, e treaba mea! Mai bună-i cinzeaca de țuică decât injecția. Să știi de la mine! Să nu crezi că dacă tac, am orbu' găinilor! E păcat și de domnu' inginer. E păcat și de dumneata. Toți banii o să-i dai la farmacie. Și la șmecheru' care v-duce astea, vitaminele, pe sub mână...

Era limpede ca lumina zilei: erau morfinomani. Mîntea mea era însă prea zăpăcită, ca să-mi dau seama. Anicuța pusese degetul pe rană. M-am dumirit mult prea târziu. Știți când m-am dumirit? Vorba ceea - cum ar fi spus meșterul - că tot de la el o știu: hăt după ce n-a mai lătrat melițoiul!...

Coman a venit abia spre ora prânzului. A intrat solemn și preocupat. Avea o servietă de piele și o plasă cu câteva pachetele. Le-a pus pe masă, lângă sfeșnicul de argint, și ne-a făcut semn să ne apropiem:

- Intrăm în acțiune! Am primit ordine precise. Pot conta pe dumneavoastră?

Nina a pocnit din călcâie:

- Domnule maior, vă rog să fiți sigur că ne vom face datoria până la ultima picătură de sânge. Și eu, și domnul sublocotenent!

- Vă rog să fiți extrem de atenți la tot ce vă voi expune!

Și, când cu detalii, când cu tăceri misterioase, Coman ne-a comunicat că avem de îndeplinit o misiune grea și periculoasă. Comandamentul suprem are nevoie de fonduri. Ca să le procure, s-au studiat diverse ipoteze. Informațiile obținute de la grupurile de rezistență din munți arată că aprovizionarea lor cu alimente lasă de dorit. Muniții, au cu prisosință. Dar medicamentele sunt rare; hrana e insuficientă. Suntem în toiul iernii. Măsurile adoptate sunt aplicabile imediat. Orice târăgănare slăbește energia forțelor angajate în această luptă patriotică. Echipa noastră a fost aleasă, nu pe bază de tragere la sorti cum se obișnuiește, ci pe baza încrederii de care ne bucurăm...

– Domnule maior, iertați-mă că vă întrerup. Spuneți-ne: din punct de vedere practic, ce vom avea de făcut? Și eu și domnul sublocotenent suntem gata de orice sacrificiu...

– Căpitan Garcea, vă mulțumesc. Am contat – zice – și contez pe dumneavoastră. Dar secretul nu vi-l pot încă împărtăși. Ați observat, sper, că am spus „încă”: mai încolo – peste câțva timp – veți fi informați îndeaproape. Ceea ce pot să vă spun, deocamdată, este că vom avea de îndeplinit misiuni separate, premergătoare acțiunii principale, – și că va fi, bineînțeles, și un moment când vom trece la acțiune, toți trei, împreună! Aceste misiuni sunt foarte delicate și totuși importante...

Încep cu dumneata, căpitan Garcea. Duminică dimineața ai să te duci la Talcioc. Eventual, poate să te însoțească domnul sublocotenent. Ați mai fost la Talcioc? Da? Cu atât mai bine. Avem nevoie de o cutie veche de radio, de mărime mijlocie. Nu ne trebuie aparat. Poate să fie și fără lămpi. Numai cutia ne interesează. Dacă găsiți, veți lua două cutii. Una o vom folosi pentru confecționarea unor clapete speciale. O să vă explic altădată de ce ne trebuiesc și ce-o să facem cu ele...

Dumneata, domnule sublocotenent, ai să te duci la atelier, la meșteru' Damian. Uite, aici, în servietă, am schița aceasta. Poți s-o iei. E schița a două cutii cilindrice de tablă, necesare misiunii noastre. Dacă are tablă zincuită, cu atât mai bine. Dimensiunile sunt notate. Vezi?

Căpăcelul nu trebuie să fie lipit. Rămâne separat. În partea asta, să dea cu burghiul, câte două găuri sus și altele două, jos. Totul e indicat pe schiță. Îi spui meșterului că le comandăm pentru uzină, dar că e secret fiindcă e vorba de o invenție. Ai înțeles?

- Înțeles, domnule maior!

- Cutiile de metal ne-ar trebui până sâmbătă seara. Crezi că le face până sâmbătă?

- Numai să aibă tablă zincată...

- Căpitan Garcea! o să-i dai domnului sublocotenent suma de care va avea nevoie pentru confecționarea cutiilor de tablă. Avem un supliment de fonduri pentru ducerea la îndeplinire a misiunii.

- Apreciez suplimentările bugetare! glumește Nina.

- Căpitan Garcea! mă impresionează gluma dumitale deplasată! Slujba-i slujbă, drujba-i drujbă! Momentul ales de dumneata, spre a face spirite, a fost greșit ales! Suntem prieteni, suntem foarte buni prieteni, dar serviciul e serviciu! Vă rog să faceți în așa fel, ca astfel de atitudini să nu se mai repete! Dumneata, domnule sublocotenent, ia te rog schița, bag-o-n buzunar și conformează-te ordinelor! Ne vedem mâine dimineață. Am onoarea.

- S-a terminat partea oficială? întrebă Nina.

- S-a terminat, zice Coman. Acum poți să faci câte spirite vrei.

- Ce-ai adus în pachetele alea? E de mâncare?

- E secret! răspunde el din gușă. Adică, ori acum, ori mâine, tot aia e. În pachete sunt produse explozibile...

Mie mi s-a furișat un fior rece prin spate. M-am uitat la Nina. Nu părea că se miră. Îmi venea s-o zgâlțâi de braț și s-o întreb:

- Ce fel de femeie ești, mata, că nu te sperii?

Coman a continuat, profesoral:

- Unele substanțe explozive pot arunca în aer un cartier ori un oraș întreg. E bine să știți că în aceste amabalaje nu avem explozivi periculoși. Noi vom construi ceva ușor: vom face o simplă bombă fumigenă...

- Dar vitamine? Vitamine ai adus? Alea din dormitor s-au terminat! spune Nina ca picată din cer. Și țigările-s pe sponci.

- Văd că nu dați destulă atenție explicațiilor mele!

- O să ne explici după masă. Mor de foame. Dumitale nu ți-e foame?

- N-avem vreme de pierdut, face Coman, sever. Ia înțelegere cu domnul sublocotenent! Dumnealui are o misiune: nu stă de florile mărilor; trebuie să plece la atelier...

- Atunci, zice Nina cu ton de resemnare, n-are decât să se ducă. De mine mai ai nevoie?

- Dumneata ai de făcut crochiurile și rapoartele scrise. Rămâi! O să-ți facă Anicuța un sandviș. Să nu stai nemâncată. Iar dumneata, domnule sublocotenent, ai luat schița?

- Am luat-o.

- Te duci direct la atelier - și ne vedem mâine dimineață.

- Am înțeles!

Nu m-am dus cu mâna goală la atelier. Tramvaiul m-a lăsat în centru, unde sunt magazinele alimentare cele mari, care nu se închid la ora prânzului. Am târguit bunătați, cum m-am priceput. Am luat și un chil de portocale, trufanda după care-mi lăsase gura apă de când le-am văzut expuse în vitrină, cu două-trei zile înainte, când i-am dus lu' soră-mea. Nu se mai văzuseră la noi dinaintea războiului. Am luat și două sticle de bere, cu toate că iarna băutura asta nu prea se caută, dar cumpărasem lacherdă sărată și pastramă. Am pus și o juma' de rachiu. Numai pâine n-am găsit.

Așa, încărcat, m-am urcat în tramvai. La ora asta, lume puțină - locuri câte poștești. Pe la două și ceva, m-am furișat în șopron. Ușa dinspre stradă era, ca de obicei, întredeschisă. În despărțitura din fund, unde ardea becul și ziua și noaptea, se vedea lumină. M-am apropiat tiptil-tiptil. Plecat deasupra menghinei, meșterul ajusta o piesă. Era atât de concentrat că nici nu m-a auzit. Poate că și zgomotul pilitului - hârșăitul metalic, amestecătură de aspru și de țipător - să fi contribuit la intrarea mea neobservată. Am așezat binisor pachetele și pachetelele între laviță și

lădoi și mi-am scos căciula. Când s-a oprit o clipșoară să răsufle, am tușit anume: meșterul m-a văzut, a zvrălit pila cât colo, și s-a repezit spre mine:

- Bată-te norocul să te bată! La tine mă gândeam. Ziceam că m-ai uitat...

Schița pentru cele două cutii de formă cilindrică era mai complicată decât crezusem. La partea superioară erau prevăzute câte două despărțituri, în interior, - iar în cele două orificii laterale, trebuiau fixate tuburi de metal, cam cât un creion fiecare. Meșterul, cu ochelarii în vârful nasului, citea cu glas tare dimensiunile și rămânea pe gânduri. Câteodată, ridica hârtia până sub becul electric și se uita, atent, mirat, și se-ntorcea, privindu-mă pe deasupra ochelarilor, repetând cifrele:

- Nu e cine știe cel! Eu le-aș boteza „bidoane“. Ce vrea să facă cu ele?

- O inovație. Mai mult nu mi-a spus.

- Bine, Nicule. Să le facem. Poate ia premiu. Arvună, dă?

- Ți-a trimis patruzeci, să ai de materiale. Ia-i, meștere. Pentru lucru, cât ai să spui dumneata, atâta o să dea... Până sâmbătă, ce crezi: le facem?

- Cum să nu le facem, Nicule? Tablă nouă n-avem de unde să luăm. Dacă ne procura dânsul tabla zincată, era mai ușor. Mă rog... O să găsim, din vechiturile mele. Nu se poate să nu găsim. Tu ai timp să-mi dai o mână de ajutor?

- M-am învoit, anume.

- Brava, mă! Strașnică treabă!

Între fiarele ruginite care se moviliseră în șopronul meșterului, am găsit un butoiaș de metal din cele în care se ținea uleiul de mașină.

- Asta-î! zice meșterul vesel. De când așteaptă, sărăcuțul de el, până i-a venit și lui rândul. Hai, ginere, că-ncepe popa să cânte!

Până să aduc o canistră cu benzină, de la pompă, meșterul tăiașe cercul de fier al butoiașului în partea dinspre cep și scosese o bucățică de tablă, pe care o tot întorcea și o privea la lumina becului. Nu-i prea venea la socoteală grosimea:

- E ceva-ceva mai vârtoasă. Nu cu mult. Eu zic să-l chemi la telefon pe domnul inginer, să vedem ce părere are. Poate că merge și asta.

Dădeam din colț în colț. Trebuia să găsesc o explicație. Ce să pretextez ca să evit un telefon pe care nici n-aveam cum să-l dau? L-am convins că la uzină nu-i puteam vorbi. Ba că-i inovație, ba că-i secret, ba că-i invenție. În cele din urmă am stabilit să-l întreb a doua zi de dimineață când mă voi duce la serviciu.

- Ia fărâma asta cu tine, și arată-i-o. Îi place, - bine; nu-i place - om vedea ce-i de făcut!

Răspunsul aveam să i-l aduc la atelier. Și, pentru că tot ne apucasem să desfacem butoiășul, meșterul a tăiat amândouă capacele, a întins toată tabla și a îndreptat-o cu ciocanul. Eu luam din mâna lui, bucată cu bucată, și le spălam în benzină, în două ape, ca să iasă curate de tot. Le-am netezit și la polizor, pe la margini. Ieșiseră de toată frumusețea.

Pe la șase-șapte, am încuiat odăița și ușa dinspre stradă a șopronului:

- Pentru azi, e destul! mi-a spus meșterul. Ai obosit și tu, am obosit și eu. Hai pe la Aurică, să ne mai priticim gândurile.

La cumnatu-meu n-am stat prea târziu. Meșteru' Damian luase portocalele și i le-a dat Valericăi. Nepotu-meu cel mare - cel de patru ani - s-a jucat cu ele până a adormit. Aurel venise frânt de oboseală. Soră-mea nu se mai ținea pe picioare. Robotise toată ziua. Ne-a dat câte o farfurie de ciorbă de perișoare acrită cu borș. Ciorba era cam lungă. Dar era fierbinte și gustoasă.

- Merge! făcea meșterul sorbind cu poftă. Merge de parcă ne-am fi îndopat numa' cu pește sărat. Se cerea și-o mâncarea caldă pe-o vreme ca asta. Iar a-nceput viscolul. Ciorbă de perișoare n-am mai văzut de anul trecut. Unde găsiți voi carne, în cartieru' vostru?

- E unu' care taie, clandestin. Mie mi-o aduce o femeie. Nu mai venise din toamnă. Credeam că i s-a întâmplat ceva, Doamne ferește!

- E periculos, nene! Miliția economică e cu ochii pe noi. Eu unul n-aș avea curajul! zic, făcând pe fricosul.

- Doar n-o să ne bage pe toți la gros! Să-mi arăți o gospodină - una singură - care să nu cumpere făina la negru.

- Toate se vând pe sub mână. Habar n-aveți! spune meșterul. Stăteai câte o după-masă întreagă să faci coadă la magazinele alimentare, da' de găsit ce găseai? Oțet, muștar, scobitori... Veneam cu mâna goală. Numai eu știu ce pătimeam până să încropesc ceva... De câteva luni, au conserve și mezeluri. E adevărat. Au. Mai ales conserve...

- Care le-au refuzat la export! Dacă n-aveau defecte, le mâncau coreenii...

- De unde știi toate astea, meștere?

- Măi copii! Valerica noastră cumpără carne pe sub mână, că deh, femeia trebuie să dea de mâncare copiilor, și lui Aurică. Eu, - trebuie să mă hrănesc și eu! Altfel m-aș duce unde și-a dus mutu' iapa! Nu m-aș mai vindeca decât cu zeamă de clopot. Stomacul meu e rânză de om sărac: se satură și cu răbdări prăjite. Dar dacă pipota nu cere prea multe, sufletu' cere! Adică, cum? Uite cum! Nu pot să trăiesc fără să știu ce se întâmplă pe lumea asta! Iaca, vin la dumneavoastră. E difuzoru' aici. Deschideți butonul. Dă „știri“ ca la radio: numa' minciuni! Cumpăr ziaru'. Citesc. Altă propagandă, alte minciuni. Mă cheamă la adunare cu vecinii de pe ulița mea. Ascult ce se vorbește: o jumătate-s minciuni și ailaltă jumătate, neadevăruri! Și, apoi, țipă care de care, cât suntem de fericiți între ciomag și pistol, că numai cnut visăm! Dumneata, Valerică scumpă, cumperi carne pe sub mână, iei brânza pe sub mână. Așa te silesc împrejurările. Eu - când pot - îmi fac rost de un pic de adevăr. Tot pe sub mână... Cine mi-l dă, dă cu zgârcenie. Parc-ar fi grijanie. Cu lingurița. Dar asta-i altă căciulă, fraților!...

Și, ca să schimbe discuția, meșteru' Damian s-a agățat de mine. Ar fi vrut să mărturisesc, în fața tuturor, în ce stadiu erau legăturile mele de prietenie cu Nina. A sărit soră-mea să mă scoată din încurcătură:

- Lăsați-l în pace! Dumneata când erai ca el, cum făceai? Ai uitat c-ai fost și dumneata tânăr odată? De ce să-l tachinați?! Eu am auzit că e o fată bună...

- Bună, bună! a întrerupt-o meșteru'. Să vă spun una bătrânească: din mâncare bună i se-apleacă omului! din cea rea, niciodată!

Ne-am despărțit glumind și răsând și ne-am îndreptat spre casele noastre.

Obosit peste măsură, nu eram. Dar în toată curtea domnea o liniște deplină care te îmbia la somn. Cu câteva surcele, sobița a început să răspândească o căldură molesitoare și plăcută. Madam Veta dormea dusă. Bărbatul îi era plecat cu țambalul, să nu strice obiceiul...

Aurică îmi împrumutase un ceas de buzunar pe care îl potriveam de câteva ori pe zi. Un „Roskopf Patent“ cu capace. Arăta unsprezece. Dar cred că era cu cel puțin o oră înainte.

Adusesem câteva coli de hârtie albastră și o cutioară de pioaneze. Până să mă culc, mi-am găsit de lucru. Am pus hârtie la geamul ușii dinspre madam Veta, ca să nu se mai vadă dosul bufetului de alături. Îmi rămăsese o coală întreagă. Am tăiat-o în două și m-am apucat s-o prind de pervazul ferestrei, sub perdeluță. Așa, aveam să fiu mai ferit și dinspre vecinii din curte.

... Vi s-a întâmplat să simțiți că vă fixează cineva cu privirea? Eu, de multe ori, am avut ocazia să simt că sunt fixat. Îndoisem marginea hârtiei albastre, ca să nu depășească pătratul geamului și înfigeam pioanezele. Deodată, m-am simțit observat. Mi-am ridicat ochii și m-am uitat afară. Maricica Brebu se înființase în mijlocul curții și privea. A tresărit surprinsă, ca și cum nu s-ar fi așteptat s-o vad. Întâi am vrut să deschid geamul. Fereastra era însă întepenită și înghețată. Mi-a făcut semn că „nu“, a răs și a plecat legănându-se. Avea un palton cu guleraș de vulpe roșcată. Până să pun haina pe mine să ies în ușă, dispăruse. Nu mi-am putut da seama dacă venea din târg ori dacă pleca. Lumină în camera ei n-am văzut să se fi făcut...

Cine știe? Poate că multe s-ar fi schimbat în viața mea, dacă s-ar fi deschis fereastra și dacă Maricica Brebu ar fi întârziat încă un minut-două... Poate că n-ar mai fi fugit, făcând semn că „nu“... Am rămas cu ochii pironiți în gol, spre curtea cu zăpada murdară și bătătorită. Mă vedeam singur, părăsit, uitat. Odaia era pustie. Maricica Brebu avea canari. Liliana Țurcă avea pisici. Măcar un greiere să-mi țină tovărășie, cu țărâitul lui și mi-ar fi fost mai ușor urâtul care mă copleșise! Parcă aici, unde ne găsim, nu ne-ar fi plăcut să auzim măcar un țărâit de greiere?

Un greieraș – vorba vine! Așa-i omul! I se pare că s-ar mulțumi cu oricât de puțin. Până ce-i vine pofta de mai mult...

Suflasem în lampă și n-apucasem să mă bag bine sub pătură, când am auzit bătând în ușă. Am zis că mi se pare. Ciocănitul era ușor, slab, timid. M-am ridicat. Am stat să ascult. Nu mă înșelasem. Nu putea să fie decât Maricica Brebu. Din toți cei care locuiau în curtea noastră, ea era cea mai îndrăzneată. N-am mai întrebat nimic. M-am repezit și-am deschis. Era Nina...

Ce s-a petrecut cu mine, nu știu. Din ce mi-a povestit ea mai târziu, se pare că am căscat ochii, ca îngrozit de o vedenie și că am încremenit, în izmene și cămașă, cu picioarele goale. Cică, vrând să glumească mi-ar fi spus doar:

– „Inspectia“! și că, văzându-mă atât de pierdut, m-ar fi îmbrâncit la o parte, trântind ușa după ea. Mi se făcuse frig și mă rușinam, neîmbrăcat cum eram. Pretindea că s-a apropiat de sobiță, că a deschis portița de s-a făcut un pic de lumină în odaie. Că apoi s-a uitat și s-a orientat unde e lampa. Mie mi-ar fi spus: Bagă-te-n pat! Nu vezi că ți-e frig?

Pe urmă ar fi scos bricheta din geantă și s-ar fi căznit să aprindă lampa. Mai zicea că-a pus câteva surcele și lemne pe foc. După care ar fi tras fitilul în jos de-a făcut lampa mai mică. Până aici, să mă omorâți, nu-mi aduc aminte de nimic! Vag, vag de tot, parc-am auzit-o la un moment dat râzând în hohote:

– Onoru', focu' și zgomotu'!...

Mă zgâlțâia. Mi se făcuse capul baniță. Gura îi turuia întruna. Mă zăpăcise de nu mai știam nici ce spune, nici pe ce lume sunt. Să-mi fi pus termometrul, cred că aveam 40 de grade. Mă trecuseră sudorile... Sobița duduia...

Încet-încet am început să-i ghicesc umbra ca printr-o ceață care se risipește. Era așezată pe marginea patului. Fuma, cu fața la foc. Cu stânga îmi mângâia ochii, gura, bărbia. Prin cămășuța subțire, flăcările din sobiță se jucau, ivindu-se și alungându-se, ameteitoare, ca în ziua când am văzut-o stând pe laviță cu picioarele sprijinite de nicovală, în atelieru' meșterului. Am luat-o de mijloc și i-am frânt trupul spre mine... Nu mai întâlnisem așa femeie, bātu-o-ar mama lui Dumnezeu!

Oamenii cu carte mai multă știu să povestească, cu înflorituri, întâmplările de dragoste din viața lor. Se laudă. Fac pe grozavii. Eu am și carte puțină, și – uite – așa mi-i firea: nu pot! Nu pot nici cu, nici fără înflorituri... Pot doar să vă spun c-aș fi vrut – cum spun cărturarii – să se oprească timpul în loc. Aș fi dat, zău, orice, să se strice toate ceasornicele din lume și să nu se mai facă dimineată!...

Scormonesc, anume, în minte, și mă pierd, și mi se pare c-am visat. Câte vorbe nebunești n-am auzit din gura ei! În câte feluri pățimașe le șoptea! Gemea și se-ncolăcea, și iar izbucnea ca o vâlvătaie cu răsfăț și cu chin. Își înfigea ghearele și dinții, înverșunată să se mistuie, și crudă, și supusă, până se topea și se pierdea ca moartă. Nu, nu! n-am să pot să vă redau niciodată patima aprinsă, însetată, mereu mai vie, cu care ne-am iubit!

Pe la șase dimineăta, când a-nceput să trântească madam Veta cu cratițele, am înțeles că-și așteaptă prietenul. Țambalagiul abia plecase de-o zi sau două. Câte surcele mai erau, le-am băgat în sobiță. Nina a despachetat o punguliță și a vrut să pună de cafea. Adusese și zahăr. Dar n-aveam în ce s-o fierbem.

– Cere-i gazdei! Roag-o să ne împrumute un ibric. Sau, știi ce? Roag-o să facă ea cafeaua, și oferă-i și ei una, și

adu' și câteva lemne, până-i gata cafeluța, se gudura Nina. Și lasă-i restul de cafea – cât o să rămână în pachet.

N-am șovăit, cu toate că eram cam rușinos. Madam Veta își pusese părul pe moațe și începuse să jumulească o rață. Își înnodase șuvițele de păr pe bucățele de hârtie, răsucindu-le să se onduleze crețe, și-și făcuse capul cât Muma pădurii. Mă vede ca bleg, îmi face cu ochiul și-mi spune la ureche:

– Las' că te-am auzit! Nu te-ascunde că nu-i de rușine! Ce ești așa sficios?

Mi-a dat lemne și vreascuri și a pregătit ceștile de cafea.

– Pachetu', coană Veta, e pentru dumneata!...

– Mm! face gazda, mirosind. Mersi. E rășnită, proaspătă. Mișto!... De când n-am mai băut o turcească adevărată!... Du lemnele, că viu eu cu cafelele...

A trebuit să mă rog aproape în genunchi, să nu cumva să vină în odăiță. Mi-era să nu se supere Nina. Madam Veta murea s-o cunoască:

– Măcar până-n ușă, când o s-aduc tăvița. Să-mi arunc ochii, s-o văd.

– Altădată, madam Veta! Data viitoare. Când o veni, data viitoare...

Nina își trăsese scaunul în fața sobitei. Sta cu picioarele desfăcute și focul îi dogorea pulpele până sus. Fuma. Pe pervazul ferestrei era seringă. Își făcuse o injecție. Era în toane bune. I-am spus ce vorbisem alături. A cotrobăit prin geantă, a scos un pachet de țigări și m-a trimis să i-l dau lui madam Veta:

– Oferă-i-le din partea mea. Țigări americane...

Madam Veta, fericită, nu altceva. Nu m-a lăsat până când nu i-am promis solemn că o să-i fac cunoștință cu Nina. Dar de ținut de cuvânt, nu m-am putut ține, decât fără voia mea. O să vedeți de ce și n-o să vă mai mirați.

Fumător mare, n-am fost niciodată. Nici cafegiu. Madam Veta aranjase pe tava de alamă două cești mari din care aburea turceasca fierbinte și două pahare mari, cu figuri și flori în relief, în mijlocul cărora scria cu litere

mari, cam șterse, de culoare albastră „SUVENIR“: în pahare, câte o linguriță de șerbet de zahăr ars și apă rece, de la cișmea.

Am pus tava pe pat – aproape de scaunul Ninei. Gura mi-era amară. Am sorbit din cafea și am luat lingurița de șerbet. Până și apa mi s-a părut mai bună decât oricând!

M-aș fi culcat din nou. Era cald și-mi plăceau aburii de cafea, fumul de țigară, mirosul care plutea în odăiță. Dar Nina se cufunda într-o tăcere de neînțeles. Se juca, pipăind un șirag de mărgele, de parcă ar fi petrecut printre degete boabele unor mătănii. Privea fix, cu ochii sticloși, flăcările ce-și împleteau mișcările în sobița deschisă. Țigara ardea singură, uitată pe marginea farfurioarei. Un sân i se dezgolise. Buzele îi tremurau. Am încercat să-i vorbesc. A dat din cap, dar mi s-a părut că nu m-aude. Mărgelele i s-au deșirat, răspândindu-se pe podea, în toate părțile. S-a clătinat, nesigură, gata să cadă. Am sărit s-o sprijin. Era ca înțepenită. O sudoare rece îi acoperea fruntea și brațele. Am întins-o pe pat. Eram speriat și nu știam ce trebuie să fac. Cu pleoapele pe jumătate închise, cu părul despletit, cu dinții strânși, cu pumnii aduși peste pulpele desfăcute, șoptea vorbe fără șir. Când mi s-a părut că face și un pic de spumă la gură, n-am mai pregetat: am alergat la madam Veta s-o chem într-ajutor.

Madam Veta a frecat-o pe mâini și pe picioare cu oțet aromatic și i-a pus o compresă, cu felii de cartofi, la cap. Pe urmă a șters-o cu un prosop umed pe tot corpul – și i-a tras câteva perechi de palme zdravene, ca s-o trezească.

– Nu știu ce să fie, maică dragă. Nici leșintă nu e, nici boala copiilor n-are. Stai să-ncerc și cu amoniac...

Coana Veta avea o sticluță din care-i dădea țambalagului ei, să miroasă, când venea beat turtă. Dar, cu toată silința ei, Nina nu se trezea.

– Nici n-a apucat să soarbă măcar o dată, sărăcuța de ea! observa gazda. Ceașca e neatinsă... Ia să încercăm să-i dăm o linguriță. Poate că-i e rău de la inimă. Deh!

Și, după ce mi-a aruncat o privire prietenoasă, care voia să-mi spună că am abuzat amândoi de plăcerile dragostei, am tras patul de lângă perete și ne-am așezat de o

parte și de alta a Ninei. Eu țineam ceașca și madam Veta îi turna binișor, linguriță după linguriță, cafeaua rece, în colțul gurii. Încet-încet, după ce s-a mai înecat și a mai tușit, părea să prindă putere. Ne-am dat seama după clipitul mereu mai des și după felul cum a oftat de câteva ori. După ce a chibzuit că i-a dat destulă cafea, i-am făcut din nou fricțiuni cu oțet aromatic. Madam Veta îi freca un picior, eu îi frecam celălalt picior, în același timp.

- E tare drăguță. Să nu-i fie de deochi! Dacă nu-i trece până fumez și eu o țigară, iau un cărbune să-i descânt!

Nina dădea semene de înviore. Madam Veta era în culmea admirației și, mai ales, fericită că o văzuse. După ce i-a mai adus o cafea, gazda mi-a făcut semn să trec alături și să le las să stea de vorbă. Am aflat, după aia, că amândouă au discutat despre mine.

- E moartă după dumneata, mi-a spus madam Veta a doua zi. Fată bună. Și de neam mare! A dat norocul peste dumneata, domnule Nicu!

Când am plecat, seringă nu mai era pe pervazul ferestrei. M-am uitat la ceas. Era zece trecute.

Prea aveau haz glumele și proverbele meșterului, ca să nu te potolească. În dimineața aceea însă, am constatat contrariul. Nu numai că m-a scos din sărite cu înțepăturile și cu felul cum mă lua pe de departe ca să-mi dea să înțeleg că-mi pierdusem mințile din cauza Ninei - dar ne-am și certat furcă. Cum am intrat în atelier, cum m-a luat în fabrică:

- Tu ai auzit, zice, de prostul care căuta stelele în fundul mlaștinii? Nici stele n-a cules, nici de fund n-a dat, Nicule! De unde vii cu ochii lipiți?

Nu puteam să-i spun nici că veneam de la Coman, nici că mă despărțisem de Nina la întretăierea dintre șosea și Calea Moșilor. Nu trecuse nici o jumătate de ceas. Ea a luat-o înainte cu un taxi. Eu am mai mers până la stație și de-acolo cu tramvaiul, spre Foișor. Inginerul mă aștepta în salonaș împreună cu Nina. Pe masă erau câteva dosare, din care unele deschise, și o hartă a țării. I-am raportat ce făcusem în ajun, și i-am prezentat așchia de tinichea din care se puteau face bidoanele. Coman a

întors bucătica de fier pe toate fețele, a constatat și el că tinicheaua e ceva mai groasă decât prevăzuse, și, neavând încotro, a fost de acord:

– O să meargă și așa! Să le dea drumul. Le face până sâmbătă? Ce-a spus?

– Le face, domnule maior! i-am răspuns, în poziție de drepți.

Nina, cu țigara în colțul gurii, rezemată de sobă, avea aerul că nu mă văzuse din ajun. Punea câte-o întrebare, când și când, de ziceam că e la teatru, atât de bine se prefăcea. Coman ne-a citit un comunicat încâlcit și o notiță despre situația internațională. Atenția tuturor guvernelor era îndreptată spre evenimentele din Extremul Orient. După ce-a zvârlit în foc bilețelele citite, m-a pus să iau notă de anumite cumpărături urgente ce mai trebuiau făcute. Urma să procur hârtie de ambalaj groasă, de culoare maron; un ghem de sfoară și vreo sută de șuruburi. La meșteru' Damian, aveam să mai comand niște bucăți de fier ca de mărimea unei lame de cuțit de bucătărie, cu găuri la ambele capete, iar de la magazinul de stat, să iau fier-balot. De la Talcloc, duminică, o dată cu cele două cutii de lemn, trebuia să fac rost și de un mâner de forma unei manivele.

Dădeam să pun paltonul pe mine și să pornesc cu grabă spre atelier, când m-a oprit chemându-mă spre masa pe care zăceau dosarele și harta. Se apropiase și Nina. Coman și-a dus mâna la bărbie, ca omul care cade pe gânduri:

– Pe cine putem să trimitem la Ianca?

– La Ianca? întrebă Nina.

– Ce-i aia Ianca? întreb și eu.

– Inginerul a clătinat grav din cap, a tăcut câteva clipe și ne-a arătat cu degetul o localitate însemnată cu un cerc roșu, aproape de Dunăre, lângă Brăila. Acolo se construia un aeroport modern. Lucrările erau într-un stadiu foarte înaintat. Ni se dăduse, ca misiune, să măsurăm pistele de aterizare. Cunoscând dimensiunile pistelor, specialiștii noștri din aviație puteau să calculeze mărimea aparatelor de zbor. Măsurătoarea nu se putea face decât într-un sin-

gur fel. Cineva de încredere urma să conducă un camion de transport. Acest camion, cu acte în regulă, avea să încarce materiale destinate șantierului de la Ianca, să le ducă într-acolo și să pătrundă în locul unde se fac lucrările. Parcurgând partea carosabilă, un șofer deștept își poate da seama imediat de lungimea drumului străbătut. E de-ajuns să arunce o ochire ca să aprecieze numărul și lărgimea pistelor de aterizare...

- Domnule maior, face Nina, dacă se admit femeii pentru această misiune, vă rog să contați pe mine!

Coman i-a mulțumit și a asigurat-o că apreciază spiritul ei de sacrificiu și patriotismul ei. Misiunea va fi însă îndeplinită după ducerea la bun sfârșit a sarcinii ce ni se încredințase și al cărei scop era să procurăm fonduri importante pentru întreaga rețea a rezistenței...

Am rămas trăsnit, la confruntare, când l-am auzit pe Coman că totul a fost o farsă! Aranjase, de fason, toată combinația - ca să mă facă să cred și mai mult că eram angajat într-o luptă patriotică!

Tot drumul, de la Coman la atelier, l-am făcut pe jos. Frigul îmi plăcea. Mă dezmorțea. Rumegam, o dată cu problemele care mă conduceau la meșterul Damian, vârtejul nebunesc al nopții, în care am simțit-o lângă mine - și mă-ntrebam, cu spaima în suflet: bine, frate, nu te gândești că nu e de tine? Ce ești tu pe lângă ea? Te-a înrobit, te-a fermecat. S-a înstăpânit în inima ta și în carnea ta. Și tot eu îmi răspundeam și-mi dădeam curaj. Aveam să-i dovedesc ce eram în stare să fac! Nu mă dădeam nici pe zece alții, în fața primejdiei. Asta o s-o determine să mă prețuiască și să mă iubească și mai mult. Așa cum ea, Nina, a crescut și mai mult în ochii mei de când s-a oferit să execute misiunea de la Ianca... „Din voluntari ca dumneata, căpitan Garcea, se recrutează eroii!”, i-a spus maiorul Coman...

Cu gândurile astea am intrat la meșterul Damian... Nu i-am răspuns la întrebare. Să-mi fi turnat o cofă cu apă rece în cap n-aș fi rămas mai pleoștit. Înțelegeam unde bate dumnealui, nu eram în stare nici să mă fac că nu pricep, nici să-i spun vreo necuviință.

Un bărbat, destul de tânăr, ținea cu cleștele o bară de fier, iar meșterul dădea cu barosul și fasona capătul înroșit în foc, improșcând șopronul cu scânteii aurii.

- Ai timp, Nicule?

- Am.

- După cum ți-e vorba, văd că nu ți-s boti acasă... Nu-i nimic. O să tot arunci cu barda-n lună, până ai să obosești. Ai dat și tu, ca ursu' de miere, și te-ai mânjit pe botișor. Treaba ta! Numa' să nu-ți cadă greu la stomac... Ziseși că ai timp. Păi, dacă ai, e fain! Dumnealui trebuie să plece. Treci tu, și ține cu nădejde!...

Am luat cleștele din mâna omului. Din bara de fier trebuia făcută o șină cu care să reparăm ușa unei remorci lovite. Până seara, totul trebuia să fie pus la punct. Șoferul s-a dus să cumpere vopsea și noi am rămas lângă nicovală. Meșterul s-a șters cu palma pe frunte, și-a dat șapca pe ceafă și m-a luat la trei păzește. Mi-a tras un refec, de mi-au mers fulgii. Aoleu, câte nu mi-au auzit urechile! Nu s-a așteptat să mă prăpădesc, să mă pierd cu totul, după una trecută și prin ciur, și prin dârmon. Femei se găsesc câte vrei, pe toate drumurile. Un băiat ca mine n-avea decât să se ferească să nu cadă în mrejele șerpoai-cei. Ca dracul de tămâie, așa trebuia să fi fugit de ea. Cine știe la câte păcate avea să mă mai îndemne patima în care căzusem. Nina e neam de ciocoaică scăpătată. O să mă plimbe de lanț, cu zgarda la gât, cum își duc cucoanele cățelușii de salon la plimbare. Are să-și bată joc de mine. În ochii ei, tot un țărănoi am rămas...

- Nene, m-am rugat. Zău, mi-ai spus destule.

Dar meșterul avea multe pe inimă. De câte ori punea ciocanul jos și se oprea să răsuflă, mă lua din nou în primire. Nici slujba pe care o aveam, nu-i era pe plac. Curierii sunt un fel de ogari puși să alerge. Atâta și alt nimic. Nu învață o meserie propriu-zisă. Oricine ar putea să facă slujba asta. Dacă ar fi fost după el, ar fi trebuit să prind vreun meșteșug. Că doar n-avea să mă țină șerpoaica...

Aici, nu m-am mai stăpânit. Iar adusesese vorba despre ea. Am exagerat, poate, când v-am spus că „ne-am certat

furcă". E adevărat că m-am infuriat. I-am răspuns ceva mai răstit, de două, trei ori. Dar, în realitate, am fost la locul meu și n-am uitat nici un moment că meșteru' ținea la mine și că era – așa cred – ca la vreo șaptezeci de ani! După ce s-a terminat treaba și mi-a mai spus câte și mai câte, ca o babă cicălitoare – săracul meșteru', i-a tras și o înjurătură dintr-alea „cu repetiție”, cum spunea el – m-a luat în odăiță să fumăm câte-o țigară:

– Scutură din cap, Nicule, tată!

– De ce, nene?

– Ca să-ți treacă țuittu'! râde meșterul. Te-am săcăit. Dar cel puțin de data asta m-am răcorit!...

... Tare era cumsecade și tare îl iubeam! Tot ce mi-a spus s-a adevărit. O să vedeți și dumneavoastră.

Sâmbătă, au fost gata și cutiile cilindrice, și lamele de oțel. De joi dimineața, n-am făcut altceva decât să ne muncim cu „bidoanele” cu căpăcelele și cu despărțiturile și tuburile lor. Cel mai greu a fost să le sudăm pe dinăuntru și să le încercăm: părțile interioare nu trebuiau să comunice între ele. Cele două duzini de lame cu găuri la ambele capete au fost floare la ureche pe lângă cât ne tridisem cu schița în mână, măsurând mereu, sucind și răsucind tinichelele, și cu lipitură și cu sudură. Ce mai tura-vura? Sâmbătă i-am numărat meșterului banii – cât îmi spusese să-i cer inginerului – și, cam pe la ora prânzului, i le-am predat, pe toate, lui Coman.

L-am găsit cu Nina în dormitor. Să vedeți cum a fost:

Anicuța era chiar la ușa de la intrare când am apărut cu pachetele. Mi-a deschis, fără să mai sun, și mi-a șoptit, miloasă și necăjită:

– Iar au făcut-o lată!...

Coman, auzind mișcare, a făcut un pas, și ar fi vrut să-mi iasă în față, și să mă-ndrume, poate, spre salonaș. Chestie de-o fracțiune de secundă! Apucasem să intru în odaia de culcare. Cu un gest larg de amărăciune, m-a întâmpinat și mi-a spus arătând spre Nina:

– I-a fost rău! Femeile nu suportă ușor emoțiile astea...

– Vreți să chem un medic, domnule maior?

- Nu e nevoie, domnule sublocotenent. Momentul de criză a trecut...

Abia târându-se cu sarcina pân' la nas, obosită, Anicuța a strâns seringă și fiolele goale de pe măsuța de noapte, și - cu ele în mână s-a oprit în fața lui, cu asprime:

- Câte i-ai făcut?

- Două, i-a răspuns inginerul, arătându-mi și mie două degete: două injecții, domnule sublocotenent! Acuma-i aur, pe lângă ce-a fost.

Nina era culcată, cu părul despletit pe pernă, cu umerii goi, cu brațele goale și ele. Descheiată la săni... Coman s-a apropiat și s-a aplecat prietenos spre ea:

- Cum te simți?

- Mi-a trecut...

Ce n-aș fi dat s-o pot mângâia, să-i pot spune câtă dragoste era în mine! Dar nici când mi-a luat mâna și mi-a strâns-o, clipindu-mi cu subînțeleș și spunându-mi: „Ce bine c-ai venit!” nu mi-am putut îngădui decât să mă uit, ca pierdut, în ochii ei.

Pe ea am lăst-o să se mai odihnească, iar Coman cu mine am despachetat cutiile, lamele și cumpărăturile. Înșirate sub fereastra dinspre curte, în salonaș, Coman le lua una câte una și le examina cu atenție. Cutiile cilindrice le-a măsurat cu dublu-decimetru, urmărind pe schiță dimensiunile și bifând cifrele controlate. Era foarte încântat de ele și-și manifesta mulțumirea mormăind din când în când:

- Bun! În regulă. Perfect.

Asistam la toată operația, însă gândul îmi fugea în cealaltă cameră, la Nina. Inginerul era de părere că puteam să plec. Nu însă înainte de a mă fi înțeles în privința Talciocului. De două sau de trei ori s-a dus să vadă ce face, și s-a întors cu degetul pe buze:

- Căpităneasa doarme...

În cele din urmă s-a decis. Doctoria cea mai bună pentru Nina era liniștea și odihna. S-o lăsăm deci să mai doarmă, să n-o deranjăm. Ca să nu pierd vremea degeaba, puteam să-mi văd de treburile mele. Pentru târgul Talciocului, cel mai potrivit lucru era să stabilim un loc de

întâlnire. Decât să ne căutăm unul pe altul, în învălmășeala de omenime –, să facem în așa fel încât să ne găsim la intrare, la o oră când nu mai e înghesuială. Nu mă sfătuia să ne întâlnim în oraș. Să nu bată la ochi că sosim și că plecăm împreună. Cunoșteam amândoi Talciocul și știam unde stau de obicei vânzătorii de aparate tehnice, de radiouri și de mașini electrice de tot soiul. Acolo te puteai plimba cât pofteai cu toată mulțimea de gură-cască și de amatori:

– Așa e mai simplu. Ceas, zici că ai...

– Am, domnule maior.

– Scurt pe doi!! La ora nouă și jumătate, începi să te uiți – în chip de cumpărător – la marfa care e expusă pe jos, în dreapta, în stânga, întrebi de prețuri, te faci că e prea scump, o iei să te uiți mai îndeaproape și-o pui la loc, și iar te duci mai departe, și iar vii, ca toată lumea care se zbuciumă pe-acolo... Dacă ești dibaci, nu te miroase nimeni. Până te întâlnești cu căpităneasa.

– Am înțeles.

– Ești liber până mâine dimineța la nouă și jumătate. Când se va trezi căpitan Garcea, o să-i dau ordinele necesare, ca să știe cum și unde vă găsiți. Bani pentru cumpărături o să aibă dânsa.

Mi-a întins mâna. M-am pomenit că luasem drepti, că spusesem „să trăiți“ în loc de „am onoarea“ – ca un nenorocit de leț, de pifan, față de plutonierul major – și că pășeam prin zăpadă spre atelier. În tot ce văzusem era ceva neîndestul de limpede și nu știam ce. O umbră de bănuială se infiltrasă, neclară, și voiam s-o alung și nu izbuteam. Părul răvășit, desfirat pe perna din odaia de culcare a lui Coman, cădea pe umerii plinuți și pe brațele goale. Ochii îi erau mari, adânci, cu o sticlire ciudată ca și cum ar fi plâns. Ce-a vrut să înțeleagă Anicuța prin toate câte le-a spus? Singurul om căruia îi puteam mărturisi totul era meșterul Damian. E drept că n-o poate suferi pe Nina. Dar e plin de înțelepciune și de omenie. Și înțelegător, mai presus de orice. Nici azi nu știu dacă se gândea la ea sau dacă mi-a spus așa, într-o doară, vorbind despre unele femei: „– După ce că e cal fără căpăstru, mai e și rău

de muscă...” Dar meșterul nu le ia în glumă, când îi atragi atenția și-i spui cât de adâncă e rana...

De altfel, mâine, la Talcioac, aș avea ocazia cea mai bună să-i cer chiar Ninei o explicație. Bărbătește. Ne-am împrietenit. Relațiile noastre de prietenie nu trebuie însă să ne influențeze în rău, în colaborarea noastră. Scopul pe care-l urmărim trece înaintea preocupărilor egoiste. Indiferent de dragostea sau de nedragostea Ninei, datoria e datorie! Mâine o să mă port față de ea ca și cum nu mi s-ar fi strecurat viermele ăsta în inimă. În schimb, meșterului o să-i vărs tot focul.

Cu Valerica n-are rost să vorbesc. E prea tânără, prea fără experiență. Și nici cu Aurică nu mă pot sfătui. E bun, e cuminte, e de treabă, dar nu m-ar putea înțelege...

Meșterul Damian m-a ghicit, de cum m-a văzut intrând la el. M-a luat duios și cu mare dulceață. A închis atelierul mai devreme, și am pornit-o împreună, spre soră-mea. Am vorbit de toate. Numai de Nina n-am pomenit nici un cuvânt, nici el, nici eu!

Care din dumneavoastră n-a fost pe la Talcioac? Nu e om să nu fi fost măcar o dată. Vine și lume din provincie. Vorba meșterului: „foamea vinde și mizeria cumpără!“... În toamna când m-am liberat, am fost cu Aurică de-am luat un covoraș pentru Valerica. Era o prăfăraie ce n-am văzut de când sunt! Nici la arie, când te prinde-o furtună și te orbește, nu era mai rău! Altădată, m-am dus într-o duminică în preajma lui Sf. Dumitru. Plouase toată săptămâna și se făcuse o fleșcăială de la un cap la celălalt al târgului. Călcai în băltoace, te stropea de sus până jos, și te mânjeai – mamă-Doamne! – de ziceai că te-a tăvălit și te-neci într-un smârc cenușiu și adânc, și cleios – și tu, și ă! de vindea, și lucrurile întinse pe jos. Totul, toți, toate erau murdare, în împărăția asta, a noroaielor!

De data asta era ger și viscol. Nici nu credeam că o să fie cineva, pe o vreme atât de căinoasă. Dar nevoia-i nevoie. Talcioacul gema de lume. N-aveai loc să te miști! Tot foamea-i scosese de prin bârlogurile lor! Până să mă-n-tâlnesc cu Nina, am umblat, am colindat în toate locurile.

Cine nu era? Tropăiam de frig, pe lângă lucrurile puse la vânzare. Alții își scuturau brațele, bătându-le cruciș peste piept, ori își suflau în pumnii înghețați. În partea dinspre stânga, lângă gardul de sârmă ghimpată, unde vin țigani cu căruțele de fiare vechi, erau câteva focuri din vreascuri și surcele aduse anume: bătrânii, femeile, copilandrii săreau ca pe jăratec, încălzind-se. În celelalte părți, nu era loc să arunci un ac și nici foc nu se putea face. Care venise mai de cu noapte se ghemuise pe lângă zidurile closetului, unde era mai ferit de vânt. Dar asprimea gerului și viscoleala care spulbera zăpada înghețată dădea fețelor omenеști o înfățișare de suferință cumplită.

Prețurile erau de nimic. Decât să le mai care acasă și să mai cheltuiască bani cu transportul, mulți preferau să ia oricât pe lucruri, și să scape de ele. Unii nu-și scoteau nici cheltuielile, și plecau mai lefteri decât veniseră...

Eu nu-s decât un prost de la țară. V-am mai spus. Dacă aveam un pic de minte, nu eram acum aici. Dar mă gândesc și eu, așa, neghiob cum oi fi: oare dumnealor care trăiesc în alte țări, prin America ori chiar în Europa, ce-ar zice să fie siliți, măcar o dată, să rabde ce rabdă românul la târgul Talciocului? Ori să vină cu geaman-tanu'n spinare și să vrea să vândă lucrusele de-acasă, de toate, și jucăriile copilașului, că dacă nu prinde bani pe ele n-are cu ce lua pâinea cea de toate zilele? Avea unul – Doamne, iartă-mă – puse pe niște zlore, pe jos, fotografiile, și rame, și iconițe, și-un briceag, și-o minge, și câteva scrumiere, și-o păpușică, și două statui mici de bronz. Un vecin i-a atras atenția:

– Să nu pățiți ceva. Știți ce reprezintă statuile? Una e a lui Napoleon. Alta e Statuia Libertății...

– Nu-i nimic, tovarășe! zice vânzătorul făcând haz de necaz și topăind de frig în jurul obiectelor. Napoleon e înșurubat pe un capac de fostă călimară și are nasul zdrelit. Iar statuia ailaltă, e cu torța frântă... N-o vedeți?

Am fost curios să văd dacă s-au vândut. Pe la orele trei, când am dat să plec din Talcioac, m-am abătut să arunc o privire. Peste toate obiectele se așternuse un strat subțire de zăpadă – atâta cât îngăduise vântul să se depună. Vânzătorul – despre care se auzea că a fost consilier la

Curtea de Casație – era verde-vănat de frig. Napoleon stătea posomorât, sub pălăria lui cu două colțuri, iar Statuia Libertății, cu ochii acoperiți de nea, se uita și nu vedea cum mai defilează – pleoștită și resemnată – o omenire întreagă prin fața ei...

Nina a venit exact la nouă și jumătate. Purta o blană elegantă, neagră, cu mânecile întoarse, și o căciuliță nos-timă asortată cu blana. Mi s-a tăiat răsuflarea când am dat cu ochii de ea. În înghesuiala și forfota în care mă aflam, mă temusem că n-o să ne putem găsi.

– Să trecem întâi pe la „pachete“, zice. Să vedem ce mai e.

Și, apropiindu-se, spune șoptind:

– Tragem o raită și pe la jidanii care pleacă. Acolo e cel mai ieftin. Numai chilipiruri...

– Dar cutiile?

– Le luăm la plecare. Doar n-o să ne plimbăm cu ele-n brațe prin tot talciocul! Sunt câte vrei!

M-am ținut după ea, de-a lungul și de-a latul târgului. Am tot umblat teleleu, fără nici un căpătâi, îndesându-mă pe unde era mai greu de trecut, trăgând cu urechea la cât cere unul și la cât dă altul, până aproape de ceasurile douăsprezece. La câte-o oprire, mă strângea de mână, îmi zâmbea și-mi făcea semne, clipind, șireată. De câteva ori mi-a șoptit: „Ja-o înainte! Fă-te că nu mă cunoști“. Stătea locului, în drumul altora, vorbind cu unul sau cu altul. Avea o grămadă de cunoscuți. Toți erau „foști“. Se vedea după mutrele lor și după îmbrăcăminte. Dărâmați. Ofiliți. N-auzeai decât: „domnule colonel“, „domnule consilier“, „ce mai faceți, coane“?... și „respectele mele“. Pe urmă dă-i și zi-i pe franțuzește, să nu înțeleagă prostimea. Barem cuconetul, Doamne iartă-mă, orb să fi fost și tot vedeai că miroase a hoit și a pământ. Era câte-o pereche de bătrânei, scoși de la naftalină, jigăriți și pipirii că de-abia-și mai trăgeau sufletul – stând să vândă – în luna lui decembrie – o umbrelă de soare, ori un evantai cu mătasea tăiată pe-alocuri, ori un binoclu de teatru. Așteptau răbdători, demni, străini de tot ce se petrecea în jurul lor:

așteptau, zic, să apară – dintre miile și miile ce se perindau – cineva care să întrebe de prețul șalului ciupit de molli ori de rochia de tafta moștenită de la străbunica. Mărgelele negre și jadurile care împodobeau taftaua deveneau flori cusute pe scoarțe și alesături țărănești...

Mai vie, mai agitată, mai însufletită era mișcarea unde se găseau „pachetele”. Acolo nu era numai o îngrămădeală de gură-cască și de femei curioase, lacome să vadă cum arată lucrurile noi și moda. Prin toată partea aceea roiau agenții și informatorii, milițienii și securiștii în uniformă și în haine civile, ciripitorii și denunțătorii de profesie. Lucrurile venite din străinătate – mai ales fuste și cămăși de damă –, de care toți trăgeau din toate părțile, erau pipăite, cercetate și comparate, într-un vacarm de strigăte și de tocmeli fără sfârșit. Nina s-a hotărât să ia o pijama și-o pereche de ciorapi, după ce-a văzut și a discutat prețurile tuturor obiectelor expuse de către toți vânzătorii din Talcioac. Nu cred că a rămas un pulover, ori o centură, ori un material de rochiță să nu-l fi examinat, de-ai fi crezut că acuși-acuși îl cumpără!

Când s-a făcut aproape de ora prânzului, publicul a început să se mai rărească. Plecau și unii vânzători, fie că erau mulțumiți cu deverul făcut, fie că nu mai aveau putere să mai stea. Rămăneau cei care nu se consolau să se întoarcă acasă fără nici un rezultat. Disperații. Pe ei îi pândea și Nina. Într-adevăr, mă plictisise umblând după potcoave de cai morți, tot ținându-mă de ea, și voiam să-i amintesc de cele două cutii de lemn pentru care venisem, când am auzit-o:

– Nicule, s-a făcut de douăsprezece?

– Fără ceva, zic, uitându-mă la „Roskopf”-ul meu cu capace.

– Acu’, cred că i-a răzbit. Hai la jidani!

– Ce să-i răzbească? am întrebat, vrând să înțeleg ce-mi spusese.

– Frigul, foamea, oboseala!

Nina s-a oprit, scrutătoare. Toată priveliștea o satisfăcea:

– Parcă-s congelați! Acu-i momentul, Nicule!

- Zici că pleacă, toți?
- Pleacă cine are noroc să-i dea drumul.
- Deh! oftez eu, mai mult la gândul că fiecare are de dus o povară, după cum i-e scris. Nina m-a măsurat din cap până-n picioare, a făcut din buze și din ochi a mirare, a stat ce-a stat și mi-a spus, șmecheră:
- Mare pezevenghi ești, dom'le! Ce n-ai fi dat tu să poți s-o iei din loc! Măcar în chip de jidan...
- Tu ai pleca?
- O-ho! și încă cum. Am vrut să mă mărit cu un negustor de măslină. Cetățean grec. Am cerut și autorizație. Până să-mi vină aprobarea de căsătorie, grecul și-a luat seama. A șters-o, fără mine...
- Și-ți pare rău?
- Cum să-mi pară rău, prostănacule? o-ntoarce ea, repede, ca să nu se trădeze. Dă-te mai aproape, că nu pot să țip! Noi, deșteptule, n-avem dreptul să dăm bir cu fugiții. Mă-nțelegi? Noi suntem legați - cu jurământ.
- Înțeleg.
- Și-n al doilea rând, chiar să pot, n-aș pleca fără tine!
- Puteam să mai am judecata limpede? Îmi mărturisea dragostea. Știu că i-am luat mâna în mâinile mele și că n-am mai simțit nici frigul, nici nimic!
- Caraghioasă nutră trebuie să fi avut. Nina a prins să mă încurajeze:
- Hai, hai! fii bărbat! hai, că ești băftos!
- Eu? băftos? Unde vezi că am baftă?
- Ai, că te iubesc! Și-acum, vino să vedem dacă e ceva de luat de la jidovimea asta!... Dacă vrei să cumperi ieftin, nu te grăbești. Aștepți. Cel mai bine e când începe să sufle a pustiu. Ai să te convingi. Alte prețuri sunt de dimineață, și altele se cer acum! Poate că facem și noi un gheșeft! Știi cât am dat, în toamnă, pe sfeșnicul de argint pe care l-ai văzut în salonaș la - știi tu unde! - și pe un serviciu de ceai de șase persoane?
- Nu-mi aduc aminte cât a spus c-a dat. Ajunsesem în partea din dreapta târgului, unde e terenul mai accidentat. Între un șanț care merge paralel cu gardul și un drum mai bătătorit care duce pe toată adâncimea de la ghereta

cu bilete, de la intrare, până la closetul din fund, printre gropi și locuri în pantă, erau înșirate, pe mai multe rânduri „standurile”. De sârma ghimpată a gardului atârnavu covoare, scoarțe și velințe.

– Vezi, Nicule? mi-a spus. Am avut dreptate. Acu-i momentul! Uită-te: e aproape de spartu' târgului. Uite, aia slabă s-a înroșit ca sfecla. E gata să plesnească. Și ăla, adus din spate, ăla cam ghebos, care tropăie acolo. Vezi ce scrie pe paltonul lui? Vezi? De rever, e prins un bilet: „De vânzare”! Totul e de vânzare, Nicule. Bani să ai, că ocazie ca asta n'o să mai întâlnim cu una, cu două!

Valul cel mare al curioșilor și al amatorilor dispăruse. Între „standuri” se putea circula mult mai ușor. Obiectele expuse se vedeau mai bine... Vânzătorii, rebegîți, le scuturau de zăpadă, le ștergeau cu cârpa și le așezau, din nou, cât mai la vedere. Unii te invitau să cumperi și-și laudau obiectele expuse.

În fața geamantanelor jerpelite, zăceau farfurii și sfeșnice de argint, și bibelouri, și oglinzi de masă, rame și perne brodate și cordoane de piele. Pe partea mai ridicată a terenului, se aliniau haine negre și blănuri – gulere și pelerine, de toate felurile – unele mai jumulte și mai flocăite ca altele. Câte ceasuri de mână și ace de cravată, vase de aramă, pălării și genți, și tablouri, cu și fără rame, mi-a fost dat să vad – nici nu se poate povesti!

Am observat imediat ceva care m-a impresionat. Nina vorbea altfel cu vânzătorii din partea asta a Talciocului decât vorbise cu ceilalți. Glasul ei era mai aspru. Răspunsurile ei, mai seci, mai dure. Prețurile oferite, ridicol de mici. Eram la un pas după ea, o vedeam și-o auzeam, și-mi plesnea obrazul de rușine. Mi-era milă și de oameni, și de lucrșoarele lor. Nina se interesa mai mult de argintărie. Ne-am sucit și ne-am invărtit, dar n-a cumpărat decât un vas mare de vreo trei kilograme – un vas de argint, cu îngeri și flori, și ghirlande de fructe de jur împrejur. Îl vindea o colegă de școală a Ninei, fata unui negustor. Erau, chipurile, prietene. Știu că s-au salutat și și-au strâns mâna cu căldură, cu efuziune, cum spuneți dumneavoastră.

- Ce faci, Ștefi dragă? Ai dat ceva?
- Nimic!
- Nimic?
- Nimic, Ninel dragă...
- Vai! chiar nimic? De azi dimineată?
- Nici de saftea! i-a răspuns, văzând galben, femeiușca aproape degerată, dârdâind și clănțânind. Cum naiba o să ajung acasă cu toate boarfele astea? N-am scos nici de-o mașină...

- E de argint, vasul?
- Ăsta? de argint. Marcat.
- Vânzare bună!

Am luat-o mai departe, am ocolit un rând de vânzători, și ne-am întors:

- Ascultă, Ștefi, cât ceri tu pe vas? Așa, ca simplă informație...

- O mie opt.
- Mda! Cam scump.
- Cât vrei tu să dai?

- La suma asta, mi-e greu să fac o ofertă... La revedere! Cu bine! Plec, că e târziu. Nu mai pot de frig! Pa...

După nici un sfert de ceas mi-a dat cinci sute, și m-a învățat cum trebuie să procedez:

- Te duci singur. Eu rămân în partea asta, unde sunt motocicletele și aparatele tehnice. Vezi, dacă ți-l dă pe trei sute. Dacă nu, încearcă cu patru. Dacă nu merge nici cu patru, dă-i cinci! Lasă-te greu. Fă-te că te gândești. Nu trebuie să simtă că vrei să cumperi cu tot dinadinsul. Vasul merită și trei mii. Dar Talciocul e Talcioac și jidofcuța e la aman. Dacă te-ntreabă de mine, te faci că nu prea știi cine sunt, și-i spui că m-am cărat acasă...

Uite, asta mi-i crucea, dacă vă mint! Când am ajuns în dreptul ei, strângea și împacheta. Începuse să îndese lucrurile în valiză. Zic: mai aveți vasul, duduie? Zice: care? Zic: ăla, așa, cu îngeri și cu flori .

A zâmbit și mi-a spus: mai este! Îi clănțăneau dinții de nu mai putea. Mie îmi bătea inima. Îmi venea să intru în pământ. Mi-am luat curaj și i-am spus: îl dați pe trei sute?

- Ți-l dau, mi-a răspuns. Să-l stăpânești sănătos!

... Mi-a părut rău că i-am oferit numai trei sute, dar ce era să mai fac? Până să mi-l dea, o vecină de stand, cu o gospodărie întreagă risipită pe jos, mi-a întins șase furcu-lițe de argint desperecheate:

- Ați luat un mare chilipir! Văd că vă pricepeți! Luați și de la mine. Ieftin. De la foc!

N-am mai întrebat cât îmi cerea pe ele. Am înșfăcat vasul, am numărat cele trei hârtii a o sută, și mi-am luat vaea.

- Săraca! am apucat să-i spun Ninei, dându-i cumpărătura. Mi l-a lăsat la trei sute...

- Dă-o-n brânză! Am avut în considerație că are bărbatu' arestat și că are și un plod. Altfel, fi sigur că-i dădeam numai două sute! Sunt convinsă că ni-l dădea și cu două!... Lichidarea are regulile ei. Numai proștii nu profită!

Ne îndreptam spre aparatele electrice. Ea a simțit că mi-era cam oarecum, și-i dădea înainte cu explicațiile:

- Nu fi slab! Tocmai în momente de felul acesta, e nevoie să dovedești că ești tare. Vezi tabachera asta de fildeș? E foarte originală. Am luat-o în doi timpi și trei mișcări, cât ai fost tu să cumperi vasul. Face optzeci? Zici că face? Dar șazece? Da?! Află c-am dat treizeci!... Tot de la Șloim!

- Care Șloim?

- Așa le spun eu! La toți! se laudă Nina. Văd că nu mai e lume. Hai, întinde pasul. Să ne grăbim. Mi-ar părea rău să nu găsim cutii. Tu crezi că numai eu caut să iau ieftin? Te-nșeli, Nicule dragă! Numai azi - cât ne-am fâțâit - am recunoscut, în public, o mulțime de mahări: frunțași politici și profesori, și academicienii, și ofițeri de miliție. Știi ce căutau la Talcloc? Veniseră în chip de cumpărători. Alții sunt cu paza și cu ordinea, și cu controlul - și alții, amestecați cu mahalaua și cu țărănimea, care umblă să cumpere! Cine vrei să aibă bani? Eu?! Tu? Funcționarul modest? De unde s-avem noi? În schimb protipendada proletară are gologani căcălău! Și mai e o categorie de cumpărători. Diplomații. Pentru ei, e și mai convenabil: ei

schimbă valute, obțin bani de-ai noștri, și scot obiectele din țară, cu valiza diplomatică. Fără vamă, fără control! Să-i vezi cum le fug ochii după chilipiruri și ocazii! Să vezi și să nu crezi!

... Am găsit numai un singur aparat de radio, vechi, stricat, de mărimea care să-i placă Ninei. Eram destul de plictisiți și ne gândeam cât o să fie de supărat Coman văzându-ne că venim cu mâna goală. Ne îndreptam spre ieșire, ca s-o pornim spre casă, când, tot Nina a fost cu ideea:

- Hai să ne abatem pe la ăi cu mobila. Poate găsim ceva...

Am făcut stânga-mprejur și am tăiat de-a curmezisul, pe la țigani cu fier vechi. Ninsoarea se oprise complet. O somieră, un garderob de stejar, o masă și o noptieră – asta era tot ce se mai găsea.

- Dumneavoastră... plecați? l-a întrebat Nina cu oarecare precauțiune pe băiatul de 12-13 ani care tropăia pe lângă mobilă.

- S-a dus tata, după căruță, ne-a răspuns puștiul, cu seninătate.

- Aa! credeam că...

- Nu, tovarășă! Știu eu ce spuneți dumneavoastră! Ne-au mai întrebat vreo două persoane...

Nina s-a uitat cu atenție la lucruri și mai vroia să afle câte ceva:

- Păi, atunci de ce le vindeti?

- Nu le dăm de plăcere! Le dăm de nevoie!... Uite că vine și tata...

Răspunsul fusese cam acru. Prin zăpada înghețată, o femeie se apropia cu pași grei, îndemnând mărtoaga de cal care se opintea să tragă la deal. Femeia avea o uitătură întunecată, piezișă, amărâtă, și croia dând cu năduf, izbind coada biciului în grumazul vitei. Căruța era de doi cai, dar locul din stânga oiștei nu era înhămat. Băiatul a dat fuga să pună umărul:

- Mămică, da' tata, unde-i?

- Tat' tu', l-au oprit la miliție!

- Văleu! da' ce-a făcut?

- L-a p ar at îl care-a cumpărat dulapul din bucătărie. Vrea banii înapoi. A găsit la al ii, mai ieftin...

- O fi vreun cusurgiu! vreun c rcotaş!... dă-i banii, ŝi dă-l dracului! mă amestec eu, a a, ca să-i dau un sfat, fără să-mi fiarbă oala.

- De unde să-i dau, tovarăşe?! Din ce am trăit toată săptămâna? L-a cumpărat duminica trecută. Acu', dac-a jecmănit vreun nenorocit, din  ia care pleacă, vrea să-mi aducă dulapul înapoi? Nu l-ar mai răbda p m ntul! Ŝi nu mi-e de altceva, da' am văzut că e blat cu locotenentu' de mili iei!...

Nina n-a mai făcut vorbă multă. A cumpărat m su a de noapte, pe un pre  de nimic, ŝi m-a pus de i-am scos u i a de stejar, pe care am luat-o subsuoară, ca pe-o plan et . Ca s-o desfac din balamalele ei, t r sem noptiera până lângă zidul cimitirului de-alături.

- Exact ce căutam! zice Nina mul umit . O să ne facem treaba cu ea. E lemn uscat, rezistent...

 igani, cu femeile ŝi copiii lor, încărcau fiarele vechi în c ru ele sărace, trase până lângă focul care de-abia mai mocnea. T rgul se sf r ise. Trec nd pe l ng  ei, mi-am întors privirea. Noptiera fără u  , ca o c sc tur  neagră, culcată, rămăsese pe d mbul alb. Le-am făcut semn că-torva prichindei:

- Mă! vedeți cutia aia, acolo? V-o dau vouă. Pute i s-o lua i. E bună ŝi de pus pe foc...

Într-o clipită, un p lc întreg s-a repezit, în goană, chiuind, s-o ia în primire. M-am mai uitat în urmă, ŝi i-am văzut d nd-o de-a rostogolul în jos. Scena asta mi-a făcut plăcere. Ŝi, a a, încărcat cu câte aveam de dus, am ie it cu Nina în stradă, ca să luăm un taxi.

De la Talcioac până la sta ia de tramvai e o bună bucată de drum, pe ŝoseaua cotropită de zăpadă. Trebuie să ocole ti băltoacele transformate în oglinzi de ghea  - ŝi să te streкори printre n me ii  ngr m di i între ŝan uri ŝi z plazuri ŝi să te iei după puhoiul de oameni ce se  nghe-suie, zgomotos, pe p r iile lunecoase, grăbind cu pachete, cu geamantane, cu obiecte de tot soiul... Am întins-o p n 

aproape de piațetă, la capul de linie al tramvaiului, și abia acolo, în sfârșit, am găsit o mașină.

Trebuie să fac o paranteză. Vreau să vă spun un amănunt, ca să fiți și mai la curent cu ce mi s-a mai întâmplat. Concluziile o să le tragem împreună, la sfârșit...

Așadar, după cum vă închipuiți, s-au mai scurs alte treizeci-patruzeci de minute, ca să ajungem pe lângă Foișor, acasă la Coman.

Am dat lucrurile jos din taxi, am plătit și – prin curte, ca de obicei – am urcat treptele de piatră spre locuința inginerului. Țin minte că aveam aparatul de radio în brațe, și că mâna pe clanță a pus-o Nina! Ce i-a venit să încerce ușa înainte de-a apăsa butonul soneriei, nu pot să știu! Fapt e că s-a oprit, surprinsă, și s-a întors spre mine spunându-mi:

– Au uitat-o deschisă!

Din antreu, am intrat amândoi în salonaș, unde am depus vasul de argint, rabla de aparat de radio și vechitura aia de ușiță de noptieră, mi-am scos paltonul și i-am ajutat Ninei să-și lepede mantoul. Spunea că i se făcuse foame, și se freca cu spatele de soba de teracotă, fumând și glumind. I-am furat, la repezeală, câteva sărutări. Mi-a dat a înțelege că sentimentele ei pentru mine nu s-au schimbat, dar că e foarte preocupată de succesul misiunii ce ni s-a încredințat. S-a uitat de câteva ori la ceas, ceea ce nu mi s-a părut anormal. Când a văzut că e ora cinci și-a manifestat mirarea că domnul maior nu dă nici un semn de viață:

– Mă intrigă și chestia cu ușa de la intrare! În loc să fie și încuiată, și cu zăvorul pus – o găsirăm vraise! Să știi c-au plecat și că nu-i nimeni acasă. Altfel, nu pot să-mi explic... Ia, hai să vedem!...

Din salonaș până-n dormitor nu sunt decât câțiva pași. Nina a intrat direct, fără să bată. Eu, după ea. Eram convins că și Coman, și Anicuța erau în oraș.

Ce-a urmat, m-a făcut să nu știu pe unde s-o tulesc mai repede! Nina a scos un țipăt, uluită. Anicuța a sărit din așternut răcnind, în pielea goală, și a fugit spre bucătărie, rușinată la culme. Inginerul și-a tras plapuma

peste cap, bodogănind niște scuze, bălbăindu-se în vreme ce băjbăia după pijamaua atârnată de speteaza scaunului. Nina m-a apucat de braț și m-a tras afară, comentând în gura mare, jignită de tot ce se petrecuse sub ochii noștri. Îi mergea gura ca o moară stricată:

– Bănuiam de mult că trăiește cu menajera! Treaba lui. E liber să se culce cu cine dorește. Dar să nu se dea în spectacol. Să fie mai prudent! Să nu uite ușa de la intrare descuiată! Să țină seama că subalterna lui – eu adică – sunt femeie! Voi, bărbații, vă pretați la orice! Sunt sigură că Anicuța era cu damful la nas! Bea de stinge!... Toată ziua bea!...

Eram în salonaș. A trebuit să între Coman ca s-o văd potolindu-se. Am luat amândoi poziție. Maiorul era negru de supărat! După ce s-a plimbat cu mâinile la spate, călcând apăsat prin cameră, s-a întors către noi – după câteva minute lungi cât veacul – răstindu-se:

– Ce să fac!! S-a întâmplat! Vă rog să considerați că n-ați văzut nimic!

Apoi, pe un ton ceva mai dulce:

– Vă rog și insist: să mă scuzați! În special dumneata, căpitan Garcea! Fac apel la dumneata și la patriotismul dumitale, ca să treci peste situația penibilă în care te-am pus, și să consideri incidentul definitiv închis!

– Am înțeles, domnule maior! Din partea mea i-am pus cruce! am și uitat! i-a răspuns Nina.

– Și din partea mea, am ținut să-i adaug la rândul meu.

– Vă mulțumesc! Îmi dau seama că pe dumneavoastră se poate conta!... Și-acum, să trecem la problema noastră! Ia să vedem ce-ați adus de la Talcioac...

... Era mulțumit cu cumpărăturile.

Ați bănuț că totul fusese pus la cale ca să mă convingă pe mine că între Nina și el nu erau decât relații de serviciu? Au mărturisit-o, amândoi, în cursul anchetei și mi-au confirmat-o la o confruntare. În realitate, între Coman și Anicuța era o poveste lungă și tare tristă. Ceva mai mult: Nina avea și-o cheie de la ușa de intrare a

locuinței lui Coman. Ca să mă „îmbrobodească“ de tot, înscenaseră toată combinația asta scârboasă... Vă dați seama de ce erau în stare?

Seara am petrecut-o împreună, acasă la Coman. Anicuța a făcut, la început, pe rușinata. Poate că era și sinceră. Nu vreau să arunc piatra... Rugămintele inginerului și insistențele Ninei au împăcat-o. Totul s-a încheiat cu țuică fiartă, cu declarații de mare prietenie și cu niște cârnați pe varză călită.

Nina o invitase pe Anicuța să ia loc cu noi, și-o așezase între inginer și mine. N-a făcut nazuri și nu s-a lăsat poftită de două ori. Mânca mult, bea cu sete, răsuffla greu, și avea și un tic: se tot trăgea de negul de sub nara stângă! Mi se pare că vi l-am descris o dată: păros, negru-vânăt, oribil. N-am mai văzut așa neg, de când mama m-a făcut.

Am simțit că mi s-a luat o greutate de pe inimă când s-a ridicat și s-a dus să pună de încă un rând de cafele turcești. Nina se iuțise strângând de la masă. Coman își dădea importanță și se făcea că bea. Te îndemna, ciocnea, se veselea ușor, dar nu gusta din băutura nici cât ți-ai muia buzele. În schimb, avea poftă să flecărească. Era de-o lăudăroșenie fără pereche, nu numai prin câte spunea, ci și prin câte făgăduia să spună!

În timpul ăsta, Nina ieșea și intra, ducând - chipurile - farfuriile, castroanele și tacâmurile la bucătărie. Cafelele întârziiau. Nina nu se mai grăbea nici ea. Rămăsesem între noi, bărbații.

Mi-aduc aminte că după ce s-a fudulit cu crailăcurile pe care zicea că le-a făcut încă de pe când era student, a adus-o din condei în așa fel încât mi-a explicat legătura lui cu Anicuța. Nu știam ce să cred și ce să nu cred din tot ce-mi depăna. Meșteru' Damian, dacă l-ar fi ascultat câte-mi povestea, știți ce-ar fi spus? Ar fi spus: „Cu așa filotimie, dă un ban și ia o mie!“ Pe scurt: o luase de suflet îndată după război, când era foamete în țară. De zece ani e la el. Când a adus-o în casă, ți se părea că-i străvezie de slabă ce era. Ar fi vrut chiar, ca să dea dovadă cât e de serios și ce sentimente are, să facă acte, la tribunal: acte

de adopțiune. Până să se decidă, s-a întâmplat buclucul. Păcatul, pentru oameni a fost făcut! I-a părut rău. Din copil de suflet, s-a făcut țiitoare. Din țiitoare, menajeră. Adică tot un fel de slujnică, fără leafă! Spunându-mi toate acestea, dorea să-mi arate că dracul nu-i atât de negru cum pare. De pildă, el, Coman, s-a străduit s-o căpătuiască. Cu câțiva ani în urmă, o încurcase chiar el, cu un funcționar de la Spațiul Locativ. Anicuța are un fond bun, dar îi place să bea și-i fug ochii după bărbații mai copti. N-a avut noroc. Funcționarul de la Spațiul Locativ s-a lăsat de ea. O găsea mereu beată turtă. A mai fost vorba s-o ia unul de la contabilitatea căilor ferate. A trăit ce-a trăit cu el, sperând să se mărite – până s-au săturat unul de altul. Anicuța are camera ei. Ce face în odaia care-i aparține, nu-l interesa. Nu vrea s-o vorbească de rău. O apreciază, că e muncitoare și devotată. Dar nici ea, Anicuța, nu știe cine e tatăl copilului pe care-l așteaptă. El, Coman, nu-i o fire geloasă. Îi tolerează toate capriciile. Dar își dă seama că Anicuța nu mai e de el. O tratează cu milă...

Și mi-a mai spus ceva. Abia acuma îmi dau seama că fiecare vorbă avea și un dedesubt. Mi-a adăugat că, dac-ar fi după el, i-ar face vânt. Ar rupe-o cu ea, și ar termina-o. Dar Anicuța știe unele lucruri... Ea presupune ce activitate se depune în această casă. Azi vede una, mâine vede alta. O indiscreție, făcută de Anicuța, poate fi fatală. Cu Anicuța trebuie să ne purtăm cu dragălășenie, cu tact, cu diplomatie. Vorbind între noi, bărbații, el, Coman, nu s-ar mai culca cu ea în ruptul capului. Dacă o primește în pat, uneori, e din cauză că ține s-o aibă de partea noastră, că nu vrea ca ea să se înstrăineze în totul, că nu vrea s-o su-pere, că nu vrea s-o jignească! Asta e și explicația a ce văzusem în dormitor, când am venit de la Talcioac: el nu-i un depravat, ori un păcătos, ci, din contra: tot ce face, face din patriotism!

– Te rog să adâncești problemele, ținând seama de tot ce ți-am spus. Și să rămână între noi. După cum vezi, domnule sublocotenent, nimeni nu-i sfânt. Dar omul e dator să fie conștient de slăbiciunile lui...

Mi-a făcut semn că intrase cineva și mi-a adăugat:

– O să mai vorbim...

Nina adusese cafelele turcești făcute de Anicuța, care venea și ea cu un coș de lemne pe care-l trăgea din greu, mai mult târându-l.

– Tii! ce fumăraie! Ce fumăraie!

– Vezi-ți de treabă, Anicuțol! Nouă ne place. Noi suntem obișnuiți. Pune un butuc pe foc și vino și tu la cafea.

Și adresându-mi-se:

– Ia să te-ntreb ceva și pe dumneata. Să presupunem că ești pus în situația să dai explicații despre raporturile care există între noi, adică – mai precis – între dumneata și mine. Și că o dată cu lămuririle ce ți se cer, trebuie să dai oarecare detalii despre mine. Cine sunt eu? Ce fac eu? Cu ce mă ocup eu? Așa-i că-ncepi să te-ncurci?

Avea dreptate! Nu mă gândisem la toate mărunțișurile astea. I-am spus-o și lui. Coman s-a lăsat rugat și, între colacii de fum de țigară și câte-o sorbitură de cafea, l-am auzit cum îmi explica:

– Am să te informez. Ca să fii în cunoștință de cauză. Relațiile noastre, domnule sublocotenent, trebuie să fie clare. Toate aiurelile pe care ți le-am spus la atelier, uită-le! Uită-le, ca să nu te zăpăcești și să nu le încurci! Adevărul gol-goluț e următorul: am fost inginer-mecanic în aviație. Pe vremea când era comandant, la Tecuci, răposatul Jean Capșa, faimosul colonel-aviator, de care poate c-ai auzit!... Altă generație, deh!... În timpul războiului, am avut un accident, la atelierul de reparații de pe zonă. Am rămas cu o ușoară invaliditate. Dacă te uiți atent, trag nițel piciorul drept. La un bombardament, s-a prăbușit o ușă de hangar peste aparatul la care lucram și m-a rănit în coapsă... Am zăcut câteva luni în spital, și pe urmă m-au scos la pensie. Mi-a părut bine. Alții, care au ieșit teferi din focul războiului, umblă pe drumuri și mor de foame. Toți, sau aproape toți, au fost lăsați la vatră. Alții s-au curățat la canal. Care a mai apucat să facă ceva, are barem de-o pâine. Care nu, Doamne miluiește! Eu, să bat în lemn: am avut noroc. Am pensie cu cincizeci la sută invaliditate. Dar cine poate trăi, domnule sublocotenent,

din pensie? Mizerie curată! Pensia – sub regimul ăsta – e bună mai ales pentru altceva: ea îți justifică existența. Se cheamă că nu ești un vagabond oarecare. E ca și cum ai fi în câmpul muncii! Înțelegeți?! „Unde activezi dumneata, tovarășe?“ „Eu sunt pensionar...“ Cu răspunsul ăsta, dacă ai căderea să i-l dai, l-ai topit! L-ai dat gata. Eu am însă și o activitate suplimentară. Mă pricep la ceea ce se numește „efecte de teatru“. Ai văzut, când ai fost la vreun spectacol, că pe scenă se produc zgomote fel de fel? Sunețe, dangăte de clopot, huruit de roți, ciripit de păsări? Sau tunete, sau șuierul vântului, și câte și mai câte! Sute și sute de feluri: explozii, pocnete, bufnituri. Ori fum, ori aburi. Ce să ți le înșir pe toate?! Nenumărate! Ca să le produci, trebuie să fii specialist. Dacă e ceva simplu, le fac tehnicienii de la teatre. Când e însă de obținut ceva mai complicat, mai deosebit, mai greu – vin frumușel tovarășeii, cu directorul în cap, la mandea, adică la mine, și mă angajează cu cât ne-nțelegem. Munca, „tovarășe“, nu-i pe gratis! Vrei să se-audă zgomotul valurilor, ca pe țărmul mării? E nevoie să intervină o explozie, ori zgomotul unei ciocniri de trenuri? Vrei să faci să dispară un personaj, pe scenă, într-un vârtej de fum ca de pucioasă? Vino la „tovarășul“ Coman. Și, fii pe pace: „efectele“ se vor produce la timp și cu maximum de eficacitate!

Acuma știi – zice – și ce-am făcut în trecut, și cu ce mă ocup în prezent. În ce privește prezența dumatăle aici, eu propun s-o explici în sensul că pe de o parte, vrei – și m-ai rugat – să te înveți aceste „efecte de teatru“. Faci un fel de ucenicie, la mine, și-mi dai o mână de ajutor. Salariu, deocamdată, se cheamă că n-ai. Când o să începi să lucrezi efectiv, o să începi și să câștigi. E limpede? În al doilea rând, tot venind pe la mine, ți-a plăcut de Anicuța...

... Rămăsesem trăsniț. Asta le întrecea pe toate! Totuși, n-am luat atitudine, că nu se putea. Mi-era frică să nu se supere. L-am mai ascultat, năucit de câte știa să născocască. Când s-a făcut târziu – cred pe la vreo zece, unsprezece, că nu m-am uitat la ceas – am dat să plec. M-am ridicat. I-am mulțumit și pentru masă și pentru sfaturi. Coman redevenise solemn:

- Măine la zece, domnule sublocotenent. Aici, la mine.
- Am înțeles, domnule maior!

Mi-am pus paltonul și mă uitam după Nina.

- Ia-o de unde nu-i! glumește Anicuța. Văd eu că te zgâiești.

- Căpitan Garcea s-a evaporat în mod discret. N-a vrut să ne deranjeze. A plecat pe când vă dădeam eu explicațiile, spune Coman. Dânsa cunoștea problemele. Era și foarte obosită după Talcloc...

... N-am știut niciodată, și nu știu nici acum dacă plecase ori dacă se ascunsese. Dar știu că, pornind spre casă, tare mi-a fost ciudă. Cât eram de obosit, tot aș fi vrut să rămână cu mine...

Explicațiile și precizările fuseseră – o să vedeți! – venite la timp. Nu sunt omul să mă pierd cu una, cu două, și aveam destule elemente să ies din orice încurcătură. Aveam un alibi serios, așa încât prezența mea în casa lui Coman era pe deplin justificată. Mă gândeam la el cu admirație: nu scăpase nimic din vedere! Chiar ideea legăturii dintre Anicuța și mine – idee care în primul moment mă enervase din cale-afară de mult – mi se părea o scorneală destul de abilă și de inteligentă. Nu era chiar-chiar ceva de necrezut. De altfel, părerea altora nu mă interesa. Singura ființă căreia n-aș fi vrut să-i întrec în cap o asemenea prostie era Nina. Or, Nina era în curent cu toată combinația. De ceilalți, să vă spun sincer, mă durea în cot.

Dimineața de luni a început cu oarecare agitație. Vale-rica a venit să mă roage să dau o fugă la farmacie. Aurică era de serviciu și n-avea cine merge. Titi avea pojar și nu-l putea lăsa singur. Dormisem butuc, frânt de oboseală. Când să ies din odaie, dădui de Maricica Brebu. Venea la madam Veta. M-a oprit și răsând mi-a făcut semn cu mâna, legănând-o în dreapta și-n stânga și șoptind „nu”-„nu”...

- Mi-ai mai făcut semnul ăsta, că „nu”, în seara când eram la geam, duduie Maricica. Dar n-am înțeles de ce...

- Știți de ce! a răs iar, țuguindu-și buzele.

- Nu știu, zău nu știu!
- Am să vă explic altădată!...

A dat să intre la gazda mea, dar s-a oprit pe treapta din fața ușii:

- Vă duceți la sora?
- Mă reped pân' la farmacie. De ce?
- Vreau să vă-ntreb ceva.
- Întrebă-mă.
- Eu am puțină treabă cu madam Ciocârlie. Dacă veniți curând mă mai găsiți... La ce oră vă duceți la serviciu?
- Azi intru în tura a doua. De la unu la nouă...
- Sunteți liber până la prânz?
- Nu! am oftat eu de teamă că o să mă zăpăcesc cu atâtea întrebări. Până într-un ceas trebuie să fiu la cadre. Îmi cere un supliment de autobiografie... Ce-ai vrut să mă întrebi?

- Nu!... Nu e cazul acum. Altădată!...

Când am intrat la Valerica, am găsit-o supărată că-i dăduse laptele în foc. Spărsese termometrul. Cu un ceas înainte se ciondănise cu Aurică, bărbatu-său. Copilul plângea și nu vrea să stea în pat...

De la ea, m-am dus până-n fund, la mine, cu câteva lemne. Madam Veta m-a simțit și m-a ținut de vorbă - prin ușă - văitându-se că a alergat toată săptămâna la depozit și n-a găsit nici o surcea. Cât am tot vorbit, nu știam dacă Maricica mai e alături sau dacă nu mai e. Madam Veta era de părere să luăm aparate de încălzit cu gaz. Petrol, dacă făceai coadă, tot apucaai să iei câțiva litri...

După ce-am scăpat și de chestia asta, m-am abătut pe la meșteru'. Nici el nu era în toanele lui. S-a bucurat că mă vede, m-a întrebat cum de lipsesc de la slujbă, i-am spus și lui că sunt în tura de după masă, dar, după vorbă, se vedea că-l frământa ceva. L-am întrebat.

- Mă, Nicule! Vaca nu mi-a fâtat! Găina nu mi-a ouat! Mă uitai la cer, și mă bătu piatra! A fost tovarășu' de la inspecția financiară și mi-a citit un pomelnic de dări! Vrei să sar în sus de bucurie?

L-am lăsat răscolind în grămada de fiare. Căuta un arc să-l potrivească la un amortizor. Mă strigă, mă-ntoarce din stradă și-mi spune:

– Nicule! nu pleca așa, cu inima-ndoită! Să nu crezi că mă las pe tânjală. Eu chibzuiesc că ăștia, tovarășii tăi...

– Ai mei?

– Mă rog! Ei, cică-s de-ai tăi!... Tovarășii ăștia de când apără „bunul poporului“ au desființat șomajul! Care nu-i pe unde li-e rușine să spuie verde ce fel de pâine mănâncă, s-a făcut perceptor!...

În sfârșit, după ce-am infulecat o porție dublă de iaurt și o bucată deșteaptă de pâine integrală, la „Lăptăria de Stat“ din apropiere de Foișor, am ajuns acasă la Coman tocmai în momentul când sosea și Nina cu o mașină de piață.

Coman nu era singur. Tăifăsuia în salonaș, la o cafea, cu responsabilul de stradă. Anicuța; când ne-a deschis, ne-a atras atenția:

– E „tartorul“, aici...

Nina a fost de părere că nu puteam evita să-i dăm bună ziua. Individul, mic de stat, era un grăsan cu înfățișare transpirată și bolnăvicioasă, albicios la față. Când vorbea, scotea formule dinainte pregătite. Culoarea ochilor trebuia să i-o ghicești: nu se uita decât într-o parte! Avea și un vag accent slav, pe care însă îl afixa într-a-dins... Fiecare cuvânt îl rostea rar – parcă-l trăgea cu greutatea omului sigur pe el. Venise să se informeze în legătură cu vecinii de la etaj.

Cunoștea toate intrigile, conflictele și pârele. Avea câte ceva de criticat la fiecare. Îl știa și pe cel care locuia deasupra inginerului Coman. Era un fost meșter-ceasornicar. Îi verificase chiar el actele, la eliberarea noilor buletine de identitate, la miliție: o namilă, cu păr roșu și cu pistrii, cu picioarele paralizate, care zăcea de ani de zile în pat. A fost în lagăr, la Vapniarca. Acum, se stingea. Nici mazărea furajeră, nici tuberculoza nu iartă.

Responsabilul de stradă aștepta de vreo șase-opt luni să audă că a închis ochii. Îi trebuia garsoniera, și namila

se încăpățâna să nu moară! Dacă nu se va muta de bunăvoie pe lumea ailaltă, trebuia găsit un motiv ca să scape și de el, și de nevastă-sa – căci bolnavul era și însurat. Femeia lucrează. Are o jumătate de normă la cooperativa de imprimat basmale. Cu ea n-ar fi greu, dacă s-ar curăța el. O femeie singură nu poate ocupa o odaie cu antreu și baie. Ar evacua-o. Cu experiența pe care o are, e convins că amândoi sunt dușmani de clasă și că se ocupă cu comerțul clandestin și cu trafic de aur și de deize. Dacă ar avea ceva probe, totul s-ar soluționa imediat.

Când pune punctul pe i, tovarășul responsabil de stradă accentuează ironic:

– Așa sunt „dumnealor“...

Drăcoița de Nina se face ca n-a priceput:

– Care „dumnealor“, tovarășule?

– Cotoii!

Cu Coman și cu mine, se înțelege prin gesturi și din zâmbete. N-avem încotro, și-i cântăm în strună. Perechea de la etaj îi strică toate socotelile.

Nina – tot ea – ca să-și bată joc, se fandosește către el, ca și cum toată afacerea asta ar interesa-o îndeaproape:

– Ascultă, tovarășule! De ce nu faceți investigații serioase! V-ați interesat? Te pomenești că au purtat cămașa verde!

Coman a izbucnit în hohote. Anicuța a înghețat cu mâna la gură, fără să prindă tâlcul situației, speriată de grimasa responsabilului. Eu, zău, nu știu ce mutrișoară neroadă oi fi făcut! Dar tovarășul și-a regăsit calmul. S-a recules. Surâdea, îngăduitor:

– Nu, tovarășă! „Dumnealor“ făceau mișmașuri pe vremea aia, nu politică! Aplicau principiul speculei și al exploataării! Ar trebui să urmați o școală de partid ca să vă lămuriți! Se primesc și nemembri. „Dumnealor“, tovarășă, sunt pilda vie a contradicțiilor din societatea capitalistă...

– Rămășițe capitaliste-imperialiste! îl completează Nina, ca să-i arate că e la curent cu vocabularul propagandistic.

– Periculoși! mărăie responsabilul.

- Nu mai are mult, tovarăse! se bagă Anicuța. Întrebați-mă pe mine! N-are mult până departe!... I s-a apropiat sorocul!

- Așa e! nu l-am mai văzut nici la fereastră! Stătea, câteodată, și se uita în stradă, face Coman. Dumneata ești mai informat, tovarăse: la cotoi se-mparte colivă, la înmormântări?

- Colivă? He! unde nu l-aș prinde cu grâu cumpărat la speculă, să-l bag la sabotaj economic! Ți-l încadrez și la propagandă mistică, contrarevoluționară! Dar vezi că „dumnealor“ nu țin de obiceiurile noastre... Zici că nu mai umblă prin oraș? Dar vizite primește? Primește vizite multe?

- Primește, deh...

- Nevastă-sa, mai mult ca sigur că circulă. N-ați aflat cumva? Umblă pe la vreo legăție?

Coman scutură din cap:

- N-aș putea să afirm. Dar nu-i exclus.

Responsabilul nu are aerul că-i satisfăcut. Rezultatele discuțiilor cu noi i se par foarte slabe. Făgăduiește să revină. Se interesează de data când va avea loc nunta.

- S-ar putea să facem două odată! rânjește Coman și arată cu mâna spre Anicuța și spre mine. După Anul-Nou...

- O felicitare fierbinte! zice responsabilul și ne întinde câte-o labă umedă și rece.

La plecare, ne plasează patru bilete la o reuniune cu bal, și se ridică în vârful picioarelor ca să-i șoptească lui Coman, oftând:

- E-hei, tovarăse inginer! Dacă ai ști cât am alergat și cât m-am zbatut să găesc ac de cojocul „dumnealor“! Am fost și la organele superioare. Ce să fac? Altceva era dacă-i găseam pe listă...

- Ce listă?

- La socialiști! Să nu credeți că nu i-am căutat peste tot...

- Și?

Responsabilul de stradă e adânc dezamăgit:

- Nu i-am găsit, tovarăse! Am avut și concursul subsecției securității de stat. Nimic! Nici urmă!! E și chestie

de mai bine de zece ani de la „fuziune“... E clar? Dacă-i găseam, era vai de mama lor. Nu mai aveam nici o dificultate...

... Toate rugămintele, privirile galeșe, ori șoaptele, nu mi-au servit la nimic. Se juca, tot timpul, cu mine – ca pisica cu șoarecele! Cu cât stăruiam mai mult, cu atât mă chinuia mai tare. Asculta cu plăcere copilăriile mele drăgăstoase, mă provoca adeseori, profita de un moment când eram singuri ca să mă mângâie în treacăt, dar făcea ce făcea și mă amâna mereu...

Am lucrat în salonaș împreună la tăiatul unor șipculițe. Aveam nevoie de ele pentru un aparat pe care l-a construit Coman ca să imite zgomotul de împușcătură. Îl botezase „falsa mitralieră“ sau simplu: mitraliera. Șipculițele le-am scos din ușa de noptieră cumpărată la Talcioac. Eu tăiam bucăți lunguiețe, cu fierăstrăul, Coman le dădea la rindea și le netezea. Nina le mai da o șlefuială cu glaspapier...

Lemnul era tare ca piatra, de uscat și de rezistent ce era. Dar tocmai asta ne trebuia. Ne-am căznit toată ziua și seara până pe la zece, ca să facem două duzini de clape: „clapete“, cum le ziceam noi. Toate trebuiau să fie de dimensiuni egale. De ele am prins lamele de oțel pe care le făcusem la meșterul Damian, cu câte două șuruburi fiecare. Nici asta n-a fost o treabă ușoară...

Coman a plecat de două ori în oraș și ne-a lăsat singuri. Nu lipsea mult. Pentru mine a fost tare greu, când nu era și el acolo. Mă juca Nina, cum îi venea. Dar de dragoste, nici vorbă. La așa ceva trebuia să ne gândim abia după ce ne vom fi îndeplinit misiunea...

Cele douăzeci și patru de clapete le-am fixat în jurul unui ax de metal. Coman a introdus axul cu clapete în cutia aparatului de radio, pe care o golise de sârme și de lămpi. Învârtind axul, clapetele se loveau, pe rând, de o serie de plăcuțe de oțel fixate pe pereții interiori ai cutiei – și scoteau sunete aidoma cu pocnetele mitralierei!

După câteva încercări – puține și făcute cu pauze lungi – am hotărât să lăsăm totul pentru a doua zi. Se făcuse

noapte și zgomotul clapetelor putea să atragă atenția vecinilor ori chiar a cine știe cui de pe stradă... Axul îl suceam cu o cheie franceză. Nu dădeam decât o zecime de învârtitură, ori chiar mai puțin! Dar manivelă nu aveam. Uitasem să cumpăr. Coman ne-a făcut observație. S-a repezit mai mult în Nina:

- Amândoi sunteți vinovați! și dumneata, și domnul sublocotenent! V-am dat consemn precis! Dar dânsul e un boboc! Nici n-a intrat încă bine în rândurile noastre. E „prospătură“! Dumneata, căpitan Garcea, ai vechime! Trebuia să-ți faci o notiță! Culpă dumitale e infinit mai mare!... De unde să ne procurăm o manivelă?...

Așa ne-a ținut până la plecare. Nu mai contenea cu muștrările, în special la adresa Ninei. Ce „piesă“ mi-au jucat, leprele!...

... În dimineața următoare i-am pândit nu departe de atelierul meșterului. Așa ne înțelesesem. Axul „mitralierei“ trebuia dus la sudat, ca să fie mai bine și mai sigur fixate lamele. Urma să meargă numai Coman cu Nina. Eu nu trebuia să apar. Eram chipurile la „serviciu“. Așa am și procedat. Întâlnirea o stabilisem pentru ora douăsprezece. Abia pe la două și ceva i-am văzut ieșind. Meșterul i-a condus la mașină. Eu m-am dat după un stâlp de tramvai - să nu mă observe. I-am văzut cum au pus axul cu lamele sudate la bagaje, și cum au pornit-o în direcția contrară, cotind la stânga. M-am uitat să văd ce face meșterul. Intrase în atelier. Am mai stat un pic, și m-am strecurat într-o doară să mă uit dacă nu cumva au oprit mașina pe strada alăturată. Acolo era! Coman se dăduse jos, ridicase capota și se făcea că meșterește ceva la motor.

- Hai repede, domnule sublocotenent! Va să zică ne-ai văzut. Înseamnă că ai „ochiul câmpului“...

- Da, domnule maior! V-am văzut de când ați ieșit din atelier.

- Bravo! Suie repede, sus! Facem o plimbare la pădure!...

Am luat loc în mașină și am văzut că ne îndreptăm spre Pustnicul... După bariera de cale ferată, am mai mers

vreo câțiva kilometri și ne-am oprit în dreptul unor salcâmi. Coman a deschis la bagaje și, acolo, discret, a montat axul cu lame în cutia de lemn a fostului aparat de radio. Până ce-a pus clapetele, cu șuruburile lor, s-a mai dus cam vreun ceas, ori vreun ceas și ceva. Dar de trecut nu prea trecea nimeni. Poate un camion, două. Nina se plimba și fuma. Eu, după sfatul lor, stam ghemuit în fundul mașinii. La un moment dat, mi-a ciocănit în geam și mi-a făcut semn să mă dau jos. O chemase și pe Nina.

- Am făcut rost și de manivelă. De la o rășniță veche, de cafea. Tot eu cu salvarea, zice, laudându-se. Veniți, s-o încercăm...

Ne-am apropiat de cutia de bagaje. Coman a pus manivela și a răsucit-o cu energie. Ne-am speriat toți trei când am auzit „împușcăturile”. Puteai să juri că se trage cu mitraliera.

- Nu mi-am închipuit că o să reușim atât de bine, domnule maior! zice șerpoaica. Vă felicit!...

Coman strălucea de succesul obținut:

- S-o desfacem. N-o s-o demontăm de tot, dar, oricum e mai prudent...

Am ajutat la deșurubare. Cutia de radio am umplut-o cu câteva scule și cu bumbac – din ăla cu care mă ștergeam de ulei. Axul l-am pus sub perna dinăuntru.

- Mergem acasă! decide Coman. Nu mai pot de foame. Am o foame de lup!

- Parcă spuneți că ne ducem la pădure...

- Domnule! Ce naiv ești! Ce să mai batem drumul până la Pustnicul? Experiența a reușit. Asta vroiam!... Hai, sus! Ne-a preparat Anicuța o tocăniță, ce nu s-a mai văzut!!...

... Am ajuns la Valerica mai devreme decât credeam. Dacă nu mă-nșel, pe la cinci-jumătate, șase. Dar să le iau pe rând...

Anicuța ne pregătise, într-adevăr, o tocăniță de pui – puțin cam prea piperată, după gustul meu – de ne-am lins degetele! Cu mămăliguță, ca la noi la țară! Câte o țuica fiartă, la botu' calului, că eram înghețați, pe urmă o gustare cu salam vânătoresc și murături... Tocănița cu mă-

măliguță și clătite cu dulceață de trandafiri... La restaurant nu puteai să găsești atâtea bunătăți!

Nu ne-am mai lungit la vorbă decât până la cafea. Coman n-avea timp că era chemat la un comandant din rezistență – cineva „mare-mare-mare” – venit clandestin în capitală. Nina se grăbea să se vadă cu maică-sa, care era în conflict cu toată familia, avea un proces cu foștii ei cumnați, și urma să se consulte cu avocații. Mă rog, și el, și ea erau ocupați. Piese demontate ale mitralierei le-am împărțit prin casă, prin dulapuri și pe sub patul din dormitor. Mi-au dat o scrisorică pentru un tânăr – zicea că e absolvent în litere: să mă prezint la locuința lui, de dimineață, a doua zi, să iau un geamantânaș de piele, cât o trusă, și să-l aduc acasă la Coman. Tot în cursul dimineții, urma să trec prin Piața Sfântu-Gheorghe și să cumpăr cincizeci, șazeci de metri de sârmă electrică.

Valerica se mai liniștise. Titu era mai bine. Aurică ieșea la opt de la depou, așa că venea la masă. Meșteru' Damian fusese în ajun, să întrebe, în fugă, ce face copilul. Știa de la mine de pojarul lui Titu. Valerica îl invitase și-l aștepta să sosească și el. I-am mai cerut vreo două bețe de lemne și m-am dus în odaia mea, să mă spăl, să mă schimb și să mă și odihnesc olecuță. Timp era destul.

Aprinsesem câteva surcele în sobă și ieșisem în curte, cu caia, să iau apă de la cișmea. Deodată, a apărut în ușa locuinței – urlând, smulgându-și părul cu mâinile arse și pline de sânge – o femeie pe care o mai văzusem de multe ori. Una care stătea cam la mijlocul curții, între stradă și casa lu' madam Veta.

– Foc! foc... Ajutor! Moare Licuța!...

De pretutindeni, de la toate ușile și din imobilul de la stradă au început să apară tot felul de indivizi și de femei, zăpăciți și înspăimântați...

– Ajutor!... Moare Licuța! Ajutor! Moare fetița mamei!...

Femeii i se făcuse rău. Pe ușa deschisă a locuinței ei ieșea un fum gros, înecăcios. Doi-trei inși, de la magazinul de stat de peste drum, s-au îndemnat unul pe altul, au intrat câțiva pași, dar au fost siliți să bată în retragere din cauza focului. Cineva din vecini fugise la telefonul

public și anunțase pompierii. Madam Veta, cu falca umflată – fusese la dentist și la farmacie –, a tras o spaimă soră cu moartea. Maricica Brebu, tremurând, s-a băgat în mine, izbucnind în hohote de plâns, și repeta printre sughițuri: Ce nenorocire! Biata madam Plopeanu!...

Un jeep, oprit în pripă, cu o frână zgomotoasă, a descărcat doi ofițeri de miliție. Până să se orienteze și să împingă publicul mai la o parte, au sosit și pompierii, au tras furtunurile și au început să dea bătălia cu incendiul. Flăcările se ridicau, țâșnind printr-un oberliht spart. Tot podul ardea ca iasca. Pe ușă și prin fereastră ieșeau trâmbe de aburi și de fum. Coana Veta, cu oftări, cu vaitări și cu lacrimi, s-a tot apropiat de unul din locotenenții de la miliție și vrea să-i explice că Licuța Plopeanu, fata vecinei, a avut o dezamăgire sentimentală.

– Știm, tovarășă! Cunoaștem! i-a tăiat-o aspru ofițerul. Vă rugăm să vă duceți la casele dumneavoastră! Nu stați în drumul nostru, vă rog!

Câțiva pompieri tocmai scoteau pe o pătură arsă, mănjită și udă, cadavrul fetei, și l-au depus afară pe trotuar. Nu l-am văzut, că era complet acoperit. Cu toate apelurile și avertismentele milițienilor, nimeni nu plecase. Toată mahalaua umpluse curtea și strada. O mașină a „Salvării” și-a croit drum, cu mare greutate, până în poartă, și a plecat după câteva minute cu madam Plopeanu. Nici pe ea n-am putut s-o văd. Mi s-a spus c-au dus-o pe brațe. Era leșinată și avea ambele mâini arse până aproape de coate...

Milițienii și agenții goneau de colo-colo, primeau ordine și alergau la secție ori la telefonul public de la tutungerie, la câteva sute de metri. Acoperișul s-a prăbușit rupt în două, risipind o ploaie de scântei și băgând panica în vecini. Mulți își și scosese în curte o parte din lucruri și nu știau încotro s-o ia cu ele. Focul a fost stins destul de repede. Dar din locuința mistuită de foc n-a mai rămas nimic! Doar o lăcăraie în care înotau câteva zdrențe pâr-lite și bucăți de mobilă arsă. Bărnela acoperișului se încrucisau, ca niște așchii negre, căzute peste o grămadă de cărbuni și de cenușă, lângă sfărâmurile unui ceas cu

cuc: două conuri de brad solzoase, arămii, atârinate în lanțuri, un pumn de arcuri și roțițe, și ca o gură speriată, un cadran fără arătătoare...

- Vai de zilele ei! Săraca madam Plopeanu! se vâlcărește Maricica Brebu. Om fără noroc!

- Mie mi-e mai milă de Licuța! O floare de fată, mai zice madam Veta. Dar și de Plopeanca mi se rupe inima. A rămas singură... Nu mai are pe nimeni...

Maricica Brebu și madam Veta știau exact cum s-au petrecut lucrurile. Stan Plopeanu fusese, pe vremuri, - mi se pare că v-am mai spus - consilier comunal. La țărăniști. Când a început prigoana, s-a ascuns. Găsise un loc, nu departe de capitală. Ani de-a rândul l-au căutat, fără să poată da de el. Unde-și avea ascunzătoarea, de-a scăpat să nu pună gheara pe el, nu s-a aflat. Numai Licuța cunoștea locul. La câte o lună, la cinci-șase săptămâni, cum putea, se ducea cu câte-o boccea cu schimburi și cu ceva mâncare. Madam Plopeanu nu știa unde, și nici nu se putea deplasa: era grav bolnavă de rinichi. De vreun an, de când s-au înverșunat „ăștia“, au venit mereu să întrebe prin cartier, ba de madam Plopeanu, ba de Licuța. Nici fata nu se mai strecura decât cu mare greutate. Când era de-o șchioapă trecea neobservată. Acum era cogeamitea domnișoară. Se și știa urmărită... În toamna asta, într-o zi, tocmai când scuturau, a intrat în ogradă un tânăr drăguț, cu ochelari negri și cu păr castaniu, creț, și s-a interesat de-o cameră mobilată. Spunea că e student la chimie, că vine din provincie - nu știu de unde zicea că vine, - și că e dispus să dea până la două sute pe lună - vorbea frumos, avea maniere și propunea să fie dat drept nepot, ca să nu facă vreo belea cu spațiul locativ... Madam Aglaia ce s-a gândit? Două sute nu sunt de colea, când îți crapă buza după un ban și n-ai de niciunele. I-a arătat odăița - că trebuia să treci pe la dumnealor prin cameră, că n-avea altă intrare. Ce mai încolo-ncoace! L-au luat în casă. Băiatu' și-a adus câteva hârțoage: niște cărți, niște caiete... Venea și pleca, era modest și nu făcea nici un deranj. Și cuminte, și curățel, și inteligent! Licuței îi plăcea. Madam Aglaia îl mânca din ochi: așa ginere ar fi fost mare noroc pe capul ei! De multe ori, mai ales duminica,

vecinii i-au văzut pe fereastră: stăteau de povești, tustrei. Azi așa, mâine așa, până s-a auzit că s-au logodit. Dragoste la cataramă. Proiecte de viitor. Bucurie mare. Lumea o invida pe Licuța. N-avea nici nouăsprezece ani impliniți, fusese dată afară din școală – din cauză că era fata lui Stan Plopeanu – meserie nu apucase să-nvețe, slujbă nu putea să ocupe, dar își găsisse logodnic care mai avea un an de universitate și devenea inginer-chimist! Cum să n-o invidieze lumea?! Din septembrie, de când se ivise noul chiriaș, toate le mergeau din plin.

Cu trei-patru zile în urmă, Licuța s-a dus să-și vadă tatăl. Nu mai fusese din toamnă. Un prieten devotat al lui Stan Plopeanu mergea – mergea într-ascuns, bineînțeles – în locul Licuței care știa că-i miroseau copiii urmele. Dar de data asta, logodnicul a ținut să facă și el o vizită viitorului tată-socru. A descusut-o, până a aflat unde-și târăște zilele nenorocitul de Plopeanu. Și, ce să vezi? Tânărul a dispărut. Nu l-a mai văzut nimeni, chiar de-a doua zi. Stan Plopeanu a fost ridicat de securitate – l-au luat ca din oală...

Când a ajuns Licuța, cu inima la gură, fuseseră arestați și cetățenii care-l ținuseră. Un locotenent de securitate făcea anchetă pe la țărani din apropiere. Era cu alți ofițeri, dar știa mai multe decât ceilalți. Lucrul acesta l-au observat și niște copii care se dăduseră cu sania prin preajma locului. Licuța asculta și pâlise, de parcă i s-ar fi scurs tot sângele din vine. S-a așezat pe prispă, în frig, cu bocceaua lângă ea, și-i curgeau lacrimile. Bănuia ceva, și totuși, nici să bănuiască nu mai avea curajul. S-a ridicat să plece și s-a nimerit drept în fața locotenentului. A crezut că i-a luat Dumnezeu mințile. Ofițerul râdea, batjocoritor. Era logodnicul ei, chiriașul...

Noaptea, când a ajuns acasă, cu bocceaua întreagă, madam Aglaia s-a lămurit după felul cum a văzut-o intrând pe ușă. Ce-a mai fost, nu poate să știe nimeni. Decât doar că Licuța trăise cu chiriașul și că, până la el, fusese fată cuminte.

– Auzi, dom'le? N-a mai putut, sărăcuța de ea!

Vecinii, care-și scosese războaiele de teama focului, au început să și le ia înăuntru. Ofițerii de miliție s-au urcat

în jeep și s-au dus. Pompierii s-au retras. Cadavrul învelit în pătură a mai zăcut pe trotuar, în fața bolții de la intrarea în curte, până la opt și ceva, când l-au transportat la morgă cu camioneta.

Ziceam să mă duc la Valerica. Meșteru' Damian – atunci îl zării – era lângă mine. I-am făcut cunoștință cu madam Veta și cu Maricica Brebu.

– Arde-l-ar focu' să-l ardă de criminal! izbucnește coana Veta, plângând. Și-a turnat, biata fată, benzină pe ea, și i-a dat foc cu chibritu'! De două ori a fost la depozit cu coșul, cu sticle, azi dimineață. Zicea că are de spălat ceva, în benzină... Mai bine-l ardea pe el! Auzi dumneata, ce bandit! Făcea pe logodnicul!...

... Aș vrea să scurtez povestea, și nu știu cum. Văd că se oglindește mizeria în tot ce mi s-a întâmplat. Dumneavoastră mă încurajați, mă ascultați, dar n-o să aflați nimic nou! Ce se petrece, știți. Multe le-ați trăit și le cunoașteți mai bine decât mine. Unde te uiți – mizerii și iar mizerii. Poate că priviți – tot ce v-am spus – ca un fel de poveste cu bandiți. Nu e nici o supărare. Una e pentru cine ascultă și alta e pentru cine-a pățit-o. Când vă spun, e ca o spovedanie. Aici nu-i anchetă. Aici suntem între noi. Rădem și plângem fără mască... Și ne numărăm greșelile...

Fiecare se crede grozav de deștept. Într-o zi, meșteru' Damian mi-a spus o vorbă de duh. Zice: mă, băiatule, nu cu „întrecerea socialistă” au să câștige bătălia! Zic: dar cu ce? Zice: cu întrecerea noastră! Tu nu vezi câte prostii facem? Dar să reiau firul! Va să zică, de la focul din curte, ne-am dus – meșteru' cu mine – la Valerica. A venit și cumnatu-meu. Am stat de ne-am răcorit, cu câte-o vorbă și-un șpriț, și nu-mi aduc aminte cum i s-a năzărit c-am slăbit ca un ogar, de-au tăbărât cu sfaturile pe capul meu. Din toată discuția – pe care a curmat-o soră-mea, luându-mi apărarea, ca de obicei – atâta pot să vă spun: că meșterul nu m-a cruțat. Nu-i plăcea Nina, de când a surprins-o că-mi făcea cu ochiul.

– Halal de tine, Nicule, că te ții! Două norme e ceval!

– Cum, două norme, meștere?

- Păi, nu faci două slujbe?

- Două? întreb eu, și cad ca peștele-n leasă. Meșterul Damian vede că m-a prins. Râde și mă-ntreabă:

- Care slujbă e mai grea? La uzină, ori la ea?

Am făcut haz, cu toate că nu eram chiar în largul meu.

Ne-am despărțit, după ce l-am condus până la stație, dar nu înainte de a-mi mai spune una. Ce i-o fi venit moșului? Ne grăbeam să nu piardă tramvaiul. Gerul se mai muia. Fulguia, liniștit. A așteptat să se urce toată lumea. Era ultimul. Când a pus piciorul pe scara vagonului, mi-a făcut semn că vrea să-mi mai spună ceva. Se ținea cu mâna de bară, plecat spre mine, cu țigara în colțul buzei, și-i râdeau ochii:

- Vezi că-i lup în chip de oaie și te toarnă la pârnaie!

A zvârlit mucul de țigară, ușile tramvaiului s-au închis și l-am mai zărit pentru o clipă că-mi făcea semne, îngheșuit între călătorii de pe platformă. Rămăsesem mai singur ca niciodată, și tot timpul îmi reveneau în minte cuvintele meșterului. Eram decis să-i cer o explicație...

La șapte - se mai auzeau sirenele - am bătut la ușa studentului. Urcasem șase etaje pe scara de serviciu și-mi bătea inima. Un bilet prevenea pe vizitatori: „Soneria stricată. Bateți tare!”

Mi-a deschis un lungan slab, cu ochii mari albaștri, cu părul vâlvoi căzut peste fruntea largă. I-am dat scrisorica. A recunoscut scrisul, a scos o exclamație de surpriză plăcută și m-a poftit înăuntru.

Era vădit stânjenit de harababura din odaie. S-a scuzat și a citit rândurile aduse. Avea ceva senin, naiv, copilăros și simpatic. Umbla cu paltonul pe umeri și cu fularul legat de gât, cu toate că era încă în cămașă de modă veche, moldovenească, lungă până la glezne.

Pe o masă ovală, strâmbă și cu un singur picior, portretul Ninei, într-o ramă de metal înflorat, părea că se uită când la unul, când la altul, zâmbăreață, domnind între cărți și reviste, și resturi de mâncare și ziare, și sticle goale, între o ceașcă cu zaț de cafea și o scrumieră cu

mucuri adunate vârf! Studentul a cotrobăit sub pat, a scos o valiză veche și, din ea, un geamantânaș de piele cam cât o servietă și gros de-o palmă:

- Și dumneavoastră faceți fotografii?

- Nu, i-am răspuns, bucuros că spunându-i adevărul nu risc să mă împleticesc, să mă-ncurc în minciuni.

- Nici eu! se scutură studentul. Tovarășa Garcea, ea se ocupă. Eu nu mă pricep. Vreți s-o mai deschid? Mi-a spus că se strică la lumină. Chimicale. Pofțiți trusa, cum mi-a dat-o, așa v-o dau...

- Credeam că dumneata ai făcut fotografia, zic, arătând spre rama de pe masă. Foarte reușită. Naturală. Vie...

- Nu e opera mea. Poza e bună, și totuși nu e cea mai bună. Nu vedeți? Râde ca o reclamă de pastă de dinți... În realitate e mai sobră și are un surâs duios, melancolic, un fel de vagă tristețe...

Era convins. Atât de convins că am plecat dându-i dreptate.

Ce să fac, de la șapte și ceva până aproape de ora nouă? Am luat un autobuz și m-am dus la Gara Obor. În restaurant era cald și plăcut. Am băut ceai, am citit ziarul, m-am gândit la de toate. Mă urmărea fotografia din camera studentului. Băiatul îmi făcuse o impresie deosebită. Părerea pe care o avea despre Nina dovedea respect, prețuire, seriozitate. Poza o înfățișa mult prea veselă. Caracteristica ei nu era nici exuberanța, nici atitudinea provocatoare din fotografie. Mă pripisem cu aprecierile. Acum eram incredințat că pe lângă celelalte însușiri, Nina mai avea și o mare doză de cumpătate și o nunață de tristețe, și multă omenie. Dar ce căuta poza în odaia aceea de boem? Vă rog să nu confundați. Odaia nu era chiar săracă. Era trăsniță, aiurită. Alandala... Ce legătură putea să fie între student și ea?

- Nu ți-am spus? s-a mirat Nina, când am întreat-o. E un vechi prieten, din copilărie. Zici c-avea poza mea, pe masă? Al dracului șmecher! O fi luat-o de la fotograf, altfel nu-mi explic. Eu nu i-am dat-o! De la mine n-a căpătat-o!

În cursul cercetărilor, adevărul avea să iasă la lumină. Nina trăia și cu el. L-am văzut și la proces. Avea s-o plătească scump, legătura asta. A luat opt ani pentru deținere de explozivi... Pretindea că n-a știut ce era în trusă. Nimeni nu l-a crezut în afară de mine!

Spre deosebire de alții, Coman avea un dar special de a se strecura fără să atragă atenția. Dacă mă întrebați, cred că avea o înfățișare banală, ștearsă, oarecare. Nu se amesteca în treburile altora și evita să se bage în public. În oraș, vorbea cu măsură. Acasă, își mai dădea drumul și-i plăcea – cum v-am mai spus – să se laude! Milităros, ca să-mi impună și să-și joace rolul până la capăt, nu se abătea de la „program” nici cu o iotă! Ne întâlneam în jurul orei nouă dimineța. Citeam împreună „comunicatele”, „ordinele” și „instrucțiunile”. Comentam situația internă și internațională. Discutam ce se mai zvonea, ce apărea prin gazete și ce s-ar fi spus la posturile de radio din Occident. Odată l-am întrebat de ce nu-și cumpără un aparat, ca să putem asculta ce se spune în lumea liberă.

– Emisiunile lor le prinde un serviciu de ascultare, organizat anume, cu aparate perfecționate, mari. Acest serviciu triază știrile, le sistematizează și ni le pune la dispoziție gata verificate. De ce crezi că nu-mi instalez aparat, dom’ le sublocotenent?

– Ca să nu atrageți atenția...

– Exact. Devin suspect. Încep să se intereseze prea mult de mine... Ne convine? Nu ne convine!

Pe la zece și ceva porneam fie tustrei cu mașina, fie plecând câte unul – și ne dădeam întâlnire la câte-un punct dinainte stabilit: la Universitate, în fața statuii lui Mihai Viteazul, la vitrina cea mare a Librăriei Centrale, în sala de așteptare a Gării de Nord, în holul Palatului telefoanelor, la Poștă – mă rog, în diferite locuri.

De acolo, al doilea punct de întâlnire: la „Consignația” ori la magazinul de textile, sau la „Bijuteria”. Le luasem la rând, și pe cartiere. Aceste cercetări pe teren le făceam ca să ne dăm bine seama unde puteam opera în condiții mai bune, mai sigure. Intram separat. Uneori ne făceam că ne

cunoaștem, între noi; alteori, nu. Câteodată cumpăram câte ceva. Tot târguind mereu, Nina s-a făcut cu câteva rânduri de brățări bătute în pietre colorate, și cu mai multe șiruri de mărgele. De la „Textila“ m-am învățit și eu – cu bani de la Coman, de aia zic „învățit“ și nu zic „cumpărat cu gologanii mei“ – de ciorapi și de batiste. Coman și-a luat patru feluri de treniuri, câte unul de la fiecare din sucursalele magazinului de Stat „Consignația“. Nina și-a mai cumpărat bibelouri, o oglindă și o plafonieră de la celălalt magazin cu obiecte de ocazie, din Calea Victoriei. Așa-i că vi se pare de mirare? Ce căutam mereu de ne duceam prin aceste locuri? Am fost și în câteva prăvălii de încălțăminte și la magazinele „Alimentara“ din centru. V-ați întrebat de ce? Să vă spun eu! Ca să vedem la ce oră e public mai mult și la ce oră e mai puțin. Ca să ne dăm seama unde sunt încasări mai „babane!“ Ca să observăm cum sunt intrările și ieșirile. Număram, să știm câți vânzători sunt: câți bărbați, câte femei. Ne uitam unde e „Casa“ și unde se țin banii, unde e telefonul, unde e „tabloul“ electric, dacă are sonerie de alarmă, și câte și mai câte! Știți dumneavoastră că era important să ne informăm dacă strada are sens unic sau dacă se circulă pe ambele sensuri? O mulțime de amănunte! Responsabilul de la „Consignația“ cu tablouri și covoare era un ramolit. Dincolo, la „Bijuteria“ de lângă Banca de Stat erau numai cinci-șase fete tinere. La „Alimentara“ de lângă „Casa Armatei“ se făcea vânzare mare, de sute de mii pe zi, și avea și două ieșiri...

Tot ce vedeam, le depănăm și le discutăm acasă, între noi. Coman lua hârtie și creion și făcea schițe. Studiam împreună și apreciam câți metri erau de la vitrină până la locul unde era „Casa“, și notam – ca pe un plan – diferitele distanțe. Unele magazine aveau și depozite. Altele aveau birouri și administrații lângă localul propriu-zis. Trebuia să ne documentăm perfect! Uneori, după ce aruncam o ochire, ne dădeam seama că nu era cazul să ne batem capul. Renunțam. Plecam într-altă parte. Alteori, când ni se părea c-am descoperit ceea ce căutam, făceam pe cumpărătorii, stăteam de vorbă, alegeam ceva – indiferent

ce – ne răzgândeam, legam prietenie cu funcționarii... Aflam câteodată, chiar din gura lor că e mai bine să venim după-masă, deoarece la ora cutare e prea mare înghesuiala. Sau invers. „Munca pregătitoare” era plăcută și variată. Pe la unu, când se închideau magazinele, hai, domnule sublocotenent, acasă la domnul maior, că ne-așteaptă Anicuța cu masa.

Coman devenise ceva mai zgârcit la vorbă. Nina, drăguță dar mereu preocupată de așa-zisa noastră misiune, mă ținea în promisiuni ispititoare. Iar Anicuța – mă uitam și nu-mi venea să cred cum mai poate să facă gospodărie. De câte ori mă apropiam de locuința lui Coman îmi puneam întrebarea dacă n-au apucat-o durerile facerii și puneam în glumă rămășag cu Nina: eu ziceam că o să fie băiat, Nina pretindea că o să fie fetiță. Nu știu dacă aș fi câștigat rămășagul. N-am putut să aflu ce-a făcut...

Cum se termina prânzul – porneam din nou. De data asta, singur. Nina avea alte treburi: primea ordine, pe care maiorul i le spunea cu voce poruncitoare, în auzul meu, și-i pomenea întotdeauna de „comandament”, de un „colonel” pe care-l denumea și „813” și de „rețeaua de rezervă”.

N-am putut să mă descurc, și nu pot să știu despre ce naiba era vorba. În orice caz, făceau pontu’, ca să mă ducă pe mine! Nina lua un taxi de la Foișor. Când i se părea că în stație era aceeași mașină cu care a mai circulat, renunța la taxi și se urca în primul tramvai. Coman rămânea să lucreze acasă. Avea de montat bombele: două bombe fumigene. Operația o făcea în dormitor. Salonașul rămânea disponibil în cazul vreunei vizite nedorite. De altfel, pe un birou în odaia de culcare, erau deschise diferite cărți de teatru la capitolele despre „efecte de scenă”. Pezevenghiul își pregătea explicații pentru orice eventualitate...

Seara – sau către seară – ne adunam din nou și ne continuam discuțiile. Ordinul „de sus” – pe care-l tot luau în deșert, ba Coman, ba Nina – ne obliga să facem „operațiunea” încă înainte de sărbători. Dacă era posibil, în ajun

de Crăciun când aveam siguranța că încasările vor fi cele mai mari!

Nu ne era lesne să ne decidem. Coman înlăturase majoritatea propunerilor. Reținuse două schițe și aruncase pe foc toate notele și însemnările referitoare la ipotezele respinse. Urma să alegem între „Bijuteria” din calea Victoriei și „Textila Obor” de pe șosea, colț cu strada Lizeanu. Amândouă erau magazine mari, bogate, bine aprovizionate. Dar „Bijuteria” era situată pe Calea Victoriei, în plin centrul capitalei, unde nu ne-ar fi fost ușor – ziceam noi – să ne facem nevăzuți după darea loviturii. La mahala, operațiunea ni se părea mai puțin riscată. Mai aveam și alte argumente. Știti că multe țesături se vindeau „pe puncte”, adică pe cartele; cartelele expiră la 31 decembrie; toată lumea se grăbește să le folosească înainte de sfârșitul anului. Așa-i făcut omul, când trăiește sub regimul cartelelor, i se pare că nu trebuie să piardă „punctele” și – are nevoie, n-are nevoie – se duce și dă banii pe ce găsește în raft! Nu era un secret pentru nimeni că în ultimele zile ale lui decembrie și în special în preajma Crăciunului, magazinele de textile făceau un dever extraordinar. Deci, aveam să găsim sume mai importante decât în altă parte.

Mai urma să luăm în considerație și altceva! Marfa nu ne interesa, sub nici o formă. Noi eram în căutare de bani numerar. La „Bijuteria” am fi pus desigur mâna, pe lângă ceva bani gheață – imposibil să apreciem cât – și pe obiectele din vitrine: ceasuri de aur și de argint, tabachere, țigarete și multe altele. Erau însă obiecte care se puteau identifica. Ele nu se plasau ușor. Cu atât mai puțin pietrele prețioase pentru care cine știe cât s-ar fi alergat până să se găsească amator să le cumpere. Așa încât, după frământări și para-frământări, ne-am decis. Sortii căzuseră pe „Textila Obor”!

Odată ales, locul trebuia verificat din nou. Ne-am dus a doua zi, devreme, să ne convingem că nu ne-am înșelat. „Textila Obor” era așezată pe colț. Pe amândouă străzile avea câte două vitrine mari și – ceea ce ne-a plăcut la culme: înăuntru era moarte de om! De-a lungul unei

tejghele largi care mergea de la un capăt la altul al magazinului, publicul făcea coadă pe două rânduri.

Vănzătorii erau bărbați. Tot desfășurând și înfășurând postavurile și pânzeturile făcute sul, se vedea că sunt năuciți și de oboseală, și de zgomot. Scoteau din rafturi și puneau pe tejghea, și din nou de pe tejghea în rafturi, la loc, de zeci, de sute, de mii de ori, până nu mai puteau. Alții desfăceau cutii mari de carton sau legături de prosoape, de batiste, de cămăși ori de ciorapi. Cumpărătorii, mai ales femei, gospodine de toate vârstele, se înghesuiau în magazinul devenit neîncăpător, discutau cu aprindere și se informau în gura mare despre prețuri și despre numărul de puncte de care dispuneau.

Casa, ca un fel de gheretă cu pereți de sticlă, era lipită de capătul din fund al tejghelei. Un funcționar bătrân, miop, stătea lângă casierită și primea cartelele din care tăia cu foarfeca cupoanele, adică „punctele”. De cele mai multe ori, reținea cartela cu totul, ca fiind complet consumată! De la acest funcționar, pe care-l depășea presiunea publicului, cumpărătorul mai făcea un pas spre stânga, plătea cât avea de plătit, și se ducea la „ambalaj” să-și ridice pachetul.

- Ei, acum să vă mai spun ceva! ne-a luat la rost Coman, seara, după gustare, la el acasă. Anicuța s-a dus să se culce. Suntem între noi. Hotărârea e definitivă. Locul a fost bine ales. Și ca amplasament, și ca mișcare, ca public, mi-a plăcut! Ne-am interesat, am căutat și sper că vom obține rezultatele dorite. Eu însă, am văzut și lucruri la care dumneavoastră nu v-ați gândit! Vreți dovada? Iat-o! Știți amândoi, și căpitan Garcea, și dumneata, domnule sublocotenent, că ne vom folosi de o bombă fumigenă! Această bombă, ca să funcționeze, ca să pocnească și să umple încăperea cu un fum negru ca păcura – ca să nu se mai vadă nimic, absolut nimic – această bombă, zic, are nevoie să fie acționată. V-ați pus întrebarea cum se face aprinderea ei? De ce credeți că v-am pus să cumpărați cincizeci-șaizeci de metri de sârmă electrică? Pentru că – acuma cred și eu că vă e ușor să ghiciți! – pentru că vom face legătura cu electricitatea! Un capăt

al firelor va fi legat de bomba fumigenă, iar celălalt capăt va lua curent – dar de unde? Iarăși o defecțiune în activitatea dumneavoastră! Tot maiorul Coman trebuie să le prevadă pe toate! M-am întreat: putem să intrăm în magazin, când e atâta omenire, și când mișună agenții, – și să începem să legăm firele electrice – fără să atragem atenția cuiva? N-are să vie responsabilul magazinului să ne cerceteze? Putem face pe electricienii de la uzină? Ris-căm să ne dăm de gol. Și, ceea ce e și mai important, fiind văzuți, reparați, bănuielile – după darea loviturii – vor cădea asupra noastră. Așa e? Fără mine, trebuia să vă lăsați păgubași! Ce credeți însă c-am făcut, azi, pe la cinci după masă, când voi erați înăuntru în magazin? M-am furișat din nou în stradă. Voi nici n-ați observat! Îmi venise o idee. Zic: unde-o fi cofretul? Mă uit, și, ce să vezi? Cofretul, acolo, în stradă. Dau fuga unde lăsasem mașina, lângă hala de pește, iau o cheie potrivită și deschid să mă asigur: Manda avea dreptate! Siguranțele instalației electrice acolo erau! În stradă! Dar eu sunt Toma Necredinciosul. Zic: dar dacă e cofretul magazinului de alături unde e papetăria și librăria? Ați observat că lumina s-a stins pentru un moment și s-a aprins imediat? Da? Ei bine, aflați, dragii mei, că eu am deșurubat siguranța principală ca să mă conving! Concluzia: avem sursă de curent electric!

– Extraordinar! Ce-nseamnă experiența, domnule maior! zice Nina.

Coman a clătinat cu superioritate, mulțumit de cele spuse; pe urmă a tăcut și s-a pregătit pentru ceea ce trebuia să urmeze. Fumam toți trei, și – cum se lăsase o liniște neobișnuită – am simțit că ne-am apropiat cu pași mari de deznodământ.

Nina s-a scuzat și a trecut în dormitor, de unde s-a întors înviorată, dărză, bine dispusă. Coman a pretextat și el că trebuie să lipsească pentru câteva clipe; când a reintrat în salon, s-a împiedicat, era să cadă și nu s-a sfiit să înjure birjărește. Astăzi, știu și eu, știți și dumneavoastră, unde-au fost.

– Ați decis ziua și ora?

- Am decis, căpitan Garcea! conform ordinului secret care mi s-a transmis, vom intra în acțiune chiar mâine! Ora o vom fixa împreună. Vă duceți la casele dumneavoastră și vă odihniți. Vă rog să nu consumați alcooluri! Mâine la zece dimineața ne vedem aici...

Pe mine m-a mai oprit ca să-mi explice cum va fixa în cofret a doua zi sârma electrică. Nina a plecat înainte... Dacă! Adică dacă cumva a plecat cu adevărat! Dracu' s-o ia! Acum, când mă gândesc, îmi vine-a crede că și-a bătut joc de mine și-n seara aia! Eu însă nu numai că n-am suferit, dar eram atât de fericit că în sfârșit voi începe să lupt și să risc - încât nu mă mai interesa nimic în afară de acțiunea patriotică la care mă angajasem.

... Era chiar în ajunul Crăciunului. Ninsese mult și iarna-și făcea mendrele. Mă trezisem de cu noapte și ieșisem în curte, cu lopata de lemn a lui madam Veta. Simțeam că trebuia să fac ceva, să nu stau degeaba! La Valerica era prea devreme ca să mă fi dus. Am tăiat două părții mari - una spre cișmea, și alta spre mijlocul curții. Pe urmă am strâns zăpada în câteva grămezi și am clădit un nămete sub fereastra mea. Fulguiala încetase și se pornise vântul. Un vânt rece, înțepător. M-am îndemnat cu lopata, curățind zăpada până spre ușa Maricicăi Brebu. Nu știu de ce. Poate așa, ca să-i fac plăcere. Madam Veta a ieșit, în capot, cu un șal de lână pe umeri și mi-a râs mulțumită că are pe unde să ajungă la cișmea. Până s-a umplut găleata, s-a uitat cu admirație:

- Harnic ești, să nu-ți fie de deochi!

- Asta-i fleac, zic. E ca un fel de gimnastică...

- Văd eu unde te duce gimnastica, domnule Niculae!

Aluzia era cusută cu ață albă. N-am mai spus nimic. Madam Veta avea o inimă de aur. Pe ea nu puteai să te superi. Când s-a aprins lumina la soră-mea, m-am dus la ea. Aurică zorea să plece la serviciu. N-au spus nimic, nu m-au întrebat nimic. Am băut lapte fierbinte, am stat de am fumat o țigară și am plecat.

M-am întors la mine în odaie. Îmi pare rău că nu-l văzusem pe Titi. Eram nițeluș emoționat. N-aveam răb-

dare să mai stau. Vecinii începuseră să umble prin curte. Se auzeau voci. Mi-am pus paltonul și m-am decis s-o pornesc.

Maricica Brebu mătura de zăpadă treapta de piatră din fața camerei ei. Avea, ca întotdeauna, chef de vorbă. Mie însă nu-mi ardea să stau la taifas.

– Mersi! zice Maricica și-și țuguiește buzele. V-am văzut pe geam...

– Cu plăcere.

– Vă grăbiți?

– Foarte tare...

– Stați, stați, stați! un cuvântel. O secundă! Plecați la țară?

– Eu?

– De sărbători.

– Nu, duduie. Mă iertați că nu pot să mai stau. Am întârziat...

– Faceți Crăciunul aici?

– Aici.

– Îmi pare bine! Uite ce-am vrut să vă spun. Dacă vă face plăcere și nu vă deranjează, veniți mâine după masă la o cafeluță la noi...

I-am promis, ne-am zâmbit și am luat-o la fugă spre stradă, ca să-i demonstrez că eram, cu adevărat, grăbit s-ajung la slujbă. Cum vă spun: i-am promis. Dar nu mi-a mai fost dat să mă țin de cuvânt...

Mi-a deschis Coman. Era zece și un sfert. Nina, abia sosită, povestea că a trecut pe la o biserică. Mințea. S-a prins într-o discuție cu mine și cu încă cineva. O să vă spun cu cine și cum. Nu acuma.

Anicuța lipsea. O luase Coman, devreme, de dimineață, și o condusese cu mașina până aproape de „Textila”. Inginerul a coborât cu sârma electrică și cu un clește, a deschis cofretul, a făcut legătura cu linia principală, după care a răsucit sârma colac, și a închis cutia cofretului la loc. Nimeni nu l-a întrebat ce face ori de unde e! Apoi i-a cumpărat Anicuței câțiva covrigi, și a pus-o să se plimbe tot timpul în fața magazinului, și să observe dacă – până după prânz – umblă sau nu umblă cineva la cofret. Așa,

s-a tot învățit, prin viscol, blata femeie - numai ea știe cum - de pe la nouă dimineața până la cinci după-masă, ronțâind covrigi și tropăind prin zăpadă. Cum de n-a lepădat copilul, nu pot să-mi explic! Opt ceasuri pe-o vreme căinoasă, în situația ei - vă dați seama?

La cinci fix, soseam cu Nina și cu Coman. Dar, mai întâi, să nu uit să vă spun și chestia cu sacul.

Eram la Coman acasă și făceam ultimele pregătiri. Bomba fumigenă - numai una era complet montată - fusese învelită într-o pânză de americană și pusă într-o plasă de plastic. Într-un loc, pânza era tăiată și avea ca o clapă de buzunar. Pe acolo, urma să fie introdusă sârma electrică. Puteai să te uiți cât de atent: nu puteai să bănuiești nimic! Bomba arăta ca orice pachet.

„Mitraliera“ era în grija Ninei. Împachetată în hârtie de ambalaj de culoare cenușie, legată cu sfoară, avea aspectul unui modest aparat de radio, luat de la magazin. O gaură laterală permitea introducerea manivelei.

Știam, fiecare din noi, ce-aveam de făcut. Repetasem de nenumărate ori, iar acum asistam la un fel de repetiție generală, pe muțește. Intram, ca și cum n-am fi împreună. Coman avea să scoată firele din cutia cofretului și să le înnoade de capetele a două sârme de sub buzunărelul pachetului în care era bomba. Avea să ducă totul până în mijlocul magazinului și să mă lase pe mine, pentru o clipă-două, lângă pachet și să se îndrepte spre casa de bani, pentru ca să pună mâna pe conținutul ei. Eu trebuia să rămân lângă bombă ca să nu se găsească vreun curios care să vrea să vadă ce e în pachet. La un semn al inginerului - stabilisem că își va scoate șapca - Nina potrivea manivela, pe care-o avea în buzunarul din dreapta al mantoului, și începea: pac - pac - pac. În acel moment rolul meu era să apăs pe un buton situat în partea de sus, pe capacul bombei, și să mă dau cu un pas înapoi. Deci, eu declanșam explozia - o explozie extrem de zgomoasă după care întreg magazinul urma să se umple de un fum negru și înecăcios. Nina, de la capătul dinspre ușă al teșghelei, trebuia să „mitralieze“ mereu, ca să mențină atmosfera de groază. Eu trebuia să răcnesc, să fac pe

însăpământatul și să ies în stradă. Atât. Nina putea să lase mitraliera acolo, dacă i-ar fi fost prea greu să plece cu ea – și, după cele câteva minute cât avea să dureze toată „operația”, chibzuiam să ne întâlnim toți trei la mașină și să pornim spre casă...

Pe când repetam, ca la teatru, Coman – pe care-l ducea capul numai la rele – întrerupe totul și rămâne pe gânduri:

– Ce schematic, ce simplu priviți lucrurile! Vi se pare că sunteți „după”!! Cred și eu! Pe dumnevoastră nu vă preocupă succesul acțiunii noastre...

– Cum să nu ne preocupe, domnule maior?

– Eu când spun un cuvânt, căpitan Nina Garcea, să știi că e literă de carte! Vă rog să fiți atenți. Totul e pus la punct. De acord. Dar numerarul, banii, în ce-i luăm? În pălărie? În căciullă?

– Să mergem cu un geamantan, îndrăznesc eu.

– Imposibil, domnule sublocotenent! Cu geamantanul se merge la gară, nu la magazinul de textile! Și nu în condițiunile în care vrem să mergem noi!!

– Ce e de făcut?

– Iată ce propun eu! Să luăm un sac...

– Un sac?

– Nici nu ține loc mult, nici nu bate la ochi. Ceva – în același timp – ușor de transportat. Și, știți cum am să-l duc? Cusut de betelia pantalonului, aici, în față, la mine: Cusut numai pe-o jumătate a gurii sacului. Îmbrac raglanul, și nu se mai observă nimic. Când ajung la casă, deschei raglanul – e întuneric și nu se vede nimic – și procedez în felul următor: cu stânga țin gura sacului desfăcută, – trasă în afară – iar cu dreapta iau și bag banii înăuntru! Uite-așa, iau și bag, iau și bag!...

Coman se entuziasmase și făcea gesturile, repetând mereu: iau și bag, iau și bag!

– Numai că... n-avem sac! se întunecă inginerul dintr-odată. Ce facem? De unde luăm un sac?

Știam că soră-mea, Valerica, își adusese doi saci de cartofi de la un naș al ei, în toamnă, prin octombrie. Am propus să dau o fugă până la ea și s-o rog să-mi dea un

sac. Să mi-l împrumute pentru o zi, două. Coman a fost mulțumit de ideea mea și m-a sfătuit să iau un taxi, ca să vin cât mai repede înapoi. Până să-mi pun paltonul, am asistat la o discuție între Nina și el. Nina ar fi vrut să plece și ea în oraș, până la sosirea mea. „Maiorul“ era categoric contra:

– Orice ai spune, e degeaba! Nu ai voie să părăsești această casă! Ești consemnată pe ziua de azi, până după îndeplinirea misiunii...

Am plecat cu mare grabă și n-am putut auzi toată discuția. Nina s-a supus – cred – iar eu, cu o mașină de piață, m-am repezit la Valerica. Ghinion: n-am găsit-o acasă. Îi cer lui madam Veta: n-avea decât o ruptură în care ținuse mangal. Ca să mă servească, a întrebat prin vecini. În cele din urmă s-a oferit madam Țurcă, aia care creștea pisici și care era la cuțite cu Maricica. Am auzit-o pe madam Veta spunându-i:

– Are o „șustă“, nepotu-meu, domnul Niculae...

Le-am mulțumit și am șters-o, ca vântul. Taxiul mă aștepta și vecinii făcuseră ochii mari văzând atâta boierie pe mine....

Primul lucru pe care l-am făcut, după ce-am ajuns, e că i-am ajutat Ninei să prindă sacul de betelia pantalonilor lui Coman. Pe urmă sacul a fost învălătucit în sus; inginerul s-a încheiat la haină și și-a îmbrăcat raglanul. Avusese dreptate. Nu se observa nimic!

... Ne-am uitat la ceas. Era ora cinci fără douăzeci, când ne-am urcat în mașină. Se întunecase de-a binelea...

Ce-a mai fost, – când mi-aduc aminte mă-nfior până-n măduva oaselor! Am zărit-o pe Anicuța, infolită, cu nasul mai vânăț decât negul, cu degetele grăsuțe aproape degerate, umflată cât un butoi, și am auzit-o suflând de parcă horcăia. Nu mai putea, de zdrobită ce era. La cofret nu fusese nimeni.

Anicuța n-a mai stat: s-a dus spre tramvai. Coman a scos firele electrice din cofret și le-a descolăcit, și le-a legat de firele scoase pe pipăite din plasa cu „fumigena“. Gerul se întetise și vântul îi ținea hangul. Felinarele

aruncau o lumină ștersă, leșinată. Știam că nu era decât ora cinci, dar noaptea își cernea întunericul pe strada aproape pustie. Am intrat în magazin. Cu mare greutate, Coman și-a putut face drum până spre mijlocul localului. Din cauza înghesuiei, rămăsesem la câțiva pași de el. Nina s-a îndreptat spre capătul de lângă intrare al tejghelei – și și-a pus pachetul chiar în față, la îndemână. Nimeni nu ne-a dat atenție. Lumea se îndesa de-a lungul tejghelei. Era cald și mirosea a sudoare și a textile. Câteva babe se certau cu vânzătorii și cu persoanele din coadă, nerăbdătoare să le vină rândul. Cineva spusese o vorbă de duh, descrescând frunțile și provocând un hohot de râs. De cât public se adunase nu mai aveai loc nici să răsufli. N-am înțeles ce-a spus un mucalit de mustăcios, chiar lângă mine: eram încordat, mă ridicasem în vârful picioarelor și mă uitam să văd ce semn face inginerul. Presupuneam că Nina mă vede și că-i voi putea transmite semnul lui Coman... O parte din lume a izbucnit în râs, ca într-o destindere. Alții au început să mârâie, să sâsâie și să protesteze. Eu continuam să-l caut din ochi pe Coman...

Atunci s-a întâmplat ceva îngrozitor! O bubuitură, de o sută de ori mai puternică decât mi-o închipuisem, a zguduit întreg imobilul, care s-a clătinat ca la un cutremur. Lumina electrică s-a stins. Publicul a început să urle, să țipe, să se zbată! Vitrinele s-au prăbușit, țândări. Panica, în întunericul de catran, era soră cu nebunia. Cum am scăpat necălcăt în picioare, nu știu! Nu se vedea om cu om. Fumul se răspândise în tot magazinul. Mi-am pus o mână la gură și m-am împins spre ușă. Se auzeau răcnete de durere și țipete disperate. Unii se sufocau, alții tuseau. Erau câțiva ajunși în dreptul vitrinelor sparte, luând o înghițitură de aer, răscolind cu privirile întunericul și fumul, și strigând numele câte unei rude rămase înăuntru.

Înspăimântată, afară, pe trotuar, Nina încerca să-mi spună ceva și nu reușea. Avea un tremur nervos. Pe jos, zăpada înghețată era plină de pete și de dăre de sânge. Din magazin – prin golurile vitrinelor – țâșneau coloane groase de fum negru. Era ceva atât de groaznic să vezi

oamenii luând-o la fugă, mânjind nămeții cu roșu, neștiind ce s-a întâmplat, aruncându-se la pământ în fața tramvaiului care se oprise la câțiva metri, sugrumați de teroare ca pe vremea bombardamentului aerian. Toți cu moartea-n suflet.

În sfârșit, Nina mi-a făcut semn s-o urmez. Își lăsase „mitraliera“ pe tețghea. Nu apucase s-o folosească. La colț, a aruncat manivela în zăpadă.

- Unde e domnul maior?

- Nu știu!

S-a urcat la volanul mașinii. O vedeam prima oară conducând automobilul. Până să pornească motorul, mi-a șuierat:

- Să nu scoți o vorbă, că să știi că e de rău!

- Domnu' maior, unde e?

- Ți-am spus că nu știu!

Ne-am dus direct acasă la Coman. Cum am ajuns, a scos cheia din poșetă și a deschis. Avea cheia!! Vă amintiți toată chestia din duminica cu Talciocul?... Dar să nu mă pierd în detalii. Mă-nfurie, când îmi dau seama ce victimă am fost în stare să fiu!

De data asta, nu s-a mai sfiit de nimic. A intrat în dormitor și și-a făcut două injecții în fața mea. Anicuța de-abia se dezmoțise de frig. I-a cerut cafea și a început să scoată pachete, cutiuțe și pungii cu chimicale din sertarele unui scrin și dintr-un dulap. Anicuții, îi răspundea cu înjurături. Și mie mi-a spus vreo două, dar ziceam că e nervoasă și i le treceam cu vederea. Deodată a început să-mi comande, înjurând la fiecare frază:

- Pune mâna și împachetează! Ce stai proțap?! Bagă pachetele în gemantanu' ăsta! Tu nu vezi că te zgâiești ca un tâmpit? Trebuie să facem curățenie mare, până nu vine securitatea.

- Securitatea?

- Da' cine? nevasta mitropolitului?! E mai mult ca sigur că inginerul e rănit. Dacă nu cumva e și mai rău! Altfel venea imediat. Așa m-am înțeles cu el!! Nu stătea acolo! Au să-l găsească securiștii. Au să vină să cotrobăiască pe-aici!! Înțelegi? Nu trebuie să găsească nimic!

Am umplut două geamantane și trusa de piele. Nina trântea cu ce găsea. Mai era de ascuns și cel de-al doilea bidon de tinichea: avea forma celui care explodase și era din același material. N-aveam în ce să-l împachetăm. L-am învelit într-o față de masă. Timp de pierdut, n-aveam. Am cărat totul la mașină. Anicuța a înțeles că gluma se îngroșase. Plângea. Cred că era și băută. Nina i-a lăsat bani de cheltuială și-a-nvățat-o „să ia pe «nu știu» în brațe”. Și-a mai făcut o injecție – a treia – s-a mai liniștit și – am plecat.

Pe Șoseau Giurgiului, la un pensionar bătrân, tot într-un fund de curte prăpădită, am lăsat unul din geamantane și bidonul.

– Dumnealui a fost comandantul lui tăticu', a apucat să-mi împărtășească Nina.

Nu scosese un cuvântel, fuma în draci și se grăbea...

Al doilea geamantan și trusa le-am urcat șase etaje, pe scara de serviciu, la studentul care, zicea Nina, îi era un vechi prieten din copilărie. Când ne-a deschis, a rămas foarte mirat. De altfel, Nina îmi spusese că în mod obișnuit nu-l puteam găsi acasă la ora aceea. Din ce-au vorbit, se înțelegea că se certaseră în cursul dimineții... Ea îl ruga s-o înțeleagă, s-o ierte, și să-i țină geamantanul și trusa câteva zile. În cele din urmă l-a convins. Nici ea, nici el, nu s-au ferit de mine. Studentul o acuza că trăiește cu Coman. Eu m-am lămurit la ce biserică se închinase până la zece dimineața!...

Apoi, am trecut în două rânduri cu mașina – ca din întâmplare – pe la locul exploziei. Nu se putea circula decât pe partea cealaltă a șoselei. Tramvaiele erau oprite. Cordoane de milițieni și de securiști îi îndepărtau pe curioși, și îndrumau vehiculele pe străzile laterale. O duzină de limuzine oficiale și nenumărate jeepuri staționau nu departe de „Textila”. Se vedeau grupuri de ofițeri veniți să ancheteze la fața locului. O camionetă a „Salvării” și două mașini mari, roșii, ale pompierilor, erau oprite pe strada Lizeanu, la vreo sută de metri de magazin. În interiorul complet devastat, făcut praf, se vedeau reflectoare instalate de autoritățile care anchetau.

Am coborât ceva mai departe, pe Calea Moșilor, și am luat-o înapoi, pe jos. Nina s-a dus să lase mașina în fața casei lui Coman. Când ne-am despărțit, mi-a mai atras o dată atenția să nu scot vreo vorbă și să stau cât mai liniștit. Am vrut s-o întreb când și unde o s-o mai pot vedea, dar m-a luat atât de repede, că m-am fâstăcit. Mi-era și frig, îmi ardeau obrajii și nu mai puteam de curiozitate să mai trec o dată pe la locul exploziei. M-am vârat între oamenii adunați în câteva grupuri și am tras cu urechea. N-am vorbit nimic. Știam că agenții n-așteptau decât să se dea careva în stambă! O femeie spunea că au fost o sută de morți. Alții ziceau că n-au fost decât câțiva răniți ușor. Un individ voinic, scurt, îndesat, și-a dat cuvântul de onoare că a văzut o schijă a mașinei infernale și că a citit cu ochii lui numele unei fabrici englezești sau americane.

Un ofițer însoțit de doi civili m-a legitimat. Un altul, cu grad mai mare, m-a îndemnat, arătându-mi cu mâna:

– Ia-o din loc!

Dinspre Obor venea o ceată de copii cu colindul. Un plutonier de miliție le-a ieșit înainte:

– Nu e voie!

– De ce, nene? Noi mergem cu colindul...

– Vezi că-ți dau un colind să nu-l poți duce!

– Tovarășel!...

Puștiul vrea să explice. Plutonierul și-a pierdut cumpătul. L-a apucat de umăr, repetând furios:

– Șterge-o! acasă! acasă... Toată lumea, acasă!... Colindul a murit...

Copiii s-au supus. Au pornit în silă, iavaș-iavaș. Se-au zreau glasurile depărtându-se, cântând. N-am mai stat nici eu.

Mi se încălciseră gândurile și mi se făcuse frică. La bodega de stat, de lângă mine, am dat pe gât două sferturi de țuică. Era aproape de ora nouă, și magazinele încă nu închiseseră. Ca în ajun de Crăciun. Mi-am cumpărat ceva de mâncare și m-am dus acasă. Dar n-am putut pune

gura pe nimic. M-am băgat sub pătură, așa îmbrăcat cum eram, fără să mai fac foc, și am adormit tun...

Nu m-am mișcat de sub pătură până nu mi-a bătut Valerica în geam. Mi-era rău. Mă durea capul. Aveam crampe și mi-era greață. Am sărit de i-am deschis. Inima, ziceam că iese din mine, așa pocnea! Să mă fi simțit în stare – primul drum l-aș fi făcut la „Textila“, să văd la lumina zilei ce-i pe acolo! Soră-mea și-a făcut cruce și n-a spus decât:

– Slavă ție, Doamne!

Din camera de alături se auzeau chiote. Țambalagiul era acasă. O placă de patefon învârtea pe loc sfârșitul unui cântec popular, repetându-l.

– Știi cât e ceasul, Nicule? Șase trecute...

– Așa devreme?

Valerica a izbucnit în răs:

– Șase, după-masă!...

Rămăsesem cu gura căscată.

– Te-am așteptat cu masa. Titiișor întreba mereu: „Unde-i nenea? unde-i nenea?“ Credeam că ești la serviciu. Altfel veneam să te trezesc. Ia, hai! văd că umbli și neras! dă jos tuleiele... Nu-ți stă bine flocos! Mă duc să vărs găleata și să-ți aduc și o cană cu apă proaspătă...

– Valerico...

– Spune!

– De ce ți-ai făcut cruce, când m-ai văzut?

Soră-mea s-a plecat, să-mi spună la ureche:

– Gândurile, Nicule!, Gândurile... Mi-a fost frică! Doamne păzește! Iar ridică lumea, pe capete!

– Iar?

– Numai după strada noastră, eu zic că-s pe puțin, zece arestați... Aseară, și azi noapte mergeau ca hingherii, cu „duba neagră“... Chiar ziua – parcă tu nu știi cum e când pornesc dumnealor să vâneze oamenii? Pleci de-acasă la serviciu, și de întors nu te mai întorci...

Mi-a adus cana cu apă proaspătă. Stăteam pe marginea patului și nu știam ce să fac. Mahmureala îmi retezase orice chef. Dormisem douăzeci de ceasuri și n-aveam

putere nici să mă ridic și să mă spăl! Valerica s-a repezit alături la madam Veta, să-mi pună de ceai. M-am pomenit cu gazda. Se scuza mereu, convinsă că n-am putut dormi din cauza zgometului. Valerica mi-a adus o ceașcă cu ceai și madam Veta dădea să plece, când și-a adus minte:

- A-ntrebat cineva de dumneata.

- De mine?

- Cineva, care...

- A, da, da! Mi-a fost rău, coană Veta. N-am putut...

- Vezi că știi? Te-am așteptat cu cafeluța. Aa, altceva: ați auzit că face razii?

- Razii? Cine face razii? întreb, zăpăcit și cu vocea stinsă.

- Ei, cine!!... Mă duc. Ne grăbim. Vrem să vedem și noi ce-a fost acolo...

- La „Textila“, completează soră-mea.

- Știi ce explozie a fost, maică? Ce nu s-a văzut! Nemai-pomenită...

- Ce explozie? zic și mă trece un fior rece.

- Parc-ai pica din cer, domnule Niculae, zău așa! Ieri după-masă... aici lângă noi, la colțu' cu Lizeanu... Stați să vă spun un secret. Aseară a fost petrecere mare la fata a mică a lu' madam Olteanu. Toată securitatea, plocon, la zaiafet! Felcerița s-a-ncurcat și ea cu-n mahăr! de la Interne! Unul „tare“... A treia nuntă în familie. Curve, maică! Au și bani, au și noroc!

- Morți au fost? întreabă Valerica.

- Asta vream să-ți spun, maică dragă! N-au fost. Vor-bea, la felcerița, aseară, un colonel cu unu' mare, cu barbă, de la partid. Morți n-au fost. Da' răniți vreo treizeci...

Mă săpunesc cu pensula pe obraz, și o-ntreb într-o doară, ca să spun și eu ceva:

- I-a prins?

Madam Veta dă din cap, ironică:

- Te știam de băiat deștept, domnule Niculae! Parașu-tiști! Americani!... Cum o să dea de ei? Aia nu se joacă de-a musca-n gaură! Prinde orbul, scoate-i ochii!...

... Ca să vedeți și dumneavoastră cum se scrie istoria!

Trebuie să vă mai spun și ce-a fost cu sacul. În felul acesta, o să înțelegeți din ce cauză și cum ne-au descoperit.

Ziarele n-au scris nimic despre explozie. Dar din câte se vorbea, numărul răniților era într-adevăr de peste patruzeci. Miliția înnebunise. Securitatea turbase. N-aveau nici o indicație. Nu știau de unde să înceapă urmărirea. N-aveau cum să prindă firul. Cercetările se limitau la luări de declarații, de la martorii oculari. Responsabilul magazinului și funcționarii, casierul și vânzătorii au fost arestați. Ancheta tindea să dovedească amestecul lor, și-i acuza de sustragere de mărfuri. Controlul organelor superioare răscolea pretutindeni fără nici un rezultat.

Începusem să mă mai liniștesc. Într-o dimineață am fost până la Anicuța. Am aflat că Nina l-a găsit pe Coman la spitalul Brâncovenesc. Îi amputaseră picioarele. Explozia i le retezase de la genunchi... Am așteptat-o pe Nina, care era tare supărată că venisem. Zicea că e imprudent să apar pe la locuința inginerului, – și că și ea l-ar da dracului, dacă nu s-ar teme să nu-l apuce disperarea pe Coman și să înceapă să mărturisească...

Anicuța povestea că responsabilul de stradă l-a evacuat pe bolnavul de la etaj și că, a treia zi de Crăciun, s-a mutat o femeiușcă în locul lui. Îi azvârlise mobila în zăpadă, și-l amenința cu arestarea... Aranjase să-l interneze la un spital, – dar l-a dus direct la crematoriu... Murise în cursul transportului...

Mi-am luat rămas bun și, când să ies pe ușă, am întrebat-o pe Nina:

- Dar sacul?
- Fii pe pace!
- Nu l-au găsit?

- Tot Coman ne-a salvat, săracu' de el! A avut prezență de spirit. Când l-au pus pe targă – după ce l-au găsit într-un lac de sânge – l-au acoperit cu o pătură și l-au dus spre ambulanța „Salvării”. El și-a dat seama. Probabil că se trezise din leșin. Ce crezi c-a făcut? Și-a adunat toate puterile – până să-l urce în mașina spitalului – a reușit să bage mâna pe sub pătură, a smuls sacul din cusătură și l-a lăsat să cadă, binișor, lângă targă, în zăpadă... În zăpăceala aia, nimeni n-a observat mișcarea. Așa că –

înțelegi dumneata – nu s-a găsit nimic compromițător. Din contra. Tovarășul Coman e și el una din „victime“...

Nu bănuia târfa că în cele câteva zile se mai întâmplase ceva. În jurul magazinului fuseseră postați agenți și informatori. Căscau gura pe acolo și mâncau de pomană pâinea statului. Într-o zi, în rigola de lângă trotuar, în zăpadă, s-a găsit un sac cu pete mari de sânge. Nu l-au descoperit copoi. Ferească sfântul. Au dat peste el măturătorii, când au trecut cu târnurile și cu lopețile, să curețe șoseaua. Au și vrut să-l arunce cu gunoaietele. Un agent ar fi spus că „ori e corp delict, ori e obiect găsit“, și l-a predat la mai-marele lui. Toți și-au spus că sacul nu putea să aparțină decât vreuneia din victimele atentatului. Dar, într-un colț, cu creionul chimic, pe partea de jos a sacului, era scrisă o adresă. N-o observasem. Grăbiți cum eram, nu ne-am uitat, nici Coman, nici Nina, nici eu. Era adresa lui madam Țurcă, vecina care mi-l împrumutase. Îi trimisese și ei, cineva din provincie, un sac cu cartofi, ca lu' sor' mea... Nici unul din cei internați în spital nu avea acest nume. Securitatea s-a mirat. A cercetat mai adânc. A ridicat-o pe destinatară sacului. În cinci minute – fără nici o dificultate – s-a știut cui i-l împrumutase. M-au urmărit. Au constatat că m-am dus la Coman acasă. Au simțit-o și pe Nina. Și gata! Lăsasem „cartea de vizită“...

M-ați întrebat de câteva ori dacă-mi pare rău de ceva. Cum să nu-mi pară? Am o mie și unu' de motive să-mi pară rău! M-am lăsat târât, în afacerea asta, orbește, ca prostul! Am căzut pe mâna a două caiafe. Au făcut din mine ce-au vrut! Ușuratec, da, am fost! Nu puteam să-mi închipui că intru într-o bandă de escroci și asasini. Nici n-am fost omul banului, și nici n-am vrut să câștig lozul cel mare la vreo loterie politică! Dacă nu eram atât de ușuratec nu-l lăsam pe meșteru' Damian să toace pentru-o babă surdă! Din toți, numai el și-a dat seama că nu era lucru curat. Eu însă credeam că spune șoliticării de-ale lui.

Nu-mi place să fac pe autocriticul. Am auzit de prea multe ori cuvântul acesta. Sunt sătul de el! Prea s-a

abuzat de el. Lingi unde-ai scuipat și scuipi unde-ai lins. Farsă. Viața mea are greșelile ei, păcatele și prostiile ei: a fost orice, dar farsă n-a fost! Nu-mi place să mă plâng și nu-mi place să mă-nduioșez de câte-am făcut și de câte nu! Dar cum să nu-mi pară rău? Nici n-ar fi de crezut!

Eu, ce-am vrut, știu. M-am trezit că sunt tras pe sfoară, după ce mi-am pus pielea-n saramură. Habar n-am avut că sunt părtaș la o hoție ordinară! Vorbeam de misiune „patriotică” și nu eram decât unealta unei femei ahtiate de băutură, de morfină, de golani.

N-am înflorit nimic. Să știți. Tot ce v-am spus a fost purul adevăr. Pe șleau. Nu m-am făcut nici mai mic decât sunt, nici mai mare. V-am înșirat fapte. Vi le-am redat cum m-am priceput, după cum le-am știut și eu... Poate că – fără voia mea – să fi uitat câte ceva. Asta nu zic nu: s-ar putea. Ori, s-ar putea să le fi înțeles anapoda, chiar eu! Multe le aflua abia acum, când e prea târziu... Așa, de pildă, s-a făcut o expertiză cu resturile bombei fumigene. Bucățile de tinichea, mari-mici cum erau, au fost adunate și examinate de specialiști. Coman, după câteva luni – când a ieșit din spital – a fost anchetat și el, și și-a dat cărțile pe față. Căpăcelul de metal, care era lipit deasupra, ar fi trebuit să se desfacă ușor, ca să poată fumul să iasă. Așa ar fi fost normal. Dar Coman i-a pus o lipitură groasă, de cositor, și l-a întărit, ca să fie cât mai bine fixat. Ideea i-a venit când l-am consultat dacă nu e prea groasă tinicheaua. V-aduceți aminte? Atunci s-a decis. A băgat o cantitate de explozivi de două ori mai mare. Doza dublă, dacă nu chiar triplă, trebuia să sfărâme pereții bidonului, care se transformase din bombă fumigenă într-o adevărată mașină infernală – făcută nu numai să înece în fum magazinul, dar să și ucidă!...

Aici, vă rog să faceți un efort de memorie. Vă amintiți cum erau împărțite rolurile noastre! Eu rămâneam lângă bombă – ca să apăs, chișurile, pe un buton – în timp ce el, Coman, avea să se îndrepte spre casă... Dacă eram acolo, mă făcea bucăți-bucățele! Coman și Nina se descotoroseau de-un complice. Amândoi au recunoscut că planul lor, acesta era. Trebuia să mă curăț încă de atunci!

Despre legăturile dintre ei, mi-e și silă să mai discut! V-am spus: chiar ei între ei n-ar fi putut trăi fără șmecherii și minciuni gogonate. Bineînțeles că de lămurit m-am lămurit abia după arestare! Până și pe babalâcul din șoseaua Giurgiului îl făcuse să creadă că e moartă după el! „Dumneaei“, căpităneasa.

Au pățit-o cu toții. Fiecare s-a ales cu câte un cadou de cinci până la zece ani de pușcărie. Unii pentru complicitate, alții ca tăinuitori. Au pățit-o și câțiva care n-aveau nici un amestec în tot bâlciul ăsta. Madam Țurcă a luat opt ani, madam Veta trei, soră-mea trei, de meșter nu știu. Sunt convins că l-au cercetat și pe el, dar nu l-am văzut la proces. Dosarul lui a fost disjuns. Au să-l judece separat. Așa cred. Poate că dacă-l judecă separat o să scape mai ușor. Nici nu știți ce milă mi-e de el. De unde să fi bănuit meșteru' la ce trebuiau să servească bidoanele? Ori, poate că nici nu l-au implicat...

Spunea el, săracu': „Robia nu-i pâinea rumânului!“ În sinea mea, cu capul ăsta prost, eu ziceam că-mi fac datoria. Credeam că n-o să mai mâncăm pâinea asta... Hm! A ieșit de-a-ndoaselea!...

... Singurătatea mea e totală. Evadasem cu imaginația, dincolo de timp și de opreliști. Am dus o existență paralelă, ajutat de fapăturile ce-și depăneau trecutul în jocul petelor de igrasie. Durerile s-au adunat, s-au suprapus și s-au substituit, ca după un principiu de vase comunicante. Mișcarea insinuantă a întunecimilor mi-a zugrăvit flori de funingine și dantele, de lână pufoasă, pe toată gama de culori, de la bronz-verzui și pământiu până la cărbune. Serpentine de umbră mi-au despletit tristețea faptelor de conștiință peste jerbele iluziilor. Puncte, linii, pete, chipuri, sinteze de necazuri omenești și de întrebări fără răspunsuri... Toate s-au iscat din gol, din foame, din frig, din spaime, din nădejdi...

Pastelul se șterge, se scutură, se uniformizează, se topește în cenușa luminii bolnave. Contururile se pierd în nunațe lâncezite, alunecând spre abandon și dezolare. Totul se îneacă în estompa semiobscurității...

Mi s-a părut că l-am auzit pe Niculae. Povestea lui, și povestea altora. Într-o oarecare măsură, a fiecăruia. În imaginile care s-au perindat pe zidul de închisoare se putea recunoaște oricare din dumneavoastră. Dar glasul lui Niculae s-a îndepărtat de lângă mine și fața lui cu zâmbet curat, de țăran cumsecade, nu se mai vede. Pe suprafața chinuită de zgârieturi, de semne și de tâlcuri a peretelui igrasios s-a așternut un văl de noapte adâncă, de noapte grea, fără grai...

Sunt din nou singur. Celula are șase paturi prin care au trecut toate durerile lumii. Nu mai văd nimic. Un vârtej amețitor mă trage la fund...

... Prea multe, despre proces, n-am putut ști niciodată. Auzisem, vag, că s-a desfășurat într-o sală de teatru, dincolo de Gara de Nord, unde – chipurile – l-au judecat. Ca să dea proporții cazului, au pus în funcțiune tot aparatul propagandistic. Simulacrul de judecată a avut loc în prezența a multor sute de delegați, membri de partid, obligați să populeze fotoliile și lojile. Atmosfera de „mare spectacol” trebuia să reflecte lupta împotriva dușmanului de clasă. Timp de mai multe zile – dimineața, după prânz și seara – s-au perindat martorii acuzării chemați să rotească rechizitoriu șablon și formule lozincarde. Avocații, numiți din oficiu, au înfierat faptele și pe autorii lor, și s-au mulțumit să solicite circumstanțe atenuante.

De la alții, încă înainte de a-l fi cunoscut pe Niculae, aflasem de condamnarea unui așa-zis grup de „unelte” ale „cercurilor agresive din străinătate”, „cozi de topor” atentatori „în solda” Occidentului. Sentința? O știa toată țara. Presa și radioul răspândiseră comunicatul și difuzaseră o lungă dare de seamă, trucată, a ședințelor.

Povestindu-ne, Niculae făcuse și mici digresiuni, mai mult în legătură cu ancheta și cu confruntările decât cu impresiile de la proces. În boxă, implicați în aceeași afacere erau și cunoscuți, și erau și fel de fel de necunoscuți. Era, desigur, și Coman, în cărji. Și Nina, ciudată, vicleană, frumoasă. Valerica, străvezie de slabă. Ceilalți, care de care mai nenorocit. Ileana Țurcă albise. Studentul bătut măr. Și alții, și alții, ca niște stafii... Dar despre debateri, anume, cu amănunte, așa cum ne-a vorbit despre tot ce i se întâmplase, nu ne-a mai fost dat să discutăm. N-am mai avut când.

Lucrurile s-au precipitat. Într-o dimineață l-au scos din celulă și l-au dus „sus”. Credeam că-l vor ține câteva ceasuri. N-au trecut nici zece minute, și l-au readus: anchetatorul principal îi comunicase respingerea recursului. Pentru noi toți vestea a fost o lovitură de măciucă. Numai Niculae nu părea prea emoționat. Se aștepta și la asta. Părintele, care l-a tratat și ca față bisericească și ca prieten, nu s-a supărat pe glumele lui, când – de două-trei

ori – n-a înțeles gingășia duhovnicului, căruia îi șiroiau lacrimile de câte ori se uita la el.

În noaptea următoare, ni l-au luat. Ne-a strâns mâinile bărbătește și a plecat cu un surâs de om liniștit. Era atâta gol în noi și în jurul nostru, că nimeni n-a mai scos nici un cuvânt. Ochii colonelului erau țepeni de groază. Părintele Grigore își smucea nervos câte-un fir din barbă, plângea și ofta, sorbind aerul de parc-ar fi tras tabac pe nas...

... Încă nu se dăduse deșteptarea când a început să funcționeze telegraful din perete. Colonelul asculta, încordat, apăsându-și mâna pe inimă. Aduseseră, în celulele de pe culoar, niște deținuți de la Jilava. Aveau noutăți. Semnalele repetau cu insistență știrea adusă. Părintele și-a făcut cruce și și-a șters cu mâneca broboanele de sudoare de pe frunte. Colonelul și-a dezlipit urechea de la zid – și-a deschiat cămașa la gât, și s-a rezemat de marginea de fier a patului, prăbușit într-o depresiune de nestăpănit:

– Între forturi. La Valea piersicilor...

Știu că nimic nu s-a schimbat! Viața continuă, cu legile ei... Cu deținuți și cu temnicheri, cu sătui și cu flămânzi, cu călăi și cu apostoli. Cu nebuni, cu naivi, cu gropari, cu visători... Nimic nu s-a schimbat!

Lui Niculae nu i-am spus niciodată cine fusese moșul care s-a stins în celula noastră înainte de venirea lui.

– Am cetit odată, de mult, spunea bătrânul, cu tâlc și cu duh, – despre cineva care s-a zbătut să dovedească celorlalți că dreptatea e de partea lui. Propovăduia idei sortite să răstoarne ordinea și să aducă fericirea pe pământ. S-a străduit, s-a chinuit, s-a luptat timp de zece ani, până când i-a convins pe toți. Abia în clipa când a izbutit să-l convingă și pe cel din urmă – când s-au raliat cu toți la idealurile al căror prooroc fusese – și-a dat seama că greșise! Mie mi-a fost dat să beau paharul cu amărăciunea asta după patruzeci de ani de bătaie de cap și de lupte...

– Din cauza ideilor, meștere?

- Nu! ferească sfântul! Nu din cauza ideilor! Din cauza oamenilor! Numai a oamenilor...

... Dacă i-aș fi spus istoria aceasta, de o tristețe fără seamăn, ar fi știut de la cine am auzit-o. Am avut tăria să nu i-o pomenesc. M-am gândit că e mai bine să tac. Niculae a căzut, în fața plutonului de execuție, în Valea Piersicilor, între forturi, la Jilava, fără să fi aflat că meșterul Damian închisese ochii în celula noastră. Poate că și-l inchipuia liber, robotind la atelier...

Și nici stăpânirea n-a știut că pe Niculae l-au îngropat cu cojocul în căptușeala căruia era ascunsă bucata de steag găurită de gloanțe și spălată cu sânge...

Date biografice

Pe 2 ianuarie 1901 se naște, la Focșani, Silvius Goliger (George Silviu), ca fiu al Herminei și al lui Iancu Goliger, arhitect și președinte al Comunității israelite din Focșani: tatăl poetului este cel care a construit edificiile a numeroase licee din țară, a refăcut câteva mănăstiri și a renovat palatele în care își aveau sediul ziarele „Adevărul” și „Dimineța”.

Urmează cursurile primare și secundare la liceul Unirea din Focșani. În 1922 își ia licența în drept la Facultatea de Drept din București. În 1923 obține gradul de sublocotenent la Școala de ofițeri.

În 1920 se înscrie în Partidul Social-Democrat, iar în 1923 în Liga drepturilor omului.

În perioada 1920-1930 e redactor la ziarele democratice „Adevărul”, „Dimineța”, iar din 1926 și la „Lupta”, până în 1937, când ziarul este suprimat de către guvernul Goga-Cuza. Concomitent, colaborează la mai multe ziare și reviste ale vremii: „Gândirea” (1920-1939), „Adevărul literar” (1920-1939), „Rampa”, „Aurora” (1921-1937), „Farul” (1926-1927), „Icoane maramureșene” (1934-1935), „Năzuința” (1922-1929), „Premiera ilustrată” (1928-1929), „Pământul nostru” (1932-1933), „Pinguinul” (1935), „Lumina” (1945-1947) etc.

În 1930 se căsătorește cu Otilia Ghiбу, scriitoare și jurnalistă.

Între 1927 și 1931 este atașat de presă pe lângă delegația română la Societatea Națiunilor.

Din 1924 până în 1939 practică avocatura în baroul Ilfov, din care este radiat ca urmare a dispozițiilor antievreiești.

În 1938 se recăsătorește cu Renée Șaraga, fondatoarea primului teatru de păpuși din România. În 1947, soția poetului este numită regizoare la Teatrul de păpuși „Țândărică”, devenit teatru de stat, funcție pe care o deține până în 1960, când este concediată în urma depunerii cererii de emigrare.

În 1939, George Silviu este concentrat și trimis, succesiv, la garnizoanele din Focșani, Rânghilești și Cernavodă, iar în iunie 1940 va fi demobilizat și radiat din cadrele armatei, potrivit aceluiași dispoziții antievreiești. Prestează muncă obligatorie, care era impusă evreilor, lucrând la curățirea zăpezii și apoi la o întreprindere agricolă.

După 23 August 1944, când România a trecut de partea Aliaților, și-a recăpătat drepturile cetățenești și se reînscriseră în baroul avocaților din București.

În 1947 obține, cu *magna cum laudae*, diploma de doctor în drept, științe politice și economice al Universității din București.

În perioada 1945-1948 ocupă simultan funcțiile de: secretar general, cu gradul de ministru, al Administrației, al Ministerului de Interne (prin Decretul regal din 4 martie 1945); președinte al Comisiei superioare a planului de sistematizare și urbanizare; vicepreședinte al Comisiei de reconstruire a țării; președinte al Consiliului de administrație al Regiei autonome de asigurări ale statului (A.D.A.S.).

În martie 1948 demisionează din guvern și din toate funcțiile publice. În iunie 1948, în urma fuziunii Partidului Social-Democrat cu Partidul Comunist Român, îi este refuzată reînscriseră în baroul Ilfov, din care – la cererea sa – fusese suspendat pentru incompatibilitate între exercitarea funcției de avocat și a funcțiilor publice deținute.

Între 1949 și 1953 îi este interzis să mai publice, iar piesele sale, care nu au „orientare politică”, nu mai pot fi reprezentate.

La 5 martie 1953 este arestat, fără mandat, și deținut fără judecată în închisoarea politică din Calea Rahovei. E eliberat, fără a i se da vreo explicație, la 2 iulie 1954.

Între 1954-1961 se consacră scrisului, deși nu i se publică decât două lucrări. În acest timp îndeplinește o modestă slujbă de funcționar la asigurări. În 1960 depune cerere de emigrare; în urma acesteia, fiica cea mare este exmatriculată de la Universitate, iar soția este concediată de la Teatrul „Țândărică”.

La 25 iulie 1961 George Silviu, împreună cu soția sa, Renée, și fiicele lor, Lumioara și Ioana, emigrează în Franța, stabilindu-se la Paris.

Între anii 1961-1971 continuă să scrie versuri și lucrează la romanul *Igrasia*, inspirat din anii petrecuți în detenție.

La 16 mai 1971 poetul George Silviu se stinge din viață la Paris.

Urna sa funerară se găsește la cimitirul Père Lachaise.

Lucrări publicate

- 1926 – *Răpirea*, versuri de Paul Bourget, în traducerea lui George Silviu, Editura Lectura, colecția „Floarea literaturii străine”.
- 1927 – *Motanul încălțat*, piesă în versuri pentru copii de Adrian Maniu și George Silviu, revista „Gândirea”.
- *Ditirambe către Dionysos*, poezii de Nietzsche, în traducerea lui George Silviu, Editura Universala-Alcalay & Co.
 - *Ciufulici*, comedie în versuri pentru cei mari și cei mici, Editura ziarului „Universul”.
 - *Verde Împărat și Zmeii*, poveste în versuri, semnată Moș Grigore Sfătosu, ilustrații de Iordache, Editura Cartea Românească.
- 1931 – *Odaia ceasornicului*, nuvele de Georges Duhamel, în traducerea lui George Silviu, Editura ziarului „Adevărul”.
- 1932 – *Jucării*, versuri pentru copii, semnate Moș Grigore Sfătosu, Editura ziarului „Adevărul”.
- 1934 – *Paisie psaltul spune*, versuri, Editura Fundației pentru literatură și artă Regele Carol II.
- *Înfrângeri*, versuri inactuale, ilustrații de Paul Konrad Hönich, Editura Șantier.
 - *Flori și fluturi*, versuri pentru copii, semnate Moș Grigore Sfătosu, Editura Alcalay & Calafeteanu.
- 1936 – *Noile legiuiri și libertatea presei*, teză de doctorat, Editura Ziaristilor profesioniști (ediția I și a II-a).
- *Notații*, poeme, ilustrații de George Tomaziu, Editura Șantier.

- 1937 – *Nietzsche*, note biografice, observații, analize de texte, Editura Șantier.
- 1938 – *Brumărel*, piesă în versuri pentru teatrul de păpuși, jucată pe scena Teatrului Mic din București în 1946.
- 1945 – *Brumărel*, Editura Socec.
- 1946 – *Ciufulici*, versiune revăzută, Editura Casei Școalelor, piesă jucată până în 1948 pe scenele teatrelor naționale din România.
- 1947 – *Sub flacăra nădejzii*, versuri, cu un cuvânt înainte de Ion Pas, Editura P.S.D. (Partidul Social Democrat).
- 1956 – *Întâmplări cu tâlc*, fabule, Editura Tineretului.
- 1958 – *Salba fermecată* (tipărită, dar nedifuzată), piesă în versuri pentru copii, Editura Tineretului.

Lucrări nepublicate în timpul vieții

- 1940-1960 – *Lulughi*, povestioară în versuri pentru copii.
- *Căruța cu coviltiri*, povestioară în versuri pentru copii.
 - *Lumioara*, piesă în versuri pentru copii, destinată teatrului de păpuși.
 - Fără titlu, satiră în proză pentru adulți, destinată teatrului de păpuși.
 - *Chelfâneala*, povestioară în versuri pentru copii.
 - *Perpetuum mobile*, piesă de teatru.
 - *Oamenii nu vor crede niciodată*, piesă de teatru.
 - *Libertatea presei*.
 - *Satul rațelor*.
- Alte lucrări pentru copii rămase în țară, cum ar fi:
- Eroi de carton, Un om din portul roșu, O alegere parțială, Racheta cu magneți, Scena de gelozie, Cine trage cu urechea.*
- 1936-1971 – *Poezii*.
- *Păcală*, snoave, pilde, vorbe cu tâlc.
- 1961-1963 – *Igrasia*, roman.

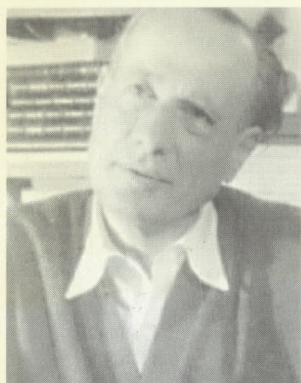
Lucrări publicate la Editura Meridiane

- 1994 – *Poezii* (scrise între anii 1936 și 1971).
- 1994 – *Păcală* (volumul cuprinde *Fabule, Mici întâmplări, Zicale, pilde, vorbe cu-nțeleș și Întâmplări, snoave, pătăranii, vorbe cu tâlc*).
- 1996 – *Salba fermecată* (volumul cuprinde *Salba fermecată și Chelfâneala*).
- 1998 – *Jucării* (volumul cuprinde *Flori și fluturi, Jucării, Fabule și Băieții moșului*).

Redactor: GHEORGHE BALA
Tehnoredactor: GHEORGHE MIHĂIȚĂ
Tehnoredactare computerizată: CAMELIA DOBREANU

Bun de tipar: aprilie 2000
Coli de tipar: 14,5. Apărut: 2000

Tiparul executat la tipografia UNIVERSUL

Patru pereți. Detenție injustificabilă.
Comunismul înlănțuie libertatea.
În aceste condiții poetul George Silviu își
focalizează imaginația pe o simplă pată
de igrasie, ecran al memoriei sale, pe
care proiectează, în delicat echilibru pe
firul realității și al ficțiunii, injustificabilul.

ISBN 973-33-0407-7